

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

Linn Ullmann

Huzursuzlar

ROMAN

Çeviren: Dilek Başak

LINN ULLMANN • Huzursuzlar

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - <https://rantey.org>

Bu kitap NORLA tarafından verilen çeviri desteği ile yayımlanmıştır.

Yapı Kredi Yayınları - 6078
Edebiyat - 1743

Huzursuzlar / Linn Ullmann
Özgün adı: **De urolige**
Norveççeden çeviren: **Dilek Başak**

Kitap editörü: **Fahri Güllüoğlu**

Kapak tasarımı: **Nahide Dikel**
Sayfa tasarımı: **Mehmet Ulusel**
Grafik uygulama: **Akgül Yıldız**

Baskı: Optimum Basım San. ve Tic. Ltd. Şti.
Tevfikbey Mah. Dr. Ali Demir Cad. No: 51/1
34295 Küçükçekmece / İstanbul
Telefon: +90 (212) 463 71 25
Sertifika No: 41707

Çeviriye temel alınan baskı: Forlaget Oktober,
1. baskı: İstanbul, Kasım 2022
ISBN 978-975-08-5477-4

© Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş., 2018
Sertifika No: 44719
Copyright © 2015, Linn Ullmann

Bütün yayın hakları saklıdır.
Kaynak gösterilerek tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında
yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş.
İstiklal Caddesi No: 161 Beyoğlu 34433 İstanbul
Telefon: (0 212) 252 47 00 Faks: (0 212) 293 07 23
<http://www.ykykultur.com.tr>
e-posta: ykykultur@ykykultur.com.tr
facebook.com/yapikrediyayinlari
twitter.com/YKYHaber
instagram.com/yapikrediyayinlari

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık
PEN International Publishers Circle üyesidir

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

Hanna'ya

I // Hammars Prelüdü

Adanın haritası

*Şimdiye kadar başvurduğu haritalarla çizelgeler,
ya bulanık bir biçimde anımsadıkları ya da
düşledikleri idi ancak, oysa şimdikiler apaçıktı.¹*

JOHN CHEEVER, “Yüzücü”

1 Tomris Uyar, *Yüzücü*, John Cheever, YKY, Aralık 1993, s. 115. (ed. n.)

Görmek, hatırlamak, kavramak. Hepsi nerede durduğunuza bakar. Hammars'a ilk geldiğimde hemen hemen bir yaşındaydım ve beni oraya götüren o büyük ve fırtınalı aşktan haberim yoktu.

Aslında ortada üç aşk vardı.

Geçmişe çevirebileceğimiz bir teleskop bulunsaydı eğer şunu söyleyebilirdim: Şuraya bakın, biz oradayız, işte aynen böyle oldu. Hatırladığının doğru olup olmadığından ya da hatırladığının doğru olup olmadığından ya da olan bitenin gerçekten olup bittiğinden ya da aslında bizim var olup olmadığımızdan şüpheye düştüğümüzde hepimiz sırayla bu teleskoptan bakardık.

Numaralandırıyorum, düzenliyorum ve listeliyorum. Şöyle diyorum: Üç aşk vardı. Doğduğumda babamın olduğu yaştayım. Kırk sekiz. Annem yirmi yediydi, hem yaşımdan büyük hem de küçük gösteriyordu o zamanlar.

Bu üç aşktan hangisinin daha önce geldiğini bilmiyorum. Ama 1965 yılında annemle babam arasında doğan ve bu konuda bir şey hatırlamayacak kadar küçük olduğum yaşta son bulan aşkı anlatmakla başlıyorum.

Fotoğraflara baktım, mektuplar okudum ve birlikte oldukları zamanla ilgili anlattıklarını dinledim, başkalarının anlattıklarını dinledim, ancak insan başkalarının hayatı hakkında çok fazla bir şey bilemez, özellikle de kendi annesi babası hakkında, bir de annemizle babamız yaşamlarını hikâyelere dönüştürmeyi iş edinip neyin doğru olup olmadığını hiç umursamama konusunda geliştirdikleri Tanrı vergisi yetenekleriyle bu hikâyeleri o gün bugündür anlatıyorlarsa işiniz zor.

İkinci aşk, birincisinin uzantısı ve anne baba olmuş sevgililerle onların kız çocukları hakkında. Annemle babamı koşulsuz sevdim,

onlar hep olacaklarmış gibi geliyordu, hani bir süre için mevsimlerin de hep süreceğini düşünürüz ya da gündüzün ya da saatlerin. Biri geceyken diğeri gündüzdü, biri biterken diğeri başlıyordu, ben annemin kızıydim ve babamın kızıydim, ama aslında onların da çocuk olmak istedikleri hesaba katılınca durum bazen biraz zorlaşıyordu. Bir de bir şey daha var. Ben babamın çocuğu ve annemin çocuğuydum, ama onların çocuğu değildim, asla üçümüz olamadık; önümde dağ gibi yığılı fotoğrafları karıştırdığımda üçümüzün de olduğu tek bir fotoğraf bile bulamıyorum. Annem, babam ve ben.

Bu takımıydı hiç var olmadı.

Olabildiğince çabuk yetişkin olmak istiyordum, çocuk olmayı sevmiyordum, diğer çocuklardan korkuyordum, onların kalkıştıkları şeylerden, yapacaklarının kestirilememesinden, oyunlarından korkuyordum ve çocukluğumu örtbas etmek için kendimi parçalara ayırıp birçok kişi olabileceğimi hayal ederdim, bir cüceler ordusuna dönüşebiliyordum, *biz* güçlüydük – küçüktük ama çoktuk; kendimi bölüp birinden diğesine, babadan anneye ve anneden babaya asker adımlarıyla gidiyordum, bir sürü gözüm, bir sürü kulağım, bir sürü sıksa bedenim, bir sürü cılız sesim ve pek çok koreografim vardı.

Üçüncü aşk. Yer. Hammars ya da eskiden anıldığı şekliyle *Djaupadal*. Orası babamın yeriydi, annemin değil, diğer kadınların değil, çocukların değil, torunların değil. Bir anlığına oraya aitmişiz, sanki orası bizim yerimizmiş gibi hissedilirdi. Diyelim ki herkesin bir yeri var, aslında öyle bir şey yok, ama bu doğruysa eğer burası benim yerimdi, en azından taşıdığım isimden daha fazla bana aitti, Hammars'ta gezinmek, taşıdığım isimle gezinmek kadar zorlu değildi. Havanın, denizin, taşın kokusu ve çamların rüzgârda salınışı tanıdıktı.

İsim vermek. İsim vermek, isim almak, isim taşımak, isimle yaşamak ve isimle ölmek. Günün birinde içinde isimler olmayan bir kitap yazmak isterdim. Ya da içinde pek çok isim olan bir kitap. Ya da içindeki bütün isimlerin anında unutululan türden sıradan isimler olduğu bir kitap ya da bütün isimler benzer seslerden oluştuğundan bunları birbirinden ayırmanın mümkün olmadığı bir kitap. Annemle babam (bir sürü ama'lar ve niye'lerden sonra) bana bir

isim koymuşlar, ama bu ismi asla sevmedim. Kendime yakıştıramıyorum. Birisi adımı söylediğinde, sanki üzerime bir şey giymeyi unutmuşum da, insan içine çıktığımda bunu yeni fark etmişim gibi iki büklüm oluyorum.

2006 güzünde sonradan bir alacakaranlık, ay tutulması olarak gördüğüm bir şey oldu.

Aglaonike ya da Teselyalı Aganice olarak tanınan kadın astronom teleskopun bulunmasından çok önce yaşadı, ancak ay tutulmalarının zamanını ve yerini çıplak gözle kesin biçimde öngörebiliyordu.

Ayı kendime çekebilirim demişti.

Nereye gidip duracağını biliyordu. Ne olacağını ve ne zaman olacağını biliyordu. Kollarını gökyüzüne doğru uzatıyordu ve gökyüzü kararıyordu.

Gelin ve Damada Tavsiyeler eserinde Plutarkhos, Aglaonike gibi büyücü kadınlara karşı uyarılarda bulunur ve yeni yuva kurmuş ev kadınlarını okumaya, öğrenmeye ve yeni gelişmelerden haberdar olmaya teşvik eder. Geometriyi beceren bir kadının dans etmeye ihtiyacı olmayacağını öne sürer. Okumuş bir kadın aptallığa kanmaz. Astronomi eğitimi almış, mantıklı bir kadın, başka bir kadın ona ayı kendine *çekebileceğini* söylediğinde kahkahalarla güler.

Aglaonike'nin ne zaman yaşadığını kesin olarak kimse bilmiyor. Bildiğimiz, hatta her ne kadar onun hakkında aşağılayıcı konuşsa da Plutarkhos'un bile onayladığı şey, Aglaonike'nin ay tutulmalarının kesin zamanını ve yerini öngörebildiği.

Tam nerede durduğumu hatırlıyordum, ancak herhangi bir şeyi öngörebilme yeteneğim yoktu. Babam dakik bir adamdı. Ben çocukken dedemin salonda duran saatini açar ve bana içini gösterirdi. Sarkacı. Pirinç ağırlıkları. Kendinden ve diğer herkesten dakik olmayı beklerdi.

2006 güzünde bir yıldan da az zamanı kalmıştı geriye, ama o zamanlar bunu bilmiyordum. O da bilmiyordu. Beyaz kireçtaşından ağılın pas kırmızısı renkli kapısı önünde onu bekliyordum. Ağıl sinema salonuna dönüştürülmüştü ve etrafında araziler, taştan çitler ve perişan durumda birkaç ev vardı. Biraz ötesinde balabanlar,

turnalar, balıkçılar, Avrasya çullukları ile zengin bir kuş yaşamına sahip Damba bataklığı uzanmaktaydı.

Film seyredecektik. Pazarları hariç her gün film günüydü. O gün hangi filmi izleyecektik, onu hatırlamaya çalışıyorum. Belki ağır rüya sahneleriyle dolu Cocteau'nun *Orphée*'siydi. Bilmiyorum.

“Film çekerken, rüya gördüğüm bir uykudayım” diye yazmıştı Jean Cocteau, “Rüyada sadece insanlar ve mekânlar önemlidir.”

Hangi film olduğunu düşünüp durdum ama bir türlü aklıma gelmiyor. Gözlerinin karanlığa alışması birkaç dakikayı alır derdi babam. Birkaç dakika. Bu yüzden hep üçe on kala buluşmak için sözleşirdik.

O gün üçü yedi geçene dek ortalarda gözükmedi, demek ki on yedi dakika gecikmişti.

Hiçbir belirti yoktu. Gökyüzü kararmamıştı. Rüzgâr ağaçları sallamıyordu. Hava fırtınaya dönüşmemişti, yapraklar rüzgârla savrulmuyordu. Gri arazinin üzerinden bir sıvacı kuşu bataklığa doğru uçtu. Adadaki koyunlara, yaşına bakılmaksızın, kuzu denir – kuzular her zamanki gibi biraz ötede otluyorlardı. Dönüp etrafıma baktığımda her şey her zamanki gibi.

Babam o kadar dakikti ki onun dakiklığı içime işledi. Tren yolunun hemen dibindeki bir evde büyürseniz ve her sabah pencerenin dibinden gümbür gümbür geçen, duvarları, yatağın demirlerini ve çerçeveleri titreten bir tren sesiyle uyanırsanız, tren yolunun dibinde oturmadığınızda bile her sabah içinizden gümbür gümbür geçen bir trenle uyanırsınız.

Film Cocteau'nun *Orphée*'si değildi. Belki bir sessiz film. Yeşil koltuklarımızda otururduk, piyano müziğinin eşlik etmediği görüntüler büyük perdede akıp giderdi. Sessiz filmler sona erdiğinde koca bir dilin ortadan kaybolduğunu söylerdi babam. Bu film Victor Sjöström'ün *Körkarlen*² filmi olabilir mi acaba? Bu onun en sevdiği film. *Yeryüzünde bir gün onun için yüz yıl kadar uzundu. Gece gündüz efendisinin işlerini görmeliydi.* Film *Körkarlen* olsaydı

2 “Hayalet Araba” Selma Lagerlöf'ün aynı adlı romanından uyarlanan film. [*The Phantom Carriage* (İng.): *Der Fuhrmann des Todes* (Alm.)] (ed. n.)

hatırlardım. D mba'daki o günden hatırladığım tek Şey, arazinin üzerinden uçan sıvacı kuşu hariç, babamın geç geldiği. Benim için bunu anlamak Aglaonike'nin taraftarlarının ayın beklenmedik biçimde ortadan kaybolmasını anlamaları kadar zordu. Plutarkhos'a göre kadınlar astronomi konusunda eğitimsizdiler ve kandırıldılar. Aglaonike Şöyle demişti: *Ayı kendime çekerim ve gök kubbe karanlığa gömülür.* Babam on yedi dakika geç geldi ve olağan dışı bir Şey yoktu ve hiçbir Şey eskisi gibi değildi. Babam ayı kendine doğru çekmiŐti ve zamanın çivisi çıktı.   e on kala buluŐacaktık, ağılın   n ne arabayla geldiğinde saat     yedi geçiyordu. Kırmızı bir cipi vardı. Hızlı araba kullanmayı ve gürültü çıkarmayı severdi. Kocaman, siyah yarasa modeli güneş gözlüğü takardı. Açıklama yapmadı. Geç geldiğinin farkında değildi. Sanki hiçbir Şey olmamış gibi filmi seyrettik. Bu birlikte seyrettiğimiz son film oldu.

Babam Hammars'a 1965'te gelmiş, kırk yedi yaŐındaymıŐ ve orada bir ev inşa etmeye karar vermiş. Sevdalandığı yer çıplak bir çakıllı sahil, birkaç eğri büğrü  am ağacından ibaretti. Orası ona anında tanıdık gelmişti, buranın kendi mek nı olduğunu biliyordu, biçimler, oranlar, renkler, ışık ve ufukla ilgili en içsel düşüncelerinin izd Ő m yd  burası. Bir de seslerle ilgili bir Şey vardı. Albert Schweitzer Bach hakkındaki iki ciltlik eserinde Şöyle yazar: Pek çok kişi bir resmi gördüğünü sanır, ancak aslında onu duymaktadırlar. Babamın o gün, sahilde neyi görüp neyi duyduğunu bilemeyiz, ancak her Şey o gün başladı, yani o zaman değil de beş yıl öncesinde adaya geldiğinde baŐlamıŐtır belki de, ne zaman başlayıp ne zaman son bulduğunu kim bilebilir, ancak sırayla gitme adına Şunu söylüyorum: Her Şey burada başladı.

Adada bir film yaptılar, bu babamın orada çektiği ikinci filmdi ve sonradan annem olacak kadın da iki kadın baŐrol nden birini oynuyordu. Filmdeki adı Elisabet Vogler'di. Birlikte yaptıkları on film boyunca babam ona pek çok isim verdi. Elisabet. Eva, Alma, Anna, Maria, Marianne, Jenny, Manuela (*Manuela* – Almanya'da birlikte yaptıkları film) ve tekrar Eva ve Marianne.

Ama bu annemle babamın birlikte ilk film çekimiydi ve birbirlerine neredeyse ilk görüşte âşık olmuşlardı.

Annemin tersine Elisabet konuşmaktan vazgeçmiş bir kadındır. Filmin ilk on iki dakikasında yatakta yatar ve açıklanamaz sessizliğinden dolayı hemşire Alma'nın bakımına muhtaçtır. Yatak bir hastane odasının ortasındadır. Oda kısmen döşelidir. Bir pencere, bir yatak ve bir komodin. Geceleyin yanına gelen hemşire Alma radyoyu açar, Bach'ın Mi majör keman konçertosu çalmaktadır. Alma dışarı çıkar, Elisabet tek başına yataktadır.

Keman konçertosunun ikinci bölümünde kamera Elisabet'in yüzüne odaklanır ve neredeyse bir buçuk dakika orada kalır. Görüntü giderek kararır, ancak perdede yüzü seçemediğinizi anlayana kadar, neredeyse fark edilmeyecek şekilde, yavaş yavaş kararır, ama yüzü o kadar uzun zaman görmüşsünüzdür ki, görüntü korneanıza kazınmıştır. Bu sizin yüzünüzdür. Elisabet ilk olarak bir buçuk dakikadan sonra yüzünü sizden öteye çevirir, derin bir nefes alır ve ellerini alnına koyar.

Başta ağzına, dudaklarının içinde ve çevresindeki tüm sinirlere dikkatim yoğunlaşıyor, sonra Elisabet yattığı için, başımı yana eğerek yüzünün tamamını görmeye çalışıyorum. Başımı yana eğdiğimde sanki onun yanına, yastığa uzanmışım gibi geliyor. Annem çok genç ve çok güzel. Kendimi onu seyreden babam olarak hayal ediyorum. Kendimi seyredilen annem olarak hayal ediyorum. Görüntü yavaşça kararsa da onun yüzü gözlerimin önünde aydınlanıyor sanki, yanıyor, dağılıp gidiyor. Sonunda yüzünü öte tarafa dönüp ellerini alnına koyduğunda bu bir rahatlama sağlıyor.

Annemin elleri ince uzun ve insanı sakinleştiriyor.

Bir gece babam görüntü yönetmenini gözüne kestirdiği yere götürmüş. Belki buraya bir ev yaparım, demiş ya da ona benzer bir şey söylemiş. Tamam ama bekle, demiş görüntü yönetmeni, benimle biraz daha yürü, sana çok daha güzel bir yer göstereceğim. Sahilde yürürseniz, 1965'te yaptıkları gibi, yolun sonuna gelmezsiniz, ne bir buruna, ne bir tepeye, ne bir açıklığa ne de sarp bir kayalığın uçurumuna rastlanır, manzaranın değişeceğine işaret eden coğrafi ya da jeolojik herhangi bir oluşum yoktur; önünüzde göz alabil-

diğine çakıllı bir sahil uzanır, ne bir şey başlar ne de bir şey biter. Sadece devam eder. Eğer burası sahilde olmak yerine bir ormanın içinde olsaydı, babam ormanın ortasındaki yere bayılmış diyebilirdiniz ve babam burada, tam da burada yaşamaya karar verdi. Bu iki adam orada kısa bir süre durmuş. Ne kadar bir süre? Anlatılanlara bakılırsa babamın *kararını* vermesi için yeterince uzun bir süre.

Resmi olacaksak sonunda evimi bulduğumu söyleyebiliriz, derdi babam, *nükte yapacaksak ilk görüşte aşktan söz edebiliriz*.

Hayatım boyunca eve ve aşka dair bu hikayeyi kabullendim.

Babam bir yere geldi ve orayı talep etti, orayı kendisinin belledi.

Ama bunun nasıl böyle olduğunu anlatmakta dil hep engel çıkardı ve sonunda hep şöyle dedi: *Resmi olacaksak sonunda evimi bulduğumu söyleyebiliriz*, *nükte yapacaksak ilk görüşte aşktan söz edebiliriz*.

Peki ama her zamanki sesimizle konuşsak ne olur? Avaz avaz bağırmadan, çok alçak olmayan bir sesle, ikna etmek, baştan çıkarmak, alaya almak, harekete geçirmek için değil? Hangi sözcükleri seçerdi o zaman?

Orada ne kadar durdu? Resmiyetle nükte, ev ile aşk arasında? Çok uzun bir süre durmuş olsaydı ve huşuya kapıldığını, buna –ev, aşk diyerek– isim verdiğini fark etmiş olsaydı mutlaka başını sallayıp çekip gitme zorunluluğu baş gösterecekti. *Duygusal dalgalanmalar ve kötü tiyatrodan nefret ederim*. Orada çok kısa süreliğine durmuş olsaydı, büyük olasılıkla o yerin *onu etkilemesine* izin vermez, orayı sahiplenmezdi. Birkaç dakika, belki. Rüzgârdan çoktan bükülmüş çam ağaçlarındaki rüzgârı, kulağının içindeki rüzgârı, pantolonunun paçalarındaki rüzgârı, ayakkabılarının altındaki çakıl taşlarını, deri ceketinin cebindeki bozukluklarla oynayan elini, poyrazküşunun tiz sesiyle mors alfabesini andıran yüksek *biik-biik-biik-biik*’lerini duymaya yetecek kadar. Babamın görüntü yönetmenine dönüp şöyle dediğini zihnimde canlandırıyorum: Dinle bak, burası ne kadar sessiz.

İlk olarak, aşk. Sezgisel bir kesinlik. Sonra bir plan. Doğaçlama yapılamaz. Hayır. Asla doğaçlama olmaz. Her şeyin en ince ayrıntısına kadar planlanması gerekir. Daha sonra annem olacak kadın da bu planın bir parçası. O bir ev yapacak ve kadın da onunla bir-

likte bu evde oturacak. Annemi oraya götürüp evin yapılacağı yeri gösteriyor, işaret ediyor ve açıklıyor. Bir taşın üzerine oturuyorlar. Aslında, *dinle bak, burası ne kadar sessiz* diyenin annem olduğunu düşünüyorum. Babam bunu söylemezdi, ne ona ne de görüntü yönetmenine. Adada binlerce ses vardı. Bunun yerine, sonradan annem olacak kadına dönüp şöyle derdi: *Istıraplı biçimde birbirimize bağlıyız*. Annem bunun kulağa hoş geldiğini düşünüyor. Ve biraz da acı. Ve kafa karıştırıcı. Ve doğru. Ve belki de biraz basmakalıp. Babam kırk yedisindeydi, annemse ondan neredeyse yirmi yaş gençti. Daha sonra hamile kaldı. Film çekimleri çoktan geride kalmıştı. Evin inşası sürüyordu. Babam mektuplarında anneme aralarındaki yaş farkından dolayı kaygılandığını yazıyordu.

Ben evlilik dışı dünyaya geldim ve 1966 yılında bu hâlâ uygunsuz görülen bir durumdu. Gayrimeşru. Piç. Piç kurusu. Kahpenin dölü. Bunların hiçbir önemi yoktu. Benim için önemli değildi. Annemin kucağında bir yumurcaktım yalnızca. Babam için de fark etmiyordu. Öyle ya da böyle. Zaten sekiz çocuğu vardı, şeytan rejisör (o ne demekse) ve zampara (bunun ne demek olduğu gayet açık) olarak tanınıyordu. Dokuz taneydik. Ağabeyim seneler sonra kan kanserinden öldü ama o zamanlar sayımız dokuzdu.

Annem hamile kaldı ve bu hoş karşılanmıyordu. Kadın olduğu için böyle davranıyorlardı. Annem başkalarının dediklerini ve düşündüklerini epeyce dikkate alırdı. Çocuğunu seviyordu. Anneler böyle olur. Karnı şişti ve bir kız çocuğu doğurdu. *Gayrimeşru*. Ama utanıyordu da. Yabancılardan mektup geliyordu. *Çocuğun cehennemde yanacak*.

Annemin ilk kocası benim doğumumda hazır bulunuyordu. Doktordu ve meslektaşlarına göre *hayat dolu, bulaşıcı ve neşeli* bir mi-zacı vardı. Annem doğumun sancılı geçmediğini, ama durumu kurtarmak için çılgık attığını anlatmıştı, doktor ona doğru eğilip saçlarını okşamış, *tamam, tamam* demiş. Çocuğun kendisinin olmadığını biliyordu, hem o hem de annem yeni sevgililer edinmişlerdi, ancak boşanmaya fırsat bulamamışlardı daha. Ayrıca Norveç yasalarına göre *doktorun* çocuğuydum. Bir salı günü, 2.8 kilo ve 50 santim uzunluğunda doğmuşum. Bir doktor çocuğuy-

dum ve birkaç ay boyunca soyadım ya da o kızın soyadı Lund oldu. Fotoğraflarda tombik yanaklıyım. Bu kız çocuğu hakkında pek bir şey bilmiyorum. Annesinin kucağında keyfi yerindeymiş gibi görünüyor. Henüz isim konmamış. Annesiyle birlikte Oslo'da, Drammensveien 91'deki küçük dairede yaşıyor. Annesi bu dairede kocasıyla oturuyordu ve birkaç yıl sonra buraya anneanne taşınacaktı. Babanın mektuplarının çoğu Drammensveien 91 adresine gönderilmiş, bunlardan biri Våxjö'deki Stadshotellet antetli sarı renkli bir kâğıda yazılmış:

SALI GECESİ

Gri-siyah mektup

Otel güzel, herkes kibar ve bense derin bir yalnızlık içerisindeyim...

ÇARŞAMBA SABAHI

Artık sabah oldu, pencereimin önünde yaprakları sararmış bir ağaç var ve bugün her şey biraz daha iyi... Üzerimdeki uyuşukluk geçti. Eğer düşüncelerimizin hepsini yazacaksak, dün geceki kapkara düşüncemden söz etmeliyim. Bu özellikle benim fiziksel durumumla ilgili. Bu kişi bu ya da şu şekilde çok yıprandı. Meslek hayatım boyunca o kadar çok çalıştım ki bunun sonuçları şimdi ortaya çıkıyor. Kendimi ardı ardına iyi hissettiğim günler sayılı. Beni en çok korkutup endişelendiren şey baş dönmesi, güçten düşme belirtileri, ateş ve depresyon olarak baş gösteren bir keyifsiz duygular çemberi. Histerimin bunlarda payı büyük muhtemelen... Elimden pek bir şeyin gelmediği bu rahatsızlıklar karşısında gülünç bir şekilde utanıp sıkılıyorum. Sanırım bu olan bitenin yaşlı adam – genç kadın meselesiyle ilgisi var.

Bir gün anne, baba ve doktor babalık meselesini çözmek için Norveç mahkemesine çıkmak zorunda kaldı. Herkes birbiriyle gayet güzel anlaşmıştı. Mahkeme salonundaki duruşmada esen hava o kadar iyimserdi ki ufak bir parti verildiği sanılabiliirdi. Babaya

göre dikbaşı olan tek kişi Norveçli hâkimdi. Hâkimin upuzun bir suratı, incecik dudakları vardı, koşulların tekrar tekrar açıklanmasını istemişti. Çocuğun annesiyle kim ilişkiye girmişti, ne zaman ilişkiye girmişti? Mahkemedeki uzun günden sonra anne artık bir kadeh şampanya içmenin vakti geldiğini düşünüyordu. Yok, hayır. Çocuğun babasının Stockholm'deki tiyatrosuna acilen dönmesi gerekiyordu ve birinci kocanın o gece hastanede nöbeti vardı. Bir kadeh şarap içelim o zaman? Bunu hak etmemişler miydi? En azından *anne* hak etmişti. Gece olmasını bekle ve çocuk bütün gece uyur diye umut et. Drammensveien 91 numaradaki dairede yatakta kızın yanında yat ve uyanıp da ağlamaya başlamasın diye umut et. Bazen çocuk bütün gece ağlıyor, işte o zaman ne yapacağını bilemiyor, sorun nedir bilemiyor. Bebeğin ağrısı mı var? Hasta mı? Ölecek mi? Birilerine telefon edebilir mi acaba? Birileri yataktan kalkıp karda kışta ve karanlıkta dışarı çıkıp buraya gelebilir mi? Sabahleyin bebeğin bakıcısı gelecek, önlüklü ve bir tür hemşire kepi takıyor, biraz peşin hükümlü bir yüz ifadesi diye düşünüyor anne, işe geç kalmaktan korkuyor, birtakım şeyler hakkında konuşmak isteyen çocuk bakıcısını gücendirmekten korkuyor. *Çok yorgunum*, demeyi geçiriyor aklından anne ama öyle demiyor. *Geç kalacağım. Birazcık sussan da ben de artık gitsem*. Çocuğun vaftiz olması birkaç yıl alıyor, ama duruşma günü ona annesinin soyadı veriliyor ve anneye baba buluştuklarında ya da telefonda konuştuklarında ona *bebek* ve *aşkıımızın çocuğu* diye sesleniyorlar ve onu İsveççeyle Norveçcede yumuşak şeyleri tanımlayan sözcüklerle çağırıyorlar – *krema*, *akçaagaç yaprağı*, *keten*, *sükûnet*.

Anneyle baba beş yıl sevgili kaldılar, bu dönemin büyük bir kısmını Hammars'ta geçirdiler. Ev tamamlanmıştı artık. Kıza bakan iki kadın vardı, bunlardan birinin adı Rosa, diğerininki Siri'ydi. Biri tombulca, diğeri zayıftı. Birinin elma bahçesi vardı, diğerinse kız sırtına çıkıp at sürsün diye dört ayak üzerinde gezinen bir koca. Bu esnada kız *hei faderi faderrullan dei* ve *hoppla!*³ şarkılarını söylüyordu. 1969 yılında anne kızını da alıp Hammars'tan ayrıldı. Dört yıl sonra, temmuzun sonunda bir yaz günü kız geri geldi. Babasını ziyaret edecekti. Annesinden ayrılmak hoşuna gitmemişti ama annesi onu her gün arayacağına söz vermişti.

3 Norveç çocuk şarkılarında geçen bir tekerleme. (ç n.)

Artık orada yaşayanın Ingrid olması dışında hiçbir şey değişmemişti. Her şey anne ve kızın oradan ayrıldıklarında olduğu yerdedi; büyükbabanın saati tik tak çalışıyordu, yarım saatte bir ve her saat başı vuruyordu, tahta döşemelerin üzerine sarımsı bir ışık düşüp yerde çizgiler oluşturunuyordu. Baba kızın önünde çömeldi ve yavaşça şöyle dedi: *Sanırım sana yalnızca annenin dokunmasına izin var.*

Kız ufacık ve zayıftı, her yaz Hammars'a iki koca bavulla geliyor, biri onları içeri taşıyana dek bavullar dışarıda kalıyordu. Kız arabadan koşarak indi ve avlunun etrafından dolanıp odasına girdi ve tekrar dışarı çıktı. Kalçasının hemen altında biten mavi yazlık bir elbise vardı üzerinde. Baba sordu: Bavullarında ne var? Böyle ufacık bir kızın nasıl iki kocaman bavulu olabiliyor?

Babanın evi elli metre uzunluğundaydı, sürekli uzuyordu, bir ucundan diğer ucuna gitmek uzun zaman alıyordu. İçeride koşmaya izin yoktu. Baba her yıl evi biraz daha dayayıp döşeyip geliştirdi, ev giderek uzuyor ama yükselmiyordu. Ne bodrumu, ne tavanarası, ne de merdivenleri vardı. Kız bütün temmuzu orada geçirecekti.

Kızın gelişini korkuyla bekliyordu, *iyi günler, iyi günler*, evin önündeki açıklıkta çöp gibi bacakları, kemikli dizleriyle koşan ya da dans eden bir kız var, bu kız neredeyse her zaman karmaşık bir koreografinin tam ortasında, onunla sohbet edebilirsiniz ve soruya cevap vermek yerine dans etmeye başlar ya da babasının tam önünde dikilip durur, sanki ona bir tür meydan okuyormuşçasına, o zaman baba gülümser, *ne olacak şimdi? Ne demeli? Ne yapmalı?* Kız annesinden uzak kalmayı sevmiyor, ancak babasını ziyaret edeceği, bu yere has her şeye, eve, adaya, çiçekli duvar kâğıdı kaplı odasına, Ingrid'in yemeklerine, uçsuz bucaksız çorak araziye, çakıllı sahile ve babasının adasıyla Sovyetler Birliği (yolunuzu kaybedip oraya gidecek olursanız bir daha eve geri dönemezsiniz) arasında uzanan yeşil ve gri denize kavuşacağı, her şeyin her zamanki gibi olduğu ve her zaman da öyle olacağı gerçeğini yaşayacağı için seviniyor. Babanın kuralları var. Kız bu kuralları anlıyor. Kurallar gerçek alfabeden önce öğrendiği bir alfabe, A A'dır ve B B'dir, soru sorması gerekmiyor, Z Z'nin her zaman olduğu yerdedir, Z'nin nerede olduğunu kız biliyor, babası ona çok ender sinirleniyor, *tepesi çok çabuk atar* diyor anne, öfkesine hâkim olamayıp haykırıyor ama

kız öfkenin nerede olduğunu biliyor ve ondan uzak duruyor. Kız sıksa. Bir film şeridi gibi diyor babası.

Bir gün, anne babayla telefonda konuşuyor ve baba kızın süt içmesine izin vermediği için sinirli. Baba sütün mide için zararlı olduğunu düşünüyor. Baba pek çok şeyin mide için zararlı olduğunu düşünüyor. Ama süt özellikle tehlikeli. Anne süt ve çocukların ayrılmaz olduklarını düşünüyor. Bu herkesin bildiği bir şey. Babanın dediği şey, çocuklar için önemli olanlar hakkındaki temel bilgiyle tümüyle çelişiyor. Ayrıca, diyor anne, çocuğun yetişmesiyle bunun dışında ilgilendiğin falan yok, varsa yoksa bu, *bu!* mesele hakkında bir fikri var, annenin sesi hafiften cırlıyor, çocukların hepsi süt içmeli, *özellikle* de sıksa olan kız ... Bu, bildiğim kadarıyla anneyle babanın kızın yetiştirilme tarzı hakkında tutuştukları tek ağız kavgası.

Değişim. Rahatsız edilmek. *İyi günler, iyi günler. Dur sana bir bakayım. Büyümüşsün. Çok tatlı olmuşsun.* Sonra da belki işaret parmaklarıyla baş parmaklarını birbirine değdirip bir kare yapıyor ve bu karenin içinden ona bakıyor. Bir gözünü kısıyor, diğeriyle kıza bakıyor. Fotoğrafını çekiyor. Parmaklarıyla kıza bir çerçeveye oturtuyor. Bu gerçek bir kamera değil – gerçek bir kamera olsaydı kız kıpırdardı ve fotoğrafta nasıl çıktığını merak ederdi.

Uğraştığın şeyden alıkonulmak, bir çocuk tarafından. İşinin başındayken, yazarken rahat bırakılmamak. Ama bu sadece o anda, kız tam da bavullarıyla çıkageldiğinde ve birbirlerini bir yıldır görmemişlerken, yalnızca o anda işinden alıkonuluyor. Kız evin önünde dans ediyor. Baba ellerini kamera gibi yapıyor ve tek gözüyle, açık gözüyle kıza bakıyor. Bavulları içeri kimin taşıdığını bilmiyorum. Ya da kimin boşalttığını. Ya da elbiseleri, şortları, tişörtleri odamdaki küçük dolaba kimin astığını. Ingrid olmalı. Birazdan çalışma odasına (evin bir ucunda, kızın odası da öbür ucunda) geri dönüp çalışmaya devam edebilir.

Kızın sorumluluğu temmuz ayı dışında annesinde. Anne sütün çocuklar için yararlı olduğu kanısında, o da bir odaya kapanıp rahatsız edilmemek istiyor, o da yazmak istiyor, o da kurallar ve kızın babasınıninki gibi bir alfabesi olsun istiyor. Ama bunu yapamıyor. Annenin alfabesi sürekli değişiyor, kız uğraşsa bile bu alfabeyi

öğrenmesi mümkün değil. A birdenbire L olabiliyor. Anlaşılır gibi değil. A Aydı ve sonra L ya da X ya da U oluverdi. Anne evdeki bütün odalarda oturmayı denedi ama olmuyor. Her yerde rahatsız ediliyor.

Sinirlerim altüst oluyor, derdi.

Annenin sinirleri altüst olduğunda en iyisi çıt çıkarmamak.

Anneyle kızı Oslo'nun dışındaki Strømme'de büyük bir evde oturuyor. Başka pek çok yerde daha oturuyorlar. Ama ilk önce Strømme'deki büyük evde yaşıyorlar. Bahçede bir oyun evi var. Oyun evinin duvarına kız adını kazımış. Annesi hangi odada otursun otursun kız gelip bir şeyler istiyor. Resim yapmak istiyor. Bir şey sormak istiyor. Bir şeyler göstermek istiyor. Bisiklete binmek istiyor. Saçını fırçalamak istiyor. Dans etmek istiyor. Çıt çıkarmadan oturmak istiyor, hiçbir şey demeyecek, söz, söz, *tek bir laf yok*. Daha çok dans etmek istiyor. Sonunda annenin rahatsız edilmeden çalışabileceği başka oda kalmıyor. (Strømme'deki ev, Hammars'takinin aksine enine değil de derinlemesine büyüdü.) Ama kız anneyi orada da buluyor. Bodrum annesi. Anne bir kitap yazmak istiyor, ama olmuyor. Kız onu her yerde buluyor, o zaman da anne konsantrasyonunu kaybediyor. İnsan konsantrasyonunu bir kez kaybettiğinde onu yeniden kazanması *neredeyse imkânsız* diye açıklıyor anne.

Anneyle her şey, babayla olanlara göre çok daha öngörülemez şeylerdi. Bunun hayatın gerçekleriyle bir ilintisi vardı. İlk önce baba ölecekti, bunun çok üzücü olacağı kesindi, ama babanın yaşlı olduğu düşünülünce kesinlikle beklenmedik bir şey değildi, babanın ölümüne hazırlanıyordu, hem kız hem baba bu konuda gayet netti, bu yüzden her yaz vedalaşmaları hazin geçiyordu. Bu konuda iyidiler. Anneyle vedalaşmaksa tamamen başka bir hikâyeydi. O zaman kız avaz avaz haykırır, anne kızı bağrına basar, *ağlama ama, büyük bir kız ol, ağlama*, anne kıza daha da sıkı sarılır, etrafına bakınır, bedeninin çeşitli yerlerine yapışmış kızın ellerini çözmeye çalışırdı. *Bunu gören kimse var mı?* Anne başkalarının gördükleriyle düşündükleri konusunda hep temkinli. Çılgık çılgıla bağırır bir çocuk bu. Kaburgaları sayılan bu kız ne kadar acayip sesler çıkarıyor.

Baba anneye sen benim Stradivarius'umsun derdi. Yani: Kocaman ve dolgun bir sese sahip, sınıfının en iyisi bir enstrüman. Anne

bu lafları bağına basıp tekrarlardı, onun Stradivarius'u olduğunu söyledi.

O benim kemanım.

Ben onun kemanıyım.

Bu, hem annenin hem de babanın metaforların onları baştan çıkarmasına razı olduklarının örneğidir. Stradivarius'un aslında diğer benzer kemanlardan daha iyi ses çıkarmadıklarını ortaya koyan pek çok araştırma olduğu ikisinin de umurunda değildi ya da bundan haberleri yoktu.

Öte yandan: Bu türden araştırmalara ne demeli? Seyircilerin arasında her zaman şunları fısıldayan birileri çıkar: *Bunu nasıl yaptığını biliyorum, hile yapıyor, gerçek bir sihirbaz değil bu adam.*

Ancak anneyle baba ne yapmışlar burada? Dinle bak! Bir kız çocuğu! Hiç değilse bunun bir Stradivarius olmadığı kesin. Annesi gideceği için hüngür hüngür ağlayan akortsuz küçük bir org belki bu. Bütün bu yapışkan haller, bu ne peki? Belki çocuğun aklından zoru vardır? Ne biçim bir anne çocuğunu tekrar tekrar bırakıp gider? (Suçlayan bakışlar yalnızca anneye yönelikti, asla babaya değil.) Anne başkalarının dediklerini önemsiyordu, ama bunlar kızın umurunda değildi. Bakışları fark etmiyordu. Annesine yapıyordu. Annesini bir daha görememek düşüncesi dayanılmaz bir düşünceydi. Farklı farklı ölüm biçimleri aklından geçiyordu. Öncelikle annesinin ölümü. Ve annesinin ölmesinin doğal bir sonucu olarak kendi ölümü. Bu her an olabilirdi – annesi bir hastalıktan ya da uçak kazasında ölebilir ya da bir cinayete kurban gidebilirdi. Her yere seyahat eden anne savaş olan bir ülkede yanlışlıkla yolunu kaybedip vurulabilirdi. Annesi ölürse çocuk kendini saklayabileceği büyüklükte bir kovuğu kendi içinde açamıyordu. En çok annesini seviyordu. Sevgiyi, sözcüğün kendisini ve anlamını falan düşündüğünden değil. Birisi ona sevginin ne olduğunu soracak olursa annesini, anneannesini ve İsa'yı (çünkü annesiyle anneannesini İsa'nın onu sevdiğini söylemişlerdi) ve kedileri sevdiğini, ama en çok annesini sevdiğini söylerdi belki. Hep annesini özlüyordu, hatta annesiyle aynı odadayken bile. Çocuğun sevgisi annenin kaldırabileceğinden fazlasıydı. Çocuk sahibi olmak annenin tahmin ettiğinden daha zorlu çıkmıştı. Kollar, bacaklar, kocaman dişler ve *bet* bir ses. En çok kızın uyuduğu saatleri seviyordu. Benim küçük güzel kızım. Ama herkes uyanırken, iş çıkırından çıkıyordu. Yapışkan çocuk.

Yapışkan sevgi. Sanki kız çocuğu tekrar annesinin içine girmeye çalışıyor gibiydi. Anne bu yapış yapış halin sinirlerini bozduğunu asla kabul etmezdi, o da akıl almaz özelemlerle – ne olmak istediğı, kim olduğı, aşkın ne olduğı ve ne olması gerektiğı sorularıyla dopdoluydu. En büyük özelemi koşulsuz sevilme ve aynı zamanda da rahat bırakılmaktı. Ama bundan kimseye söz etmezdi. Koşulsuz sevilmeyi ve aynı zamanda da rahat bırakılmayı istemek utanç verici ve bencil bir şeydi. Annenin iç dünyası birbirinden sımsıkı ayrılmış, karanlık ve yaldızlı odalardan ibaret.

Hammar's'ta hiçbir şey değışmezdi. Ya da değışim o kadar yavaş gerçekteşirdi ki kimse bir şey fark etmezdi ve uzun bir süre kız –ta ki baba kendi bile fark etmeden on yedi dakika geç kalıncaya dek, böylelikle artık bu işin bittiğini ilan ediyordu– *o anda* olup bite-nin her zaman olup bittiğı duygusuyla yaşadı. Düzen ve dakiklik. Sandalyeler hep aynı yerde dururlardı. Resimler hep aynı yerde asılıydılar. Pencerenin önündeki çamlar da aynı biçimde dallı bu-daklıydı. Ingrid'in uzun, kahverengi ve tek örgü yaptığı saçları vardı ve evde dolandığında, toz aldığında ya da yastıkları kabarttığında bu tek örgü sırtında bir o yana bir bu yana sallanırdı.

Daha sonraları Hammar's'a Daniel ve Maria da geldi. Yaşları kızdan daha büyüktü, ama onlar da hâlâ çocuktu. Yazı orada geçirmek için geldiler. Ve durum şöyleydi: Afrika savanalarını andıran çorak arazinin, gelinciklerin, devedikenlerinin, taşların ve denizin çevre-lediğı dar ve uzun evde geçen günler ve geceler. Bir yaz diğlerinden farklı değildi. Her akşam saat altıda kız çocuğu ve Hammar's'taki ailesi mutfakta akşam yemeğı yerlerdi. Yemeğı Ingrid yapardı ve her zaman çok lezzetliydi. Yemekten sonra herkes, evin önündeki çakıl döşeli alana bakan kahverengi cilalı banka otururdu. Burada ilk önceleri bir araba dururdu, daha sonra buna ikinci bir araba ve kırmızı bir cip katıldı. Bisikletlerin bulunduğı barakanın arkasın-da üç patikayla orman uzanmaktaydı. Ingrid tam burada, eğimli çatıyı tutan kahverengi cilalı direğe yaslanıp günün sigarasını tel-lendirirdi.

Kahverengi cilalı bank sıcak ve pürüzlüydü – elinizi sürtecek olursanız mutlaka kıymık batardı. Ev taş ve ağaçtan yapılmıştı ve taş bir duvarla çevriliydi. Yetişkinler akşam vakti gazetelerini okurken kız tek başına sahile inerdi. Dalgaların şekillendirdiği çakıllı sahil eğimliydi, kız ayaklarını suya sokabileceği yere kadar gittiğinde geri dönüp yukarıya, eve ve taş bahçe duvarına bakardı. Işık ve grilikten oluşan sisin altında ev tamamen kaybolmuş gibi görünürdü, taşlar ve gökyüzü, zaman, gün, yaz güneşinin altında sararmıştı, sanki birileri üzerine görünmezlik pelerini atmıştı – aslında tamamen görünmez değildi, pencereler ve kapı kolları mavikantaron rengindeydi, onlar görünüyordu, orada bir ev vardı uzakta, ev tamamen saklanamıyordu.

Arada birileri şöyle derdi: Evin güzel tarafında neden oturmuyoruz ki, güzel deniz manzarası olan ve değişken ışığın ufka düştüğü kıyıda? Ama yine de evin ön tarafında oturup kalıyorlardı, o sırada Ingrid de direğe yanaşmış sigara içiyor olurdu. Sanki herkes o tek sigarayı içer gibiydi.

Babanın her gün oturup yazı yazdığı bir çalışma odası vardı, *en övünülecek yanım çalışkan olmamdır* derdi, kız bu çalışma odasına *büro* derdi ve büro geceleri sinema salonuna dönüşürdü. Baba siyah bir bavulun içinden beyaz bir perde çıkarır, gererdi ve artık film başlayabilirdi. Siyah bavul o kadar uzundu ki kapalı bir tabutu –çok sıkı birinin, bir çöp adamın yattığı bir tabutu– andırırdı. Normal bir bavul gibi bu bavulun ya da çantanın da kilitleri ve sapı vardı ve çalışma odasında özel olarak yapılmış bir rafta dururdu.

Sonra baba saat sekizde bavulu açar ve tabut bembeyaz bir perdeye dönüşürdü, perde o kadar büyüktü ki gergin bir yelken gibi tüm duvarı kaplardı.

Bürodan cam bir bölmeyle ayrılan küçük bir odada projektör dururdu. İlk yıllarda filmi kendisi oynatırdı, ancak daha sonra oğlu Daniel'e işi öğretti, Daniel her gösterim için on kron alırdı. Kızın projektörlere dokunması yasaktı, öğlen dinlenmeleri esnasında gürültü yapmaktan, Hammars'ın kapılarını açık bırakmaktan ya da cereyanda kalmaktan bile daha fazla yasaktı, neredeyse geç kalmak kadar yasaktı. Hammars'ta kimse geç kalmazdı. Ne kadar vaktinde gelerseniz gelin –randevulaşır ve gelmeniz gereken zamanda

gelirdiniz– yine de şöyle denirdi: *Geç kaldığım için özür dilerim.* Hammars'ta böyle selam veriliyordu, yazın martıların sesi kadar tanıdık bir şeydi bu: *Geç kaldığım için özür dilerim!* Diyelim ki birkaç saniye geç kaldınız, o zaman şöyle denirdi: *Beni bağışlayabilir misin? Hiçbir özrüm yok!* Ama bu asla olmamıştı.

İlk yıllarda kıza özel film gösterimleri saat altı buçukta yapılıyor. Bacaklarını pufa uzatıp kocaman, eski püskü koltukta oturuyor. Siyah bavul açılıyor ve film perdesi geriliyor. Dal gibi zayıf. Uzun, karmakarışık saçları var, dişlek. Baba ışığı söndürüyor, kapıyı kapatıyor ve bölmenin diğer yanında duruyor.

“Tamam mı?” diye bağırıyor kapıdan.

“Tamam” diye cevap veriyor kız.

Büronun pencereleri kepenkli, ortalık kapkaranlık ve sessiz.

“Cereyanda kalmadın değil mi?”

“Hayır.”

“Başlayalım o zaman!”

Ancak kız yetişkinlerle birlikte film seyretmeye başladıktan epey sonra baba Damba'daki leylak öbeklerinin biraz ötesindeki eski ağılda tadilat yapmaya karar verdi. Kızın dokuz yaşını doldurduğu yaz Sinema hazırды, ancak herkes, içinden ışık süzülen kocaman anahtar delikli pas kırmızısı kapısıyla Sinemaya Bio derdi. Sinemada on beş kişilik oturacak yer vardı; yumuşacık, yosun yeşili koltuklar ve küçük bir cam pencerenin ardında, son derece modern, alçak sesle vızıldayan deniz yeşili projektörler.

Hammars'taki evin üç kapılı bir girişi vardı, kapılardan biri ana girişe açılır ve kahverengi cilalı banka çıkardı, ikinci kapı evin içine, üçüncü kapı taş duvarla çevrili bahçeye açılırdı. Bahçede bir misafir bölümü, çamaşır yıkama odası, gül çalısı ve yüzme havuzu vardı.

Hammars'taki ilk yazlarında kız en çok çamaşır yıkama odasındaki kurutma dolabında olmaktan hoşlanıyordu. Orası sıcak ve basıktı, çamaşır iplerinin altında kıvrılıp oturabileceği kadar ufak bir yer vardı. Kurutma dolabında Ingrid'in ve babasının yeni yıkanmış çamaşırları asılıydı; çamaşırlardan ya damlalar damlıyordu ya da buhar çıkıyordu, babanın çizgili pijamaları, kadife gömlekleri ve kahverengi fitilli kadife pantolonları vardı. En çok yer kaplayan onun çamaşırlarıydı. Ingrid ufak tefek, narindi ve çok

kiyafeti yoktu: birkaç etek ve bluz. Bazen kızın mavi elbisesi de en yukarıdaki ipte asılı olurdu.

Kız güzel yüzüyordu ve *saatlerce* havuzda kalabildiğini söylerdi babası. Babası hep abartırdı, *saatlerce* değil derdi kız. Bazen babanın bahçeye çıkıp şöyle dediği olurdu: Dudakların mosmor oldu, hemen şimdi çıkıyorsun, kızın soğuk alınlığına yakalanmasından ve bunu ona bulaştırmasından korkuyordu, ara sıra kızı havuzdan çıkartmak için çalışma saatlerini sekteye uğrattıyordu.

Evdeki pencerelerin hepsinin kapalı olması şarttı, sıcak yaz günlerinde bile. Baba sineklerden ve cereyandan korkuyordu. Babayla sohbet genellikle şöyle başlardı:

“Cereyanda mısın?”

“Hayır.”

“Emin misin?”

“Evet.”

“Üşütmeni istemiyorum.”

“Üşütmedim.”

“Biliyorum, ama üşütmeni istemiyorum.”

Ama kız genellikle havuzda istediği kadar kalabiliyordu. Baba bürosunda oturup çalışırdı, Ingrid evi toplardı, o sırada Daniel de, büyük oğlan çocukları kendi odalarında ne yapıyorlarsa onu yapmakla meşguldü – kız bununla pek ilgilenmiyordu. Havuz sefası bittiğinde kurutma dolabına sığınyordu. En iyisi çok fazla çamaşır asılı olmamasıydı, çünkü tüm iplerde çamaşır asılı olduğunda kızı neredeyse hiç yer kalmıyordu, ne kadar çok çamaşır asılıysa içerisi bir o kadar sıcak oluyordu, sadece sıcak değil, bir cangıl kadar rutubetliydi de; kurutma dolabı doluyken emeklemek, neredeyse zorla içeri girmek zorunda kalıyordu, tişörtlerin kolları, pantolon paçaları, elbiselerin etekleri yüzüne çarpıyordu, kocaman hayvan dilleri onu yalıyormuş gibiydi.

Ingrid bir gün kapıyı açıp onu dışarı çekti. Kurutma dolabında oturmaının tehlikeli olduğunu söyledi. Ingrid’in çok güzel saçları vardı. Her zaman örgü yapardı, ama bir parti verileceğinde saçlarını sabahdan bigudilerle sarar, akşama da açardı. O zaman saçları beline kadar dalga dalga inerdi.

Bir sürü şey tehlikeliydi. Başına plastik torba geçirmek (boğularak ölmek), ıslak donla ya da mayoyla ya da bikiniyle dolaşmak (idrar yolu enfeksiyonundan ölmek), keneyi deriden ayırırken yanlış yöne çevirmek (kan zehirlenmesinden ölmek), yemeğin üzerinden bir saat geçmeden yüzmek (kramp girmesinden ölmek), yabancıların arabalarına binmek (kaçırılıp ırzına geçilerek cinayetten ölmek), yabancıardan şeker almak (zehirlenerek – muhtemelen kaçırılıp ırzına geçilerek cinayetten ölmek) gibi tüm sıradan şeyler haliyle tehlikeliydi. Bir de yalnızca Hammars’a has tehlikeler vardı: Evin aşağısındaki sahilde bulunan alkollü içecek şişeleri, şampuan şişeleri, yabancı dilde etiketleri olan konserve kutuları gibi denizin getirdiği şeylere dokunulmayacak, koklanmayacak, hele hele asla içilmeyecekti (zehirlenerek ölmek), üşütülmeyecek (Hammars’tan sürülerek ölüm), kurutma dolabında oturulmayacak (boğularak, muhtemelen elektrik çarpmasından ölüm), geç kalınmayacak (geç kalırsanız, ölüm sizin için kurtuluştur, hatta gecikmenin tek özrü ölmüş olmaı). Kızın eline bir harita tutuşturun, kız onu takip eder – kuralların hepsine uyar, kurutma dolabının içinde oturmak hariç. Ingrid yüzlerce kez söyledi, ama kız yine de dolaba girdi ve sıcak onu sarıp sarmaladı. Çizgili, sarı bir kâğıdın üzerine babasının büyük harflerle şunları yazıp dolaba astığı güne kadar: DİKKAT! YÜZMEKTEN GELEN ÇOCUKLARIN KURUTMA DOLABINA DADANMASI YASAKTIR!

Baba güzel bir İsveççeyle konuşurdu ve kıza âdet gereği çoğunlukla üçüncü tekil şahısla hitap ederdi. Kızım *bugün nasıllar?* Pek gururlandığı yüzme havuzundan söz ettiği durumlar hariç konuşma arasında İngilizce sözcükler kullanmazdı. *Swimming pool*. Havuz, mücevherle donanmış, üzerinde uzun turkuaz bir elbise olan kocaman ve yaşlı bir kadın gibi çimenlerin ortasında uzanmaktaydı. Yüzme havuzu altı metre uzunluğundaydı, en derin yeri üç metreyi buluyordu, dikdörtgendi, turkuaz renkti ve klor kokardı; arılar –ya dibe batır ya da suyun üstünde kalıp sürünürdü–, örümcekler, böcekler, uğurböcekleri, kozalaklar, hatta kuşlar sürekli geceleri havuza düşerdi. Havuza düşenler her sabah bir kepçeyle toplanırdı. Daniel bu iş için de on kron alırdı. Sabahın köründe bu yaşlı kadın orada yatıp parıldarken, her tarafında, yüzeyinde, dibinde bir şeyler kıpraşıp dolaşırdı,

uzun çimenler ve yüksek çam ağaçlarıyla çevriliydi – haritada turkuaz, parlayan bir leke.

Babamın Amerikalı ve İngiliz gazetecilerle, sinema öğrencileriyle İngilizce konuştuğunu duymuştum, İngilizceyi biraz İsveç, biraz Alman, biraz Rus, biraz Amerikalı aksanıyla ve güçlü bir aksanla konuşurdu, daha önce duyduğum hiçbir şeye benzemeyen, cazvari ve tamamen ona has bir sound'du bu – *yes, yes, as Faulkner once said, the stories you tell, you never write.*⁴ Norveççenin güzel bir lisan olduğunu düşünürdü, sık sık *buskedrasse*⁵ sözcüğünü tekrarlardı, bu sözcüğü Norveççede kadın pantolon takımı anlamına gelen *buksedrakt* sözcüğüyle karıştırırdı.

Kızın babası her sabah havuzda çıplak yüzerdi. Kız da güllerin arkasına saklanıp seyrederdi. Aslında babasının çıplak yüzmek için yaşlı olduğunu, yüzmek için yaşlı olduğunu düşünürdü. Doğruyu söylemek gerekirse! Havuzun içinde kocaman bir böcek gibi foşur foşur yüzmek! Her zaman yalnız yüzerdi. Sabahın erken saatlerinde. Kahvaltıdan önce. Çalışma odasına girip ortadan kaybolmadan önce. Kız babanın orada neyle uğraştığını bilmiyordu. Babanın yazdığını biliyordu – sarı, çizgili kâğıtlara.

Yazları yazıyordu, yılın geri kalanında da ya film çekiyor ya da tiyatrodan çalışıyordu.

Arada sırada misafirhanede bir kadınla oturup *film montajlardı*, o zamanlar selüoit film parçalarını gerçekten kesip yapıştırarak montaj yapıyordunuz. Tüm yaz boyunca *Sihirli Flüt*'ün montajını yaptı, Emanuel Schikaneder'in librettosu ve Mozart'ın müziği pencerelerden süzülüyordu, camların sonuna kadar açık kaldığı ve tüm Hammars'ın kulak kesildiği tek yazdı o yaz. Tamino sevgilisi Pamina hakkında şarkı söyleyip şu soruyu soruyordu: *Onu tekrar görebilecek miyim?* Ve koro cevap veriyordu: *Yakında... yakında... ya da bir daha asla.*

Baba montajla meşgul değilse, yazıyordu ve öğlenleri sarı, çizgili kâğıtları Ingrid'e veriyordu. Ingrid onun el yazısını çözebiliyordu,

4 "Evet, evet, Faulkner'in dediği gibi, anlattığınız öyküleri asla yazmazsınız." (ç. n.)

5 Fundalık anlamında. (ç. n.)

başka hiç kimse bunu beceremezdi neredeyse. Ingrid her şeyi daktiloda temize çekerti. Baba yazmaya oturduğunda hiçbir şekilde rahatsız edilemezdi, kız bunu çok iyi biliyordu, *tepesi çok çabuk atar*, demişti anne bir zamanlar onun yaşaması için yapılan eve kızını göndermeden önce, tepenin atması ne demek, dedi kız, baba kızabilir dedi anne, bu tehlikeli bir şey mi, dedi kız, hayır, dedi anne ve bir an için durakladı, ya da evet, insan başkalarını incitirse eğer ama insan sinirlendiğini ya da üzüldüğünü ya da endişelendiğini hiç belli etmezse midesine bir yumru oturur ve bu da tehlikeli olabilir, babamın karnında bir yumru mu var, dedi kız, hayır, dedi anne, babanın karnında bir yumru yok, baba arada sırada sinirlenip istemediği şeyler söyleyebilir ... esip gürleyebilir ... o zaman da başkalarının karnına bir yumru oturur tepesi atıyor derken bunu kastediyorum ... anında parlıyor ... Anında parlamak mı? O ne demek? diye sordu kız. Anne içini çekti, yani ... hani insan ... bir kibrit yakar da sonra tüm ev yanıp tutuşur aniden ... Evet, dedi babayı rahatsız etmemesi gerektiğini çok iyi bilen kız, ama bazen onu yine de rahatsız etti. Bünün kapısını çaldı ve odasında dışarı atılması gereken bir örümcek olduğunda babanın gelmesi gerektiğini söyledi. Eğer hemen gelip örümceği almazsa korkudan odada kalamayacaktı. Bu belki de bir böcekti. Belki de bir arı. Baba bağırmadı. Baba parlamadı. Bir parça içini çekti, yerinden kalkıp kızın peşi sıra oturma odasından, mutfaktan geçip kızın odasına gitti. Kız çok siskaydı. Böceklerle akraba gibi duruyordu. Ayrıca baba onun kullandığı Norveççe sözcüklere bayılıyordu. *Øyenstikker*. Yusufçuk. Kız İsveççelerine bayılıyordu. *Trollslända*. Ve kız babadan korkmuyordu. Atsineğinden korkuyordu. Ve uzun bacaklı sivrisineklerden. Ve arılardan.

Kız yetişkin biri olup da akıcı bir İsveççe konuştuğunda baba onun Norveççe konuşmasını isterdi. En azından onunla konuştuğunda. Kızın İsveççe konuştuğunda sesinin küçük bir kız çocuğu sesi gibi yüksek ve tiz çıktığını ve şimdi artık yetişkin biri olduğundan daha alçak tonlarda konuşmasını söylerdi. Daha uygundu. Ve alçak tonlarda konuşmayı sadece Norveççe konuşurken beceriyordu.

Ama bir zamanlar kız 113 santim boyundaydı ve görünmeden güllerin arkasında saklanabiliyordu ve odasında halledilmesi gereken bir kırkayak çıktığında babasını rahatsız edebiliyordu. Ya da bir *karınca*. Bir *yabanarısı*. Bir *böcek*.

Belki ona bir isim vermeliyim. Kız. Ya da öyle kalsın. Baba altmış yaşını doldurduğunda dokuz çocuğunun hepsini Hammars'taki doğum günü partisine davet etti. 1978 yazıydı, kız on ikisini doldurmuştu. Sonraki pek çok partinin ilki olan bu büyük partiden kıza nasıl söz edilmişti hatırlamıyorum, bir sürü kardeşi olduğundan bile haberi yoktu ya da Norveç'in pek çok idari bölgesi olduğundan ne kadar haberi varsa, bundan da o kadar haberdardı. Beşinci sınıfı yeni bitirmişti ve annesiyle birlikte yakında A.B.D.'ye taşınıp orada okula başlayacaktı. Norveçli coğrafya öğretmeninin adı Jørgensen'di, kız onu özleyecekti. Kızın coğrafyası iyiydi. Harita onun uzmanlık alanıydı. Evet, dokuz kardeşten biri olduğunu biliyordu, dünyanın en yüksek şelalelerinden dokuzunun Norveç'te olduğunu bildiği gibi. İsimlerini yazmıştı: *Mardalsfossen*, *Mongefossen*, *Vedalsfossen*, *Opo*, *Langfossen*, *Skykkjedalsfossen*, *Ramneffjellsfossen*, *Ormalifossen*, *Sundifoss*. Daha önce tanıdığı Daniel ve Maria dışındaki kardeşlerini fotoğraflarından tanıyordu. Pek çok kişi *Vøringsfossen*'i ülkenin en yüksek şelalesi sanır ama öyle değil. Hem de hiç değil. Bu kadar yanlış olabilir doğrusu, derdi Jørgensen. Babanın büyük doğum gününden bir gün önce yani 14 temmuzdan, Fransız ulusal bayramından bir gün önce, en nihayet sekiz kardeşinin hepsini bir arada görebilecekti. Evin önündeki kahverengi cilalı banka oturup bekledi. Arada sırada ayağa kalktı, ormana gidip yaban çileği topladı, onları ipe dizdi. Sonra yine gelip oturdu. Yaban çileği kolyelerini saklayıp kız kardeşlerine verecekti, dört tane kız kardeşi vardı, ama saatler geçiyor, kimse gelmiyordu, meyvelerin hepsini yedi. Yıkana yıkana solmuş mavi elbisesi kalçasının altında bitiyordu. Kalçasında ve elinde sivrisineklerin ısırıldığı yerler belliydi. Bankta oturup taş duvarın üzerindeki çekirgenin uyanmasını seyrettiği anda olduğu gibi hiçbir yer Hammars kadar sessiz olmamıştı. Bir araba gelecek olsa sesi çok uzaktan duyulurdu. Kız araba sesi duyduğunda genellikle yola, babaya göre arazisinin başladığı yer olan ilk sığır engelini oraya koşardı ve arabanın geri dönmesi için elini kolunu sallardı. Burada insan istenmezdi. Ancak kız bugün yola koşup insanları kovalamadı. Baba kahrolası partiden dolayı pişmandı mutlaka. Aklına ilk geldiğinde iyi ve gerçekten hoş bir fikir olduğunu düşünmüştü. Çocukların hepsi partide. Fakat, insan iyi fikirlerinden kendini sakınmalı, diye yazmıştır Aksel Sandemose –baba arada sırada bu yazardan alıntı yapardı. İnsan fikre

öylesine kapılır ki geri kalan her şeyi unutup verir. Sandemose'nin söyledikleri yazmak üzerineydi, ancak aynı şey birilerini partiye davet etmek konusunda da geçerli olabilir kuşkusuz. Üstelik: Kız parti fikrinin sadece babasından değil Ingrid'den çıktığından da şüpheleniyordu. Eğer *babanın* bütün çocukları gelecekse, *onunkiler* de gelebilirdi. Yalnızca en küçük olan Maria değil, diğer üçü de. Ingrid kızın babasıyla evlenince çocuklarından ayrı kalmıştı ve hep onları özliyordu, ancak yeni kocası sadece ikisi baş başa olsun istiyordu. Çocuk istemiyordu. Birbirlerini çok uzun süre beklemişlerdi, babanın çeşitli evlilikleri ve kadınlarla olan maceraları ve Ingrid'in baronla olan evliliği süresince. Ya da adam bir konttu. Aşk böyledir işte. Bankta otururken birileri *aşk böyledir işte*, demişti. Babanın kadınlarla olan maceraları söz konusu olduğunda kızın annesi başını sallardı ve dört numaralı eş hakkında bir şey duymak istemediğini söylerdi, *onlar hakkında bir şey duymak istemiyorum*, insan kendinden önce ve kendinden sonra gelenler hakkında çok nadir bir şey duymak ister. Anne dördüncü ve beşinci arasındaki kadın olmaktan hoşlanmamıştı. Ne oluyorsun o zaman? Dört buçuk mu?

Baba yetmişinci doğum gününe tüm eşlerini, anneleri ve ne eş ne anne olmuş, ancak şu ya da bu şekilde bir role sahip kadınları da davet edeceğinden söz ederdi. Onlara ne denir acaba? Ama şimdi altmış oluyordu, yetmiş değil ve kız kahverengi cilalı bankta oturmuş kardeşlerini bekliyordu ve yarın, büyük gün geldiğinde başında bir çiçek tacı, etrafında Ingrid ve çocuklarla birlikte Dämbas'ın merdivenlerinde oturan babasının fotoğrafı çekilecekti. Kız dönüp yola baktı, baldırını kaşıdı. Baba ilk sivrisinek ısırığının çok tatlı olduğunu söylerdi, vücudunda bir yerde belirir, beyaz, yeni ve açık pembedir, *kaşı beni, kaşı beni* diye haykırır. Bir sürü sivrisinek ısırığı olduğundaysa işin tadı kaçır, deriniz acır, sivrisinek ısırıkları artık haykırmamaktadır, sesleri kesilmiştir, kaşıntıdan bütün gece uyuyamazsınız. İlk arabanın sesini duyduğunda kız yerinden kalktı ve aynı hızla geri oturdu. *Geldiler işte*. Geliyorlar işte! Etrafına bakındı. Herkes neredeydi? *Baba! Ingrid! Daniel! Maria! Gelin! Geliyorlar işte!* Evet, ilk araba çakıl taşlı alana döndü, sonra bir tane daha, bir tane daha ve arabalardan genç kadınlar ve erkekler, *kızın kız kardeşleri*, onların sevgilileri, bavulları, ipek eşarplar, kırmızı dudaklar, kahkahalar, geniş paçalı pantolonlar, saçlar ve sesler sökün etti. Baba neredeydi peki? Herkes arabadan indiğinde o orada mıydı

yoksa çalışma odasında mı saklanıyordu? Bu çok önemli değildi. Baba her zaman karnı ağrıyan ve ziyaretten nefret eden yaşlı bir adamdı. *Şuraya bakın! Benim küçük ailem geliyor!* Evin önündeki alanı bir sürü insan doldurdu. Kız gülmeye başladı. *Küçük* değil, *kocaman* bir aileydi bu. *Şuraya bakın* – bu Jan. En büyüğümüz ve en akıllımız, karısı ve çocukları var. Ve *şurada* – Londra’da yaşayan ve film yıldızları gibi gülümseyen kadın. Şu pilot olan. Kız ağabeylerinden birinin pilot olduğunu ve her hafta Atlantik boyunca denizaşırı uçtuğunu biliyordu. Ailenin en uzunuydu, kız onu görür görmez tanıdı, evin önündeki alanda ağabey arkasını döndü ve kızı gördü, bavulunu yere bırakıp kollarını açtı, upuzun ve incecikti, kızın hayatında gördüğü en güzel adamdı, kız çok genç olmasına rağmen *pek çok* güzel adam görmüştü, ona doğru koştu, ağabeyi onu havaya kaldırıp döndürdü, kız neredeyse nefessiz kaldı, ama nefes alacağı yerde gözlerini açmıştı, yavaş yavaş, sanki su altındaymış gibi, ağabeyinin kollarında, yukarıda sadece Hammars’ın dümdüz arazilerini, adalıların ister yeni doğmuş ister yaşlı olsunlar hepsini çağırdıkları adıyla kuzuları ve kireç taşından yapılmış eski çiftlik evlerini görmekle kalmadı, ama Norsholmen’deki kireçtaşı madeninden, Damba’nın güneyinde kalan İngiliz mezarlığına, kışın orada kayak yapıldığını duyduğu Ullahau’daki kum tepelerine, kilisenin aşağısındaki Konsum marketine ve Sudersand, Ekeviken ve Norsta Aurar’daki kumsallara, Digerhuvud ve Langhammars’ta ekin yığınlarının bulunduğu yere kadar tüm Fârö’yü gördü ve tam ağabeyinin onu yere bırakacağını sandığı sırada, o kollarını daha da yukarı kaldırdı, kız daha da havaya yükseldi, işte o zaman bütün denizi, ufku ve yolunu kaybedip de gidecek olursan bir daha asla geri gelemeyeceğin uzaktaki Demir Perde’yi gördü kız.

Üvey kız kardeş ve üvey erkek kardeş – sanki gerçek değillermiş gibi. Yarı doğmuş, yarı yaşamış, yarı hatırlanmış, yarı unutulmuş – leylak çalılarının içine ya da yollardaki sığır engellerinin demirleri arasından düşüp kaybolan gölge çocuklar gibi. Gece Damba’da parti vardı, kız döne döne, tam gaz dans etti, neredeyse üzerinde hiçbir giysi kalmayana kadar.

Babası kızı yeşil, çizgili bir not defteri verdi, günlük yazmayı unutmaması gerektiğini söyledi. Ablası Maria her gün günlüğüne bir

şeyler yazıyordu, günlük tutmaya başladığında ablası, kızın şimdi olduğundan daha küçüktü. Kız günlük tutmazsa, her şeyi unuta-
cağını söyledi babası. Ama kız günlük tutmak istemiyordu. Bunun
yerine bir dil geliştirdi ve yeşil defteri gizli tablolar ve sözcüklerle
doldurdu: *Ivoefo qqjttfs j tåmb*. Harita da çizmişti. Yüzlerce hem
de. Bir sürü Fårö haritası. Ölçekler pek tutmuyordu, önemli olan
sınırlardı. Kahverengi bankın biraz ötesinde bisikletlerin barakası
vardı, bu barakanın ötesinde de üç patikalı orman uzanıyordu. Bir
patika denize, diğeri yeşil ormanın içindeki küçük kulübeye ve
üçüncü de babanın daha sonra yeni bir ev yapacağı açıklık alana
ya da çimenliğe gidiyordu.

Yeni ev için babanın planı –evlerinin hepsinin bir adı vardı ve
yeni ev de çayır anlamına gelen Ången diye adlandırılıyordu– yaş-
lanınca orada Ingrid’le oturmaktı. Yazları Hammars’ta ve kışları
Ången’de oturacaklardı. Denizden ara sıra çok şiddetli rüzgârlar
estiği için Hammars’ta uyumak imkânsızdı. O zamanlar başka bir
yerde uyumak istiyordu. Ingrid de öyle. Ama sonra Ingrid öldü ve
onu paramparça bir halde bıraktı.

Bazı yazlar soğuk geçerci, böyle soğuk bir yaz görülmüş şey de-
ğil derlerdi. Baba yağmura bayılırdı. En kötü kâbuslarının kulakları
sağır eden güneş ışınları altında ortaya çıktığını söylüyordu. Kız kü-
çükken sabahları, radyodaki spiker tüm İsveç için hava durumunu
okumayı bitirmeden önce Ingrid ve babanın yanına girmesine izin
yoktu. Spiker Visby, on yedi dedikten sonra giriş serbestti. Kız yatak-
tan kalkıp büyüklerin yanına gidip onları uyandırabilirdi. Yetişkin
kardeşler sevgilileri, eşleri ve çocuklarıyla birlikte Ången’de sırayla
kalıyorlardı. Kız artık ailenin en küçüğü değildi. Sudersand’da Karl-
berga diye adlandırılan bir ev vardı, sonradan satılmıştı, bir de deniz
kıyısında küçük bir kulübe vardı, Hammars’taki eve yalnızca birkaç
adımlık mesafedeydi, orada da ağabeyleri sevgilileriyle kalırdı.

Pek çok çocuk gibi, kız listeler tutmaya ve hesap kitap yapmaya
bayılırdı, birileri babası hakkında bir şeyler soracak olursa şöyle
cevap verebilirdi: Babamın dört tane evi, iki arabası, beş karısı, bir
yüzme havuzu, dokuz çocuğu ve bir de sinema salonu var.

Babayla Ingrid’e Ången’de oturmak kısmet olmadı, ama Ingrid öl-
meden önce evi gönlüne göre döşedi.

Jan çocuklarıyla birlikte birçok yazı orada geçirdi. Aslında tren kondüktörüydü, sonra tiyatro yönetmeni oldu. *Kral Lear* kral olacak bir adam hakkında değil, adam olacak kral hakkındadır. Ve bu, derdi Jan elini kaldırarak, en zor şeydir. Herkes kral olabilir! Jan kardeş sürüsünün başıydı. Bir yaz, Hammars'taki ev ile Ängen'deki ev arasındaki çayırda büyük bir çadır kurmayı önerdi. Böylelikle, doğum günü kutlamasına yakın önemli günlerde sürekli genişleyen ailenin kalacak yeri olacaktı. Baba, arazimde çadır madır istemiyorum, lanet olsun yahu, yetti artık be, milletin buraya gelip aklına eseni yapmasını falan istemiyorum, dedi.

Kız, Norveç'teki evine, yani gerçek memleketine tekrar dönmeden önce bir süre A.B.D.'de yaşadı. Evlendi ve bir oğlu oldu. Oğlana büyükbabası Olav'ın adını verdiler, ama ona herkes Ola diye hitap ediyordu. Bir kız çocuğu değildi artık, ama hâlâ haritaları vardı. Yazları Ängen'de kalıyordu. Ola her akşam evin önündeki çayırda futbol oynardı.

Sözsüz hikâye anlatma sanatına ne oldu diye sorardı baba ve akşamları sinema salonunda sessiz filmler gösterirdi. Çocukken baba kıza *bu senin eğitimin* derdi. *Gör ve öğren*. O zamanlar filmleri Åke gösteriyordu. Daha sonra Cecilia geldi. Cecilia, cam paravanın gerisinde uzun boylu, esmer, güzelliğiyle ve çıplak ayakla dikilir, babanın işaretini beklerdi. Tek kol havada. Ufak bir el sallama. Işık söner, film başlardı. *Love in the Afternoon*. Jan da oradaydı. Babanın kızlarının çoğu da. Bir yaz Kâbi, Damba'daki büyük eve taşındı ve sonra da her yaz geldi. O ve baba yıllar önce evliydiler, Daniel oğullarıydı, şimdi artık arkadaşılar, her pazar akşam yemeğini birlikte yiyorlardı, yemekten sonra Kâbi babaya piyano çalardı. Kâbi, çorak araziye yürüyerek geçip başında kocaman bir şapka ve üzerinde uzun bir elbiseyle film seyretmeye gelirdi, tıpkı Françoise Gilot'nun kumsaldaki fotoğrafında olduğu gibi, hani şu Picasso'nun elinde kocaman bir şemsiyeyle peşinden koştuğu fotoğraf. Baba Kâbi'nin peşinden güneş şemsiyesiyle koşmazdı ama onu bekler, onu hanımefendi diye çağırırdı ve kocaman hasır sepetinde getirdiği içki şişeleri ve fındık fıstıkla filmin ortasında haşur huşur sesler çıkardığında hiçbir şey olmamış gibi davranırdı. Başka kimsenin fındık fıstık ve içeceklerle dolu sepeti olmazdı, başka hiç kimse ha-

şur huşur sesler çıkarmazdı. Yapsalardı bile lafı yerlerdi mutlaka. Diğerleri gelir, giderdi, geceler böyle geçiyordu ve bazıları devamlı oradaydılar. İçeri girip yerlerini almadan önce bir süre dışarıdaki bankta otururlardı. İnsan kulaklarını alıştırmalı derdi baba. Gözlerini de. Öyle aceleyle girip çıkmak olmazdı. Temmuzun ortasında, tam olarak ayın on beşinde, babanın doğum gününün ertesinde Damba'nın üzerinden alçaktan uçan sürüler halinde çulluklar geçti.

“Şuraya bakın!” dedi baba ve üzerlerinden geçen gaga ve tüyden ibaret kara örtüye işaret etti.

“Damba'dan ayrılıyorlar, güneye yolculukları başlıyor.”

Gülümsedi.

“İnanılmaz bir şey değil mi? Her yıl, hiç şaşmadan hep aynı günde!”

Çok dakik bir adamdı, başkalarının dakikliğini de takdirle karşılardı, kuşlarındaki de dahil olmak üzere ve vedalar konusunda kendine has bir yeteneği vardı.

Kız bir süre sonra oğlunun babasından ayrıldı, bir yıl sonra yeni biriyle tanıştı. Bu adam seni çok mutlu edecek dedi baba. Biraz dramatik. Adam yakışıklıydı, kız aşığı.

Bir kış akşamı kız ağabeyi Jan'la telefonda konuşuyordu. Yeni adamla işlerin nasıl gittiğini sordu ağabey ve kız adamın onu bıraktığını söyledi, o zaman Jan kendisindeki kan kanseri türünden mustarip hastaların hayatta kalma şansının belki de yüzde seksene varan oranlarda çok yüksek olduğunu anlattı, ancak son birkaç gece kâbus gibi geçmişti; belki de biletimi yalnızca elli dört yıl için kestiklerini düşünmek çok tuhaf diye ekledi.

Yeni adam kıza geri döndü, yeniden sevgili oldular. Evlendiklerinde ikisi de kiliseye koşarak gelmişler gibi nefes nefeseydiler. Daha sonra bir kızları oldu. Ona Eva adını verdiler. Yazları Hammars'a gidip Ängen'de kaldılar. Mutfak masasının üzerinde her yıl biraz daha yıpranan, kenarları büzgülü sarı bir lamba asılıydı.

Baba her gün kırmızı cipiyle Hammars ve Damba arasında gidip geliyordu. Yolculuk on dakika sürüyordu. Öğleden sonra sineması saat üçteydi. Ama buluşma saati üçe on kalaydı. Bir defasında Hammars ve Damba arasında bir tren yolu inşa etmek istediğini söylemişti, sinemaya buharlı lokomotifle gidip gelecekti.

Baba ayrıca sabah gazetelerini almak için arabayla Fârösund'a giderdi. Bu işi, sinemadan sonra akşamüstü yapardı. Fârö'den Fârösund'e gitmek için iki sarı feribottan birine binmek zorundaydınız. Boğazı geçmek beş dakikanızı alır. Yazları beş dakikada bir feribotun biri gelir, biri gider, ancak sonbaharda ve kışın feribot saatte bir kalır. Feribot hep vaktinde gelir. Boğazı geçecek olanın bir tek siz olduğunuzu gözünüzde canlandırın. Ekim ayının sonları. Arabayla son sürat geldiğinizi düşünün. Feribot iskelesine giden yol uzun ve düzdür, feribot kaptanı sizi çok uzaktan görebilir. Kiliseyi, çayırları, kuzuları, çamları ve eski yel değirmenini geçersiniz. Sizi görürler, ama geç kalırsanız beklemezler. Barikatı indirirler, arabanın pence-releri kapalıyken bile duyulan bir ses çıkar, iskele alıp Fârösund'a doğru yol almaya başlarlar.

Baba yaşlandı, kocadı, bir şeylerin kaybolduğunu söyledi.

“Ne türden şeyler?”

“Sözcükler. Hatıralar.”

Kız o zaman bunun üzerinde pek durmadı. Babanın hafızası onun-kindenden güçlüydü. Bu açıdan değişen bir şey yoktu. İsimleri, yılları, tarihi olayları, filmleri, sahneleri, müzik parçalarını hatırlıyordu. Aynı hikâyeleri tekrar tekrar anlatırdı, ama bu hep böyleydi zaten, yaz repertuvarının bir parçasıydı bu. Belki de aynı hikâyenin tekrarları arasındaki zaman daralmıştı ama bundan başka kayda değer bir işaret yoktu ortalarda.

Ängen'deki mutfak masasında tarihsiz sarı bir not kâğıdı:

Çok Sevgili

Küçük kızım!

Yazla gelen

(hava nasıl olursa olsun)

Sana, genç Ola'ya (Olav'a)

ve dostlarına

olabilecek en sıcak şekilde hoş geldiniz diyorum

Kocaman kucaklıyorum

Baba

Kırmızı cipinin gürültü çıkarmasından hoşlanırdı. Duyulmak isterdi, geldiğinin duyulmasını isterdi. Artık bir kız çocuğu değil de yetişkin bir kadın ve iki çocuk annesi olan kız, birdenbire ormandan yükselen kırmızı bir toz bulutunu zihninde canlandırıyor. Dinle, ne kadar çok gürültü yapıyorum! Yerden ne kadar yüksekte süzülüyorum! Şu anda dönemeci aldı, hızlı gidiyor, çok hızlı, acı bir fren sesi, motorun yaptığı son bir devir sadece eğlence olsun diye, sonra kontağı kapatıyor. Kapıyı açıp bastonunu alıyor ve arabadan zıplayarak çıkmak için cesur bir gayret içerisinde.

Saat tam tamına üçe on var.

“Hangi sözcükler kayboluyor?”

“Şey, bilmiyorum... Cipteyim. Motoru kapattım, feribotta başka araba yok gibi. Feribot kaptanına el sallıyorum, o da bana el sallıyor. Sanırım kırk yıldır burada feribot kaptanı. Yaz nihayet sona erdi. Gri ışık geri geldi. Korkulukların önünde bir kız duruyor, yirmili yaşlarında, yüzü bana dönük değil. Gazete almak için Fârösund'e gidiyorum. Aniden gök yarıyor ve yağmur boşalıyor. Kız göğे bakıyor ama yerinden kımıldamıyor. Feribot hafif bir hırıltıyla gitmeye başlıyor. Şakır şakır yağmur yağıyor, ben şeyi çalıştırıyorum... anladın mı? Duruyor. Yağmur başlıyor, kız yüzünü göğе doğru kaldırıyor ve ben şeyi çalıştırıyorum... evet, neydi onun adı...? Arabadayken yağmur yağdığında çalıştırdığın o şey, hani sağa sola gidip fış, fış, fış eden şey?

“Silecekler mi?”

“Hah, doğru! Silecekler!”

“Onların adının silecek olduğunu mu unuttun?”

“Beynimde beyaz bir leke gibi sanki, unutulmuş, gitmiş. Sürekli aynı şey oluyor. Bir şeyleri unutuyorum.”

İnsanın gözlerinin karanlığa alışması birkaç dakika sürüyor. Aceleyle içeri girip çıkamazsın. Yıllardır aynı şeyi tekrarlıyor. Bazı yazlar saçını sakalını uzatıyor, bazı yazlarsa hepsini toptan kesiyor. Sağ yanağında bir beni var, her yıl biraz daha büyüyor. Kocaman, sepya renkli camları olan bir güneş gözlüğü takıyor. Şu sıralar biraz zayıf. Ve ben ondan uzunum.

“Ah, tünaydın” diyor ve cipten zar zor iniyor. “İçeri girmeden önce biraz bankta oturalım.”

2006 sonbaharında Hammars’a arabayla gittik. Arabayı kocam kullandı. Kızımızı da alıp doğuya yöneldik. Ağustos’un başından beri babamı görmemiştim. Sinemanın önünde buluşmak için sözleşmiştik.

Birkaç gün öncesinde telefonda konuşmuştuk. Uzun bir konuşma değildi.

“Ne göreceğiz?”

“Şey, gelince öğrenirsiniz.”

“Dört gözle bekliyorum.”

“Ben de! Buyurun gelin.”

“Her zamanki saatte görüşürüz o zaman.”

“Her zamanki saatte.”

Cecilia’yla birlikte, gri bir sonbahar havasında bekliyorduk. Cecilia Dalarna’lıydı. Uzun, koyu renk saçları ve kocaman bir anorağı vardı. Yazları çıplak ayak dolaşırdı. Ingrid öldükten sonra evi çekip çevirmeyi o üstlenmişti. Öğleden sonraları filmleri o gösterirdi. Babanın dünyada her şeyden çok sevdiği projektöre bir tek onun dokunmasına izin vardı. *Bunlar göz kamaştırıcı yaşlı hatunlar, derdi. Ve yıllara meydan okurlar, diyebilirim. O lanet olası dijital pisliklerin hepsinin canı cehenneme.*

Sonbahar ve kış mevsimlerinde bazen misafirleri olurdu, ama çoğunlukla yalnızdı.

Saate bir göz atıp ileriye bakıyorum. Üçe sekiz var. Yol sessiz.

Cecilia'ya dönüyorum.

“Geç kaldı.”

“Evet, oluyor böyle.”

“Ne?”

Ellerini ceplerine sokuyor.

“Bazen böyle oluyor... Olağandışı bir durum yok.”

“Olağandışı bir durum yok.. demekle ne kastediyorsun?”

Saatime bakıyorum.

“Üç beş var.”

“Evet, ne var? Üçten önce başlamıyoruz ki.”

Bana bakmıyor.

“Cecilia. Geç kaldı... babam geç kaldı. Üç on kala burada olması gerekiyordu. Bu seni endişelendirmiyor mu? Beni endişelendiriyor.”

İçini çekip bana bakıyor.

“Bu ilk kez olduğunda endişelenmiştim, geçen kıştı. Altı yedi dakika bekledim, gelmeyince onu aramak için arabaya atladım. O seferinde yoldan çıkmış, kapıyı açmış, cipten çıkmaya çalışmış, ayağı takılıp düşmüş. Onu hendeğe yatarken buldum.

“Ama... gidip onu aramamız lazım!”

“Çok istiyorsan sen git ara, ama o olaydan sonra sık sık geç kaldı, bir hendeğe yattığından değil. Görürsün, birazdan ortaya çıkacaktır. Çok geç kalırsa, arabayla aramaya giderim.”

Bir şey demeden duruyoruz. Tekrar saatime bakıyorum. Üçü beş geçiyor. Gri arazilerin üzerinden bataklığa doğru bir sıvacı kuşu uçuyor. Başka bir şey görmüyorum. Her şeyin eskisi gibi olmasını istiyorum, etrafımdaki her şey eskisi gibi. Manzara asla değişmez. Ama nerede durursam durayım ya da nereye yürürsem yürüyeyim, ne söylersem söyleyeyim ya da ne düşünürsem düşüneyim, gözümü nereye dikersem dikeyim saat sözleştiğimiz saati, yani üç on kalayı geçti, hem de çoktan. Sonra cipin sesini duyuyorum. Geliyor işte. Son sürat. Zayıf kuş cıvıltısı motorun sesinde boğuluyor. Güneş gözlüğü o kadar büyük ki tüm yüzünü kaplıyor – bir tür gece hayvanını andırıyor. Frene basıyor, kapıyı açıyor, bastonunu kapıyor. Saat üçü yedi geçiyor. On yedi dakika gecikti. Güneş gözlüğünü çıkarıp kollarını bana uzatıyor.

Şöyle demiyor: *Geç kaldığım için özür dilerim. Ya da: Geç kaldığım için beni bağışla.*

Babam kollarıyla beni sarıyor, kapıya yöneliyoruz. Ona iyice sokuluyorum.

“Ah! Buradasın işte!” diyor. “Hoş geldin canım. Seyahatin iyi geçti mi? Gel bakalım, içeri girip film seyretmeden önce bankta oturalım biraz.”

II // Makaralar

*Anılarını yazma işi nasıl gidiyor?
Teybe kaydetmeyi denedin mi?*

SAMUEL BECKETT, Thomas MacGreevy'e
yazdığı mektuptan

Kalça eklemimden ense köküne uzanan çizgide bir yamukluk var. Bunu benden başka kimse göremez. Sanırım bir sırt çantam yüzünden oldu. İçine bir şeyler doldurup sonra da bunları çıkar-mayı unutuyorum. Çantadan bir şey almaya kalkıştığımda elime birtakım nesneler batıyor, kırık bir çengelli iğne örneğın ya da bir dikiş iğnesi. Çantamda neden dikiş iğnesi olduğuna dair hiçbir fikrim yok. Dikiş dikemem, beşinci sınıfa giden küçük bir kızken dikmişim en son. Keçe yastık dikecektik. Yastığı dikmem asırlar sürdü, elişı dersine gireceğim diye içime fenalık gelirdi. Bir ilerleme kaydedemedim, yastık asla bitmedi, hiç güzel olmadı. Diğer öğrencilerin hepsi yastıklarını dikip bitirdiler, ama ben hâlâ benimkiyle uğraşıyordum. Kış gelmişti. Arka arkaya birkaç gün kar yağdı. Okul hava karanlıkken başlıyor, karanlıkken bitiyordu. Haftalar geçti. Yastık bitti sonunda. Kaba saba dikilmiş, dikiş aralarından elyafın fırladığı yastığın kırmızı bir buluta benzediğini düşünüyordum, ama migreni tutmuş öğretmen onun kırmızı bir buluta benzeme-diğini düşünüyordu. Doğru dürüst dikmemişsin! diye bağırıdı, sesi granit merdivenlerden aşağı yankılanıp erimeye başlamış kirli kar öbeklerinin bulunduğu okulun bahçesine kadar taşıtı. Nefesinin asla kaybolmayan tuhaf, sütümsü bir kokusu vardı, üstelik sürekli emdiği amonyak gibi keskin meyankökü pastillerine rağmen, gözeneklerinden bir şeyler çıkıyordu, sanırım yorgunluktan bu, belki de ben, o zamanlar bunu o şekilde formüle etmiş olmasam da, öğretmen yastıkta kendinden bir şeyler görmüştü – kendini ne kadar dikmeye kalkışırsa kalkışsın açıklarını kapatamıyordu.

Elime çıkırığın iğnesi batmadı asla, yatıp yüzlerce yıl uyumuş değilim, yattım ama yüzlerce yıl uyumadım, aralıksız dört saat uyuduğum nadirdir, hadi beş diyelim, bir defasında parmağıma ladin iğnesi batmıştı, mevsim yazdı, çantamda önceki yılın Noel ağacının döküntüleriyle geziyordum, çantaya nasıl girmişti bilmiyorum, cep telefonumun, cüzdanımın ve aynamın altındaydı. Elime ince dallar, bitki sapları, bir çam kozalağının parçası falan batmıştı daha önce

– çantamda bir orman büyüyor, sonbahar yaprakları, karahindiba, civanperçemi ve çimen.

Kızım bana saklamam için çiçekler, dudak parlaticıları, elastik saç tokaları verir. Bir defasında kendi çizdiği bir ağaç resmi verdi. Onu hâlâ okuldan aldığım günlerdi. Şu sıralar okula sınıfından arkadaşlarıyla gidip geliyor.

Niyetim katlanmış çizimi açıp buzdolabı kapısına asmaktı ama çantamda unutulup buruş buruş olmuştu. *Ama bunu senin için yapmıştım. İstemedin mi?* Kızım ve ben bazen aynı saç fırçasını kullanıyoruz, o da çantamın içinde. Saçını o kadar sert fırçalıyor ki bazen saçları yolunup fırçanın dişlerinde kalıyor.

Yıllar boyu babamı ya da ondan artakalanları çantamda, yanımda taşıdım. 2007'nin yazında öldü. Yıllar sonra diğer şeylerle birlikte orada sağa sola takırdayıp durdu.

Ondan geri kalanlar son bahardan kalan altı bant kaydıydı. Onun sesi. Ve sessizlik. Ve benim sesim. Ne olduğunu bilmediğin, mikrofونun yakaladığı bir sürü ses. Bunlara kabaca gürültü denilebilir. Kayıtlar kalın bir parmak ebadında küçük, gri bir teyple yapılmıştı. Bunlarla o ya da bu şekilde ilgilenmem gerektiğini biliyordum, yani kayıtlarla. Onları baştan sona dinlemem gerekiyordu. Babamdı bu. Çantamdaydı. Onu saklayabileceğim çok daha iyi yerler vardı. Banka kasası mesela. Ya da bir dosya dolabı ya da bir kutunun içi.

Bir şeylerin kaybolduğunu söyledi. Kelimelerin ortadan kaybolduğunu söyledi. Biraz daha genç olsaydı yaşlanmak üstüne bir kitap yazardı. Ancak artık yaşlandığından buna hali yoktu. Genç bir adamın dinçliği onda yoktu artık. Bu mantık sayesinde, ikimizden birinde, hangimizin olduğunu hatırlamıyorum, birlikte bir kitap yazma fikri oluştu. Soruları ben soracaktım, o cevaplayacaktı, konuşmaları yazıya ben dökecektim ve sonunda birlikte oturup elimizdeki malzemeyi düzenleyecektik. Kitap bittiğinde ve yayımlandığında cipe atlayıp kitap turnesine çıkabilirdik.

Kitap fikri ortaya çıktığında seksen yedi yaşındaydı. Arada sırada kelimeleri unuttuğu ya da birbirine karıştırdığı oluyordu ama hafızası benimkinden iyiydi. Bir planın olması. Bu ailenin amentüsüydü. Büyük bir ailem var. Anne tarafım ve baba tarafım. Babamın altı kadından dokuz çocuğu vardı – bu konuyu onunla gerçekten konuşmam gerek diye düşünmüştüm. Altı kadından dokuz çocuk yapmayı planladığını sanmıyorum. Ben planlanmış bir çocuk *degildim*. Annem, çantasında doğum kontrol haplarıyla gezdiğini, bunları almayı ya unuttuğunu ya da bilinçli bir şekilde almadığını anlatmıştı, hangisi olduğundan pek emin değilim. Hikâyeyi her seferinde farklı anlatıyor. Kürtaj tartışması kısa ve patırtısız geçmiş babamın söylediğine göre. Bu tartışma annemin hamileliğinin devamı konusunda anlaşmalarıyla son bulmuştu. Mutluluk insanın kendini bir planlama aşamasının ortasında bulmasıdır. Bu aşamada her şey mümkündür, hiçbir şey kesin değildir. Bir plan umuttan daha elle tutulur bir şeydir, vakit vardır. “Ölüm vaktimizin ne zaman gelip çatacağını asla bilemeyeceğimizi söyleyebiliriz kendimize” diye yazar Proust çok sevdiği büyükannesinin son günlerini tanımlarken (aslında annesi hakkında yazıyordu), “ancak böyle dediğimizde o an sanki zamanın uzak ve belirsiz bir yerindeymiş gibi düşünürüz. O anın, zaten başlamış olan günle ve ölümle veyahut onun bizi ilk defa, kısmen ele geçirişiyle herhangi bir ilgisi olabileceğini, tam da

bu kadar net ve belirsizlikten bu kadar uzak, programının saatler önceden yapıldığı bir öğleden sonrası gelebileceğini düşünmeyiz hiç.” Babamla ben planlarımızı yaparken ölümün bizi çoktan ele geçirmeye başladığını hesaba katmamıştık. İki yıl boyunca, vaktimiz vardı, yaşlanma hakkında bir kitap için planlar yapmıştık.

The readiness is all.

Kitabın adı ne olacak?

Kitabın yapısını nasıl oluşturacağız?

Ona neler soracağım?

Ne istersem sorabileceğimi söyledi, ama bunun doğru olduğundan pek emin değildim. Şöyle dedim: Buna inanmıyorum, şöyle dedi: Evet, ama gerçekten, *sen nasıl istersen* ve şöyle dedim: Tamam, bakarız.

İki yıl kitabın planını yaptık. Telefonda kitabı tartıştık. Babam telefonda konuşmayı severdi, telesekreterime nasıl bir açılış mesajı koymam gerektiği hakkında fikirler verirdi. Kendi açılış mesajı kısa ve çok kabaydı. Her bir araya gelişimizde kitabı konuşurduk. Hammars'ta ziyaretine giderdim, özellikle yazları, ama baharda ve sonbaharda da uğrardım. Başka şeyler hakkında da konuşurduk. Ama başka şeyler hakkında konuşmadığımızda kitaptan söz ederdik.

Arada sırada beni düşündüren bir şey söylerdi: Bu konuya geri dönmeliyiz; not almalıyım. Not almadım. Yaşlanmanın bir iş olduğunu söylerdi, her sabah rahatsızlıklarının listesini çıkarırdı (kalça eklemünde tutulma, kötü geçen gece, karın ağrısı, tesellisi mümkün olmayan şekilde Ingrid'e duyulan özlem, gündüz yapılacakları düşündükçe endişelenme, diş ağrısı vs.). Liste sekize ya da daha az bir sayıya kadar uzadığında yataktan kalkıyordu. Sekizi aştığında yatakta kalıyordu. Ama bu neredeyse hiç olmadı.

“Neden sekiz?”

“Hmm, çünkü seksenin üzerindeyim. Her on yıla bir rahatsızlık hakkım var.”

Zaman planını görüşmek için epey vakit harcardık. Babam çok dakik biriydi.

Pekâlâ: Bu kayıtlar günün hangi saatinde yapılacak?

Bire on bir kala?

Bire on kala?

On bir buçuktan bire kadar?

İki günde bir?

Her gün?

Ben kısa seanslardan yanaydım, onun oyuysa uzun seanslardan yanaydı. Önceden böyle değildi. Çocukken çalışma odasına girip

kocaman koltukta oturur ve onunla *sohbet* ederdim. Buna *oturum* derdi. Bu oturumların son bulmasını hiç istemediğimi hatırlıyorum.

“Yarın bir oturum yapalım mı, senle ben” derdi babam ben çocukken, “saat on bir gibi, uygunsa eğer?”

“Tamam.”

Ingrid mutfakta.

“Mutfakta seni bekliyor, gir içeri.”

Babam ofisinde.

“Hah! Benim küçük kızım nasılmış bakalım?”

“İyi.”

“İyi mi? Ne demek iyi? Tebliğ istemiyorum.”

“Tebliğ ne demek?”

“Beylik laflar istemiyorum. İyi, iyi. Bana *gerçekten* nasıl olduğunu anlatmanı istiyorum.”

Karşılıklı oturduk. Koltuğa ilişmiştim. Ayaklarımız için bir pufu paylaşıyorduk. Açık kahverengi, ince yün çoraplar vardı ayaklarında, benimse bir ayağımda mavi, bir ayağımda beyaz çorap vardı, temiz değillerdi, ikisi de aynı bir çift temiz çorap bulurdum bulmasına ama o zaman geç kalırdım. Ayaklarımızın üzerine bir battaniye örttü.

“Cereyan yapıyor mu? Üşüyor musun?”

Bir kere hapsirdim. Güçlü bir hapsirlik değildi, ama bu küçük hapsirlik odadaki tozları havalandırmaya yetti.

Babam sessizleşti.

“Üşüttün mü?”

“Hayır, hayır.”

“Yüzme havuzunda çok kaldın. Biliyordum. Çok uzun süre yüzdün.”

“Hayır baba. Yemin ediyorum. Üşütmüş değilim.”

“Pekâlâ! Zaten bitirmemizin vakti gelmişti. Bugün artık daha fazla yüzme diyorum. Belki de yatıp dinlenmelisin? Ingrid’e kendini iyi hissetmediğini ve biraz dinleneceğini söylerim.”

2006 yazı. Kitabı ve önümüzdeki her şeyi planlamaya devam ediyoruz. Kitap birçok aşamadan geçecek. Söyleşi yapılacak, yazıya dökülecek, düzeltilecek, redaksiyonu yapılacak. Büyük iş.

Hammar's'taki konuk evine kırmızı elbiseli bir kadın taşıyor. Gazeteci, radyo ve televizyonda çalışıyor. Onu, Macar genelev maması Ana Cumpănaş'tan esinlenerek Ana diye çağırıyorum. Bir gün Ingrid'in mutfağında köfte yapıyor. Bisikletle geliyorum ve kırmızı elbisesinin ucunu pencereden görüyorum. Bir başka gün kahverengi cilalı bankta babamla birlikte oturuyor. Kıkırdıyorlar. Üçüncü gün kilisedeki bir konsere gitmeyi planlıyorlar. Onlarla gitmek için ısrar ediyorum. Tıkış tıkış cipe biniyoruz. Babam süratli gidiyor. Kiliseye vardığımızda Ana'yla ben bu upuzun yaşlı adamın sanki iki yandan desteğe ihtiyacı varmış gibi kollarına giriyoruz. Desteğe ihtiyacı yok. Bastonundan başka bir şeye ihtiyaç duymadan her gün tek başına yürüyüşe çıkıyor, ancak bugün kilisenin koridorunda bir yanında ben bir yanında Ana'yla ilerliyor ve gülümsüyor.

2006'nın yaz sonu. Telefon çalıyor. Ben Ängen'deyim. O Hammar's'ta. Birbirimizden birkaç dakika mesafede olmamıza rağmen görüşmekten çok telefonda konuşuyoruz.

"Nişanlandım!"

"Peki."

"Bana inanmıyor musun?"

"Hayır."

Anlamlı bir sessizlik oluyor.

"Kıskandığını duyabiliyorum."

"Kıskanmıyorum. Kızınım ben."

"Kıskanıyorsun."

"Kıskanmıyorum. Ben senin kadınlarından biri değilim. Kızınım ben. Nişanlanırsan nişanlan. Bana göre hava hoş."

2006'nın sonbaharı. Telefon çalıyor. Oslo'dayım. O Hammar's'ta.

"Kitabımızı düşündüm."

"Peki?"

"Teknik ayrıntıları düşündüm."

"Baba, kafanı takma sen."

"Hayır, dinle. Bir fikrim var. Ana'ya ne dersin?"

"Hayır."

"O gazeteci, birinci dereceden teknik malzemeye sahip."

"Buna hiç şüphem yok."

“Teknik araçlarını alıp Hammars’a gelmesi iyi olur diye düşündüm... yani, söyleşilerin kaydının sorumluluğunu o alsın.”

“Basit bir teybin yetmeyeceğini mi düşünüyorsun?”

“Ses kalitesi beni düşündürüyor.

“Tam da ses kayıt cihazını almak üzereyim.”

“Şimdi mi?”

“Hayır, şimdi değil. Ama yakında.”

“Hmm.”

“Baba, bu bizim kitabımız!”

“Tamam, tamam, sinirlenme.”

“Sinirlenmiş değilim.”

“Evet, sinirli olduğunu sesinden anlıyorum.”

2007’nin baharı. Bir dizi küçük felç diyor doktor.

Google’da küçük felci arıyorum. *Beyne giden kan akışının kesintiye uğraması*. Hastalığın tıbbi adı *geçici iskemik atak*. Değişim çok yavaş, ama hafızasına ve gerçekte gerçek olmayanı birbirinden ayırt etme yetisine bir şeyler oluyor. Gerçek ve gerçek olmayanla şunu kastediyorum: Rüyalarla (rüya burada doğru bir sözcük mü bilmiyorum) gerçekliği (bu da doğru bir sözcük mü bilmiyorum) birbirinden ayıramıyor.

Beynindeki tüm pencereler ardına kadar açılmış. Beckett şöyle yazmış: “Kafa karışıklığı söz konusu... neyin gerçek olduğu ve – karşıtı nasıl denir? Fark etmez. Şu eski ayrılmaz ikili işte.”

Şöyle diyor: Günlerimin nasıl geçtiğini sana anlatayım. Her gün saat birde tekerlekli sandalyemle mutfığa götürülüyorum, önüme bir omlet konuluyor.

Ağzı kapalı gülüyor.

Eskiden ağzı açık gülerdi, ancak yanağının iç kısmında çıkan apse ağzı açık gülmesini zorlaştırıyor. Sonra şöyle diyor: “Saat birde omlet. Kitabımıza çok güzel bir başlık olur, ne diyorsun?”

Buna çalışma dedik. Ya da proje. Ya da kitap. Bir şeylere ne isim vereceğini bilmek zor. Üzerinde tarih olmayan bir sarı not kâğıdına şöyle yazmış:

Sevgili kızım!

Boşuna seni arayıp durdum. Ne zaman istersen “projemiz” üzerine çalışmaya hazır ve nazır olduğumu söylemek için aramıştım.

Seni kucaklıyorum,

Yaşlı baban

Kâğıtta bir yağ lekesi olmuş. Leke büyük ve yanında damla şeklinde çıkıntısı olan bir yuvarlak. Bu bir yağ lekesi değil de bir çocuğun çizdiği bir şey olsaydı, ufak yolcu sepetli bir hava balonu olduğunu söyleyebilirdim. Notun üzerine bir kahve fincanı ya da şarap kadehi koymuş olmalıyım.

Yağ lekesi bazı sözcükleri daha belirgin kılıyor. *Kızım, boşuna, hazır.*

Son zamanlarda bunun çok sık olduğunu düşünüyorum: Bir yüz görüyorum ve başka bir yüzü düşünüyorum. Buna ne ad vereceğimi bilmiyorum. Kaybolan konturlar.

Bir süre babam hakkında hiçbir şey hatırlayamadım, bana yazdığı notları okudum, fotoğraflarına baktım, ama hiçbir şey hatırlamadım. Onu zihnimde canlandıramıyor, gözümün önüne getiremiyordum, şu ya da bu durumda ne derdi ne yapardı hayal edemiyordum, sesini anımsamıyordum. Hatırlamak sözcüğüyle söylemek istediğim bu. Birinin matemini tutmak onu hatırlamak demek. Bende ikisi de yoktu, ne matem ne de hatırlamak. Kör gibi geziniyordum ortalıkta, ne ölüleri ne de yaşayanları görüyordum. Eşim bir şiirinde şöyle yazdı: *Babanın evine kaçıp kayboldun.*

Babam henüz hayattayken adına bir arşiv ve vakıf kurulmuştu. Daha sonra vakıfların sayısı üçe çıktı, biri senaryoları, mektupları ve fotoğrafları, biri evleri, biri de yuvam dediği adası için. Ölümünden sonra yüzü pullara ve kâğıt paralara basıldı, ayrıca küçük bir caddeye adı verildi. Yağmur altında bir aşağı bir yukarı yürüyorum, cadde Dramaten⁶e yakın, Stockholm'de merkezi bir yerde. Caddeden çok bir sokak, adımlarımı sayıyorum, aşağı yukarı, ancak her defasında farklı bir rakam buluyorum. Sokak yine onun adını taşıyan bir alana açılıyor. Burada bir sürü bisiklet park etmiş. Tekerleklerin üzerinde, siyah ve gümüş rengi bisiklet kilitleri var. Bisikletlerden biri devrilmiş, diğerlerini de devirmek üzere.

Babam hakkında bir şeyler anlat bize.

Başımı sallıyorum.

Hiçbir şey hatırlamadığımı söyleyemem ki.

6 Kraliyet Tiyatrosu olarak adlandırılan, 1788'de kurulmuş, İsveç'in "sözlü drama" ulusal tiyatrosudur. (ed. n.)

Bir gün Amerikalı sanatçı Georgia O'Keeffe hakkında yazılmış bir kitabı karıştırıyordum. Yaşlanınca New Mexico'ya taşınmış ve etrafında gördüklerini resmetmeye başlamış. Onun dağları sıcak pas kırmızısı, tuğla rengi, sarı, sanki kocaman bir zar gibi ve çayırlarla gökyüzü varla yok arası. Kitapta onun iki bakış açısını birleştirdiği yazıyor, öyle ki onun resimlerine baktığınızda gördüğünüz şeye kendinizi hem çok yakın hem de çok uzak buluyorsunuz; O'Keeffe bu bakış açısını *uzaktaki yakında* diye adlandırıyor.

80'li yılların başında Ansel Adams onun bir fotoğrafını çekti. Ansel Adams ve Georgia O'Keeffe arkadaşlıklar ve aynı manzaraları beğeniyorlardı. Adams ondan gençti, ama ondan birkaç yıl önce öldü, fotoğraf çekildikten kısa bir süre sonra: Fotoğrafta O'Keeffe doksanın üzerinde. Doksan iki yaşında sanırım, başında beyaz bir örtü var, beyaz bir gömlekle siyah bir ceket giymiş. Boynunda topraktan, ışıktan ve kumdan yapıldığı hissi uyandıran bir takı, yüzünde haşın bir ifade var. Cildi kırışmanın ve yaşlanmanın ötesinde, adeta bir kaya çıkıntısı, ay krateri ya da güneşten solmuş bir kemik. Alnı geniş, bakışı ciddi, burnu kalın, çıplak bir dal gibi uzun, ağzı ince ve gergin. Babam son yıllarında aynı böyle görünüyordu. Alnı, burnu, ağzı. Her şeyi unuttuğumu sanmıştım, ama şu anda Ansel Adams'ın Georgia O'Keeffe fotoğrafını gördüm. Onun yüzünü görüp babaminkini düşündüm.

“New Mexico'ya gidelim mi?” dedim kocama.

“Bir süre burada kalamaz mıyız?” dedi ve elini elimin üstüne koydu.

Bana yardımcı olan oğlan on sekiz yaşlarındaydı. Uzun boylu, zayıf, uzun saçlı ve solgun yüzü sivilceli. Mağazada yavaş ve dikkatlice hareket ediyor. Büyük bir mağaza, bir departmanda cep telefonları ve GPS sistemleri, bir diğerinde televizyon ve ses cihazları, üçüncüde küçük elektronik cihazlar, dördüncüde ev gereçleri ve beyaz eşya, beşincide bilgisayarlar, altıncıda fotoğraf makineleri ve video teçhizatları var. İnce, uzun parmakları dikkatimi çekti. Sanki bunlar etrafı yoklama işine yarıyor. Zaman zaman ortada bir neden yokken yabancılarla öylesine konuşmaya başlarım. Kendimi anlatarak. Oğlana, teybe ihtiyacım olduğunu, babamla söyleşi yapacağımı, babamın seksen sekiz yaşında olduğunu, yakında seksen dokuza basacağını, en iyisinden bir teybe ihtiyacım olduğunu, ıssız bir adada yaşlı bir adamla oturup teknik meselelerin aksamasına kafayı takmak istemediğimi anlattım.

“Bunlara teyp denmiyor artık” dedi oğlan ve yere baktı.

Gözlerini yakalamaya çalıştım.

“Hayır, denmiyor, anlıyorum, ama ne demek istediğimi anlıyorsun değil mi? Yani neye ihtiyacım olduğunu. Bana yardımcı olabilir misin?”

Bir böcek gibi sıskaydı, isim rozetinde Sander yazıyordu. Sanki teki mi yoksa nazik biri mi karar verememiştim. Sürekli bir şeyleri devirdi devirecek gibi bir hali vardı. Bu *neredeyse* bir şeylere çarpacakken her seferinde bundan yırtma hali, koreografisi özenle hazırlanmış bir dans tadındaydı.

2007 baharında arabayla Hammars’a gittik. Yeni teybim çantamdaydı. Arabayı kocam sürüyordu. Kızımız Eva arka koltukta oturmuş, bilgisayarında çizgi film seyrediyordu. Yeni kulaklıkları açık mavi renkteydi. Arada sırada kocam arabayı durdurup başını direksiyona dayıyordu. Sorun nedir diye sordum, bir sorun yok diye cevap verdi. Eva’nın kulaklıkları denizanaları kadar büyüktü.

Babamı görmeyeli aylar olmuştu. Sadece birkaç kez telefonda konuşmuştuk. Mutfak masasının başında oturmuş, omlet yiyor ve şarap içiyordu. İçeri girdiğimde başını kaldırıp bana baktı, bakışı titrekti. Beni tanımamış mıydı acaba? Saray'dan mı geliyorsun diye sordu.

Ufak bir el hareketiyle oturmamı istedi.

“Omlet ister misin?”

Oturdum, bakışını yakalamaya çalıştım, ama bana bakmak istemiyordu. Saray'ın faytoncusu görevine geri dönebileceğini, yemeğini bitirdikten hemen sonra gidebileceğimizi söyledi.

“Baba. Benim.”

Yemeye devam etti, gözü tabağındaydı.

“Baba?”

Kadınlar ona sırayla bakıyorlardı. Gelip gidiyorlardı. Önce Cecilia vardı, sonra Maja geldi. Cecilia her türlü işi idare ediyordu, Maja evle ilgili işlere bakıyordu. Sonra başkaları da geldi. Son yaz Hammars'ta altı kadın saydım. Babam böyle istiyordu. *İnsan istediğine kavuşur, ama umduğunu bulamaz*, derdi.

Birinin matemini tutmak, ille de umutsuzlukla aynı anlama gelmiyor. Ingrid öldüğünde babam darmadağın olmuştu. Umutsuzluğa kapılmıştı. Ölmek istediğini söylemişti ama hayatını sonlandırmayacak kadar korkaktı. *Yetmiş beş yaşında yaşlı bir adamım, Tanrı beni ancak şimdi çocuk odasından kapı dışarı ediyor*, demişti. Babam bir de oğul kaybetmişti, Jan'ı kaybetmişti, ben bir çocuk kaybetmiş olsaydım umutsuzluk sözcüğü zayıf kalırdı. *Darmadağın olmak* da. Devam edemezdim diye düşünüyorum. O edebildi. Jan öldü ve o devam etti. Hayatındaki en önemli şey çocuklar değildi. Onlarla bir yere varamayacağımı bildiğim halde hâlâ haritalarım ve tablolarımla kendimi oyalıyorum –önemli, önemsiz, en çok sevilen, en az sevilen–. Aslında annem ve babam için tüm hayatım boyunca yas tuttum. Gözümün önünde değiştiler, tıpkı çocuklarımla gözümün önünde değişimleri gibi ve ben onların nesiyim bilmiyorum.

Hâlâ hayatta olan insanlar için yas tutulur mu?

Geceleyin haritayı takip edip denize gidiyorum, yeni bir yerdeyim ve yolları henüz bilmiyorum, burası güzel, kasabaların *Bran-tevik, Skillinge, Simrishamn* gibi tuhaf adları var, mevsimlerden kış ve denizin üzeri ince bir tabaka buzla kaplı.

Kayınpederimin dedikleri aklıma geliyor: *Eyeri vurduğum gün at binmem.*

Büyükannem şöyle derdi: *Erkek milleti, anlaşıldı tamam.*

Annem şöyle derdi: *Erkek milleti, anlaşıldı tamam.*

Ve babam şöyle derdi: *İnsan istediğine kavuşur, ama umduğunu bulamaz.*

Bir de şöyle derdi: *Uçup gitmiş sözcükler kanatla yakalanmaz.* Babam bir papazın oğluydu, o yüzden Luther'den Strindbergvari alıntılar yapması doğaldı. Şunları da unutmamak gerek: Temizlik, duygulara gem vurmak, düzen ve dakiklik.

Öfkeden de bahsederdi – bu huyunun çocuklarına geçip geçmediğini merak ederdi.

“Kızgın mısın kalbim?”

Beni *kalbim* diye çağırması çok sevimliydi. Beni asla öfkeli görmedi.

“Aramızda halledilmemiş bir mesele yok değil mi? Yani seninle benim aramda?”

“Hayır baba.”

“İçini kemiren bir şey falan?”

“Hayır, öyle bir şey yok.”

“İyi, ben de öyle düşünmüştüm.”

Öfkeyi öldürücü bir gazap olarak adlandırırdı. Ya da buna ne denir ki? Kısa devre. Mizaç. Nefesinin kesilmesi. Küçümseme. Aşağılama. *Darnadağın oldum, kimse beni teselli edemez.* Öfke bir tür oburluktur. Kızgınlık insanı yer bitirir, insan da kızgınlığı sürekli bir şekilde silip süpürür.

Eğer insan böyle bir öfkeyi sırtlanacak kadar talihsizse bunu kontrol etmesini öğrenmelidir, derdi. Bunu erken yaşlarda büyüklerden ve akıllı adamlardan öğrenmişti ve bu nasihati başkalarına vermekten mutluydu. Şöyle derdi: Bazılarının kulakları keskindir, bir arının vızıltısını duyabilirler ve *duyuyor musun? Sol diyez!* derler. Bazıları cimridir. Bazıları iyi dans eder. Bazıları öfkeli. Vücudun büyük bölümü sudan, kalbin büyük bölümüyse hiddetten oluşur. Bu türden bir hiddet insanın çenesini kitler, dişlerini gıcırdata gıcırdata un ufak eder ve insan her zaman en olmayacak şekilde utanılacak durumlara düşer. Anlıyor musun? Profesyonellik açısından bu bir faciadır. Duygusal çalkantılara işyerinde yer yoktur; öfkenle başa çıkamazsan, zehirli bir ciğer sosisi gibi sağa sola sal-

dırmaya başlarsın, sadece kıymetli vaktini harcamakla kalırsın, kendine ve başarmayı umduğun şeye zarar verirsın, üstüne üstlük ertesi gün herkesi arayıp tek tek özür dilemek zorunda kalırsın. Başkalarına, geriye alınamayacak ya da mazeret kaldırmayacak bir şeyler söylersen zarar görebilirsin. Laf ağızdan çıkmıştır bir kere. Bir şey söylememenin tam tersi yani. *Uçup gitmiş sözcükler kanatla yakalanamaz.* Bunu hatırla kalbim. Yalnızca iş hayatı için değil, aşk ilişkilerin için de geçerli bu. Zengin olduğuna, aşk defterinin hiç kapanmayacağına inanırsın, ancak elindekilere özen göstermezsen, ellerin bomboş kalır. İflas bayrağını çekersin. Mesele üstlendiğin rolü itinayla oynamakta. Her bir oyun sahnelemesi ya da film çekimi için pedagojik bir *-tek-* öfke nöbeti faydalı olabilir, ancak bunun ardında yatan mantık her zaman profesyonel olmalıdır, duygusal değil.

“Hayır baba, Saray’dan gelmiyorum. Oslo’dan geliyorum. Seninle söyleşi yapacaktım, hatırlıyor musun? Çalışacağız.”

Anlaşmıştık ya da bir süre oturup sohbet edecektik demiyorum, *çalışacaktık* diyorum çünkü buradaki sihirli sözcük *çalışmak*. Çalışmaya hiçbir şey engel olamaz, çalışmaktan kaytarmayız, yalan söyleriz, hile yaparız, gece yarısı korkudan uyanır, ağlarız ve saatin kaç olduğuna bakarız. Sabah olmak üzeredir ve komodinin üzeri yazılarla kaplıdır. Ancak saat altıda kalkıp işe gideriz.

Babam ve ben bir kitap yazacağız. Yarın sabah başlıyoruz.

Maja mutfak tezgâhını siliyor. Babamla üçüncü tekil şahısla konuşuyor. Bir bardak su isterler mi? Omletin yanında bir dilim ekmek isterler mi? Yavaşça ve biraz yüksek sesle konuşuyor. Lavabunun içine bezi sıkıyor, bezden gri bir su akıyor. Bezi duvardaki ufak çengele asıyor.

“En küçük kızının gelmesinin çok iyi olduğunu düşünmüyor mu?”

İnsanın karşısındakinin de başını sallamasını istediğinde yaptığı gibi, büyük bir şevkle başını sallıyor.

“Tabii ki” diyor babam ve başını sallamıyor. “Tabii ki çok iyi.” Bana bakıp göz kırpmıyor.

Kaybolup gidenler bir ya da birkaç sözcük değildi artık. Belki yarısıydı. Unutulan sözcükler, çakıllı kumsaldan başlayıp ormandan

geçerek Hammars'taki odalara kadar uzanan uzun, kıvrım kıvrım bir patika oluşturdu. Ay doğduğunda onları aramak için dışarı çıktı, kuşlar ondan önce gelmişti. Oraya buraya dağılmış sesler ve resimler. Kendi kendime şöyle dedim: Ama akli yerinde değil, bu söyleşiyi artık yapamayız, çok geç. Ancak geriye dönüp baktığımda *akli yerinde değil* lafı yanıltıcı mı oldu diye düşünüyorum. Babam kalın gözlük camlarının ardından tek gözüyle çok az görüyordu, diğeriyle bir şey görmüyordu. Yazı masası üzerinde duran günlüğüne 18 temmuzda lazer ameliyatı olmak için Visby Hastanesi'ne gideceğini yazmıştı. Böylelikle görüşü biraz düzelmiş olacaktı. Kulaklarından biri iyi durumdaydı, ama sadece unutup da yanlış tarafına oturduğumda yani sağır kulağına konuştuğumda bağır-mam gerekiyordu. Hangi kulağa konuşacağımı hatırlamak benim sorumluluğumdaydı. Dokunma duyusu kesinlikle yedi misli art-mıştı. Ona bir parçacık sürtünsem bile derisi yüzülmüş gibi ürkerek kendini geri çekiyordu. Alışkın olduğum sıklıkta yanağına ya da eline dokunamıyordum artık. Sürekli içine kapanıp açılıyordu. Her sabah kendini gayrete getirmek zor iştir, özellikle de seksen dokuz yaşındaysanız, arada sırada tekrar uyuyakalmak ya da hiç uyanmamak en net seçimdir. Pessoa *Huzursuzluğun Kitabı*'nda ne yazar? *Erkenden kalktım ve var olmaya hazırlanmak uzun zaman aldı. Ara sıra, eskiden, kitabımızı planlarken yaptığımız sohbetlerde Pessoa'nın adı geçerdi – Pessoa'nın kitap adını çalabilir miyiz ya da üzerinde biraz oynayabilir miyiz yoksa bu gösteriş yapmak mı olur, gösteriş yapmak istemiyoruz, insanın tam olarak nereye kadar gösteriş yapabileceğini bilmesi bir sanattır, yine de bu ad taslak aşamasında bir kitap için hiç fena değildi, belki kitabı tamamladı-ğımızda başka bir ad bulabilirdik, ama zamanla babam Pessoa'yı unuttu gitti.*

Mağazadaki oğlan Sony marka, gümüş grisi minnacık bir elektronik cihaz önerdi. Dikdörtgen biçimliydi ve avucumun içine gayet güzel oturmuştu. Yaşlanmak üzerine bir kitap.

Yaşlanmak iştir. Yataktan kalkmak iştir. Yıkanmak iştir, giyinmek iştir, temiz havaya çıkmak iştir, başka insanlarla karşılaşmak iştir. Kimse işten bahsetmiyor.

“Bu son söz oldu sanki” dedi babam.

Cipteydik ve *Sinemaya* gidiyorduk. Bir ya da iki yıl öncesiydi, kitabı planlamaya yeni başlamıştık. Aniden gaza bastı... (şu aptal laf! *Aniden* şöyle, *aniden* böyle. Ancak bazen *aniden* sözcüğünden başka hiçbir şey *aniden* sözcüğünü karşılamıyor ve bu kez de öyle oldu)... *aniden* babam gaza bastı, o kadar hızlı gidiyordu ki koltuğa tutunmak zorunda kaldım. Yoldan çıkıp ormana girdi ve patikadan denize doğru hızla ilerliyordu ve yüksek kayanın ucunda fren yaptı. Dönüp bana baktı, ağzı kulaklarındaydı.

“Korktun mu?”

“Evet.”

“Hahaha.”

“Böyle araba kullanmandan hoşlanmıyorum.”

“Çok eğlenceli ama!”

“Değil aslında.”

“Aman yahu, bırak da şu yüz yaşına gelmiş, hiçbir şey hatırlamayan yaşlı adam eğlensin azıcık.”

“Yüz yaşında değilsin ve hafızan benimkinden iyi.”

“Yani bu kitabı yazacağız, değil mi?”

“Tamam. Ama böyle araba süremezsin. Ölmeni istemiyorum daha.”

“Kitaba ‘Epilog’ adını verebiliriz” dedi.

“Hmm.”

“Güzel bir kitap ismi değil mi yani?”

Kayıtları mayısta yaptık, babam temmuzda, sabaha karşı dörtte öldü. Aynı akşam, uzun bir günün sonunda, teybi çıkardım. Çantamdaydı. Ängen'de üst katta bulunan iki yatak odasından birindeki yatağın kenarına ilıştim. Aşağıda salonda aile toplanmıştı. Kocam herkese çorba yapmıştı. Arada gelip kollarını omuzuma koyuyordu, bir süre öyle duruyordu. Herkes çorbayı çok beğendi. Zencefilli havuç çorbası. İnsanın içini ısıtır. İyileştirir. Bu özel durum için ideal bir çorba, dedi kız kardeşlerimden biri, sanırım Ingmari'ydi, kız kardeşlerim her şeye dikkat ederlerdi, çorba gibi (koşullar göz önüne alındığında) küçücük bir ayrıntıya bile. Yemeği birlikte yemek ve belki de biraz ne yapmamız gerektiği hakkında konuşmak için herkesin Ängen'de toplanması için anlaştık. Ölüm ilanı, cenaze töreni, böyle şeyler işte.

Teybe baktım. Avucumun içine oturuyordu. Teknik ayrıntıların, aramızda işlerin teknik yanı dediğimiz şeylerin, yani aletin, teybin tam gerektiği gibi çalıştığını, her şeyi dinlediğimi ve söyleşiyi yazıya dökmeye başladığımı söylemiştim ona. Hepsi yalandı. Hammars'a her gittiğimde, Ängen'e bitkin bir halde dönüyordum. Beni kendi halime bırakın diyordum kocama ve Eva'ya. Kimseyi çekecek halde değildim. Babam başkasına yer bırakmamıştı. Onlar da adanın en kuzey ucu olan Norsholmen'e gidip saz ve deniz kabuğu toplardı.

Saate bakıp on altı saattir ölü olduğunu hesapladım. *Play* düğmesine bastım.

Bütün becerebildiğim bu muydu? Ses kalitesi berbattı. Sanki kamp ateşi yakmışım ve ikimizi alevlerin arasına yerleştirmişim gibi. Sesler boğulmuş, onun sesi titrek, benimkisi cırtlak, bir lafı diğerinden ayırt edemiyorum. Beş dakika sonra *stop* düğmesine bastım, teybi tekrar çantama attım. Baştan sona fiyasko. Dış mikrofon kullanmıyordım. Gömleğine bir yaka mikrofonu takmalıyordım. Yaka mikrofonu takmak olacak iş değildi tabii. Gömleğinin yakasını kurcala-

mamdan hiç hoşlanmayacaktı. Bu onun kendini geri çekmesine sebep olurdu. Her zaman rengi atmış, pazen ekose bir gömlek giyerdi. Kalın pazen. Gerçek Hammars renklerinde; soluk yeşil, gri, kırmızı, kahve-rengi, sonbahar tonlarında portakal rengi. Giyim tarzını çok gençken oluşturmıştı ve bu tarz asla değişmedi. Son yazında giyinmek için yardıma ihtiyacı vardı. Babam bir ağaç olsaydı, yıkanmaktan rengi atmış pazen gömleği dış kabuğu olurdu. Birtakım teknik araçlarla onu itip kakmak istemedim. Gömlek hep aynı gömlekti, derisi o kadar yaşlıydı ki gömlek yeni duruyordu. En üst düğme ilikli değildi, incecik, gevşek bir kat derinin âdemelmasının üzerine düştüğünü hatırlıyorum, yumurta kabuğu kadar narindi, bir mikrofonun ya da yaka mikrofonunun gömleğine takılması söz konusu değildi.

Aslında demek istediğim, söyleşi yapmak için Hammars'a gittiğimde ne teknik donanım ne de böyle durumlarda muhtemelen insanda olması gereken araç gerece sahiptim. Benim gün gibi açık kı-fayetsizliğimin sonucu altı adet ses kalitesi berbat kayıt vardı elimde.

Kayıtları dinlememiş olsam da –evet, teyp bir süre sonra ortadan kaybolmuş olsa da ve ben onun ilelebet yok olduğundan emin ol-sam da– onları sık sık düşündüm. Onun öldüğü gün dinlediğim beş dakikayı kafamda büyütüp kasvetli bir biçimde uzattım. Teybin mikrofonu bizim seslerimiz de dahil olmak üzere odadaki tüm sesleri kaydetmişti ve vızıltısı, tıkırtısı, gıcirtısı ve fısıltısıyla kendine has bir kakofoni yaratmıştı. Neden not tutmamıştım ki? Bu sohbetlerin yapıp yapacağımız son sohbetlerimiz olduğunu anlamalıydım. Her şeyi kaydetmeliydim. Sadece söylediklerimizi değil. Havayı mesela. Ve üzerimizde neler olduğunu. Hangi elbiseleri seçtiğimi. Eski alış-kanlıkla babamın çalışma odasına üzerimde pantolonla girmezdim. Etrafımızda sürekli bir şeyler oluyordu. Penceresinin önündeki çam ağacı rüzgârda salınırdı. Kayıtta bu hiç duyulmuyor. Bu yalnızca görülebilir. Hammars'taki ev, içerideyken dışarıyı duyamayacağınız şekilde yapılmıştı. Çam ağacı rüzgârda salındı durdu. Bunu neden yazmadım ki? Ya da ellerini? Ya da ışığı?

Babam ölmüştü, Ängen'de üst katta bulunan iki yatak odasından birindeki yatağın kenarına ilıştim, akşam güneşi her yeri aydınlatı-yordu. Teyp yatağın üstünde duruyordu. Ufak, dikdörtgen ve kapalı.

Hammar's'taki evde canlıymış gibi yatıyor ve götürölmeı bekliıor. Çocuklar ve torunlar, isteyenler Hammar's'a gelip vedalaşabilsin diye yirmi dört saat evde kalmasına karar verdik. Kız kardeşlerimden biri yanındaki odada kaldı, bu gece ölümünün ilk gecesi, bütün gece tek başına yatmasın, dedi.

Sonunda elimde kalan, odadaki seslerin ve özellikle de katlanılmaz kendi sesimin kaydıydı.

Benimle birlikte yatağın ucuna oturup şunları dinleseıdi ne derdi acaba? *Kulak en önemlisidir. Ses kalitesinden şikâyet ederdi. Teknik detaylardan. İşçilikten. Bu berbat makaralar da neyin nesi? Ve şöyle derdi: Sesin, kalbim, kulesinde oturan bir bakireninki kadar tiz, ince ve memnun etmeye hazır bir ses. Benimle konuşurken Norveççe konuşacaksın demedim mi ben sana. Ve şöyle derdi: Tekrar baştan almamız gerek.*

Bu yaşlı adama bağırın kadın kim?

BABACIK BUGÜN NASIL?

Stop düğmesine bastım.

Sonra tekrar *play* düğmesine bastım. Belki de sandığım kadar kötü değildi.

BABACIK BUGÜN NASIL?

Stop düğmesine basıp teybi çantama koydum. Yataktan kalkıp yeni bir plan çıkardım.

Aşağı in ve diğerlerine katıl.

Çorba iç.

Yat uyu, uyan, yat uyu, uyan, yat uyu, uyan.

Günübirlik yaşa.

Önce onu toprağa verelim, sonra matemini turalım ve sonra –biraz zaman geçtikten sonra– bant kayıtlarını dinleyelim.

Teyy çantamda üç yıl kaldıktan sonra onu çıkarıp yazı masamın çekmecesine koydum ve orada her şey biraz bulanıklaşıyor. Babamın ölümünden bir yıl sonra eşimin babası öldü. Şimdi artık babasını kaybetmiş iki kişi olmuştuk. Her gece iğrenç bir kedi gelip kızımın kum havuzunda ihtiyacını giderdi. Ne kadar temizlemeye çalışsak da dışarısı ve içerisi kedi sidiği kokuyordu. Eşim uzun saçlı ve ince bilekli bir esmere kapıldı. Fârôye taşındık ve bir yıl orada kaldık. Eşim elektronik postayla kıza şarkılar gönderdi. Nedenini sorduğumda, çünkü o sen değilsin dedi. Bir kez daha taşındık. Uzun yıllar teybin nerede olduğunu bilmiyordum.

Babam öldükten yedi yıl sonra teyp tavanarasındaki bir kutunun içinde yeniden ortaya çıktı. Onu eşim bulmuştu. Telefona sarılıp oğlum Ola'yı aradım. O sıralar yirmi dört yaşındaydı.

“Ses kalitesi çok kötü” dedim. “Neden olduğunu bilmiyorum. Neden böyle olduğunu anlamıyorum. Bunu bana satan çocuk piyasadaki en iyi ürün olduğunu söylemişti.”

“Üzerinden epey zaman geçmiş o zaman.”

“Yedi yıl...”

“Dijital teyplerin yaşamında uzun bir süre.”

“Evet ama kayıtları dinlediğinde, kulağa sanki yüz yıl önce kaydedilmiş gibi geliyor.”

“Kayıtları dinledin mi?”

“Hayır, henüz dinlemedim. Son seferinde yeterince zordu zaten. Beş on dakikadan fazla dinleyemedim...”

Bir nefes alıyorum.

“Bana yardım edebilir misin acaba? Bu kayıtları bilgisayara ya da telefona aktarmanın bir yolu olabilir belki... ya da belki sesleri temizlemek için bir alet ya da program olabilir... bildiğin iyi bir ses mühendisi var mı?”

Ola o sırada taşınmakla meşgul. Kız arkadaşıyla birlikte yaşamak üzere taşınıyor ve şu sırada benimle konuşacak vakti yok aslında. Eğer ne tür bir teyp olduğunu görürse belki sesi kurtarabilmem için bir şeyler önerebilir.

“Ses kayıtlarını bir dinlesen olmaz mı?”

“Bu mümkün değil! Sürekli cızırdıyorlar.”

“Belki de sadece hoparlörler kötüdür? Yani teyp küçük ve yedi yıldır oraya buraya atılmış.”

Şu an büyük bir sabır gösteriyor. Bu sesi ne zaman edindi? Yettişkin bir adam, sabrının sonuna gelmiş genç bir kızla konuşuyor.

“Bilmiyorum” diyorum.

“Anne bak dinle. Teybe bir çift kulaklık bağla ve sesin kalitesinin düzelip düzelmediğine bak.”

“Tamam.”

“Eğer düzelmezse, birbirinize ne dediğinizi anlayamıyorsan bana bir mesaj gönder. Tamam mı?”

“Tamam.”

“Şimdi gitmeliyim. Tamam mı?”

“Tamam.”

Bir çift kocaman kulaklık buluyorum, salondaki kanepeye oturuyorum. Gece, sabaha karşı. Eşim ve kızım ikinci katta uyuyorlar. Play’e basıyorum. Denizin dibine dalmak gibi bir şey.

Gürültü var. Beceriksizce alınan molalar, sözcüklerin aranması. Elimde bir şeylerle oynuyorum, daha fazla gürültü çıkartıyorum. Kurcalama sesi yüksek, bazen seslerimizi bastırıyor. Teyp benim koltuğumla onun tekerlekli sandalyesi arasında duran tahta bir masanın üzerindeydi. Çalışıyor mu diye teybi kaldırıyorum, babam alçak sesle konuştuğunda ona teybi uzatıyorum, söylediklerini yakalayamayacağım diye sürekli bir endişe içindeyim ve ellerim mikrofona her çarptığında ses kulaklarımda bir gök gürlemesine dönüşüyor.

Orada oturmuş teybi kurcalayan kıza şöyle demek isterdim: Kurcalamayı bırak! Ellerini dizlerine koy! Birkaç hafta sonra ölecek olan yaşlı adama odaklan. Bu utanç verici! Ama teybi kapatmıyorum. *Stop’a* basmıyorum. Babamın sesi hatırladığımdan daha net çıkıyor, benimkisi de daha az cırtlak. Elimizden geleni yapıyoruz. Ama bu kurcalama meselesi sinirimi bozuyor. Ellerimin gürültü çıkarabileceğini hiç düşünmemiştim. Tabii ki parmağımı sıkılabiliyim, el çırpabiliyim, alkışlayabiliyim, ama eller genellikle sessizdir, el hareketleri ses çıkarmaz, kurcalama da öyledir diye düşünmüştüm! “İnsanın iki ağzı olması kafa karıştırıcı ve utanç verici bir şeydir” diye yazmış Anne Carson, her biri “neredeyse sadece iki ağızdan oluşan”, MÖ 4. yüzyıldan kalma bir grup toprak heykeltçisi tarif ederken, daha da kafa karıştırıcı ve utanç verici olan ise insanın hiç bilmediği yerlerde ağzının olması, bedeninizin ses çıkarmadığını sandığınız bölümlerinden bir sürü ses çıkabilmesi. Mikrofon önemliyle önemsizi ayırt etmeksizin her şeyi kaydediyor. Öte yandan birtakım şeyleri önemli ve önemsiz diye kategorilere ayırmanın da faydası yok. Kategorilerle iş görmenin faydası yok.

Bir şeyi diğerinden ayırt etmek için çok zaman harcıyorum. “Ama yaşayanların hepsi de yanılır, böyle kesin ayırarak” diye yazar Rilke, “Derler ki, çoğu zaman bilemezmiş melek, dirilerin mi, yoksa ölülerin mi arasından yürüyor.”⁷

Daha sonra, kendi fotoğraflarına bakmak insanı nasıl utandırıyor, kurcalama sesi de aynı şekilde utanmaya sebep oluyor diye düşündüm. Birileri fotoğraf çektiğinde gözlerimi kısıyor, alnımı kırıştırıyor ve boynumun içine gömülüyorum sanki boynum içinde kaybolabileceğim bir boruymuş gibi. Boynum ince ve uzundur ama yaşlandıkça yeni kırışıklıklar ekleniyor – fotoğraflarda kendime baktığımda, ne tür bir yüz olacağına karar verememiş bir yüzde, gözlerimin olması gereken yerde iki çizgi görüyorum.

Altı kayıt. Babam hayatta olsaydı eğer ona araları sorardım. Sessizliği. Boş alanları. Bunları nasıl yorumlayabileceğimizi? O bu işi nasıl hallederdi?

7 Rainer Maria Rilke, *Duino Ağutları*, “Birinci Ağıt”, s. 8, Türkçesi: Can Alkor, İyi Şeyler Yayıncılık, Birinci Basım: Haziran 1993, İstanbul (ed. n.)

KADIN Evet, bunu uzun zamandır planlıyorduk.

ADAM Bunu uzun zamandır planlıyorduk.

KADIN Evet.

ADAM Ama geçen gece hiç emin değildim.

KADIN Öyle mi?

ERKEK Evet, yatakta uyanıktım ve emin olamadım.

KADIN Neden?

ERKEK Ne?

KADIN Neden emin olamadın?

Uzun bir sessizlik.

ERKEK Yeni bir uyku ilacı deniyorum.

KADIN Oo?

ERKEK Hayatım boyunca uyku ilacı bağımlısı oldum... Rohyp-nol, sıkı ilaç, günde iki tane, artı iki Valium, geceleri birkaç tane Valium ve sabahları birkaç tane.

KADIN Sabahları mı?

ERKEK Evet.

KADIN Sabahleyin erkenden mi? Biraz daha uyuyasın diye mi?

ERKEK Evet.

KADIN Yani önceki gece epey iyi uyudun demek ki, değil mi?

ERKEK Önceki gece iyi uyudum evet. *Epey* iyi uyumadım, bütün gece fevkalade iyi uyudum.

KADIN Ama öyleyse... yani bu iyi bir şey değil mi?

ERKEK Evet... şimdi buradayız... şimdi çalışma odamdayız... akustikten anlayan bir mimarın çizdiği ve her şeyin müzik dinlemek için düzenlendiği odadayız... Burası benim odam.

KADIN Evet.

ERKEK Evet.

KADIN Ama bütün gece uykusuz kaldığını ve tüm projeden hiç emin olamadığını anlatmaya başlamıştın, yani belki arada uyanıp “hayır” diye mi düşündün...?

ERKEK Evet.

KADIN “Hayır” diye düşündün... ve bu işten hiç emin olamadın?

ERKEK Evet.

KADIN O zaman ne düşündün peki?

ERKEK (*boğazını temizler*) Daha iyi hazırlanmış olmam gerektiğini düşündüm. Bir hazırlık söyleşisi yapmamız gerektiğini ve projeyi bunun üzerine kurmamız gerektiğini.

KADIN Hmm.

ERKEK Ya da öyle bir şey işte. Orası biraz bulanıktı.

Ara. Boğazını temizler.

ERKEK Sabaha doğru daha da endişelendim.

Toplam altı kayıt var. Her bir kayıt iki saatten biraz fazla sürüyor. Çalışma odasında aramızda bir teyple en nihayet oturma aşamasına geldiğimizde, ikimiz de emin değildik. Bunu hatırlıyorum, sesi-mizden de anlaşılıyor. Çekingeniz. Sanki yabancı bir şehirdeyiz ve yabancı bir dil konuşacağız. Bant kaydında sessizlik sessiz değil, ama cızırtılı, çitirtili, beceriksiz, işe yaramaz. Bazen sesi başka zaman olduğundan daha net çıkıyor. Bazen sesim başka zaman olduğundan daha net çıkıyor. *Net* sözcüğünü burada kullanmak doğru mu bilmiyorum – yani sanki bu ışık ya da havayla ilgili bir meseleymişçesine.

- KADIN Bu çalışma odan yıllardır var.
- ERKEK Uzun yıllardır.
- KADIN Bin dokuz yüz altmış yediden beri mi?
- ERKEK Öyle mi?... Aa, bilmiyorum.
- KADIN Bin dokuz yüz altmış yedi olmalı. Bu evi annemle birlikteyken yapmıştın.
- ERKEK Altmış yedi yılı mıydı?
- KADIN Evet, ben altmış altıda doğdum, ev altmış yedinin yazına hazırdı.
- ERKEK Hmm, evet...
Uzun bir ara.
- ERKEK Sen altmış yedide mi doğdun?
- KADIN Hayır. Altmış altıda.
- ERKEK Altmış altı mı?
- KADIN Evet.

ERKEK Olur şey değil!
KADIN Neyse...
ERKEK (*lafını keser*) Seni gördüğüme sevindim.
KADIN Ben de seni gördüğüme sevindim.
ERKEK (*tereddütlü*) Şu an kaç yaşındasın?
KADIN Kırk.
ERKEK Kırk mı? Yok yahu! O kadar yaşlı mısın?

Onu gözümün önüne getirmeye çalışıyorum, ama tam olarak beceremiyorum. Ya da belki beceriyordumdur. Kendimi dar orman yolunda hayal ediyorum, sığır engellerinin olduğu yolda, kocaman, kırmızı bir kadın bisikletine binmiş yaşlı bir adam görüyorum. Bisiklet adamdan daha belirgin. Gri yeşil bir arazinin ortasında kırmızı bir renk cümbüşü. Kırmızı bisiklet dışında hiçbir şey göze çarpıyor. Böyleydi. Düzenli. Sert. Bisikletteki adamın yüzü yok.

Bende bir fotoğrafı var. Çalışma masasının üzerine eğilmiş, elindeki büyüteçle fotoğraflara bakıyor. Resimde, pazen gömleğinin üzerinde ince, kahverengi bir yün kazak var. Zayıf duruyor.

Selenin üzerinde dimdik oturmuş, sakın bir tempoyla pedal çeviriyor, bir tarafta orman, bir tarafta deniz var. Bisikletin arkasında bagaj çantası asılı, tekerlekleri büyük ve gövdesi ince. Adam da ince, fitilli kadife pantolonu kahverengi, örgü hırkası yeşil, örgü beresi de yeşil. Ayakkabıları makul, içinde Münih'ten aldığı kahverengi, ince çoraplar var.

Babanın çoraplarını Ingrid onarırdı. İplik makaraları çalışma odasındaki dikiş kutusunun içinde özenle birbirinin üzerine yerleştirilmişti.

Baba ve Ingrid'in küçük bir koridor ve küçük bir arşiv dolabıyla ayrılan kendi çalışma odaları vardı. Ingrid çalışma odasını onun metinlerini temize çekmek, muhasebe tutmak, mektuplara cevap yazmak ve günlüğünü tutmak için kullanırdı.

Dikiş ipliğinin rengi çoraplarla aynı olmalıydı ya da biraz daha soluk, sanki güneş ışığı onun tamir ettiği yerlerin üzerini biraz yakmış gibiydi. Babam çalışma masasında Ingrid evin içinde bir aşağı bir yukarı dolanırdı. Yalnızca arada sırada, dikiş nakıştan (çoraplar, gömlekler, yatak takımları) başını kaldırmadığı anlarda sessizce otururdu. Onun örererek yamadığı çarşaflarda uyumuştum. Ingrid

hastalandığında yirmi altı yaşımdaydım, mide kanserine yakalandı. Öldüğünde, bu keder babamı perişan edecek diye korkmuştum.

Bisikletin üstündeki yaşlı adam devedikenini gibiydi. Uzun, ince ve yeşil. Araziye o kadar güzel uyuyordu ki onu neredeyse göremiyordunuz. Bisikleti görüyordunuz sadece. Hammars'a giden yol boyunca devedikenleri yetişir, sığır engellerinin iki yanında ve çayırarda.

Küçük bir kızken bana yatakta kitap okurdu. Bir bölümü bitirdiğinde –ışık kapanmadan ve ben uyumak için yatmadan önce hangi bölüme kadar okuyacağımıza karar verirdik– kitaptan başını kaldırır ve şöyle derdi: “Bir tane daha? Bir tane daha okuyalım mı?” Astrid Lindgren, Maria Gripe, Tove Jansson okurdu. Arada sırada şiir ya da bir şiirden bölümler okuduğu da olurdu. Şiir sevmediğini söylerdi ama bir kitapta rastlayıp not aldığı birkaç mısra ya da kıtanın yazılı olduğu katlanmış sarı not kâğıtları taşırdı pantolon cebinde.

Yataktaydım, o yatağın kenarında oturuyordu, açtığı kâğıda bakardık. Katlı bir kâğıdı açmak epey vakit alırdı. O bunu yaparken bir şey söylemezdik. Komodinin üzerinde bir lamba yanardı. Benim uzun, incecik saçlarım vardı. Daha da uzun olmasını ve ışıldamasını isterdim. Anneannem eğer sabah akşam saçımı yüz kez fırçalarsam parlayacağını söylemişti. Sandalyede yazın küçülmüş olan, solmuş mavi renkli yazlık elbisem asılıydı.

“Hazır mısın” diyor Baba ve katlı kâğıdı açıyor.

“Tamam” diyorum.

“Hazır olduğundan emin misin?”

“Evet.”

“Kesinlikle mi?”

“Baba! Evet!”

Kalbimi dinliyorum

kalbim

Kalbimi dinliyorum

yıldızların kendilerini paramparça

ettiğini öğrendiğimde

Kalbimi dinliyorum

kalbim.

“Bu kadar.”

“Hmm.”

“Bir kere daha okuyayım mı?”

“Hayır, gerekmez.”

“Sence güzel miydi?”

“Tam bilemiyorum.”

Arazi dümdüz. Ağaçlar eğri büğrü. Yol yumuşak bir biçimde kıvrılıyor. Deniz örümcek ağı grisi, solgun, yeşil ve sakın. Deniz oksijensizlikten ölüyor. Bazen denizin yüzeyi zehirli yosunlarla kaplı. Bu yosunlar duvardan duvara eski halılar gibi yumuşak. Bisiklet kırmızı, ince çakıl taşları tekerleklerin altında gıcırıyor. Bisiklet o kadar kırmızı ki neyle kıyaslarsam kıyaslayayım –örneğin, Hammars’ın yolu boyunca serpilen gelinciklerle– olmuyor. Bisiklet aklıma gelen diğer her şeyden daha kırmızı. Kırmızı şeylerin listesini çıkartıyorum ama hiçbir şey yeterince kırmızı değil. Babam ölüp gömüldükten, bedeni toprakta dağılıp yok olduktan sonra – yüzünü tarif edemiyorum artık– o zaman bile bisikletin kırmızılığı hafızamda sivriliyor.

Vedalaşmayı kavuşmalardan daha iyi beceriyorduk hep. Ben doğduğumda babam yaşlıydı, kırk sekiz yaşındaydı, şu anda benim olduğum yaşta, her zaman benden kırk sekiz yaş daha büyük olacak. Onunla her vedalaştığımızda bunun büyük olasılıkla son kez olduğunu düşünürdüm hep.

Onun için süslenmeye başladığımda kaç yaşımda olduğumu hatırlamıyorum, bileklerim bileklikten ince olduğundan kolumdan kayıp düşen minik bir bileklik (kayıp düşen ya da gevşeyip kaybolan takıları aramaya çok zaman harcamışımdır), yüzüm gözüm açılsın diye fırçalanıp gergin bir at kuyruğu yapılan saçlar. Yüzünü gizlememelisin. Yedi yaşında, belki. Hoşça kal demeyeceğiz diyor, hoşça kal lafı yüzünden uykuları kaçıyor, kaygılanıp karnına ağrılar saplanıyor, havalanması ve inmesi için gerekli pist uzun olmalı, iyi günler ve hoşça kal bir saniyede olacak işler değil, bir şey yokmuş gibi davranacağız, her zamanki ses tonumuzla havadan sudan konuşacağız. Evin önündeki kahverengi cilalı bankta oturuyoruz. Beni Visby'deki havaalanına götürecek arabayı bekliyoruz. Beni alnımdan öpüyor, kucaklıyor ve şöyle diyor: “Şimdi hoşça kal demiyoruz.”

Hammar's'ta kalabildiği kadar uzun kalıyor, ama sonra Ingrid ve o arabaya binip gitmek zorundalar. Kar yağdığında ev bomboş kalıyor. Ingrid evin her bir köşesini süpürüp yıkıyor, ancak birkaç hafta geçtikten sonra orada kimsenin kalmadığı belli oluyor, tozlar köşelerde ve yatak altlarında birikiyor, pencerelerin denizliklerinde ölü sinekler var. Yazın pencere ve kapıların kapalı tutulması kuralına rağmen sinekler içeri giriyor. Ev neyse o, gri renge batmış, gelip gidenden ve evi sesle boğanlardan hiç etkilenmiyor, ev kışı bekliyor ve loş parıltılı ışığıyla kendini kışa açıyor. Babam Karlapan'daki dairesinde, Stockholm'de kalırken özlediği yer, ev burası; Fârô'de kış caka satmaz, neyse odur, yaz ise başkalarının nazını çeker, talepkâr ve ısrarcıdır, işvelidir. *Bak ne kadar güzelim, kırmızı*

*gelinciklerime ve masmavi göğüme ve Afrika savanalarını andıran
çayırlarıma bir bak.*

Ve bir kez daha bu bankta oturup hoşça kal diyoruz. Ya da daha doğrusu: Hoşça kal *demiyoruz*. Bank her zaman gölgeli ve rüzgârdan korunaklı. Evin öteki tarafı daha güzel, orada deniz manzarası var. Ama biz neredeyse hiç orada oturmayız.

Ailemdeki kadınları, onların çantalarını ve içinde neler taşıdıklarını merak ediyorum. Anneannem mesela çantasında dedemin küllerini taşırdı. Anneannem al yanaklı ve tombul bir kadındı, yüksek topuklu ayakkabılarıyla zaman zaman şuh bir havaya bürünürdü. Savaş sırasında dedem ve iki küçük kızlarıyla Toronto'da yaşamışlardı. Dedem Norveç Hava Kuvvetleri üssünün eğitmeniydi, buraya aynı zamanda Küçük Norveç deniliyordu. Burası Toronto limanının güneyinde kalan Centre Island'daydı. Üssün kurulmadaki amaç Norveçli genç havacıları Kuzey Norveç'teki çatışmalar için eğitmektir. Bir gün havalimanında kafasına bir pervane çarptı. Birkaç yıl sonra New York'taki bir hastanede öldü. Beyin tümöründen. Beyin tümörüyle kafasına pervane çarpması arasında doğrudan bir bağlantı olup olmadığını ya da bunların iki ayrı olay olup olmadığını bir türlü anlamış değilim. Kızları sarışın, solgun ve zayıftılar. Küçük kızların birbirine benzediğini okumuştum – sarışın küçük kızlar diğer sarışın küçük kızlara benzerler, esmer küçük kızlar diğer esmer küçük kızlara benzerler– aralarındaki farkı görmek neredeyse imkânsızdır. Bir kayıp olayıyla uğraşan Amerikalı bir dedektifin açıklamasıydı bu. 2007'nin sonbaharında, babamın ölümünün üstünden çok geçmemişti, Teksas'ta, Galveston Koyu'nun sularında küçük bir kız çocuğu cesedi bulundu. Ne kızın kim olduğunu ne de neden mavi bir plastik kutuda yattığını bilen vardı. Kız o kutuya konalı iki hafta olmuştu. "Hayatımız isim koymaktan ibaretti" diye yazmış şair Gunnar Björling. Soruşturmayı yöneten Amerikalı dedektifin küçük kıza *Baby Grace* adını verdiğini ve küçük kızların tümünün birbirine benzemesinden dolayı soruşturmanın zorlaştığını söylediğini anımsıyorum.

Ama küçük kızlar diğer kızlara bakıp ne kadar da bana benziyor diye düşünmezler. Hiç kimse bana benzemez, benim gibi olan bir tek ben varım, diye düşünürler.

Savaş bitip de anneannem kızlarıyla birlikte ilk gemiye binip Norveç'e döndüğünde yanında epeyce bir şey getirmişti. Kederi, portakal kasası, kızları, bavulları ve çantası, kavisli bir sapı ve her açılıp kapandığında klik sesi çıkaran kilidiyle siyah lake çanta, içinde de dedemin küllerinin bulunduğu vazo. Bergen rıhtımına yanaştıklarında, iki küçük kız Amerika'dan gelen gemiyi karşılamaya gelenlere portakal attılar.

ERKEK

Sadece tek gözüm var ve *onunla* da iyi göremiyorum. Birkaç ay sonra Visby Hastanesi'ne gidip lazer ameliyatı olacağım. Yeniden görebileceğimi söylüyorlar. Bu arada burada oturup müzik dinlemekten başka bir iş yapamıyorum. Yıllar boyunca bütün bu bütün bu kitapları ... müzikleri ... raflardaki *plakların* tümünü toplayıp biriktirmiş olmam harika bir şey, anlıyor musun?

Çok zorlanarak pikabın ve plak koleksiyonunun bulunduğu raflara bir kol mesafesinde duran tekerlekli sandalyesinden kalkıyor, titreyen eliyle iğneyi kaldırıp plağın üzerine yerleştiriyor. Bunu yaptığını gözümde canlandırıyorum. Bu olaya dair bir şey hatırlamıyorum. Not almamışım. Yalnızca ses kaydı var. Cızırtı, iç çekme, tıkırtı ve ondan gelen cılız bir inleme sesi ve sonra benim sesim duyuluyor: Yardım edeyim mi ve onun sesi: *Hayır!... Hayır!... Hayır, dedim!*

- ERKEK Küçük bir çocukken Opera'ya gitmemle başladı her şey.
- KADIN Seni kim Opera'ya götürmüştü?
- ERKEK Ne?
- KADIN Seni kim Opera'ya götürmüştü?
- ERKEK Teyzem Anna von Sydow, kocaman bir şapkası vardı ve çok zengindi.
- Sessizlik.*
- ERKEK Hatırlıyorum... on ya da on iki yaşındaydım, ilki *Tannhäuser*'di... Wagner'in *Tannhäuser*'i... operayı izlerken ateşim çıktı... o gece ateşlendim... çok keyifliydi anlıyor musun... Hangi yıl olduğunu bilmiyorum.
- KADIN Bin dokuz yüz yirmi sekiz olmalı, belki, on yaşındaysan ve Stockholm'deysen.
- ERKEK Evet, belki.
- KADIN Operadan eve döndüğün o geceyi biraz daha anlatsana.
- ERKEK Çok hastalandım, ateşim çıktı.
- KADIN Korktun mu?
- ERKEK Hayır.

- KADIN Opera o zaman olduğu gibi şimdi de seni bu kadar sarsabilir mi?
- ERKEK Evet.
- KADIN O kadar kuvvetli yani?
- ERKEK Evet... ama Wagner tabii ki arka planda kalmıştı... Dinlemeneni isterim... Dur bakalım bu nasıl alışıyor.
- Eli ayağına dolaşır, plağı koymaya çalışır, radyonun sesi sonuna kadar açılır, bir kadın sesi Vivaldi hakkında bir şeyler soyler.*
- ERKEK Ama, bu yanlış.
- KADIN Radyoyu atın.
- Her şeyi kapatır, el yordamıyla biraz daha bir şeyler arar, kadın yardım etmek ister ama karışmaması soylenir, adam plağı koyar. Beethoven'ın 4 numaralı sol majör piyano konçertosu.*
- ERKEK Bundan daha büyüğü yok, Bach dışında belki.
- Uzun sure sadece müzik alar.*
- Kadın teypte bir şeyler soyler, ama ne soylediğini anlamak mümkün değildir. Adam onun sözünü keser.*
- ERKEK (yüksek sesle) Konuşmak istemiyorum. Beethoven'ın üzerine konuşamam. Beethoven'la aynı anda konuşamam.
- KADIN zr dilerim. Tek bir laf etmeyeceğim. Sadece dinleyebiliriz.
- Müzik aniden kesilir.*
- ERKEK Evet, başka bir zaman dinleyebiliriz, (sabırsızca) o zaman hepsini dinleriz... Yaklaşık otuz beş dakika sürüyor.
- KADIN Evet, bence de öyle yapalım... hepsini dnleyelim... hiçbir şey soylemeden.
- ERKEK Evet, ya da sen gidip kendine plağı alabilirsin.
- Kadın cevap vermez.*
- ERKEK Peki, nerede kalmıştık?

Yaşamından geriye sadece günler ya da saatler kaldığında ellerine, ayaklarına ve yüzüne yayılan maviliğin tüm tonlarını düşünüyorum. Norveççede buna mavi ebru deniyor. Bir şeye *dönüştü*, varlığı son bulurken bile. Ebru yapmak iki ya da daha fazla sayıda rengi birbirine karıştırmak suretiyle mermere benzeyen desenler yaratmak ve taş, kâğıt, ağaç, deri gibi yüzeyleri eskiden olduklarından ya da şu anda olduklarından başka bir şeye dönüştürmek demektir. Burada geçmiş zaman mı yoksa şimdiki zaman mı kullanacağımdan emin değilim. Su Yijian'ın *Çalışma Odasının Dört Hazinesi* adlı, onuncu yüzyılın sonundan kalma toplu yazılarında kâğıt üzerine ebrudan muhtemelen ilk kez söz edilmektedir: “akıcı kum” olarak tanımlanan bir tür süslü kâğıt. Yorganı kaldırıp babamın mavi ebru ayaklarını gördüğümde bunların hiçbirini aklıma gelmedi, ne mavi rengi, ne kâğıdı, ne de Fârô'de bol miktarda bulunan akıcı kumu düşündüm. Annemin babama hep söylediği şey geldi aklıma: Kız benden mi acaba diye içine şüphe düşecek olursa kızın ayaklarına bak. Tıpkı seninkiler gibi. Bacakları da. Uzun ve ince.

ERKEK Gezmek için evden çıkıyorum ve yanımda kim olduğunu bilmediğim bir kişi yürüyor. İsmi meçhul bir kişi. Kısa bir süre sonra bu kişiye şöyle diyorum: Bu, her şeye rağmen muhteşem bir ev. Ve bu kişi de şöyle cevap veriyor: Evet, fazlasıyla gurur duyuyor olmalısınız.

Kadına bir sırrını verecekmiş gibi öne doğru eğilir.

ERKEK *(mırıldanarak)* Bu evi inşa eden ben değilim ki. *(Geriye kaykılır, sesini yükseltir)* Bu kişiye şöyle diyorum: Bu evi inşa eden ben değilim ki! Ne oluyor o zaman biliyor musun?

KADIN Hayır.

ERKEK Yabancı adam şaşkınlıkla bana bakıyor ve şöyle diyor: Bu evi tabii ki sen inşa ettin!

Sessizlik.

ERKEK Bir sürü durumda... rüyalar... sonra yabancı adam bana dönüp şöyle diyor: Evet, bütün bunları sen yaptın. Bu senin evin.

Uzun bir ara.

ERKEK Bu beni dehşete düşürüyor.

Ağızındaki apse bazı sözcükleri telaffuz etmesini zorlaştırıyor, özellikle de çokheceli sözcükleri ya da bileşik sözcükleri, mesela *cinsellik*, *müteahhit* ya da *Stockholm Operası*. Sözcükler dili, apsesi ve dudakları arasında takılıp kalıyor.

KADIN Neden seni dehşete düşürüyor?

ERKEK Koca bir hiç. Saçmalık. Adam bunların hepsini sen yaptın diyor. Ben de şöyle diyorum: Mimar... ve... ve... mütea.... müteahhit yaptı bunların hepsini.

- KADIN *Saçmalık demekle neyi kastediyorsun?*
- ERKEK *Saçmalık, söyledikleri şeylerin.... tamamen yanıltıcı olması. Bu evin inşasıyla benim bir alakam yoktu.*
- KADIN *Ama bu ev kesinlikle kim olduğunun bir ifadesi? Kırk yıldan fazladır burada yaşıyorsun ve evin neye benzermesi gerektiğine sen karar verdin?*
- ERKEK *Evet, öyle yaptım. Neye benzeyeceğine ben karar verdim. İçine mobilyalar yerleştirdim, resimler astım... bunları yaptım... ama bir mimariden falan söz edemeyiz. Bu evle ilgili son derece pasiftim. Tahmin edemezsin. Bu beni ürkütüp şaşırtıyor.*
- ERKEK *Geçen yıl, on iki ağustosta hastalığım başladı. Bir sabah burnum kanamaya başladı. Bir su aygırı gibi kanıyordum. Lavaboya eğilmiştim ve şakır şakır kan akıyordu.*
Uzun bir sessizlik.
- ERKEK *Doktoru aradım o da şöyle dedi: Her şey yolunda, yaşlı insanların başına böyle şeyler gelir, ama şu anda iyisin. Yalnız, birkaç gün sonra hem... kanamadan sonra... galiba ağustosun yirmisiydi, yüzme havuzuna atladım ve hayretler içerisinde dibe çöktüğümü fark ettim.*
- KADIN *Dibe mi çöktün?*
- ERKEK *Çöktüm ve tekrar yukarı çıkamadım. Tepindim, tekmeledim ama nafiye.*
Sessizlik.
- ERKEK *Sonunda duvara tutunmayı başardım... kenara... ve ve... ve en nihayet sürünerek havuzdan çıktım. Hayatımda ilk defa ölümün ne kadar tatsız bir deneyim olduğunu yaşadım, bunu daha önce hiç yaşamamıştım.*

KADIN Öleceğim diye mi korktun?

ERKEK Evet. Ama sonra bu duygu hafifledi.

KADIN Ah.

ERKEK Ama birkaç gün geçtikten sonra, yine havuza düştüm ve taş gibi dibe çöktüm.

Gören tek gözünü kadına bakar.

ERKEK Başardım ... Evet! ... merdivenlere yönelmeyi başardım ama tuhaf bir şeyler olduğunu hissediyordum... dibe çöküp tekrar yukarı çıkamamak çok tuhaf diye düşünüyordum, o yüzden burnum kanadığında aradığım doktoru aradım... bu kez çok farklı konuştu: Lütfen hemen buraya gelin, sizi muayene edelim! Bu şekilde devam etmeniz ölümcül olabilir! Lütfen hemen buraya gelin!... Böyle işte... Stockholm'e gittim, doktor beni muayene etti, gerekli her türlü testi yaptı, meğerse hastalığım hem tuhaf hem de banal bir şeymiş.

Sessizlik.

KADIN Ne tür bir hastalıkmış?

ERKEK Ne?

KADIN Ne tür bir hastalıkmış?

ERKEK Ne?

KADIN Doktorun teşhisi neydi?

Sessizlik.

ERKEK Bir sürü rüya gördüm, floptikon fotoğraflar gibi yavandılar...

Floptikon diyor ama kastettiği baloptikon. Slaytlar.

ERKEK ... seyretmem gereken eski baloptikon fotoğraflar gibi.

KADIN Gece uyuyorken mi?

ERKEK Resimler gündüz de geliyordu. Uyanıkken. Gece ve gündüz.

Sessizlik.

ERKEK

Sonra zatürre oldum. Zatürre geçtikten sonra dengemi kaybetmeye başladım. Yürürken düşüyordum, her an, her yerde olabiliyordu, yürürken düşüyordum. Bütün bedenimde baş belası morluklar oluştu... bunu epey komik bulmuştum... neden komik bulduğum... üzerine kafa yordum... Küçükken sirke gitmek eğlenceliydi, teyzem Anna von Sydow'la, şu koca şapkalı kadınla... ve... ve... palyaçolar çıkardı ve kışüstü yere düşerdi, taklalar atardı, yerde yuvarlanırdı, birbirlerine çarpar-
dı ve bunu eğlendirici bulurdum. Düştüğümde sanki biraz... yani... sirk aklıma geliyor. Ben düştüğümde, biliyorsun işte, benim gibi bir seksen iki boyunda bir adam düşüp canı yandığında ya da taklaya benzer bir hareketle mobilyalara yapıştığında... ya da ne halt ediyorsa işte... ortaya komik bir durum çıkıyor. İnsanlar bunu hep komik bulmuştur, asırlar boyu... ben düşüyorum... düşüyorum... ve şimdi eskisinden daha çok canım yanıyor.

KADIN

Zavallı babacığım.

ERKEK

Ve bir de rüyalar var.

KADIN

Rüyalar mı?

ERKEK

Adınısanını bilmediğim insanların bana dönüp şöyle dediklerini görüyorum rüyamda: Burada ne kadar muhteşem bir ev inşa etmişsiniz. Ve ben de şöyle diyorum: Ama burayı ben inşa etmedim, bu evde kimin yaşadığını bilmiyorum, o zaman adam şöyle cevap veriyor: Ama o sizsiniz. Bu evde yaşayan sizsiniz.

KADIN

Ve bu tatsız bir şey mi?

ERKEK

Bana tatsız geliyor, evet.

KADIN

Ama neden tatsız?

ERKEK

Olayın tamamının akıl ermez bir aldatmaca olduğuna dair bir his var içimde... pek çok insanın dahil olduğu sessiz bir anlaşma.

Sessizlik.

Sanırım tam burada başını kaldırıp kadına bakıyor.

ERKEK Pekâlâ! İşte böyle! Bu yılki eğlencem buydu... Üşüdün mü?

KADIN Hayır.

Sessizlik.

ERKEK O zamanlar hâlâ günlük tutuyordum. Artık tutmuyorum...

Kadın sözünü keser.

KADIN Senle ben her gün günlüğüne... ajandana ertesi gün saat on birde, çalışma odanda buluşacağımızı yazıyoruz.

ERKEK Biliyorum. Ama bu başka bir şey.

KADIN Özür dilerim. Lafını böldüm. Bir şey diyordun.

ERKEK Burnumun kanadığını günlüğüme yazdığımı söyleyecektim. Şöyle yazdım: Kafa karışıklığım burada başlıyor, rüyalarımın ve sanrılarımın ürkütücü biçimde gerçekliği ihlal etmeye başladığı yer burası.

Şöyle demişti aslında: Kafa karışıklığım burada *bitiyor*, ancak onun şöyle demek istediğini düşünüyorum: Kafa karışıklığım burada *başlıyor*. O bahar sözcükleri karıştırma eğilimindeydi ve çoğunlukla söylemeye çalıştığının tersini söylüyordu. *Bitiyor* sözcüğü muhtemelen *başlıyor* anlamına geliyor ama yanılıyor da olabilirim.

Annemle babam altmışlı yıllarda sevgiliyken, annemin yüzü o kadar çıplaktı ki neredeyse yüz olmaktan çıkmıştı. Sürekli parçalara ayrılıp yeniden toparlanabiliyordu. Annemin yüzü hakkında pek çok şey söylenip yazılmıştır, gözleri, dudakları, saçları, sarı-sıcı kırılğanlığı ve en iyi oyuncuların her duygusunu ağızlarının içine ve çevresine kanalizasyon edebilme şekli, ama kimse kulakları hakkında bir şey söylemedi. Küçükken ona sokulup yatmayı ve saçlarını okşamayı çok severdim. O zamanlar henüz güzellik ve aşkı anlatacak sözcüklere sahip değildim; diğer küçük çocuklar gibi ben de neyin büyük, neyin küçük olduğuyla ilgiliydim, annemin ayakları ve kulakları kocamandı. Onun altın direkli çift kişilik yatağında, pembe çiçekli çarşafların üzerinde yatarız ve mesela o bir kitap okurken ya da telefonda konuşurken saçlarını okşamama izin verirdi. Telefon konuşmalarını çoğunlukla *erkek milleti – anlaşıldı tamam* diye bitirirdi. Telefonu kapattıktan sonra bu lafı sanki havaya söylüyormuş gibiydi. Anneannem de *erkek milleti – anlaşıldı tamam* derdi. Bir defasında Billy Teyze'nin de *erkek milleti – anlaşıldı tamam* dediğini duymuştum, Billy Teyze'nin her dediğine her zaman dikkat ederdim. Billy Teyze'nin kırmızı bukleleri, boyu yere kadar inen bir kürk paltosu (Trondheim'deki evin girişindeki dolabın en dibinde asılı durur ve neredeyse hiç giyilmezdi), beş çocuğuyla kocası vardı ve mağaza yöneticiliği yapardı. Günde belki iki paket sigara içerdi, her hafta yeni bir kitap bitirirdi. Annemin pek çok talibi vardı, ancak onlardan hoşlanmıyordu sanırım. Tıpkı Penelope gibi doğru kişinin eve dönmesini bekliyordu. Yatağının yanındaki komodinin üzerinde beyaz, Kobra model bir telefon dururdu. En çok bu telefonla konuşurdu. Yatak odasında oturmaya bayılırdı, farklı dönemlerden ipek geceliklerle boy gösterirdi. Onun koynunda yatıp yüzüne düşen saçları kaldırdığımda kulakları meydana çıkardı. Annemin kulakları deniz kabukları kadar büyüktü, kulağımı onun kulağına dayadığımda okyanusun sesini duyabiliyordum. Oturma odasının

da da bir telefon vardı. Kırmızı bir Kobra. Durmaksızın çalardı. Annem telefonun sürekli çalmasına artık katlanamadığında, her iki telefonu da fişten çeker, onları, hem kırmızıyı hem de beyazı, buzluğa kaldırırdı.

- KADIN Bana annemi anlatabilir misin?
- ERKEK Beethoven'ı ve nasıl da doğrudan insani olana... doğrudan duygulara... duygulara hitap ettiğini düşünüyorum.
- KADIN Peki?
- ERKEK Malmö'de bir orkestranın provası vardı ve solist Kâbi'ydi... Sol majör Konçerto. Kâbi'yle daha önce hiç karşılaşmamıştım.
- KADIN Ama ben şeyi soracaktım...
- Erkek sözünü keser.*
- ERKEK Belki de bilmiyorsundur, genel provalarda solist ve orkestra ilk kez birlikte çalar, orkestra şefiyle birlikte... yüz kırk kişiden söz ediyoruz... büyük bir orkestra... Malmö Şehir Tiyatrosu kocaman bir yer. Büyük salonun ortalarında bir yerde tek başıma oturuyorum ve Kâbi sahneye çıktı, üstünde kırmızı bir elbise vardı, hayatımda asla... bu kadar güzel.... güzel bir kadın görmediğimi düşündüm. Onuncu ya da on beşinci sırada oturdum, prova başladığında nerede oturduğumu hatırlamıyorum. Kâbi kırmızı giysisi üzerinde piyanonun başına geçti, o kendini adayışı, tutkusu o kocaman orkestranın tümünü, dev salonun tümünü alevlendirdi.
- Sessizlik.*
- ERKEK Evet, sonra öğlen paydosu oldu ve orkestra şefi bana gelip şöyle dedi: Kızla tanışmak ister misin? kız yirmisinden fazla değildi ona çoktan âşık olmuştum bile, bundan ne onun ne de benim haberim vardı. Tam bir hödük gibi utandım ve hayır, hayır, olmaz dedim

ve orkestra şefi şöyle dedi: Peki, nasıl istersen, biz kantindeyiz, bir şeyler atıştıracağız. O zaman şöyle dedim: Evet, ben de gelebilirim o zaman ... Sonra sohbet ettik... ve kahve içtik... güzel sandviçlerdi, kantinde güzel sandviçler vardı... sonra da birbirimize ayan beyan âşık olduk. Çok geçmeden. Evet, işte böyle oldu, Kâbi'yle dansımız.

KADIN Peki annemle ne oldu?

ERKEK Ne olmuş?

KADIN Bana annem hakkında bir şeyler anlatabilir misin diye sormuştum. Kâbi Daniel'in annesi.

ERKEK Ne?

KADIN Kâbi Daniel'in annesi. Bana *benim* annem hakkında bir şeyler anlatır mısın diye soruyorum?

Uzun bir sessizlik.

ERKEK Seyahat edip durdu ve ben onun kariyerini takip ettim ya da daha doğrusu onun yolculuklarını. Bir süre sonra birbirimize yazmaya başladık. Bir sürü mektup... orada burada sayısız mektup duruyor olmalı. Sonra bir gün... belki bundan haberin yoktur, ama Stockholm'de Grev Turegatan'da tek odalı bir dairem vardı.

KADIN Evet, biliyorum.

ERKEK Aa, biliyorsun, öyle mi?

KADIN Annem bana o dairede hamile kaldığını anlattı.

ERKEK Ne?

KADIN Annem.

ERKEK Evet...?

KADIN Grev Turegatan'da bana hamile kaldığını iddia ediyor.

ERKEK Gerçekten mi?... Öyle mi? Hmm... Neyse işte, o dairede buluşuyorduk, tekrar tekrar... ve sonra, güm...

Harika, minicik bir daireydi, mutfak, banyo, dolap, yatak... Evet, oluyor böyle şeyler işte. Ve her şey Beethoven'ın Sol majör Konçerto'suyla başladı.

Kadına bakar.

ERKEK Müzik hakkında soruyorsun da soruyorsun.

KADIN Evet, ayrıca sen ve aşk hakkında da bazı sorularım oldu.

Erkek kadına uzun uzun bakar.

ERKEK Aşk mevsusu bambaşka. Bu işe aşkı karıştırmak istemem. Aşkın önemli bir rol oynadığı ortada, örneğin burada. Şimdi şunu bir dinle.

Beethoven'ın plağını pikaptan kaldırıp kılıfına koyuyor. Yeni bir plağı almak ya da onu tekrar yerine koymak için tekerlekli sandalyesinden her uzandığında, paralı geçişlerde sepete para atmak için arabanın penceresinden uzanan sürücüler geliyor gözümün önüne.

Schubert'in Kış Yolculuğu plağını koyuyor pikaba. Yirmi dört şarkıdan sonuncusunu dinliyoruz. Yine sandalyesinden uzanıp iğneyi kaldırıyor ve odayı sessizlik kaplıyor.

ERKEK Ses mükemmel bir şekilde berrak – *bundan* söz ediyorum işte. İlk akordan itibaren...

Susar. Pikaba bakar.

KADIN (*tereddütlü*) Bu konuyu biraz açabilir misin?

ERKEK Capcanlı. Şu müziği dinlerken, için hayat doluyor. Belirli durumlarda, çalışma odamda tek başımayken, ağlamaya başlıyorum. *Sulu gözlü* biri değilim. Bilirsin. Öyle değilim. Ama burada tek başıma oturup plaklarımı dinlediğimde, gözyaşı dökmeye başlıyorum. Hayatta olmanın coşkulu duygusuna kapılıyorum. Ne demek istediğimi anlıyor musun?

Tanıştıklarında annem babamdan çok daha gençmiş. Yirmi yedi yaşında, çok güzel bir kadınmış.

Doğduğumda babamın Stockholm'den uçakla geldiğini ve yeşil bir yüzüğü –zümrüt– yatağın kenarında anneme sunduğunu anlatmıştı annem. Babam anneme yüzüğü sunup yeni doğmuş –benzi sarı, sıska– kızına bir göz atar atmaz bir sonraki uçağı yakalayıp Stockholm'e dönmüştü.

Annem bir gece sonra özel odaya geçmek zorunda kalmıştı, çünkü doğum servisindeki diğer anneler ona kötü gözle bakıyorlardı ve minicik bebek onunla birlikte odadayken ne okumaya ne uyumaya ne tavana gözlerini dikmeye ne de pencereden dışarısını seyretmeye cesareti vardı. Doğurduğu şeye gözlerini dikmekten başka hiçbir şeye cesaret edemiyordu. Yatakta yatıp öylece bakıp durmak çok sıkıcıydı, ama (odaya durmadan girip çıkan) hemşireler onun çocuğunu sevmekten öte bir düşüncesi olduğunu asla akıllarından geçirmemeliydi, hiç kimsenin burada yatan kötü anne kocası yerine başka adamdan çocuk yapmamalıydı, diye düşünmesine izin verilemezdi.

Sütüyle birlikte akan gözyaşları hakkında kimse onunla konuşmu bilmiyorum, belki de ağlamaya utanmıştır. Mutlu olması gerekiyordu aslında. Asla peşini bırakmayan huzursuzluktan utanıyordu, hiçbir şeyin olması gerektiği gibi ya da hayalinde canlandığı gibi olmadığına dair o serseri şüphenin ondan uzak durmasını istiyordu.

Anneyle baba kıza ne isim vereceklerine karar veremiyorlardı. Zaman geçti. Başka kararlar alındı. Kız birkaç haftalık olduğunda, baba annenin artık emzirmeyi sona erdirmesine karar verdi, göğsünü bluzunun içine sokup onu tekrar babaya verebilir, böylelikle ikisi birlikte Roma'ya gidebilirlerdi.

Anne çocukken sahip olduğu bir oyuncağının adını kıza vermek istedi. En sevdiği bebeği, Beate. Oyuncak hakkında hiçbir şey bilmiyorum. Saçları sarı mıydı yoksa siyah mı? Anne küçükken bıkmadan usanmadan bebekleriyle oynarmış, onları giydirip soyarmış, geceleri şarkılar söyleyerek yatırıp sabahları uyandırırırır ve onların birer birer öldüklerini ilan ettiğinde geceleri evden gizlice çıkıp onları kilisenin mezarlığına gömer ve ağlarmış.

Baba kıza annesinin ismini vermek istiyormuş, kızın babaannesi-nin, koyu renk gözlü, koyu renk saçlı Karin'in ismini. Karin eğitim almış bir hemşireymiş, ama genç yaşında bir papazın karısı ve üç çocuk annesi rolünü üstlenivermiş. Karin otuz yıl boyunca her gün günlük tutmuş, çocukları, ev işleri, eş dost çevresi, kocası, cemaat, değişen mevsimler, kutsal günler, normal günler, hastalık ve ölüm hakkında yazmış.

Öldükten sonra baba onun düzenli tuttuğu günlüğünün yanı sıra gizli bir günlük de tuttuğunu keşfetmiş. Bu gizli günlükte şunlar yazılıymış:

Kendi hikâyem bütün ailenin hikâyesine giderek daha fazla ben-ziyor.

Kız vaftiz olduğunda iki yaşındaydı, kilisenin koridorunda kendi kendine yürüyebiliyordu. Kıza yazılmış, Svingen 3, Strømmen, Norveç adresli mektupta baba şöyle diyor:

Bu bir mektuptur.

Sevgili küçük kızım. Bugün, vaftiz gününde seni her zamankinden daha çok düşünüp tören esnasında korkup sabırsızlanabileceğinden endişe ettiğim için sana yazıyorum. Şimdilik annene sımsıkı bağlısın, başka birçok şey ilginç olabilir ancak bunlar seni ilgilendirmiyor. Ama sana şunu söyleyebilirim, birkaç ay önce, ufacık ve sümüklü halinle bacaklarımın arasında durup yine de benim Baba olduğuma karar verdin... Fotoğraflarda güçlü kuvvetli, hayat dolu ve bazen de tam o esnada emirler savuran küçük bir general gibi görünüyorsun. Görünüşünü beğeniyorum çünkü daha şimdiden küçük bir insan gibisin, yalnızca bulanık bir bebek değil yani. Senle benim birbirimizi bir gün anlayacağımızı hissediyorum. Tarifi kolay olmayan ortak bir noktamız olacak, ama dünyayı epey güçlü bir dirençle karşılayacağına inanıyorum ve bu da iyi bir şey, kesinlikle.

Kız, annenin vaftizi gerçekleştirecek bir papaz bulmanın ne kadar zor olduğuna ilişkin hikâyelerini duymak istemiyordu. Başka herkes hayır derken evet diyen o papazın ne kadar iyi ve kibar bir papaz olduğuna dair hikâyelerle de hiç ilgilenmiyordu.

Kız bunları yarım yamalak dinledi, ancak hikâye üç aşağı beş yukarı şöyleydi sanırım: Anne oradaydı, anneanne de oradaydı, al yanakları ve yüksek topuklu ayakkabılarıyla gayet şuytu. Herkes hayır derken, evet diyen ve iyiliksever papaz oradaydı. Kız kilisenin koridorunda kendi başına yürüyor. Geleneksel Norveç *bunad*'i⁸ giymiş.

Ona Karin Beate ismini verdiler. İki kız ismi. Birini anne, diğeri baba seçti. Ama bu isimler günlük hayatta asla kullanılmadı, kimse onu Karin diye çağırmadı, kimse onu Beate diye çağırmadı ve kimse onu Karin Beate diye de çağırmadı. Kız bir yetişkin olduktan sonra bu çift isim sadece resmi durumlarda kullanıldı, örneğin nikâhta ya da boşanmada, sanki zarif bir yemek takımıymış gibi. Günlük hayatta kıza tamamen farklı bir isimle hitap ediliyor.

8 *bunad*: Yöresel nitelik taşıyan folklorik kıyafet. (ç. n.)

ERKEK Teyp çalışıyor mu?

KADIN Evet, çalışıyor.

ERKEK (şüpheli) Çalışıyor ha?

KADIN Çalışması gerektiği gibi çalışıyor.

ERKEK Öyle mi?

KADIN Satıcı çocuğun söylediğine göre harika bir şeymiş.

ERKEK Harika mıymış?

KADIN Evet, ses kalitesi de çok iyi.

ERKEK Ah.

KADIN Hayli gelişmiş bir cihaz.

ERKEK Peki.

KADIN Yaptığımız tüm kayıtlar burada, kontrol ettim (bu bir yalan) ve en kısa sürede her şeyi yazıya dökeceğim. Sonra da çalışmaya ne şekilde devam edeceğimizi konuşuruz.

ERKEK Ne dedin?

KADIN Ne şekilde devam edeceğimizi.

ERKEK Aynen.

KADIN Bugün nasılsın?

ERKEK Harika bir uyku çektim... Çalışma odamdaydım, müzik dinliyordum, sonra yoruldum, kızlara... burada çalışan kızlara sordum... şu gelip giden kızlar var ya ... uzanıp yatabileceğim bir yer var mı diye sordum, onlar da yatağında yatabileceğimi söylediler. Ayakkabılarını çıkardılar, üzerime bir örtü örttüler ve perdeleri çektiler. Hemen uyuyakalmışım. Şimdi de buradayım.

KADIN Dinlenmiş görünüyorsun.

ERKEK Ne dedin?

KADIN Dinlenmiş görünüyorsun.

ERKEK Evet, dinlenmiş hissediyorum...

KADIN Parti için hazır mısın?

İkisi de güler.

ERKEK Hayır, ama sohbetimiz şu ana kadar çok eğlenceli geçti... Bir pastil alır mısın?

Pastil kutusunu sallar.

ERKEK (tereddütlü) Burada oturup şey yapmamızın bir sakıncası yok değil mi...?

KADIN Oturup ne yapmamızın?

ERKEK Oturup pastillerimizi emmemizin yani?

KADIN Ne istersek onu yapabiliriz değil mi?

ERKEK Hayır, yapamayız.

KADIN İstedığımızı yapamayız diye mi düşünüyorsun?

ERKEK Sen istediğini yapabilirsin, ama ben yapamam.

KADIN İstedikini yapamaz mısın?

ERKEK Hayır, benim... *terbiyemi takınmam* gerekiyor. Söyleşinin kurbanı benim.

KADIN Evet, bu doğru. Terbiyeni takınacaksın o zaman.

ERKEK (*kadının elini tutar*) Elin soğuk.

KADIN Evet, elim soğuk.

ERKEK Hastalanmayacaksın değil mi?

KADIN Hayır, kesinlikle öyle bir şey yok! Az önce ellerimi yıkadım, musluktan akan su soğuktu.

Sessizlik.

KADIN Üstelik insan üşüttüğünde elleri sıcak olur – yani hasta olduğunda.

ERKEK Ama ellerin soğuk da olabilir – yani hasta olduğunda.

KADIN Ama hasta *değilim*.
Erkek öne eğilir, elini kadının alnına koyar.

ERKEK Burnun sıcak.

KADIN Dün de senin burnun soğuktu.

ERKEK Neden bahsediyorduk?

KADIN Yaşlanmaktan. Birtakım faydaları var mı...

ERKEK yaşlanmanın mı?

KADIN Evet, yaşlanmanın.
Erkek güler.

KADIN Dört gözle beklenecek bir şey mi?

ERKEK Hayır, öyle olduğunu öne süremem. Bunlar ne olabilir bilemiyorum.

KADIN Üşüyor musun... kazağını ister misin?

ERKEK Yok, hayır, buranın ısısı mükemmel. Hayır, yaşamın bazı dönemleri katlanılmaz oluyor, insan yaşlandığında bu katlanılmazlık durumu –ya da insanın önceden katlanılmaz dediği şeyler– biraz hafifliyor ve sıırıslık-lam paçavralar gibi iyice dibe çöküyor, dağılıyor, insan eskiden kendisine eziyet veren hayatın bu parçalarından bir bakıma kurtuluyor, ama tabii ki bir sürü şey de elinden kayıp gidiyor, buna hiç şüphe yok. Bunların ardından şimdi olduğundan daha fazla kederleneceğimi sanmıştım herhalde. Ama olmadı, eskiden çok önemli olduklarını düşünüp de kaçırdıklarımı kederlenmiyorum. Mesela cins... cinsel.... (ağzıyla trompet sesi çıkarıyor) cinsellik kayboluyor. Tamamen yani. Ve o... bu.. hiç canını yakmıyor. Sona eriyor. Bazen kızlar, bazı kızlar, güzel kızlar, çekici kızlar birine ilgi gösterir, insan, çok şık bir hareket olurdu diye düşün-

mekten kendini alamaz... ama sonra insan düşünür, yani işin aslını bakınca, *ne oluyor yahu, ben neler yapıyorum... hayır, hayır, hayır, hayır...* diye düşünür. Tabii ki bu hoş bir düşünce... evet, cinsellik başlı başına bir bölüm aslında. Farklı renkler, farklı biçimler. Ve kızlar, hanımlar, kadınlar çekiciydiler. Nasıl söylenir? İnsan yaşlandığında kaybolan bir bütün bu, yavaşça, sessiz sedasız ortadan kayboluyor ve gidişine kederlenemiyorsun bile. Kederlenemiyorsun ya da en azından ben kederlenmiyorum... kadınlara çok düşkündüm. Övünmek gibi olmasın ama... Hırkamı giymemişim. Hırkam nerede?

KADIN Hırkanı giymek mi istiyorsun?

ERKEK Hayır, burada olsun istiyorum, omuzlarıma atacağım.

KADIN Böyle mi?

ERKEK Böyle. Evet. Devam et lütfen. Neden söz ediyorduk.

KADIN Kadınlardan söz ediyorduk.

ERKEK Efendim?

KADIN Kadınlardan bahsediyorduk, senin kadınlara karşı olan büyük düşkünlüğünden.

ERKEK Meslek hayatımın çoğu kadınlara olan düşkünlüğümün yörüngesinde geçti sanırım.

KADIN Kadınlar ne şekilde etkiledi senin...

Erkek kadının sözünü keser, öne doğru eğilir.

ERKEK Aklına gelebilecek her şekilde, kalbim.

Babaanne Karin oğlunun dördüncü eşi Kâbiyle evliliğinin iyi gitmemesi yüzünden uzun süre endişeliymiş. Evlilik dışı ilişkiler meselesinin asla sonu gelmiyormuş ve bir gece babaannenin en derin şüpheleri haklı çıkmış. Ufukta yeni bir kadın ve bir çocuk daha görünmüş. Bu, dokuzuncu çocukmuş.

Babaannenin günlüğünü okuyorum, kendi varlığıma ilişkin ilk işaretle karşılaşıyorum:

“08.03.1966

Ingmar akşam beni aradı, geç saate kadar tiyatrodanmış ve ona uğramamı istedi, birkaç saat kadar konuştuk ve hissettiklerimin hepsi doğru çıktı. Bu zor zamanları atlatsınlar! Tanrı'nın rızasıyla!”

Yeni kadın dört aylık hamileydi. Bunlar hayırlı haberler değildi. Karin'in kalbi zayıftı, sık sık rahatsızlanıyordu, kalbine ani sancılar saplanıyordu. Beş gün sonra kalp krizinden öldü. Kocasını Erik hastanede yatıyordu, tümörü iyi huylu çıkmış olsa da herkes önce onun öleceğini sanmıştı. Yani hayatının son günlerinde Karin'i üzen bir sürü şey vardı. Kalbinin zayıf olduğunu biliyordu, ama bir süre daha yaşayacağını düşünmüştü. Yorgundu, ama daha halledilmesi gereken bir sürü mesele vardı. Ve o sırada, en küçük oğlunun gelip de bir kadını daha hamile bıraktığını söylemesi her şeyin üstüne tük dikmişti.

Karin'in günlüğündeki 8 Mart 1966 tarihli kayda bakacak olursak, babanın Karin'i tiyatroya çağırdığı gece ona benden söz ettiğini varsayabiliriz. Yolda olduğumdan. Dört aylık bir fetüs. O sıralarda kalp atışları net duyulabiliyor. Baba ve Karin birkaç saat konuşmuşlar, *hissettiklerinin hepsinin doğru çıktığını* yazmış günlüğüne.

Bu beni biraz teselli ediyor. Karanlıkta bir ses. *Hepsi, hepsi. Hissettiklerimin hepsi. Doğru. Ben, oluşmaya başlamış, gerçek olan bir şey ya da biriyim. Doğru.*

Ancak yolda olduğum haberi onun kalbini yatıştırmıyor. O gece oğlunun söyledikleri Karin'i teselli edecek türden şeyler değil. Sekiz çocuğu ve dört karısı var zaten. Ayrıca nafaka ve çocuk yardımı da ödüyor. Bu meselenin ekonomik boyutu başlı başına bir hikâye, öyle azımsanacak bir şey değil.

Karin *onlar* diye yazdığında bu zamirin ben ve annemi de kapsadığına inanmak istiyorum: *Bu zor zamanları atlatsınlar!*

Ertesi gün, ölümünden dört gün önce, 9 Mart'ta şöyle yazmış:

"Bu akşam Ingmar'dan kocaman, muhteşem bir açelya geldi, Lenn gelirken getirmiş. Ingmar beni telefonla arayıp bir gün öncesi için teşekkür etti. Orada sessizce oturup söylediklerinin hepsini dinlemekle doğru mu yaptım acaba? Ancak vaaz vermeye yeltendiğim anda aramıza bir duvar örüleceğini biliyordum tabii ki. Ve doğru olanı yapmak için giriştiği mücadeleden dualarımı ondan esirgemediğimi, onu kalpten desteklediğimi biliyor."

Açelya (*Rhododendron simsii*) uzun ömürlü bir bitkidir. Her dem yeşil kalan bu çalının boyu bir buçuk metreyi bulabilir. Yaprakları koyu yeşildir. Çiçekleri büyük, küçük, yalın ya da katmerli olabilir. Kırmızı, pembe, somon, mor, beyaz renklidir, bazıları iki renkli de olabilir. Gölgeyi sever. Zehirlidir. Çam ağacı gibi açelya da Çinli şair Du Fu'nun şiirlerinde ölümsüzleşmiştir.

Karin şöyle yazıyor: *Ve doğru olanı yapmak için giriştiği mücadeleden dualarımı ondan esirgemediğimi, onu kalpten desteklediğimi biliyor.* Bunları yazdıktan sonra kalbi dört gün daha çarpmaya devam ediyor. Babaanne Tanrı'ya inanırdı, o yüzden dualarının kalbinden daha uzun süre mücadeleye devam ettiğine inanmayı seçiyorum.

Doğru olanı yapma sanatı: Ne demek istemiş? Doğru olanı yapmak ne anlama geliyor? Babamın Kâbi ve Daniel'le kalması gerektiğini mi kastediyor? Muhtemelen. Ama doğru olanı yapmanın, yeni kadın ve onun doğmamış çocuğunun sorumluluğunu üstlenmek anlamına geldiğine inanmış olmalı aynı zamanda. Oğlu çok zor bir durumda kalıyor (ya da annesi öyle düşünüyor). Kâbi ve Daniel

bir yanda, Anne ve doğmamış çocuk bir yanda. Bir de üstüne öteki eşler, çocuklar ve maddi zorunluluklar var. Tüm bu etkenleri tek tek düşünmeyi kaldırabilecek durumda mıydı? Baba anneye karşılaşıp anne kıza hamile kaldığında Daniel sadece üç yaşındaydı. Karin oğluyla gelinini ziyaret ettiğinde Kâbi piyano çalıp çaldığı parçalar hakkında tutkuyla konuşuyordu. Karin oğluyla Kâbi'nin güzel evine, kocaman bahçelerine, aydınlık odalarına bayılıyordu.

26 Aralık 1962'de, anne kıza hamile kalmadan birkaç yıl önce babaanne şöyle yazıyor:

“Bugün Ingmar’lardaydık ve onun küçük oğlu Daniel Sebastian’ın vaftizine katıldık. Müzik odası, yanan mumlarla süslü uzun Noel ağacı ve hemen yanındaki vaftiz masasıyla çok güzel olmuştu. Şampanya kadehlerimizi kaldırmışken Erik, kocaman gözleriyle dikkatle ona bakan küçük Daniel şerefine birkaç söz söyledi. Her şey çok güzel ayarlanmıştı, Kâbi’nin annesiyle babasını, kız kardeşiyle kayınbiraderini çok sevdik, her şey mükemmel geçti. Kâbi şimdi çok daha sağlıklı görünüyor, şahane evlerinde ikisi de çok mutlu. Her yer bembeyaz karla kaplıydı.”

- KADIN İnsan yaşlandığında ortadan kaybolan başka şeyler de var mı?
- ERKEK Yaşlanınca mı?
- KADIN Evet, bir defasında insan yaşlanınca sözcüklerin ve hatıraların kaybolduğunu söylemiştin. Kaybolan başka şeyler de var mı diye merak ediyorum, kaybettiğine pişman olduğun ya da pişman olmadığına şeyler.
- ERKEK Pişman olduğum ya da olmadığıma şeyler? Bilmiyorum. Bunlar bir zamanlar anlamı olan, sıradan, günlük şeylerdi ama artık bir anlamları yok.
- Uzun bir sessizlik. Teypten hışırtılar duyulur.*
- ERKEK (öfkeli) Ama şimdi burada oturmuş doğaçlama yaptığımı hissediyorum. Sorun karşısında doğaçlama yapmak zorundaymışım gibi. İnandırıcı gelmiyor bu.
- KADIN Bu soruyu geçelim mi?
- ERKEK Evet.
- KADIN Geçelim o zaman. Bir defasında yaşlanmanın bir iş olduğunu söylemiştin.
- ERKEK Neymiş?
- KADIN İş.
- ERKEK Bunu ben mi dedim?
- KADIN Evet, sen dedin. Şimdi daha da yaşlısın, yaşlanmanın bir iş olduğunu düşünüyor musun hâlâ?
- ERKEK Yaşlanmak uzun çalışma saatleri olan, ağır, meşakkatli ve pek parlak olmayan bir iş bence.
- KADIN Evet.

ERKEK Ama asıl mesele... asıl mesele!... Bazı şeyler önemli, bazıları önemsiz. Örneğin müzik benim için esas olmuştur. Müziği hiç umursamadığım zamanlar oldu ama şimdi elzem bir şey haline geldi... Hırkımı çıkaracağım! Burada oturmuş kendi kendime heyecanlanıyorum!

KADIN Sıcakladın mı?

ERKEK Evet, sıcakladım.

KADIN Kızdın mı?

ERKEK Hayır, kızmadım, ama kötü cevaplar veriyorum duygusuna kapıldım.

KADIN Bence... gayet iyi gidiyor.

ERKEK İyi ki öyle düşünüyorsun. Buna memnun oldum. Hava atmayayım ya da olmadığım biri gibi davranmayayım diye canım çıkıyor.

Anne için Tanrı'ya inanmak baba için olduğundan daha kolaydı. Anne çocukluğunda inançlıydı. Gece duaları. *Göklerdeki Babamız, adın kutsal kılınsın.* Tanrı sessizdi ama annenin etrafında çok ender olarak sessizlik hâkimdi ve bu sessizlik belki de Tanrı'nın dinlediğine delalet ediyordu, yarım yamalak değil, evren kadar kocaman bir kulakla ve bu sessizlikte anne kim olmayı isterse olabilir, utanmadan sevebilirdi.

Anne Trondheim'de büyüdü, annanne ve Billy Teyze'yle birlikte küçük bir dairede oturdu. Mavi Biedermeier kanepenin üstündeki duvarda, kızların annesine biraz belirsiz bir tebessümle bakan, subay şapkası giymiş yakışıklı bir adamın mavi portresi asılıydı.

Kız, annesi konuştuğunda, mesela babasından söz ettiğinde, daha dikkatli dinlemeliydi. Kafasına pervane mi çarpmıştı gerçekten?

Ancak kız küçüklüğünden beri annenin hikâyelerine kulaklarını tıkıyordu.

Kız annesi gibi güzel değildi, yüzü bir türlü oturmamıştı. Kendi fotoğraflarından hiçbirine benzemiyor, her fotoğrafı diğerinden farklı. Adının hikâyesi bu yüzden yüzünün hikâyesine uyuyor. Fotoğraflarda ağzıyla tuhaf bir şey yapıyor, küçük bir kızken de yapardı, hâlâ da yapıyor – dudaklarını büzüp gözlerini kısıyor.

Geçen gün, küçüklük fotoğraflarımla dolu, açık kahverengi sahte deriden bir albüm buldum. Fotoğrafların çoğunu kendim çekmişim. Mesela mavi bir açılır kapanır koltukta yan yana oturan bir çift bez bebeğin tıpatıp aynı iki fotoğrafı. Bu fotoğraflar Hammars'ta çekilmişler. Fotoğraf makinesini bana veren muhtemelen babam. Bilmiyorum. Bir diğer fotoğraf Erling Skjalgsson Caddesi'ndeki daireden. Annemle ben kocaman altın rengi direkli karyola yatakta oturuyoruz, üzerinde kırmızı bir gecelik var, saçları ikimizin de

zerine dökülüyor. Sanırım fotoğraf çekilmeden önce alelacele saçını fıralamış –fotoğraf otomatik deklanşrle çekilmiş. Diş telimin üzerine diş sabitleyici takıyorum. Geceleri bu sabitleyiciyle uyuyorum. Her gece diş sabitleyicisini takmak için ağzımın ii uzun uzadıya kurcalanıyor. Ufacık lastik bantlar, kancalar ve parmaklar ağzımın ta içine kadar giriyor. Altın rengi karyola yatakta oturuyoruz, annem bana sarılmış.

Üzerimde beyaz bir bluz ve kırmızı fitilli kadifeden bir etek var. Annem yeni kalkmış, saçları yeni taranmış olmasına rağmen gözleri hâlâ uykulu.

Baba küçükken, çocukluğunun yazlarının geçtiği Dalarna'nın kırlarında bisikletiyle gezermiş. Ailenin Duvnäs'de bir evi varmış. Yerin adı Våröms'muş. Babam dedem hakkında bir şeyler yazmış. Erik adında bir papazmış. Babama Pu derlermiş. Erik önde Pu birazcık arkada, bisikletleriyle tepeler aşmışlar. Erik'in vaaz vereceği kiliseye gidiyorlarmış.

Dünyayı böyle gezip tozacağız, babam ve ben, diyor Pu.

Babama ait beş tane mavi defter bende. Defterler notları ve eski aile fotoğraflarıyla dolu. Babam sırtını kamburlaştırıp sık sık bu fotoğrafların üzerine eğilerek onları büyüteçle incelerdi, albümden fotoğraflar kesip defterlerine yapıştırırdı (yüzlerce defteri vardı, onlara alıştırmaya kitabı derdi) ve sayfada kalan boş yerlere de yazılar yazardı. Arada, fotoğrafların üzerine de bir şeyler karaladığı olurdu.

Defterlerinden birinde babamın babaannesinin bir fotoğrafı var, sıkı sıkıya iliklenmiş hanım hanımcık bluzunun içinden çıkan geniş yüzüyle. İnsanı rahatlatan geniş bir göğse sahip, omuzlarında beyaz örgü bir hırkası var, kafasındaki geniş kenarlı bahar şapkasıysa zarif ve özenle hazırlanıp düzenlenmiş çiçek ve meyve süsleriyle bezeli. Onu, fotoğraf çekilmeden birkaç saat önce hayal etmeye çalışıyorum, yüzyıl önce sabahın erken bir vakti. Dışarı çıkmak üzere. Elbiseleri yeni ütülenmiş, düğmeler iliklenmiş, güzel, itinalı ve hanım hanımcık. Çiçekler ve meyvelerle süslü, gösterişli hasır şapkanın neredeyse tesadüfen gözüne çarptığını hayal ediyorum. Şapka, şapka rafının tahtına kurulmuş. Birazcık büyük, birazcık genç kız işi, biraz fazla meyveli, kısaca her şeyi biraz abartılı, diğer şapkaları gölgede bırakıyor. Babaanne bir anda planını değiştirmeye karar veriyor. Şapka planı. İnsan şapka takacaksa her zaman bir planı olması gerekiyor galiba. Gelin görün ki, babaanne planını değiştiriyor. Küçük bir kız gibi parmak uçlarında yükseliyor (şapka

rafı diğer raflardan daha yüksekte) ve istediğini alıyor. Minik bir ahhhh sesi çıkararak meyveli-çiçekli şapkayı giyiyor, diğer şapkayı bilekten küçük bir el hareketiyle gerisin geri şapka rafında ait olduğu kümeye gönderiyor.

Fotoğrafta babaannenin bir yanında küçük Pu, diğer yanında Pu'nun ağabeyi Dag duruyor. İkisi birden büyük bir düşkünlükle ona yaslanmışlar, Pu doğrudan kameraya bakıyor, bu bakışta kuşku uyandıran bir şey var.

Muhtemelen dört yaşında.

Fotoğrafın altına babam şöyle yazmış: BABAANNENİN ŞAPKASI.

İki şehir fotoğrafı var, evlerin damları, gölgede kalmış sokaklar, kilise kulesi, birkaç çelimsiz, çıplak ağaç – hayaletimsi bir şeyler. Defterlerindeki şehir manzaralarına bakınca Sebald'ın bir romanını okumuş gibi oluyorsunuz. Babamı bir yere ait biri olarak görüyorum. Onun Hammars'ı vardı. Tiyatrosu vardı. Yerinde rahat duramayıp asla yerleşemeyen bendim – bir sandık dolusu haritayla bile. Ama not defterlerindeki şehir manzaraları büyük bir yalnızlık, yabancılık taşıyor. Defterlerinden birine büyük harflerle şöyle yazmış: *Güvenliğin derinliklerinde yaşamak*. Bununla ne demek istediğini merak ediyorum. Güvenliğin derinliği kulağa pek güvenli gelmiyor. Girmeniz yasak olan bir yer gibi sanki. Diyelim ki girdiniz, büyük olasılıkla anında dışarı atılacaksınız. Her yerde dikenli teller, yüksek duvarlar ve güvenlik görevlileri var, diğerlerinin bulunduğu bu yere ait olmadığınıza dair tanıdık duygu da cabası.

İşte babamın genç bir adam olarak bir fotoğrafı. Kimse artık onu Pu diye çağırıyor. Pu diye çağırılmayacak kadar yetişkin. Saçları ıslatılarak arkaya yatırılmış, üzerinde şık bir giysi var, beyaz gömleğinin yakası, kravatının siyah düğümü ve üstünde biraz sırtan ceketini görünüyor. Hangi yıl acaba? 1935, belki de 1936, emin değilim. Fotoğrafının çekilmesinden pek hoşlanmıyor sanırım. Ağzı kapalı, gülümsemiyor, dudakları biçimli ve duyarlı, fotoğraf çekimi için bunları annesinden ödünç almış sanki, kulakları kocaman ve kepçe, gözlerinde belli belirsiz bir parıltı var, yapmacık bir umursamazlık, şüphe ve yağcı bir sadakat karışımı bir bakışla (on iki yaş daha genç

olan Pu'nun gözlerinden bu bakışı tanıyorum) size bakıyor – ona sırtınızı döndüğünüzde ne yapacağından emin olamıyorsunuz. Yemeğinizin içine tükürür mü? Sizden bir öpücük mü ister? Asla geri dönmemesine çekip gider mi?

Şimdi de ben tıpkı babamın yaptığı gibi fotoğrafların üzerine iki büküm eğiliyorum.

On yedisindeki bu genç adamı inceleyen, artık gözlerinde belli belirsiz bir parıltıya sahip Pu olarak anılmayan sekseninin üzerindeki bu yaşlı adamı zihnimde canlandırıyorum. Seksen yaşındaki adam sayfanın kenarına bir şeyler yazmış. Sadece tek bir sözcük. Ancak sözcüğün –genç adamın yüzünü kapatmadan– sayfaya sığması için harfleri soldan sağa yazmak yerine yukarıdan aşağıya yazmış, her zamanki gibi siyah keçeli kalemini kullanıp çocuksu büyük harflerle yazmış:

MA-
STÜR-
BAS-
YON-
CU

Çok uzun bir süre babamı zihnimde yalnızca ölü halde yatarken canlandırabildim. Yatağında yatıyor ve ölü. Böyle bir fotoğraf yok ama bu görüntü diğer tüm resimleri uzunca bir süre gölgede bıraktı.

Başı beyaz bir yastıkta, Hammars'taki evinde, kendi yatağında yatıyor. Dışarıda hava bulutlu, son nefesini aldığı anda hava aydınlanmaya başlamış mıydı, kapalı perdelerin arasından bir ışık çizgisi görmüş müydü bilmiyorum –öldüğünde perdeler kapalıydı– Temmuz'un sonunda, sabaha karşı dört gibi öldü, kurtların huyu suyu hakkında hiçbir bilgisi olmadan *kurdun saati* diye adlandırdığı saatte öldü. Birileri çenesini kırmızı kareli bir eşarpla bağlamış ve tepesine de bir fiyonk atmıştı, büyük olasılıkla son günlerinde ona bakan altı kadından biri olmalıydı bu, ölüye ne yapılacağını bilen biri: Çeneyi bağlamak ağzın açılmasını ve ölü katılığı yerleşince ağzın açık kalmasını engeller. Birileri gözlerini de kapamış. Açık ağız ya da açık gözlerle cennete gidecek değiliz. Yastıkta yatarken asık suratlı görüldüğünü düşünüyorum.

Çözüp açma hareketini zihnimde canlandırıyorum, çocuklarımın berelerini, kaşkollerini, ayakkabı bağcıklarını bağlayıp çözdüğüm sayısız anı, yatağın kenarına oturuyorum, elimi uzatıyorum, şu aptal eşarbın fiyongunu gevşetip çözmek istiyorum, babam çenesinde bağlı bir fiyonkla ölmemeli, ama yine buna cesaret edemiyorum, bugün içeri girip onunla vedalaşacak çok insan var. Her yaz doğum günü için bir araya gelirdik, çocukları parasını onun ödediği şatafatlı bir yemek yerdı, o bizimle yemezdi, ama sonra uğrardı; o gelmeden önce panik halinde ortalık toplanırdı, masada bardaklar ve şişeler, lavaboda bulaşık kalmamalı, her şey gıcır gıcır olmalıydı. Şimdi öldüğü için, içeriye teker teker girmeyi kararlaştırdık, bir sürü cenaze alayının ilkiydi bu, sıram geldiğinde içeri girip yatağın ucuna ilıştim, ellerimi kucağıma koydum, çözüp açmayacaksın, fiyonk yerinde kalıyor, şaka gibi, alay etmek gibi, ölü katılığının ne zaman yerleşeceğini bilmiyorum, eşarbı çıkartırsam çenesinin düşüp ağzının açılıp açılmayacağını bilmiyorum.

- ERKEK Tanrı'ya kesinlikle inanıyorum, ama O'nun iradesini anlamayı beklemiyorum. Tanrı müzikte. Büyük bestecilerin bize Tanrı'ya dair deneyimlerini anlattıklarına inanıyorum. Bu saçma değil, benim için Bach değişmez bir emsal.
- KADIN Ama birtakım şüphelerin vardı?
- ERKEK Bach'tan yana hiç şüphem olmadı.
- KADIN Hayır, Tanrı'dan yana şüphen vardı.
- ERKEK Bütün bu saçmalıklar, şimdi geçti gitti, kayboldu, inançsızlık, güvensizlik ve benzeri şeyler hakkında çenemi yoracak halim kalmadı.
- KADIN Şüphelerini sonlandıran bir şey mi oldu?
- ERKEK Bu yavaş yavaş oldu, *peu à peu*, Ingrid'in ölümünden beri Tanrı'nın iradesini yoğun olarak yaşadım diyebilirim... Hammars'ta, etrafım deniz ve bulutlarla çevrili, dışarıda durup... bir varlığı hissediyorum.

Kız arada sırada onun dirsekleri deri kaplı, yamalar ve örmelerle tamir görmüş kahverengi ya da yeşil örgü hırkalarından birini ödünç alırdı. Hırkalar ona çok büyük geliyordu, neredeyse yere değiyordu. Baba her gün büyük, kırmızı bir kadın bisikletiyle deniz kıyısında gezinirdi. Kız, kapıda dikilip onun örgü hırkalarından birine sarınmış babanın dar patıkada gözden kaybolmasını seyrederdi. Fârô'de her yer taştır. Sahilde. Çakıl taşlı yollar boyunca. Evlerin çevresinde – taş duvarlar. En yaşlı ve en büyük kireç taşı yığınlarına *rauik* adı verilir. Kız bir yaz bu taş öbeklerini incelemek için ağabeyi Daniel'le birlikte adanın öbür tarafına bisikletle gitti. Daniel küçük kız kardeşini çok cılız, titrek ve düştü düşecek biri olarak gördüğünden sığır engellerinin arasından düşebileceğinden korkmuştu.

Rauik'lar denizden fırlayıp gökyüzüne uzanan, dört milyon yaşındaki kaya oluşumlarıdır. Kafalara benzer, kocaman, tuhaf yaşlı adam kafalarına ve yazın üzerlerinde çiçekler ve çimen yetişir, çocuklar hepsinin üzerine tırmanır.

Daniel ve kızın, evin öteki ucunda, duvarları bitişik kendi odaları vardı. Baba, onların kapılarına resimler çizip yazılar yazmasına izin verirdi. Tuvalet ve banyoyu paylaşıyorlardı. Su kıtlığı yüzünden haftada birden fazla duş yapmaya izin yoktu ve eğer çiş yaptıysan sifonu çekemiyordun, ama kız Daniel banyoya girdiğini görmesin diye sadece çişini bile yapsa sifonu çekiyordu. Daniel kızdan dört yaş büyüktü ve kapısına *siktir!* yazmıştı. Ingrid'e göre işler bu kez fazla ileri gitmişti. Çocukların kapılara bir şey yazıp çizmelerine izin vermek başka, *siktir* sözcüğüne izin vermek başkaydı, ama babaya göre hava hoştu, bu mesele de böylelikle kapandı. Ayrıca odalarını istedikleri kadar dağıtabiliyorlardı. Evin geri kalan kısmını dağıtımalarına izin yoktu, ev her zaman derli toplu ve temizdi, bu işi Ingrid hallederdi, her şeyin yeri ve zamanı vardı, ama çocuk-

lar odalarında ortalığı dağıtabilirlerdi. Evin bir tür kuralıydı bu. Çocuklar babalarını ziyaret ettiklerinde hiçbir yetişkin onlara *git odanı topla* demezdi. Kızın odası küçüktü, çiçekli duvar kâğıdıyla kaplıydı. Başucundaki komodinin üzerinde radyosu dururdu ve gardırobun üzerindeki kutunun içi her yaz okuduğu eski dergilerle doluydu. Yerde, yatağının altında iki boş bavul dururdu.

Babanın çalışma odasının kapısı kapalıysa kapıyı çalmak yasaktı. Genellikle masasında yazı yazıyor olurdu. Ya da Daniel'e Almanca dersi veriyordu. Kız, Daniel'in babasıyla yaptığı Almanca derslerinden kaçmak için *her şeyi yapıp yapmayacağını* merak ediyordu. *Ich bin der Geist, der stets verneint! Und das mit Recht; denn alles, was entsteht, ist wert, daß es zugrunde geht*, derdi baba ve kahkahalarla gülerdi. Ders başlamak üzere. Daniel çalışma odasındaki sandalyede oturuyor, kızın babanın çalışma odasına girdiğinde oturduğu sandalyede. Kız buraya yanlışlıkla geldi, nasıl oldu bilmiyor, başka bir yerde olması gerekiyordu, bale stüdyosu olarak da kullanılan garajda, odasında, tatlı için yaban çileği toplamak üzere dışarıda, ancak yolunu şaşırıp buraya gelmişti ve kapıdaki çatlaktan ağabeyini görüyor – kafası ellerinin arasında, uzun, koyu renk saçları kaşlarıyla gözlerinin üzerine düşüyor. *Ich bin der Geist, der stets verneint*. Almanca dilbilgisi bir çocuğun anlayabileceği bir şey değil. Ve hem de yaz tatilinin tam ortasında – işin en kötü yanı da bu olmalı. Kız, bu işin ardındaki kişinin, babanın oğluna Almanca öğretmesi konusunda ısrar edenin, Daniel'in annesi olduğundan emin. Anneleri bazen böyle fikirlerle ortaya çıkıyorlar – *babanın biraz sorumluluk üstlenmesi en doğrusu*. Ve şimdi kız, sandalyesinde başını ellerinin arasına almış ağabeyini kapının çatlağından dikizliyor, ama bir ses çıkarmış olmalı, belki de yüzlerce sivrisinek ısırdığından birini kaşımış olabilir, çünkü baba arkasına dönüp dosdoğru ona bakıyor. Başını kaldıran ağabeyi de ona bakıyor. Kız kapıdaki çatlağın önünde duruyor, deriden incecik mavi bir çizgi, dikizliyor ve kaşınıyor, ses çıkarıyor, bir şey söyleyecek ama vazgeçiyor – kısa elbise, sımsıkı bir at kuyruğu, kürdan gibi bacaklar. Kimseden ses çıkmıyor, evin bu köşesinde olma sırası onda değil, Almanca öğrenmesi gereken de o değil. Baba ayağa kalkıyor, yürüyüp kapıyı kapatıyor, kıza bakmıyor bile.

Babayla kızın randevusu vardı. Babanın günlüğünde yazılıydı. Ya da onun dediği gibi ajandasında. Günlük yazı masasının üzerinde dururdu. Her şeyin bir yeri ve zamanı vardı. Kız ile babanın *sohbet etmesi* için vakit ayrılmıştı.

Kız elbisesini çekti, elbise maviydi, bu yaz küçük geliyordu artık. Kız bir sandalyede, baba diğer sandalyede oturuyordu.

Baba uzun bir süre sonra kıza neredeyse umutsuzca bir bakış fırlatıp şöyle dedi: “Aramızdaki yaş farkı çok büyük. Karşılıklı konuşabileceğimiz fazla bir şey yok.”

Kız ne diyeceğini bilemedi, sandalyesinde bir parça kıpırdadı, sohbetleri esnasında babasının umutsuzluğa kapıldığını hissetmişti, ama bu konuda ne yapabileceğine dair bir fikri yoktu, yaş farkı kırk sekiz yıldır ve kırk sekiz yıl uzun bir zamandı, bir mucize gerçekleştirip göz açıp kapatıncaya kadar babasının yaşına yetişmesi mümkün değildi, babasının böyle bir şey söylemesi biraz düşüncesizce olmuştu doğrusu, tabii ki aralarında büyük bir yaş farkı vardı, ikisinin de bu konuda yapabileceği bir şey yoktu. Kız babasına dünyadaki tüm diğer sandalyelerden daha güzel bir sandalye istediğini söyledi.

“Bu bir metafor mu?” diye sordu baba.

“Ha?”

“Bazen bir şey olduğu şey değil de başka bir şeydir. Buna metafor denir. Demek istediğim şu: Bu sandalye senin içinde olan bir şeyi mi sembolize ediyor? Senin düşündüğün bir şeyi mi? Senin hayalini kurduğun bir şeyi mi?”

“Hayır, öyle olduğunu sanmıyorum.”

“Belki de bu sihirli bir sandalyedir?”

“Hayır!” diye içini çekti kız. “Bu sadece bir sandalye.”

Kız dokuz yaşındayken bir pikabı oldu. Orman tarafındaki eski garajda duracaktı. Garaj bale stüdyosuna dönüştürülmüştü. Birkaç yıldır bale dersi alıyordu ve babayla anne bundan memnundular. Baba, eğer balerin olmak istiyorsa kızın her gün garajda iki saat egzersiz yapması gerektiğini söyledi, dans edebilsin diye yere yeni çam parkeler döşetmiş, duvara bale barı monte ettirmişti. Ayrıca kızın bale pabuçları için bir kutu reçine ısmarladı, doğru dürüst tüm bale stüdyolarında, dansçıların kayıp da düşmelerini önlemek amacıyla reçine kutusu bulunur. Dışarıda hava rüzgârlıyken çam kozalakları garajın damına düşerdi, ilkin çam kozalağının *pat* sesi duyulur, bunu kozalağın damdan aşağıya yuvarlanarak yağmur oluğuna düşüşü takip ederdi.

Baba şöyle dedi: “Belki bunu yazabilirsin?”

“Kitap mı?”

“Evet.”

“Yaşlanmak üzerine mi?”

“Evet.”

“Yani bir tür... söyleşi kitabı mı?”

“İlla da bir isim vermen gerekiyorsa, öyle.”

“Bir isim vermemiz gerekmiyor.”

“Buna sonra tekrar döneriz.”

“Aklımda güzel bir başlık var.”

“Nedir?”

“*Eldorado Vadisinde Ölümcül Düzüşme.*”

“Hmm?”

“Filmlerimden birine hep *Eldorado Vadisinde Ölümcül Düzüşme* adını vermek istemişimdir ama bu ada pek uyacak film de yapmadım hiç.”

Her şeyin bir adı var. Her gün saat beşte babam *Kızıl Bela* olarak da bilinen Volvo'suna atlayıp adanın diğer yanındaki büfeye gidiyor ve akşam gazetelerini alıyor. Sabah gazetelerini Fârösund'dan alıyor.

Daniel her zaman babayla birlikte büfeye gidiyor. Bazen kızın da gelmesine izin çıkıyor. Kız genellikle evde Ingrid ve Maria'yla birlikte oturuyor, akşam yemeği için sofrayı kurmaya yardım ediyor ya da masaya koymak için çiçek, tatlı için yaban çileği toplamaya yollanıyor. Ama arada sırada Daniel ve babayla birlikte akşam gazetelerini almaya gidiyor. Arka koltukta oturuyor. Ön koltukta Daniel oturuyor. Kız dokuz, Daniel on iki yaşında. Baba arabayı hızlı sürüyor, yasal hızın ve bu dar yolların izin verdiğinin çok üzerinde, ancak bir kadın yolda yürüyor ya da bisikletle gidiyorsa, Daniel ve kendisi kadına doğru dürüst bir göz atabilsin diye yavaşlıyor.

Kız arka koltukta oturuyor, arka koltuk ondan çok daha büyük, kollarını açıp bir kuş gibi kanat çırpabilir, ama kimse onu fark etmez, belki de kızın yanlarında olduğunu unutmuşlardır. Kızlar erkeklerden farklıdır.

“DOKUZ!” diyor baba ve yolda yürüyen ya da bisiklet süren kadına gülümsüyor. Kadın da ona gülümsüyor.

“SEKİZ!” diyor Daniel ve el sallıyor.

Sonra baba yeniden gaza basıyor, hızlı, hızlı, o kadar hızlı gidiyorlar ki ortalık toz duman oluyor ve kız *gak-gak-gak* diye sesler çıkarıyor çünkü neredeyse havalanıp uçacaklar, bir yanlarında geçip giden ormanın vızıltısı, diğer yanlarında deniz, yolda süratle ilerleyip önlerinde açılan otlakları geçiyorlar, ta ki yolda onlara doğru yürüyen ya da bisiklet kullanan bir kadın ortaya çıkana dek. Baba yavaşlıyor.

“YEDİ!” diyor Daniel.

“Hayır, SEKİZ!” diyor baba.

Ingrid her perşembe morina balığı hazırlıyor. Kızın nefret ettiği tek bir şey varsa, o da balık. Şimdilerde Baltık Denizi'nde morina balığı pek kalmadı, ama kadınlar ve kızlar hâlâ yolda yürüyor ve bisiklete biniyorlar.

KADIN Biraz oturmak ister misin? Oturabilmen için seni kaldırıyım mı?

ERKEK Ne?

KADIN Oturmak mı yoksa uzanmak mı istiyorsun?

ERKEK Sen nasıl istiyorsan aynen öyle istiyorum.

Kayıtlardan biri yatak odasında yapıldı. Hastaydı ve ayağa kalkamıyordu ama çalışma seansını iptal etmek istemedi.

Kadın ayağa kalkıp pencereye gider, perdeleri açar. Erkek gözlerini tek eliyle kapatır. Kadın ona dönüp bakar.

KADIN Işık fazla mı geliyor?

ERKEK Belki biraz fazla.

Kadın perdeleri kapatır. Tekrar yatağın kenarına doğru yürür.

KADIN Uzanmak mı istersin yoksa oturmak mı?

ERKEK Uzanmak istiyorum...

KADIN Böyle iyi mi?

ERKEK Bilmem... Berbat üç gün geçirdim.

KADIN Öyle mi?

ERKEK Berbat üç gün ve berbat üç gece.

KADIN Hadi anlat.

ERKEK Perdeleri açar mısın?

Kadın ayağa kalkıp pencereye gider. Perdeleri açar, yüzünü erkeğe döner.

KADIN Denize bakmak ister misin?

ERKEK Hayır.

KADIN Karanlık mı olsun?

ERKEK Evet.

KADIN Kapkaranlık mı?

Kadın perdeleri kapatıp tekrar yatağın ucuna gidip oturur.

ERKEK (hafifçe) Karanlık da olsa birbirimizi görebiliyoruz, değil mi?

III // M n h'e

duyguların peşindeydi, manzaranın değil.

GUSTAVE FLAUBERT, *Madame Bovary*

Anneanneninin Oslo'daki evinin iki odası ve mutfağı sanki daha büyük bir dairede yaşıyorlarmış gibi döşeli, duvarlar irili ufaklı tablolar ve röprodüksiyonlarla dolu. Biedermeyer kanepenin arkasındaki duvarda asılı tabloların en göz alıcı olanı dedemin üniformalı mavi portresi, ancak benim için en ilgi çekici olanı koyu kırmızı renkteki Çin dolabının arkasında neredeyse saklanmış duran küçük röprodüksiyon. Resimdeki kadın mavi bir kumsalda ayakta dururken masmavi denizi seyrediyor.⁹Yüzünü görmüyorsunuz, sadece uzun, beyaz giysisini, yerinde tutmak için uçlarının üzerinden elbisenin kemerini geçirdiği uzun, sarıya çalan kumral saçlarını görüyorsunuz. Bu kumral saçlı kadın yıllarca anneanneninin duvarında asılı duruyor, denize bakıyor, bir kez olsun geriye dönüp yüzünü göstermeden, dalıp gitmiş, özlem çekerek ve bekleyerek. O resimdeki kadının annem olduğunu biliyorum.

“Hayır, o değil” diyor anneannem. “Munch öldüğünde annen daha küçük bir kızdı.”

Omuz silkiyorum, ben bildiğimden şaşmam.

Salon sehpasının üzeri kitaplarla kaplı, çoğunlukla romanlar var, tramvay yoluna ve Skarpsno durağına bakan pencerenin önünde üstü kırmızı siyah gül desenli iki güzel koltuk duruyor, dairenin en aydınlık yeri burası ve orada oturmaya bayılıyorum, pencere kenarında saksılar var, bunlardan bazılarının yeşil filizleri çerçeveye tırmanıp pencere camını geçiyor, bitkilerin arasında anneannemin en güzel ve en pahalı müzik kutuları duruyor. Onları kurarken, bunu yavaşça ve doğru yönde yapmanız önemli, sağa doğru, saat kurar gibi; sabırsızlanıp da çok hızlı ya da yanlış yönde kurarsanız tüm mekanizmayı bozarsınız ve o zaman da müzik kutusu çalışmaz. Müzik kutularının çoğu mücevher kutusu olarak yapılmış, en güzelleri maun ağacından ve kapakları işli. Anneannemin en sevdiği, açık renk bir ağaçtan yapılmış, içi kırmızı kadife kaplı ufak bir

9 Yazar burada Edvard Munch'un *Sahildeki Genç Kız* tablosundan söz ediyor. (ç. n.)

kutu. Kırmızı derinliklerinde iki ufak porselen figür yaşıyor, kızın üzerinde pembe bir giysi, oğlanın üzerinde ise açık mavi prens kostümü var ve kutuyu her açtığınızda ikisi birlikte “Edelweiss” şarkısı eşliğinde dans ediyorlar. Anneannem şarkının sözlerini ezberlemiş, şarkıyı o kadar gür bir sesle ve hüzünlü bir vibrato’yla söylüyor ki müzik kutusundan gelen cılız tıngırtıyı bastırıyor.

Pencerenin önündeki koltukların solunda anneannemin dikiş kutusu, açık kahverengi ince tahta ayaklarının üzerinde sallanıyor. Dikiş kutusunda anneannemin yirmi üç yüksüğü var ve makaraların, dikiş iğnelerinin ve düğmelerin bulunduğu üstteki kısmı kaldırdığınızda yün yumaklarının, şişlerin ve tığların sığıdığı büyük bir bölüm ortaya çıkıyor. Yemek odasının mobilyaları koyu parlak ağaç işi ve her yemeğe oturacağımızda anneannem benden koltukların gül desenli kumaşıyla aynı desenleri olan Amerikan servislerle sofrayı kurmamı istiyor. Beyaz mumları yakıyorum, yeşil tabakları, açık yeşil bez peçeteleri ve ağır çatal kaşıkları getiriyorum. Yatak odasında, elde yapılmış kırkyama örtülü çift kişilik küçük bir yatak var. Kilise cemaatine kabul ayinimde anneannem bana böyle kırkyama bir örtü hediye edecek. En iyi kırkyama örtüleri yapmak yıllar sürer diyor anneannem. Yatmadan önce her gece kırkyama örtüsünü katlayıp kitaplığın altındaki çekmeceye koyuyor. Küçükken olduğu gibi onun yanında yatmamı istiyor, ama ben anneannemin yatağı altında saklanan kamp yatağında yatmayı tercih ediyorum. Anneannem koltuğunun altına kıvrılmamı istiyor, ama ben istemiyorum. Kolu cılız, adaleli ve üzerinde yatması acıtıyor, çarşafta bazen de lekeler oluyor. Yatağının yaslandığı duvarda yıllar önce çizdiğim bir resim asılı. Bir ağacın altında duran bir kız çizilmiş. Kalın, griye çalan siyah, büyük harflerle şöyle yazılı: ANNEANNE VE AĞAÇ. Yatak odasının uzun duvarının önü kitaplarla dolu ve en geniş rafta küçük bir pikaba sığacak kadar yer var.

Anneanneme misafir geldiğinde ben yatakta yatıp ya kitap okuyorum ya da plak dinliyorum – salondakiler bir şey duymasın diye kısık sesle. Bazen anneannemin kadın arkadaşlarından biri kapıyı açıp içeriye bir göz atıyor. Misafirler tuvalete gitmek için yatak odasından geçmek zorundalar. Bir kadın misafirin geniş gözlüğü ve kırmızı ruj sürülmüş iri dudakları var. Yatağın yanından şöyle

der gibi geçiyor: Bana aldırma, fare kadar sessizim, bak, kimseyi rahatsız etmiyorum, neredeyse görünmez olmuşum, el sallıyor. Ben de el sallıyorum. Bir diğer kadın arkadaş kış mevsiminde bir huş ağacı gibi ince, uzun ve gri; gırtlaktan gelen bir sesle konuşuyor, duvarın arkasından sesini tanıyorum. Anneannem onun çok sigara içtiğini ve zor bir hayat geçirdiğini söylemişti. Tuvalete girmek için odadan geçerken yolun yarısında durup sırtını dikleştiriyor ve bana bakıyor. Kitabı bir kenara bırakıp yatakta büzülüyorum. Cılız kollarını kavuşturup kaçınıcı sınıfta olduğumu, okulun nasıl gittiğini soruyor. Dördüncü sınıfa gittiğimi ve okulun iyi gittiğini söylüyorum. Topuzlu saç, yeni ütülenmiş güzel elbisesi ve sabun kokulu keskin parfümüyle oyuncak bebeği andıran üçüncü kadın arkadaş hep yatağımın kenarına oturup saçlarımı okşuyor. Bir şey demiyor, ben de demiyorum. Tuvalete gittiğini unuttu mu acaba diye merak etmeye başlayana kadar orada sessizce oturmayı sürdürüyor.

Tek başıma yaşayamam ve annem seyahate çıktığında ya anneannemle kalırım ya da anneannem benimle kalır. Anneannemin bana bakmaya vakti olmadığında (Anneannenin vakti yokmuş, diye bağırır annem ve saçını arkaya atar, anneannenin vakti yokmuş, *güleyim bari*, anneannenin *vakit* nedir, ondan haberi var mı acaba, insanın vaktinin olmamasının ne olduğundan haberi var mı acaba!) annemin dairesinde çok sayıda çocuk bakıcısından biriyle kalırım. Artık bir çocuk olmasam da annem kadınlara çocuk bakıcısı diyor. On yaşındayım ve dörde başlayacağım. Çocuk bakıcılarının biri geliyor, biri gidiyor.

Bayan Berg piyano çalıyor, harika yemekler yapıyor, püfür püfür elbiseler giyiyor ve işe yaramaz bir çocuk bakıcısı olduğunu düşündüğü için ağlıyor.

“Tek istediğim senin mutlu olman.”

Önünde elini sürmediği bir bardak çay kupasıyla mutfaktaki sandalyede otururken burnunu çekiyor. Yanı başında ayakta dururken koluna hafifçe vurup halimden memnun olduğumu söylüyorum.

“Ama ben...” diyor ve hıçkırıyor, “anneni özlediğini, onun burada olmasını istediğini biliyorum.”

Annemi artık özlemediğimi söylüyorum.

Burnunu siliyor, gözyaşlarıyla yıkanmış yüzünü çevirip bana bakıyor.

“Beni de azıcık seviyor musun?”

Beni göğsüne bastırıyor. Nefesi leş gibi lahana kokuyor. Keşke ellerimi kullanmadan burnumu nasıl tutabileceğimi bilebilseydim. Tek çarem nefes almamak.

“Ben de seni seviyorum.”

Bunu öyle söylüyorum ki yalan söylediğimi anlasın. Doğru olmadıklarını bildiği halde sözcükleri duymak istiyor.

Haritalar çiziyorum, tablolar hazırlıyorum ve listeler çıkarıyorum. Sıskayım, solgunum, bale dersi alıyorum, kibarca gülümşüyorum ve artık çocuk bakıcısı istemiyorum, çocuk bakıcısının hastalanıp ölmesini ya da başka çocuk bakıcılığı işleri bulmasını istiyorum, mesela Avustralya’da, daha uzağa gidilmez zaten. Anemin eve dönüp bana sıkı sıkı sarılmasını ve bir daha asla gitmemesini istiyorum.

Bayan Berg işten ayrıldığında yeni bir Bayan Berg işe başlıyor. Yeni Bayan Berg, eski Bayan Berg’den daha yaşlı ve daha ağır. Kuşağı daha kaba. Çenesinde, cımbızla çekip almaya çalıştığı birkaç tel sakalı var ve elleri titriyor. Cımbız banyoda ona ait diş fırçası bardağında duruyor. Cımbızı benim çaldığımı biliyor ama yine de eski cımbızı kaybolduğunda her defasında gidip yenisini alıyor. Anlamadığım mesele, onu orada bulup çalacağımı bildiği halde cımbızı neden diş fırçası bardağına koyduğu. Ellerinin titrediğini görmemi istemediğinden masanın üzerinde bir elini her zaman diğerinin üzerine koyuyor. Geceleri iskambil oynuyoruz. Kazanmama göz yumuyor.

Çocuk bakıcısına eziyet etmek niyetindeyseniz onun zayıf noktasını bulmalısınız. Bayan Berg’in zayıf noktası her cuma gecesi televizyonda oynayan Dedektif Derrick rolüyle ünlenmiş Alman aktör Horst Tappert. Bayan Berg cuma akşamı gelip de bir bardak şerisi ve bir kâse fıstığıyla yeşil kanepeye oturduğunda tüm bedeni gevşiyor gibi. Şeri bardağını eliyle ağzına götürürken en ufak bir titreme yok. Üç cumadır oturma odasına sızıp televizyonun fişini çekiyorum. Dedektif Derrick ekranda belirene kadar bekliyorum. Sonra biraz daha bekliyorum. Dedektif Derrick Bayan Berg’e doğru dönüp hüznü, kocaman gözleriyle ona bakıncaya dek. Dünyanın tüm ıstırapı bu gözlerle sığabilir. Ve tam Bayan Berg şeri bardağını

ağızına götürürken, tam o güzel duygu tüm bedenini sarıp sarmalamışken televizyon ekranı kararıyor ve Bayan Berg karanlıkta öylece kalakalıyor. Televizyonu yeniden nasıl çalıştıracığını bilmiyor, ekranın kararmasının benim marifetim olduğunu biliyor ama tam olarak ne olduğunu bilmiyor. Bir ay sonra anneme istifa mektubunu sunuyor. Hemen istifa edip bir an önce evden taşınmak istiyor. Kızın akli başında değil diye yazıyor. Ve ayrıca diye ekliyor, anne sadece kendini düşünmeyi bırakıp kariyerinin peşinde koşmak yerine, *gemi batmadan önce kızıyla ilgilenmeye başlamalı*.

Annem evdeyken Erling Skjalgsson Sokak'taki koca daire yalnızca bize kalıyor. Annem sabahları geç kalkıyor ve akşam yemeği için yumurta kırıyor. Sahanda yumurta akşam yemeğinden sayılmaz, o yüzden Anne'yle yemek yemek parti yapmak gibidir – annemle ben aşk ve akşam yemeği konusunda başına buyruk tipleriz. Geceleri aynı yatakta yatıyoruz. Ne zaman istersek o zaman yemek yiyoruz. Saat dörtte, beşte değil, keyfimiz istediğinde. Annem konserveden kotarılmış muhteşem bir yahni olan *Spaghetti à la Capri* yapıyor. Annemin yahnisi domates sosu, sosis, köfte, biraz kırmızı biber, baharatlı tuz ve şekerden oluşuyor. Dolapta yumurtamız ya da *Spaghetti à la Capri*'miz olmadığında bir taksiye atlayıp Bislett'teki Çin lokantasına gidiyoruz. Bambu filizlerinin ve su kestanelerinin ağızımdaki çıtırtısına bayılıyorum. Portakallı gazoz ve tatlı için dondurma ısmarlamama izin veriliyor. Vanilya, çilek ve çikolata-dan oluşan üç top dondurma oval bir tabağın içinde şemsiyeler ve ince gofretlerle süslenmiş olarak geliyor. İşin püf noktası incecik gofreti sona saklayıp yemek, böylelikle içindeki kremanın keyfini çıkarabilirsiniz.

Arada sırada anneannem de bizle yemeğe geliyor. Anneannem lokantaya gittiğinde en şık kıyafetlerini giyiyor. Güzel bir elbise ve topuklu ayakkabılar. Annem uzun bir kaftan giyiyor ve sabırsız. Karnı acıkmış. Bir kadeh şarap istiyor. Bir kadeh daha istiyor. Sinirleri altüst olmuş durumda. Diğer sinirleri yerinde tutacak tek bir sinir bile kalmamış. Herkes onu bir yana çekistiiriyor. Annemin kafasının içinin neye benzediğini çok merak ediyorum. Garson kadın siparişimizi almaya geliyor, bizim siparişi hep aynı kadın alıyor, annem neşeyle kocaman gülümsüyor ve kadına kocasının nasıl olduğunu soruyor. *Şimdi daha iyice mi? Evde mi artık? Çok iyi!*

Tek başına tüm sorumluluğu üstlenmek hiç kolay değil. Geriye kalan en son sinirini bu sohbeti gerçekleştirmek için kullanıyor. Garson kadın gittikten sonra anneannem Amerika'ya tam kırk iki kez gidip geldiğini ve oradaki herkesin artık onu tanıdığını anlatıyor.

"Amerika'da mı?" diyor annem.

"Efendim..?" diyor anneannem kafası karışmış bir halde.

"Oradaki herkesin seni tanıdığını söyledin" diyor annem. "Yani Amerika'da herkesin seni tanıdığını mı söylemek istiyordun?"

"Beni tanıyan pek çok insan var" diyor anneannem. "Kırk iki defa gidip geldiğimi unutuyorsun galiba."

"Pek çok kişi mi yoksa herkes mi?" diye soruyor annem.

"Efendim...?"

"Amerika'daki herkes mi yoksa pek çok kişi mi seni tanıyor?"

"Bak ne anlatacağım" diyor anneannem ve kendisinin muzip olarak tanımlayacağı bir bakışla bana bakıyor. Annem yokmuş gibi davranmayı tercih ediyor.

"Bak ne anlatacağım. Birkaç yıl önce Kennedy Havaalanı'na indiğimde pasaport memuru beni tanıdı. Ne dedi bir tahmin et."

Başımı sallayıp endişeyle anneme bakıyorum.

"Dedi ki" diyor anneannem öne doğru eğilerek. "Dedi ki, bizi ziyarete kimler gelmiş yine, Bayan Ullmann'ın ta kendisi değil mi? New York'a yeniden hoş geldiniz!"

Annem pencereden dışarı bakıyor.

"Neden hep abartmak zorundasın" diyor yavaşça.

"Ben asla abartmam" diyor anneannem.

"Hep abartıyorsun" diyor annem. "Her şeyi abartmandan bıktım usandım."

Bir sürü takma adım var. Babam bana Benim Küçük Çinlim diyor çünkü çok terbiyeliyim ve kibarca gülümsüyorum. Gazetede okudukları hariç babamın Çin hakkında en ufak bir fikri olduğunu sanmıyorum, asla Çin yemeği ya da içinde meyve, sebze, sarımsak ve sos olan bir yemek yemiş değil, aslında Ingrid'in yaptıkları dışında herhangi bir yemek midesini ağrıtıyor. Yıl 1977, on bir yaşındayım. Babam Çin hakkında bir şeyler biliyorsa bu da Çin şiiri okuduğu içindir. *İyi yağmur ne zaman yağacağını bilir.* Babamın bana Küçük Çinli demesinin sebebi sanırım Çinli kızları tebessüm eden, kibar ve duygularını göstermekte çekingen davranan kızlar olarak hayal

etmesi yüzünden ve ben bütün bunları istediğim zaman yapabiliyorum. Anneannem bana edepli ve kibar davranma konusunda ihtiyacım olan her şeyi öğretti, başka şeylerin yanı sıra:

Tramvayda yaşlılara yer verilir.

Reverans yapılıp doğru düzgün iyi günler ve hoşça kalın denir.

Yemek için teşekkür edilir ve tabaktaki her şey yenir.

Dilbilgisine özen gösterilir, yüz, kulaklar, boyun ve eller her gün yıkanır, tırnaklar temizlenir, bıçak sağ tarafa, çatal sol tarafa konur, yetişkinlere sen değil, siz diye hitap edilir (*askerlik arkadaşı mıyız yoksa?*).

Yürüyen merdivenlerde sağ tarafta *durulur*, sol taraftan *yürünür*.

Tiyatro salonunda ya da sinemada yerinize geçerken yerlerinde oturanlara yüzünüz dönük olur (*kimse başkasının kıcını yüzünde istemez!*).

İnsan duygularını kendine saklamalı ve ne olursa olsun kibarca hareket etmelidir.

Babam seyahat etmeyi sevmez, ancak Almanya'ya gitti ve Münih'e yerleşti, Ingrid'i yanına alıp İsveç'i tamamen terk etti. Annem babamın gitmek istemediğini ama gitmek zorunda kaldığını anlatıyor. Yanlış bir şey yapmış değil, diye ekliyor.

"Baban herkes gibi vergisini ödedi. Sen gazetede çıkanlara aldirış etme."

"Gazetede ne çıkmış?"

"Babanın vergi kaçırdığı yazıyor ama yapmadı."

"Emin misin?"

Annem iç çekiyor ve tavana bakıyor. Üç sinir, iki sinir, soruyu cevaplayabilmek için geriye bir sinir kaldı.

"Tabii ki eminim."

Annem, babamın bana Küçük Çinli dediğini bilseydi kesin itiraz ederdi. Benim iyi, kibar ve duygularını gösterme konusunda çekingen biri olduğumu düşünmüyor. Annem bana Fare diyor. Annem ve babam birbirlerinin taktığı adı bilmiyor. Aslında babamın Almanya'ya taşınmasını pek umursamıyorum. Onu pek düşünmüyorum, Hammars'ta değilken nerede olduğu aklıma gelmiyor. Annem uzaktayken her dakika onu özlüyorum. Kapıdan çıktığı andan itibaren geri gelene kadar onu özlüyorum. Onu o kadar öz-

lüyorum ki fazladan bir bedene ihtiyacım oluyor: Bir beden benim için, bir beden tüm bu özlem için.

İki yaşındayken, vaftiz törenim için babam bana bir mektup yazmış: *Sana daimi bir özlem ve umut diliyorum, çünkü özlemsiz yaşayamayız.*

Bununla ne demek istiyordu? *Özlemsiz yaşayamayız.* Bu doğaya aykırı durumu kastetmiş olamazdı. Ya da bu açlığı. Ya da bu korkuyu. Sürekli annemi özlüyorum. Şimdi yine gitti. Bu kez Amerika'ya. Gelecek sefere beni de götürceğini söylüyor. Ama şimdi Oslo'da kalıp okula gitmemi istiyor. Bana anneannem bakacak. Annem birkaç ay burada olmayacak. Onu kaybetmekten korkuyorum, bir daha geri dönmemesinden, ortadan kaybolmasından. Ama babamın *daimi özlem* sözleriyle kastettiği korku değil. Annemle sürekli telefonda konuşuyoruz, kapatmadan önce her seferinde bir sonraki görüşmenin zamanını belirliyoruz. Bugün görüşeceğiz. Birazdan. Aramasına yarım saat kala midem bulanıyor, telefonun etrafında dolanıyorum. Telefon çalıyor, kararlaştırdığımız saatten üç dakika önce – ama arayan annem değil. Anneannemle konuşmak isteyen bir kadın. Arayan neden annem değil? Kararlaştırdığımız saatten üç dakika önce arasa bu korkuyu yaşamayacağım, neden üç dakika önce aramıyor? *Daimi özlem.* Anneannemle konuşmak isteyen kadının sesi neden bu kadar neşeli çıkıyor? Annemin öldüğünü bilmiyor mu? Anneannem telefonu alıyor, arayan kişiyle biraz laflıyor ama kısa kesiyor. Anneannem kadına A.B.D'den telefon beklediğimizi söylüyor. Sandalyede oturup kıpırdanıyorum. Anneannem telefonu kapatıp bana bakıyor.

“Böyle oturup beklersen iyice huzursuz olursun” diyor.

Anneannem saatine bakıyor. Neden saatine bakıyor?”

“Neden sate bakıyorsun?”

“Ona sat denmez, saat denir.”

“Neden saate bakıyorsun?”

“Bilmem, bakıyorum işte. Bir nedeni yok.”

“Huzursuz musun?”

“Kesinlikle değilim. Huzursuzlanacak bir şey yok. Neden huzursuz olayım ki?”

“Annem aramadığı için.”

“Birazdan arar.”

Ölmenin sayısız yolu var. Uçak kazası. Cinayet. Damar tıkanıklığı. Evdeki tüm saatler kararlaştırdığımız saati geçti. İnsanlar

sırta kadem basar. Annem fani, bütünüyle bu dünyanın bir parçası değil, belki de bir uçurumdan düştü. Onu düşerken, düşerken ve düşerken görüyorum. Kararlaştırdığımız saatin üzerinden on beş dakika geçti. Annemin cenazesinde anneannemle kilisede el ele mi oturacağız? Ağlamaya başlıyorum. *Özlemsiz yaşayamayız*. Benim bu kadar korkacağımı bile bile annemin beni bu kadar bekletme olasılığı nedir? Annemin başına bir şey gelmiş olma olasılığı nedir? Kararlaştırdığımız saatin üzerinden kırk beş dakika geçti. Sandalyeden kalkıyorum, dimdik ayakta duruyorum, sandalyeden kalkıyorum ve dimdik ayakta duruyorum, sandalyeden kalkıyorum, sandalyeden kalkıyorum, dimdik ayakta duruyorum ve sonra feryat etmeye başlıyorum.

“Kendini ... kaybetti,” diye fısıldıyor anneannem.

Duruyorum ve feryadı basıyorum. Yürüyorum ve feryadı basıyorum. Anneannem telefonun ahizesini kaldırıyor, gözleriyle beni takip ediyor, doktoru arıyor.

Şu anda kararlaştırdığımız saatin üzerinden bir saat geçti ve ben annemin kocaman dairesinde odadan odaya geziyorum. Durmak istemiyorum, feryat etmeyi kesmek istemiyorum. Yüz bin yıldır böyle yürüyorum, yüz bin yıl daha yürüyebilirim. Yas tutmak için sessiz harflere ihtiyacınız yok. Sadece sesliler yeter. Sadece tek bir ses. Yeri göğü sesle inleteceğim. Bu işin, yürüyerek feryat etmenin büyüğü bir yanı var ama vazgeçemediğim sürece. Daire bir sürü eşyayla dolu. Kimsenin annem kadar eşyası yok. Ve sonra bütün eşyasını bırakıp gidiyor ve kendisine yeni şeyler alıyor ve sonra da onları da bırakıp gidiyor ve dünyanın her yerinde annemin eşyasıyla dolu daireler, evler ve otel odaları var. Vazolar, kâseler, oyuncak bebekler, fotoğraflar, geniş kanepeler, sehpa, ipek döşemeli koltuklar, daha bir sürü fotoğraf, erguvan rengi kadife perdeler, ipek çiçekler, puflar, elbiseler, yatak örtüleri, tablolar, yazı masaları, şifonyerler, bavullar, kilimler, tabaklar yaşayamayız.

Kararlaştırdığımız zamanın üzerinden iki saat geçti ve kimse arayıp annemin hayatta olduğunu söylemiyor. Bunun garantisini kimse veremez bana. Anneannem artık durmam için yalvarıyor. Şöyle diyor:

“Annenin bir işi çıkmıştır. Herkes gecikebilir. Zamanı olunca ve bir telefon bulduğunda seni arayacaktır.”

“Bir şey olmadığına yemin edebilir misin?”

Anneannem tereddüt ediyor.

“Hiçbir şey için yemin edemem ama oldukça eminim.”

Bu yetmez. Yeniden feryat etmeye ve yürümeye başlıyorum ve beni durdurduğu için anneanneme lanet okuyorum.

Doktor kapının zilini çaldığında gelenin haber getiren papaz olduğunu sanıyorum. Bunu bir filmde görmüştüm. Gelen ya papaz ya da polisti. Tanrı korumuyor. Bu büyük dairede odadan odaya gezinip feryat etmeye devam edersem, vazgeçmezsem, hiç susmadan odadan odaya böyle gezinmeye devam edebileceğimi gösterirsem belki onu geri getirebilirim. Durmamalıyım. Doktoru arayan anneannemdi, kadını tanıyorum, şu uzun boylu, ince, sesi gırtlaktan gelen gri kadın, zor hayatı olan ve anneannemin yatak odasında kollarını kavuşturup bana okulun nasıl gittiğini soran. Şu anda burada, başını sallayıp şöyle diyor:

“Bu normal değil.”

Kollarını kavuşturmuş. Anneannemin ne dediğini bilmiyorum. Doktor stetoskopunu çıkarıyor, kalbimi dinliyor ve ben odalara girip çıkarken o peşimden geliyor ama sonunda pes ediyor.

Annemin ne zaman arayacağını doktor söyleyebilir mi? Tanrı'nın benden ne istediğini doktor söyleyebilir mi? Annemin hayatta olup olmadığını doktor söyleyebilir mi? Doktor stetoskopunu çantasına koyuyor, anneanneme bana *sakinleştirici bir şeyler* vermekten başka bir çare göremediğini söylüyor.

“Ancak bunun çaresi ilaç değil” diyor doktor bezgin bir halde ve kollarını iki yana açıyor.

Doktor gittiğinde anneannem mutfakta yerini alıyor. Ben odadan odaya gezinmeye devam ediyorum, sakinleşmeyeceğim, bu gezinme girişten başlıyor, mutfığı, yemek salonunu, kütüphane odasını ve televizyon salonunu geçtikten sonra baştan başlıyor. Anneannem mutfakta sessizce duruyor, oradan her geçtiğimde ismimi fısıldıyor. Annemin öldüğüne inanmıyor. Bir şey olmuştur, telefona ulaşamamıştır. Olur böyle şeyler. *Ama kahretsin*, diye düşünüyor olabilir. *Aramadığında nasıl kıyamet koptuğunu bildiğinden kızımın vaktinde araması gerekirdi.*

“Gel canım” diyor anneannem, “gel, sana bir şey anlatacağım. Elini ver bana.”

Elimi veriyorum, ama bağırmaya devam ediyorum, yalnız azıcık daha alçak. Yürüyüp feryat etmekten halsiz düşmüşüm.

Anneannem bir bardak su dolduruyor. Doktorun verdiği ilacı ikiye bölüp yarısını içmemi istiyor. Diğer yarıyı çantasına koyuyor.

“Şimdi akşam yemeğimizi yiyelim, annen birazdan arar, sana söz” diyor.

İlacın yarısını yuttuğumdan emin olmak için bana bakıyor.

“Belki bu gece aramaz ama aramayacak olursa yarın sabah mutlaka arayacaktır.”

Anneannem saçlarımı okşuyor, düğümlere eli takılıyor.

“Saçlarını kestirmenin zamanı gelmiş galiba” diye gülümsüyor ama tam o anda yaygarayı koparıyorum yine.

Anneannem beni susturmaya çalışıyor, bana sarılıp sanki bir bebeği teselli ediyormuş gibi hışşş, hışş diyor. Yumuşakça, alçak bir sesle ve tekrar tekrar. Sarmaş dolaş mutfakta duruyoruz, ağlamam geçene kadar kollarıyla beni sarmalamış.

“Neden aramadığının çok doğal bir açıklaması var” diye fısıldıyor, sonra elimi elinin içine alıp dört kez sıkıyor.

Bu *do you love me* anlamına geliyor.

Ben de anneannemin elini üç kez sıkıyorum, *yes I do* anlamına geliyor.

Sonra anneannem iki kez sıkıyor, bu *how much* anlamına geliyor.

Anneannemin elini o kadar çok sıkıyorum ki canı yanıyor, BU KADAR ÇOK anlamına geliyor.

“Ahh” diyor ve elini geri çekiyor ama kızgın değil. Minnacık muz sandviçleri hazırlıyor ve Asbjørnsen ve Moe’nun halk masalları kitabını getirmemi söylüyor. Masanın bir yanına ben, öbür yanına anneannem oturuyor. Mutfak lambası mavi. Yatma vakti çoktan geçmiş.

“Hıçkırık gözyaşından uzun sürer” diyor ve masanın üzerine eğilip ağzımın kenarındaki ekmek kırıntılarını temizliyor.

Annem, üzerinde mis kokulu ipek geceliğiyle odama dalıveriyor, saç başı bir yerde, gözlerinin altı makyajı aktığı için siyah. Televizyonda genç kızlar ve anoreksiya hakkında bir röportaj seyretmiş. Yorganımı çekiyor, kaburgalarımı görünce sızlanıyor. Vaftiz olacağım zaman babamın bana gönderdiği mektupta şöyle yazıyordu: *Şimdilik annene sımsıkı bağlısın, başka birçok şey ilginç olabilir ancak bunlar seni ilgilendirmiyor.* Artık böyle değil. Kimseye sıkı sıkıya bağlı değilim. Yorganı üzerime çekiyorum. Çek git. Çık dışarı. Annem sürekli endişe ettiğinden değil, benimle ilgili her endişelendiğinde aradan günler ve aylar geçmiş olur. *Ya çocuğum ölürse* tarzı endişeler. Ama şu anda evde olduğundan sürekli endişeli. Gece gündüz ve gündüz gece ve gece gündüz. Uzaktayken taşımadığı endişeleri telafi etmeye çalışıyor sanırım. Endişeleri bölmek ve günler, aylar, yıllar arasında eşit paylaşmak zor. Hiçbir şey eşit değil. Büyüyorum, ama plansız programsız. Çirkin miyim, güzel miyim? Gerçek bir kız mıyım? Dişlerim ve ayaklarım çok büyük, el bileklerim incecik, bakışlarım çocuksu ve çocuk olmak istemiyorum. O ölürse ne yapacağım? O tekrar gittiğinde karnımı bir kılıçla deşip boydan boya kesmek istiyorum, oluk oluk kan aksın, bağırsaklarım dışarı fırlasın, siyah-beyaz onurlu olur – en sonunda birisi kılıcını kaldırıp kellemi uçurur. Nasıl yapılacağını biliyorum. Damba’da babamla birlikte *Harakiri* filmini seyretmiştim. İki defa. Ölmek istemiyorum, yaşamak istiyorum ancak o ölürse bu dünyada bana yer yok.

Annemle anneannemin pek çok fotoğrafı var, gülümsüyorlar ve kameraya poz veriyorlar, bense birileri fotoğraf makinesini çıkar-mayagörsün, anında sıvışıyorum. Yüzüm yusuvarlak, solgun ve yanaklarım tombul. Kâkülüm önüme düşüyor, gözlerimi kapatıyor, bacaklarım sıska. Annem *epey arıza* çıkardığımı düşünüyor. On iki yaşında ve edepsiz. Ender gülümseyen. Ondan kaçıp uzaklaşan.

İmkânsız. Giderek daha fazla talepkâr. İlk bale pabucumu aldım, kendi etrafımda dönüp duruyorum. Ayak bileğimde çaprazlama pembe ipek bir kurdele bağlı, sıkıca bağlamayı beceriyorum, saçımı toplamayı pek beceremiyorum, yeterince sıkı olmuyor. Dans, dans, dans. Kafamda kabarıklıklar oluyor, aradan saçlarım çıkıp aşağıya iniyor, saçıma bir şey yapmam gerektiği söyleniyor, sırtımı dikleştirmeliyim, *pointe*'i hızlandırmalıyım, başımı kaldırmalıyım, kollarımı uzatmalıyım, bakışlarımı sabitlemeliyim, kalbimi disiplin altına almalıyım.

Annem yorganımı çekiyor. *Öylece odama girip yorganımı çekemez.* Dünya âlem bedenimi görsün istemiyorum. Geceliğim sökülmiş, parmağını söküşe sokuyor. Bağırıp çağırıyor. Bazen evde olduğunda keşke dışarıda olsaydı, seyahate gitseydi diyorum. *Çok zayıfsın, çok çok zayıfsın, daha fazla yemelisin, yeterince yemiyorsun.*

Doğuştan zayıfım, yapacak bir şey yok. Heidi de doğuştan zayıf olduğunu söylüyor. Heidi'yle arkadaşız. Herkes birbirimize benzediğimizi söylüyor, ama ben benzediğimizi düşünmüyorum. Heidi güzel. On üç buçuk yaşında. Benden büyük. Bedeni biçimli. Oğlanlar onu beğeniyorlar. O kadar çok birlikteyiz ki kardeş olabilirdik. Bedenini hiç kafaya takmıyor. Ya da annesini. Ya da plan program eksikliğini. Onu endişelendiren şey insanlarla dolu kocaman bir odadan tek başına geçerse neler olabileceği.

Dolabımda tıpatıp aynı iki kot pantolonum var – bunları üst üste giyersem ne olur acaba diye düşünüyorum. Benden biraz daha fazla olduğu, biraz daha cüsseli olduğum yanılsaması uyandırır mı bu acaba? Pantolonları giyiyorum, çıkarıyorum, tekrar giyiyorum. Yapış yapış ve dapdaracak. Bedenimi kıvrımlı gösterir mi? Tuhaf yerlerde çıkıntılar oluştu. Bacaklarım birbirinden açık, paytak paytak yürüyorum. Altına kaçırmış küçük bir çocuk gibi yürüyorum. Okuldaki kızlar bana tuhaf tuhaf bakıyorlar. Oğlanlar bakmıyor. *İşemem gerektiğinde kendimi kızlar tuvaletine kilitliyorum, pantolonları aşağıya indirmeye çalışıyorum.* Olmuyor, beceremiyorum, kot pantolonlardan biri diğerinin üzerinde sıkışıp kaldı, *ben sıkışıp kaldım, pantolonları çıkarmayı başaramıyorum.* Kızdan çok bir pantolonum ben. Çok çişim geldi, ya üzerime işeyeceğim ya da, ya

da öyle bir bağıracağım ki zamanı ve laf dinlemeyen bu çocuksu bedeni paramparça edeceğim. İşte! Şimdi işeyebilirim.

Kızların sesleriyle koşuşturma sesleri birbirine karışıyor. Kapı çarpılıyor.

“Neler oluyor?”

“Neden çığlık atıyorsun?”

“Hiçbir şey yok. Defolun gidin.”

Figenschou kızlar tuvaletine geliyor. Müfettiş. Onu göremiyorum, kendimi tuvalete kilitledim, ama Figenschou ortalıktayken havaya bir şeyler olur, hava kararır, yoğunlaşır, adeta bir jumbo jet inişe geçiyormuş gibi olur bulunduğunuz yerde. Şaşkın kızlar hep bir ağızdan gevezelik ediyor.

“İçeride.”

“Kapıyı kilitledi.”

Kapı üç kez kuvvetlice çalınıyor.

“Ne oluyor? Sen iyi misin?”

“Evet.”

“Kapıyı hemen aç o halde!”

Pantolonumu çekiyorum, bir tanesini, diğerini tortop yapıp tuvaletin arkasına olabildiğince saklıyorum. Kapıyı açıyorum.

Figenschou iri ve bodur, kelerbalığına benziyor. Kocasını Tank da ilkokulda öğretmen. Uzun boylu ve ince. Birbirlerine veriyorlar mı diye merak ediyorum.

“Neden çığlık atıyorsun?”

Hırlayarak konuşuyor.

“Çığlık atmak mı?”

“Kendini tuvalete kilitleyip çığlık atan sen değil misin?”

“Yoo” diyorum. “Ben değilim.”

Heidi bazı insanların şişko, bazılarının sıska olduğunu söylüyor, böyle yani. İki pantolonu üst üste giymenin aptalca bir fikir olduğunu, bunun insanı daha kıvrımlı göstermediğini, bununla sadece üst üste iki kot pantolon giydiğimle kaldığımı söylüyor ve şimdi herkes tuvalette bağırın kişinin ben olduğumu ve okul psikoloğuna sevk edildiğimi biliyor.

Bozuk kasetleri tamir edebilen tek kız Heidi. Kurşunkalemle bandı döndürüp düğüm olmuş yerleri düzeltene kadar pes etmiyor. Bant

kasetaların içinde sıkışıp dolandığında ya da bir şekilde makara-
larından çıktığında, ki bu hep çok çabuk oluyor, dolanan banttan
kısık bir tıslama sesi duyuluyor. Arı sokması gibi, bunun da dönüşü
yok. Kaseti *ben* kurcalayacak olursam bant kopacak ve kaset ilelebet
bozulmuş olacak. Heidi'nin elleri benimkilerden daha narin değil,
ellerimizi kıyaslamıyoruz aslında, elleri kıyaslamak uğursuzluk
getirir, bizler solgun kızlarız, yolda yürüdüğümüzde kimsenin dik-
katini ekmıyoruz, kim kimdir, sarışın ve küçük eller; kimsenin
bilmediği şeyse Heidi'nin ellerinin, benimkilerin yapamayacağı
şekilde düğümleri ve birbirine dolanmış şeyleri çözebildiği, bu ister
bir kaset bandı, ister bir ayakkabı bağı ya da bir kızın saçı olsun.
Benim saım hep birbirine dolanıyor ve Heidi hem fazladan sa
yolmadan hem de çekmeden düğümleri açabiliyor.

Geceleri kasetlerimizi dinliyoruz. Komşuyuz, ne zaman istesek
birbirimizde kalabiliyoruz, izin alamazsak onun anne babası ve
benim bakıcılarım uyuduktan sonra dışarı kaçıyoruz. Bana anne-
annem bakıyorsa dışarı sıvışamıyoruz. Anneannem geceleri uyanık
oluyor, koca dairede bir aşağı bir yukarı dolanıyor. Bunun dışında
Heidi'yle ben istediğimiz sıklıkta birbirimizde kalabiliyoruz, yatıya
kalmayı Heidi'den biraz daha fazla istiyorum, hevesli olan benim.
Arada sırada Heidi yatıya kalmak istemediğini, başka birileriyle
plan yaptığını söylüyor.

Heidi'nin odasının duvarları sarı, benimkisi beyaz. Geceleri
her şey yarı karanlığa gömülmüş oluyor. Bazen başka odalarda
gezindiğimiz oluyor, ben bir dairede o ise bir villada kalıyor, ama
birbirimizin duvarlarını, yerlerini, kıyısını köşesini avucumuzun
ii gibi biliyoruz. Hiçbir şeyin yeri değişmiyor, mobilyalar hep aynı
yerdeler, ama yine de diğerleri uyurken her şey bir başka. Geceleri
odalar ateşleniyor sanki.

Odamdaki pencere uzun, kalın, kırmızı perdelerin ardında ka-
hıyor. Kumaşı annem seçip terzide diktirdi. Yatak örtümle tıpatıp
aynı. Ayakkabı kutusu büyüklüğünde siyah bir kasetalarım var.
Bir kenarında sapı bulunuyor, Heidi'de yatıya kalacağım zaman
onu da yanıma alıyorum.

Heidi gerçekten olmasaydı onu uydururdum.

Onun babasıyla benimkisi aynı yaşta. İkisi de renksiz. Heidi'nin
babası kışın yeşil yün bir palto giyiyor, kesin babam da öyle yapı-

yordur. İkisi de aralık kapıların ardında derin düşüncelere dalıp gidiyor, biri Norveç'te, diğeri Almanya'da. Heidi'nin babası kâbuslar görüyor. Bazen geceleri odalarda yankılanan çığlıklarını duyuyoruz. Kâbuslar savaşıla ilgili olmalı, diyor Heidi, babası uykuya daldığında rüyaları zıvanadan çıkıyor. Kimsenin elinden bir şey gelmiyor. Ona acıyorum.

“İçeri girip elini falan tutamaz mısın?”

Heidi başını sallıyor.

Annesiyle babasının yatak odasının kapısı kapalı. Haykırmalar dua gibi ama daha önce duyduğum dualara benzemiyor. Anneannemin geceleri dua ettiğini duymuştum, ama o tamamen farklı.

Rüyaları zıvanadan çıkmış yetişkin bir adam.

Babam da böyle rüyalar görüyor mu acaba? Ya da annem?

Kâbuslar dışında geceler sakindi. Geceyi birlikte geçirdiğimizde niyetimiz gün ağarana kadar uyanık kalmaktı. Uyuklamaya başlarsak yüzümüzü suya daldırabilelim diye yatağın altına bir tas soğuk su koyduk.

Yaz geliyor, annem eve döndü. Parti yapacak. *Parti yapacağım*, diyor, tepeden tırnağa sevimli ve taptaze ve çok enerjik. Heidi bizde kalacak. Uyumayıp gizlice yetişkinleri gözleyeceğiz, bir süre partiyi takip ediyoruz ancak kahkaha, müzik ve konuşma sesleriyle yan yana uyuyakalıyoruz. Ertesi sabaha kadar uyuyoruz. Şimdi evde kimse yok. Sabah güneşi akşamdan kalanların üzerine vuruyor. Her tarafta kirli bardaklar, şarap şişeleri var, pencere camları yağlı izlerle kaplı, sanki misafirlerin hepsi pencereden çıkmak için ellerini camlara dayamışlar. Heidi biraz temiz hava almak için pencereleri açmamız gerektiğini söylüyor. Annem partide yaptığı gibi, salonda döne döne dans ettiğinde tökezleyip düşecek diye korkuyorum. Bir süre ayağının altında koşuşturup ortalıktakileri topluyorum, ama hayatının geri kalanında ayağının altında koşuşturamam ki. İnsan bir noktada yatıp uyumalı.

Heidi'yle ben sabahları birlikte kalkıp geceleri birlikte yatıyoruz, bazen ona o kadar sıkı sarılıyorum ki onu boğmaya kalktığımı söylüyor.

Bale dersinde kızlar bayılıyor. Önce bir küt sesi. Çarpma. Yığılıp kalma. Doğal bir afetten pek farkı yok. Toplu bir karmaşa kopuyor. Bir kız bayıldığında herkes su, bez, havlu, tütü etekler, dergiler, kanat gibi çırpılan beyaz kâğıtlarla koşturup geliyor – pervane gibi işe yarayacak ne bulunursa. İşin ehli kadın elleri kaldırıyor, kurtarıyor, alınları okşuyor, kendine getiriyor. Yığılıp kalma ve yeniden doğuş. Bu hep oluyor. Depremden sonra şehir kendine geliyor. Kızlar ayılıyor, incecik, upuzun bacakları üzerinde sallanarak doğruluyorlar ve hayat devam ediyor.

Anneme şarkı söyleyip dans etmesi için Broadway'den teklif geldi. Ne şarkı söyleyebilir ne de dans edebilir.

“A.B.D.'ye taşınmak ister misin?” diye soruyor.

“Yine mi?”

“Evet.”

“Hayır! İstemiyorum aslında.”

Annemle birlikte ilk kez A.B.D.'de yaşadığımda beş yaşımdaydım. Film yıldızları şehrinde büyük bir eve taşındık, uzun burunlu, kafası boneli, incecik ve adaleli bir kadın bedeninden yüzmeyi öğrendim. Asla gülümsemezdi ama her yüzme dersinin sonunda bana çubuk dondurma verirdi. Annemin sabun kullanmak istemeyen bir sevgilisi vardı, annem ona *Fransız* diyordu, saçını kestirmek de istemiyordu, diş macunu kullanmak da, bu *politik* bir şey, diye açıklamıştı annem. Kucağına oturduğumda saçlarıyla yüzümü örtbiliyordum. Saçları siyah ve sertti ve denizin dibi gibi kokardı. Annem onun dünyanın en akıllı adamı olduğunu söylerdi. Başka bir sevgilisi daha vardı. Adı Dick'ti sanırım ya da John. Emin değilim. İsimler zor. Vermesi zor, alması zor, hatırlaması, onunla yaşaması, ondan kurtulması zor. Bob'du belki de. Annemle beni dünyanın en büyük oyuncakçısı dediği yere götürmüş, istediğim her şeyi alabileceğimi söylemişti. Bol bluzlar ve İspanyol paça pantolonlar giyiyor ve beni sevdiğini söylüyordu. Bunun beni *gerçekten* sevdiği anlamına gelmediğini biliyordum, annem Los Angeles'ta herkesin bunu kastetmese de *seni seviyorum* dediğini söylemişti. Annem kocaman burnuna parmağıyla dokunup *önemli olan böyle şeylerin kokusunu alıp kendini kaybetmemek* dedi.

Oyuncakçı dükkânındaki sevgili annemle bana döndü. Ağzı kulaklarında gülümsüyordu. Ağzını ve kulaklarını görebiliyordum ama gözlerini değil. Asla çıkarmadığı koca güneş gözlüğünün ardında saklıydılar.

Daha yeni başlamıştık.

“Buna ne dersin” dedi ve alüminyum folyodan yapılmış bir tava gösterdi bize.

“Bunu ocağın üzerine koyuyorsun, pop-pop-pop-pop tava patlamış mısırla doluyor.

Annemle ben tavaya baktık.

“Böyle bir şey istiyoruz değil mi?” Sesi sabırsızlanıyor gibi çıkıyordu.

Alışveriş arabasına altı tane patlamış mısır tavası koydu.

Annemin sevgilisinin ağzından sigara hiç eksik olmuyordu. Sigara, ince ve kısa puro, pipo, cam tüpler. Oyuncakçı dükkânında ağzında tıpatıp sigaraya benzeyen bir şekerleme vardı. Annemle ben de birer tane aldık. Onun hızına ayak uydurmak zordu. Annem elimden tuttu.

“Bu nasıl?” diye bağırdı. Onu duyabiliyorduk ama göremiyorduk.

Bir görünüp bir kayboluyordu. Elinde sarışın bir oyuncak bebek vardı. Bebeğin gözleri maviydi, kedilerin bıyıklarını andıran uzun siyah kirpikleri, tombul bilekleri, tombul kalçaları ve karnına bastırıldığında gözyaşlarıyla ıslanan bir yüzü vardı.

Oyuncakçı dükkânı yerden tavana kadar uzanan raflarla dar ve uzun koridorlara ayrılmıştı. Avizelerden yeşil ışık süzülüyordu. İki alışveriş arabasını oyuncaklarla doldurduk, çoğunlukla oyuncak bebekler ve kıyafetleri vardı, bir de küvette oynayayım diye büyük bir balık aldık. Annemin sevgilisi beni kaldırıp alışveriş arabasının içine koydu ve tanklar ve tüfeklerle dolu koridorlarda o kadar hızlı bir koşu tutturdu ki, suyun altında yelken açmışız gibiydi, annem de arkamızdan koşup gülüyordu.

Güzel Helena’nın revaçta olduğu binlerce yıl önce taliplerinin listesi tutulurdu. Bunlardan biri Pseudo-Apollodorus (31 talip), diğeri Hesiodos (11 talip) ve bir tanesi de Hyginus (36 talip) hazırlanmıştı.

Annem küçük kız sesiyle şöyle diyor: “Kimi istersem alırım, bir bakışım yeter.

Annem erkekleri *onlar*, kızları *biz* diye adlandıırırdı.

Sesimizin tiz çıkmasından hoşlanmazlar.

Çok istekli görünmemeliyiz yoksa onları korkuturuz.

Kırmızı, kalın kaplı defterlerim var, günlük tutmuyorum. Listeler oluşturunuyorum. Aralarında şunların listesi var:

Çocuk bakıcılarının sayısı.

Erkek arkadaşların sayısı (Anneminkiler).

Taşınmalarımın sayısı.

Kendi paramı kazandığımda neler alacağım.

Sınıftaki en güzel kızlar.

Okuduğum kitaplar.

Gördüğüm filmler.

On üç yaşına basmama kaç gün kaldığı.

On altı yaşına basmama kaç gün kaldığı.

On sekiz yaşına basmama kaç gün kaldığı.

Kaç defa A.B.D.'de yaşadığım (ziyaret dışında yani).

Yaşamak için Atlantik Okyanusu'nu annemle birlikte ikinci kez aştığımızda on yaşındaydım. Altı aylığına gitmiştik. Rus'tan koca bir kutu Beluga havyarı almıştım, anneme kalırsa Sovyetler Birliği'nden gizlice çıkarmıştı. New York'taki süit otel odasının mutfağındaki tezgâhta duruyordu. Otel süiti daire gibiydi, yatak odam vardı, ama başlarda annemin yanında yattım. Hotel Navarro'da kalıyorduk. Kulağa bu yeri ben uydurmuşum gibi geliyor ama öyle değil. Balerin Margot Fonteyn otelin halı kaplı loş ve uzun koridorlarından süzülüyordu, annemden daha güzeldi ve başımı okşayıp *very nice, dear, very nice* demişti.

Annem konuşurken bölük pörçük şeyler söylerdi, ben onları bir araya getirip daha da ipe sapa gelmez hale sokardım. Demir Perde'yi birçok kez anlatmıştı. Demir Perde hakkında epeyce bir şeyler biliyordum zaten.

"Babamın Hammars'taki evinden orayı görebiliyorum" dedim.

"Hayır, göremezsin" dedi annem.

"Yoo" dedim.

"Gördüğün şey ufuk," dedi, "Demir Perde değil."

Sözcüğü birkaç kez tekrarladi.

"*Ufuk. Ufuk. Ufuk.*"

Bir düşünce silsilesini takip etme sanatı. Annem anında *pistten* çıktı. Rus'un hayatına girişi ve hemen ardından ortadan kayboluşu bir muammaydı. Annem konuşuyor da konuşuyordu. İpek geceliğinin mavisini tıpkı havyar kutusunun mavisiydi. Bazen mutfak tezgâhının üzerinde bir votka şişesi de bırakılmış olurdu. Ruslar böyle yapar – Demir Perde'yi zor bela aşarlar, sevgililerine votka ve onların kızlarına havyar getirirler. Annem Rus'un geceleri hep bizde kalmış olmasının sebebinin karanlıktan korkması olduğunu söyledi ve bu sebeple annemin yatağında yatamıyordum. Ama Rus yetişkin ve çok *gururlu* olduğundan kimsenin korktuğunu bilmesini istemiyormuş. Cevap vermedim, otelin koridoruna çıktım, böylelikle onu dinlemekten kurtulmuş oluyordum, sonra geri geldim

ve sonra tekrar gittim. Arada sırada ikinci kata asansörle indiğim de olurdu, başka bir ülkeye gitmek gibiydi. Geniş otel koridorları tıpatıp birbirine benziyordu, hepsinin yerleri halı kaplıydı ve hepsinde tavandan sarkan ağır kristal avizeler vardı ve peş peşe bir sürü kapıdan geçiyordunuz. Ancak her koridorun kendine has bir havası vardı; insan her katın havasını tartacak olsa her katın ağırlığı farklı çıkardı.

Beluga'nın hepsini yedim, minnacık balık yumurtalarının her birini otel mutfağı tezgâhının üzerine tek sıra dizdiğim ekmek dilimlerine bolca sürdüm. Çiğneyip yuttum. Siyahın bu tuzlu, yapışkan ve küflü tadını sevmiştim.

Annem uyurken onu uyandırmak yasaktır. Annem uyandırılırsa tekrar uyuyamaz ve o zaman da gece mahvolur, yalnızca gece mahvolmakla kalmaz gündüz de, ondan sonraki gece de mahvolur, sürekli.

Annemi rüyamda görürdüm. Hep aynı rüyanın bir versiyonuydu bu; birbirimize avazımız çıktığı kadar öyle bağıryorduk ki rüya annemin eriyip yok olmasıyla son buluyordu. Rüyamda annemi aramaya çıkmışım. Raflarda, dolaplarda, yatağın altında ya da küvette deli gibi onu arıyorum, bordo perdelerin arkasına mı saklandı acaba, belki de anneannemin eski dikiş kutusuna ya da mutfak çekmecesindeki çatallarla bıçakların arasına girmiştir?

Annem yatakta oturmuş *Madame Bovary*'yi okuyor. Gözlerini kaldırıp bana bakıyor ve bu bir Fransız yazarın romanı diyor.

“Ne hakkında?”

“Emma adında bir kadın hakkında.”

Kapının ağzında durmuş başımı sallıyorum.

“Belki dışarı çıkıp biraz oynamak istersin” diyor “Ya da kendine bir kitap bul, yatağa gel ve sen de kitap oku.”

Başımı sallıyorum.

“Ama sessiz olmalıyız” diye ekliyor. “Sessiz olmazsak okuyamayız.”

Saçları açık, gözlerinin etrafı kapkara. Makyaj temizleyicisi gözlerindeki makyajın hepsini asla temizlemiyor. Geceleri ve sabahları gözlerinin etrafı tamamen kapkara oluyor. Bir defasında parmağıma tükürüp orayı silmeye çalıştım. Yaptığım biraz iğrenç olmasına rağmen, öööö falan demedi, sadece silerken fazla bastırma dedi.

Aradan yıllar geçtikten sonra romanı kendi başıma okuyup Emma'nın neye benzediğini hayalimde canlandırmaya çalışırken onun da gözlerinin etrafının kapkara olduğundan eminim.

Flaubert'in böyle bir şeyden söz ettiğini sanmıyorum, aslında onun en güzel yanının gözleri olduğunu yazar, “gözleri kahverengidir, ancak koyu kirpiklerinin gölgesinde siyahmış gibi görünür”, ama ovaladıkça çıkmayan bir siyahlık hakkında hiçbir şey yoktur.

Erkeğin üzerinde beyaz bir takım elbise vardı ve kızdan çok daha yaşlıydı. Kız on yedisini yeni doldurmuştu. Carl Amca kadınları baştan çıkararak bir şarlatandı, annem annesinin yanı sıra anneannemin pencereden sarkıp kızının eve gelmesini beklediğini anlatmıştı. Carl Amca kibardı, yüzüne bakılır cinstendi ancak güvenilecek biri değildi. Kızının onunla gezip tozması nereden çıkmıştı şimdi? Neden bir başkası değil de illa ki o?

Buz gibi soğuk bir geceydi. Noel'den birkaç gün önceydi. Sine-maya gitmişlerdi. Belki de birlikte bir şeyler yemişlerdi. Şarap içmişler miydi? İlk kez ne zaman içmenin keyfine varmıştı? Özgürlük duygusu? Utanmazlık? *Sonunda, sonunda, sonunda. Bunu kimseye söylemeyeceğim ama bunu hep yapmak isteyeceğim.*

Parktan geçip eve döndüler, Carl Amca bir banka oturup biraz sohbet etmelerini istedi, üstelik kar yağmaya başlamıştı ve parkta oturmak için hava çok soğuktu. Carl Amca elini eteğinin altına soktu, jartiyerin lastikli bağlarıyla oynamaya başladı, baldırlarını okşadı, elleri beceriksizdi, küçüktü ve soğuktu. Tam külotunu tutup çekmeye yeltenmişken kız hayır dedi, ama adam yine de çekti ve öylece o bankın üzerinde yattılar. Bu ilk seferiydi. Ayazı hatırlıyordu. Soğuk bankı. Soğuk eli.

Eve yürüdüklerinde –onu eve kadar geçirmek için ısrar etmişti– Noel için ne istediğini sordu. Yıl 1955'ti, belki de “Blue Suede Shoes” şarkısı eşliğinde dans etmişlerdi, belki ayakkabıları hayal etmişti, mavi süet ayakkabılar, ama o kırmızı olanları istiyordu, soğuğu burnunda, ağzında, gözlerinde, bacak arasında hissetti. Hasta olacak ve pencereden sarkan annesi kızıp ona vuracak diye korktu. Anneannemin kimseye vurduğunu hayal edemiyorum ama yapmıştı, her sinirlendiğinde ve kendine hâkim olamadığında bana değil ama anneme vurmuştu.

Annem kırmızı topuklu ayakkabı istediğini söylemişti ve Carl Amca da kaç numara ayakkabı kullandığını sordu, annem yalan söyleyip 37 dedi. Annem ayaklarından hep utanmıştır, ayakları

kocamandır, kürek gibi 39,5 numara, sağ baş parmağının yanında da ufak, mor bir yumru vardır, ama bunu Carl Amca'ya söylemek istememişti.

1955 yılının Noel akşamı anneme 37 numara bir çift kırmızı yüksek topuklu ayakkabı takdim edildi. Annem ayaklarını ayakkabıların içine zar zor soktu ve acıtsa da bütün gece onlarla dolaştı. Carl Amca ona gülümsedi, iyilikten anlamaz biri olarak görülmek istemedi.

O Noel gecesi ilk açılan hediyelerden biri kırmızı ayakkabılardı ve gece uzundu. En nihayet odasında yalnız kaldığında ayakkabıları çıkardı, ayakları kıpkırmızıydı ve şişmişti. Çorabı kaçmıştı. İğne iplik bulup da kaçığı onardığında Emma gibi mi yapmıştı acaba? İğneyi parmağına batırıp kanını emmiş miydi?

A.B.D.'ye tekrar taşınacaksa bazı şartlarım olacak diyorum anne-me. On iki yaşındayım ve şartlarım var.

Şartlarım şöyle: Bale dersleri almaya devam edeceğim ve bir kedi istiyorum.

“Lanet olası kedi alınacak,” diyor annem, “ne istersen iste, hiç halim kalmadı artık. Çok yorgunum.”

Heidi'yi A.B.D.'den araması pahalı ama mektup yazabiliriz, diyor annem. Bu bir şey. İkinci şey ise çocuklar ağaçlara yakın yaşamalı.

Annemin iyi bir çocuk eğitimi için geçerli kuralları:

1. Çocuklar süt içmeliler.
2. Çocuklar ağaçlara yakın yaşamalılar.

Annem, arabayla New York'tan iki saatlik mesafede, küçük bir şehirdeki kocaman, sarı bir evde yaşamama karar veriyor. Bu kentte pek çok ağaç var. Ağaçların türünü bilmiyorum. Büyük evler, yüksek ağaçlar ve koyu yeşil çimen. Bu evde annemin benimle birlikte kalmayacağı kafama dank ediyor, gidip geleceğim diyor, bazen New York'ta bazen de o küçük kentte kalacak, ben ağaçlarla yaşayacağım.

Ev sahibi altmış yaşlarında, şişko, kocaman gözlüklü ve yüksek topuklu ayakkabılara tıktırılmış ufak ayaklı bir kadın. Anahtarı anneme teslim etmeden önce bize evi gösterecek ve birtakım pratik bilgiler verecek. Verandaya ve bahçeye açılan kapıyı açıp tam bir şeyler söyleyecekken annem lafını kesiyor.

“Bahçe” deyip bir sevinç çığlığı koparıyor, “ağaçlıklı bir bahçe!”

Elimi tutup dışarı koşmak istiyor, elimi tutup bahçeye koşmak ve orada dans edip şişko kadınla yeni komşularımıza her şeyin ne kadar harikulade olduğunu göstermek istediğini anlıyorum. Elimi geri çekiyorum, kendimi kasıp taş gibi oluyorum, katmer katmer yağlı bir kıza dönüşüyorum. Şöyle fısıldıyorum:

“Dokunma bana!”

Tek bir memem var. Sol meme ucu eflatun renkte, dokununca acıyor, sanki içine bir arı kaçmış gibi. Sağ meme ucum yumuşak, hep pembe ve bir kedinin burnundan daha ufak. Bir dal çimden bile inceyim. Amerika'dan nefret ediyorum. Annemden nefret ediyorum.

Annem dışarı koşup bahçede dans etmeye başlıyor. Güneş saçlarında ısıldıyor. Dans etmeyi bilmez. Sandığı kadar da hoş bir şey değil. Şişko kadın dudaklarını büzüyor. Onunla yan yana duruyoruz. Benim ayağımda mavi spor ayakkabılar var. Onda ise sarı topuklu ayakkabılar. Sarı rengi kesinlikle sevdiğini düşünüyorum çünkü ev sarı, salonun perdeleri sarı ve ayakkabıları sarı. Bir şeyler söylemek istiyor, tereddüt ediyor, ama toparlayıp anneme sesleniyor:

“Yapmasanız... çimenlere basılmasını istemiyorum!”

Annem dans etmeyi kesiyor ve nefeslenmeye çalışıyor. Ne dedi bu şişko kadın? Annem güzel saçlarını geriye atıyor ve ayak uçlarında abartılı bir biçimde yürüyerek veranda kapısına geri dönüyor, çimenleri çiğnemediği üzerinde dans etmeyi ve yürümeyi kıvrılabildiğini bize göstermek istiyor adeta. Evi bahçesi yüzünden tuttuğunu söylemeye cesaret edemiyor, tam da bu evi ve bahçeyi bulmak için mesai harcadığını, bu kez her şeyin iyi olacağını söylemeye cesaret edemiyor, ona, içinde evlerin, bahçelerin, ağaçların ve yatak odalarının fotoğraflarının olduğu belki yirmi ya da daha fazla sayıda emlak broşürü gönderildiğini, Oslo'daki dairesinde yatağa oturup tüm bu evlere baktığını ve yeşillikler içindeki kocaman sarı evin fotoğrafını gördüğünde kendi kendine, işte burada kalacağız, dediğini söylemeye cesaret edemiyor. Bir kızı var, ağaçlara tırmanacak bir çocuğu.

Bunların hiçbirini kadına söylemeye cesaret edemiyor, şişkodan korkuyor, sürtüşme olsun istemiyor. Sözleşme çoktan imzalanmış. *Ağaçlara tırmanmak yasak belki de?* Sormaya cesaret edemiyor. Bu kez her şey iyi olacak. Çocukların sakinliğe, düzene ve öngörülebilirliğe ihtiyacı var. Güzel bir ev, güzel bir bahçe, güzel bir muhit. Ağaçlar, süt. Kızını kaybetmek üzere olduğunu hissediyor. Bir şeyler kayıp gidiyor. O kadar da sıkı fıkıydılar. *Ama kızı şimdi giderek uzaklaşıyor. Nefretle cevap veriyor. O kadar yakındı, ışık saçıyordu. Saçlarında güneş ışığı. Şimdi bana bakıyor ve o bakışta binbir sitem var: Hep küçük kalsa olmaz mıydı sanki?*

Salondaki duvar kâğıdı brokar desenli, kanepede de öyle, çocukların salona yemek taşımaları yasak, diyor kadın.

Kedi bin dolara pathyor. Yumuşacık, gümüş ışıltılı büküm büküm tüyleri olan bir İran kedisi, taranması zor ve bir o kadar da zor bir mizaca sahip.

“Her gün tüylerinin taranması çok önemli” diyor kedi yetiştiricisi kadın.

Kedi yetiştiricisi de İran kedisine benziyor, evinde bir değil yirmiden fazla kedisi var. Basık, küçük bir suratı, pembe bir burnu, küçük narin kulakları, birazcık şaşkın ya da bezgin ya da alınmış bakan kocaman, derin mavi gözleri var. Bedeni zayıf. Beline kadar uzanan kıvr kıvr saçlarını kafasının tepesinde at kuyruğu yapmış. Annem bir an için kediden vazgeçip onun yerine kadını eve getirmeyi düşünüyor gibiydi.

Yeni kedinin adının Susy Julie olmasına karar verdim, buna buraya uçarken karar vermiştim ve şimdi buradayız işte, Norveç’ten buraya yaptığımız yolculuğun jet lag’i hâlâ üzerimizde, anne kız kedi yetiştiricisinin salonundayız, pembe çiçek döşemeli gıcırdayan koltuklarda oturuyoruz. Masanın üstü ve pencere denizlikleri beyaz ve yeşil porselenden çeşitli kedi heykelleriyle süslenmiş. Çay poşetlerinin üstte yüzdüğü iki küçük siyah kupa içerisinde ılık Lipton çayı ikram ediliyor. Yetiştirici mutfakta bisküvi ayarlarken annem çay kaşığının olmadığını fark ediyor, o yüzden çay poşetini küçük parmağıyla çaydan çıkarıyor, örtüye çay damlıyor, poşeti koyabileceği bir çay tabağı bulmak için çaresizce etrafına bakınıyor, tabak bulamıyor ve poşeti tekrar kupaya lap diye bırakıveriyor. Annem açık çay içer, çok sıcak ve açık olmalı, kupada poşetle ikram edilmemeli, çaydanlıkta demlenmeli, bunların hepsini biliyorum. Daha gençken yaptığım işlerden biri de annemin yorgunluktan başı ağrıdığına ona çay yapmaktı. Çay ve alın masajı. *Hünerli ellerin var, derdi annem. Altüst olan sinirleri yatıştırabilen.*

Kedi yetiştiricisinin evinin önüne kiralık arabayı park ederken kedi sidliği kokusu burnumuzun direğini kırıyor. Annem kocaman bur-

nunu havaya kaldırıyor –çelişkili bir biçimde güzelliğini hem vur-
gulayan hem de gölgeleyen burnunu– havayı koklayıp şöyle diyor:

“Kedi sidiğı kadar kötü kokan bir şey daha yok! Kedi almak
istediğinden emin misin?”

Sohbet edilecek, çay içilecek. A.B.D’yle Norveç arasında yapılan
uluslararası telefon görüşmesinde yetiştirici anneme onunla yüz
yüze görüşmek istediğini söylemişti. Önüne gelene kedi satmıyor-
du. Ne kadar film yıldızı olursan ol, kedi yetiştiricisi sadece kedinin
iyiliğıyle ilgileniyordu ve bu vesileyle kendine has bir onaylama
işlemi geliştirmişti. İlk ziyaretten sonra kediye alıp eve götürece-
siniz, hatta sonra da alacaksınız diye bir şey yoktu. Tam hepimiz
masanın etrafına oturmuş çayımızı içip bisküvileri yerken kedi
yetiştiriciliğini para için yapmadığını tekrar etti.

“Birazcık da para için” diye mırıldandım Norveççe. Kedinin bin
dolara patladığını biliyordum.

Annem kızının bu kadar alaycı olmasından hoşlanmıyor. Bu
huyu giderek kötüleşiyor. Ve edepsizlik. Bu da giderek kötüleş-
iyor. Annem yetiştiriciye güzel laflar ediyor, salon, kedi heykelleri,
kadının uzun kıvrırcık saçları, annemin kucağına zıplayan ve orada
uykuya dalan kedi hakkında. Ne kötü koku ne ılık çay ne de lekeli
örtü hakkında bir şey söylüyor. Annem sadece bakışlarıyla bir de-
mir parçasını bile eğip bükebilir, ona görüldüğünü ve sevildiğini
hissettirebilir. Dilimi tutuyorum. İnsanlar üzerinde annemin yarat-
tığına benzer bir etki yaratamıyorum. Dişlerim o kadar iri, ağzım
diş telleriyle o kadar dolu ki ağzımı açıp konuşmaya değıcek bir
şey yok ve insanlara görüldüğünü ve sevildiğini hissettirecek bir
yeteneğı hiç mi hiç sahip değılim. Kedi yaşamının çeşitli evrele-
rindeki İran kedileri mobilyalarla tıka basa dolu salonda yayılmış
yatıyorlar – yemek masasının sandalyeleriyle aynı pembe renk ku-
maşla kaplı, yumuşacık yastıklı kanepelerde, kanepelerin altında
dökülen tüylerle kaplı halıların üzerinde, pencerenin denizliğindeki
porselen figürlerin en büyüklerinin etrafına dolanmış halde, hırıl-
tılar patırtılar çıkararak sıcak hava yayan dev radyatörün altında.
Yetiştirici genellikle kedilerini çocuklu ailelere satmaya karşı oldu-
ğunu söylüyor anneme. Annemin kucağındaki iri kediye kendim
oturmak için ittiriyorum, kucakta oturmak için büyük olduğumu
biliyorum ama şimdi annemin kucağında ben oturuyorum.

“Birazdan gidebilir miyiz?” diye ağzımda geveliyorum Norveççe, “Burada daha fazla kalmak istemiyorum. Kadın çok tuhaf.”

Annemin öfkesi hiç haber vermeden gelir. Yetiştiriciye gülümsemeye devam ediyor ama öfkesini tüylerinin diken diken oluşundan hissediyorum. *Kocaman, ağır, kucağıma çıkmış, sızlanan, havalara giren, her şeyi çok zorlaştıran bu çocuk.*

“Kadın olmak kolay değil” diyor annem, bunu biraz kendine biraz da yetiştirici kadına söylüyor. Yetiştirici başıyla onaylıyor.

Annem her *kadın* dediğinde, italikle konuşur. Bu ben de dahil herkesin bildiği bir şeydir, annem kadın olmaktan bahsettiğinde, sadece dişi olmaktan çok daha karmaşık bir şeyden bahsediyordur. Örneğin ben kadın olmanın yakınından bile geçmiyorum. *Kadının* zıddıyım ben. Ben bir kızım, ama italik değil. Okulda damıtma hakkında öğrendiklerimi hatırlıyorum ve annemi bin derecede kaynatırsanız geriye kalan, damıtılmış olanın – *kadının* ta kendisi olacaktır diye düşünüyorum. Kucaktan kalkıp mutfığa gidiyorum. Eve götüreceğim kediye bulurum belki? *Benim* kedimi. Anlaşma buydu. Annem bunu halleder. Çoğunlukla sözünde durur, kararlaştırılmış belirli bir saatte telefon edeceğine dair verdiği sözler hariç.

Senin annen dünyadaki en dürüst yalancıdır, der babam bir parça hayranlıkla.

İkisi yani annemle babam kaybolan oğullar¹⁰ gibiler, her biri kendi yolunda, kendi âleminde, en besili dananın yakalanıp onlar için kesilmesini bekleyen en genç, sevilen çocuklar gibi, yiyip içip eğlenen, ölüp sonra yeniden yaşama dönen, kaybolup bulunan ve oyunun ve eğlencenin asla bitmesini istemeyen çocuklar gibi.

Annemle anlaşmamız şöyleydi: Bir kedi olmasına izin verirsen ben Heidi'den ayrılacağım, A.B.D.'ye taşınacağım. Besili dana falan istemiyorum, kedi istiyorum. Çocuk olmak istemiyorum artık, ama birkaç yıl daha çocuk olmak zorundayım işte.

Mutfağın zemini ayaklarımın altında çatır çutur ediyor, yerlere kedi kumu dağılmış, mutfak kapısının yanındaki kedi kutu-

10 Yazar İncil'den “Kaybolan Oğul” (Luka, Bap 15: 11-32) hikâyesine gönderme yapıyor. (ç. n.)

sunda bir İran kedisi kakasını yapıyor ve kumu dışarı savuruyor, tezgâhtaki tabakta yarısı yenmiş salamlı bir sandviç unutulmuş. Annemle yabancı kadın salonda konuşuyorlar. Odadan odaya geziniyorum, belki jet lag'den, belki sıcaktan, belki kedi sidiği kokusundan; ama sabahın erken saatlerinin kâbus gibi çiğ ışığı her şeyin üzerine sinmiş gibi.

Birkaç yıl önce, annem uzun zamandır boğuştığı kitabını bitirirken, her gün Strømme'deki evin bodrumunda oturup yazdı da yazdı ve kâğıt öbekleri giderek yükseldi, sinirleri gerildi, renkli televizyon aldık, annem döne döne dans etti, düştü ve yatağına yatması için yardım etmemiz gerekti, ağladı, artık dayanamayacağını söyledi, *erkek milleti anlaşıldı tamam*, telefon çaldı da çaldı, herkes onu bir tarafa çekistiriyordu ve sonunda kitap bitti. Kitap çıktığında New York'taki büyük bir kitapçıda onunla birlikteydim, bir masanın başındaki annemin yanında saatlerce oturdum, insanlar kitabı almak ve başlık sayfasını imzalattırmak için kuyrukta bekliyorlardı, bazıları yanağıma okşadı, bazıları ağladı, bazıları fotoğraf çekti. İlk bölümde annem şöyle yazar: "Aşk, insan olmak –yalnız olmak– kadın olmak üzerine yazacağım." Hepsinin de hakkında yazılabilecek harika şeyler olduğunu düşünüyorum. Bir gün yetişkin biri olacağım ancak ne yazık ki daha yıllar var buna. A.B.D.'ye taşındığımızda on iki yaşındaydım, keşke çocukluğum daha hızlı geçseydi, çocuk olmayı sevmiyorum, diğer çocukları sevmiyorum, onların bana bakışlarını, fısıldaşmalarını, saçlarını, sırlarını sevmiyorum, Heidi'yi özlüyorum, o da çocuk ama anladığım biçimde. Üç gündür A.B.D.'deyim, Heidi'yi özledim, zamanın hızlı geçmesini sağlamanın bir yolu olsaydı keşke.

Kedi yetiştiricisinin yatak odası olması gereken odanın kapısını açıyorum. Çift kişilik ufak dağınık yatağın üzerinde altı kedi yavrusu birbirine dolanmış halde yatıyor, onlara elimi uzatıp okşamaya kalkmadan önce beni fark etmiyorlar. Yaban sıçanı kadar olan en minikleri kedi yığınının başını uzatıp tıslıyor ve elime dişlerini kenetliyor, çığlık attığımı sanıyorum ama oda sessiz. Elimi kendime çekmeye çalışıyorum ama kedi elimi yeniden dişliyor ve bu kez iyice kavıyor. Canım acıyor. Heidi kırık bir kola şişesinin bir parçasını elime sürdüğünde olduğu gibi. O zaman Heidi bunu elim kanasın diye yapmıştı, ikimizin de eli kanayacaktı, kanları birbirine karıştıracaktık, böylece kan kardeşi olabilecektik. Elimi

kaldırdığımda kedi de kalkıyor, havada sallanıyor. Diğer kediler birazcık kıpırdanıyorlar ve öbekten bir parçanın eksildiğini fark ediyorlar. Heidi acının acıyı uyuşturduğunu söylemişti. Bu doğrudur belki de. Kedi çoğunlukla tüy ve azıcık dişler, tırnaklar, kalp ve kemiklerden ibaret. Kedi beni bırakana dek elimi silkeliyorum.

Kokan odalardan geçerek geri gidiyorum ve salon kapısının eşliğinde duruyorum. Annemle kedi yetiştiricisi kanepede dip dibe oturmuş sanki tüm yaşamları boyunca ahabpmışlar gibi derin bir sohbete dalmışlar. Annem başını kaldırıp beni görüyor.

“Kedilerden biri beni ısırp tırmaladı” diyorum ve parmaklarımı açıyorum. Baş parmakla işaret parmağı arasındaki incecik deriden minik bir kan damlası süzülüyor.

“O zaman git ellerini yıka” diyor.

“Belki kuduz kapmışımdır” diyorum, “ya da tetanos. Çok sert ısırdı.”

Birkaç adım yaklaşıyorum.

“Bak! Her yerim kan oldu!”

Gözlerimi deviriyorum.

Kedi yetiştiricisi bakışlarını benden anneme çeviriyor. Ne dediğimizi anlamıyor. Annem hep A.B.D.’deyken İngilizce konuşmayı hatırlamam gerektiğini söyler. *Remember to speak English, sweetie.* Kedi yetiştiricisinin çirkin, yeşil gözlerine bakıyorum. Annem bin dolar ödese bile bu kadının bize kediyi verme niyetinde olduğunu düşünmüyorum.

Davranışım *onaylanma sürecini* tehlikeye soktu. Aptal kız!

“Kızım elini kapıya sıkıştırmış” diye fısıldıyor annem.

Belki de annem bu işi becerir? Bulutların şekil değiştirmesini, kalplerin hızlı atmasını sağlayabilir.

Annem gelmemi ve kucağına oturmamı işaret ediyor. Parmaklarım üflüyor, acıyan yere üfleliyor ama yine de güzel.

Sarı eve çocuk bakıcıları girip çıkıyor. İşleri kıza bakmak. Sabahları onu kaldırmak, yemek vermek, ödevlerine yardım etmek, New York'taki bale derslerine götürmek, bu küçücük kasabaya, *allahın cezası boktan yere* geri getirmek, geceleyin yatağa yatırmak.

Anne bu sefer iki çocuk bakıcısı tutmanın daha akıllıca olacağını düşündü. Biri helak olursa diğeri görevi devralabilir. Kız imkânsız, başa çıkılmaz bir şey, kesinlikle bir *fındık faresi* değil artık ve annenin bu kemik, ağız, diz, diş telleri ve masraf kumkumasını nasıl hale yola sokacağını keşfetmesi gerekiyor, ona yapışan, onu reddeden bu şeyin tümü onun biricik sorumluluğu. Kızın uzun ve güzel saçlı annesinin bir sürü işi gücü var. Yıl 1978 ve kırk yaşını doldurmak üzere. Uzun, ince elbisesini giymiş, orta yerde ayakta duruyor ve gelen giden onu bir yana çekiyor. Öpüyorlar, sırtını sıvazlıyorlar, dürtüyorlar, itip kakıyorlar, sarsıyorlar, saçını okşuyorlar, karnını sıvazlıyorlar, yalıyorlar, burnunu kıvırıyorlar, onu havaya kaldırıyorlar, yere bırakıyorlar, vuruyorlar, çalıyorlar, gagalıyorlar, iğneliyorlar, akın akın geliyorlar, kızın babasınınsa *parmağını bile oynattığı* yok. Yardım etmek için tek bir kahrolası parmağını bile oynatmıyor. Geminin battığını *ona* yazan birileri var mı? Çocuklarının nerede olduğunu soran var mı, ya da *onun* nerede olduğunu soran var mı? *Onu* kolundan paçasından çekuştiren birileri var mı? Birileri onu –bir *baba* olarak– yargılayacak hakkı kendinde görüyor mu? Yo, hayır. İblisleriyle uğraşmaktan başını kaşıyacak vakti yok.

Annem gözlerini deviriyor.

“Kendi başımızayız” diyor kızına ve sıkı sıkı sarılıyor.

Çocuk bakıcılarının ikisi de İsveç'ten geliyor, yirmi iki ve yirmi dört yaşındalar ve ikisi de *baş döndürücü* güzellikte. Kızına bakmaları için annem onlara çok para teklif ediyor. *Geminin batmasını* önlemek için yapılacak fedakârlıkların sınırı yok. Her biri ayda bin dolar alacak. Annem bin kron diyecekken ağzından bin dolar

çıktığını, sonra da sözünden geri dönmeye cesaret edemediğini, en azından kızlar boynuna atılıp onu öpücüklerle boğduğunda geri dönemediğini kızına itiraf ediyor. Annem kimseyi hayal kırıklığına uğratmak istemez. *Bu çok zor, anlıyor musun. İnsanları hayal kırıklığına uğratamam.* Arada sırada onu tek dinleyen ve teselli edebilen kızın ta kendisi. Arkadaşları anneye kızına sır vermeyi bırakmasını söylüyorlar, insan çocuğuyla arkadaş değil ona anne olmalı, diyor arkadaşları, anne teorik olarak buna katılıyor ve bunu iyi bir çocuk eğitimi için kurallar listesine madde olarak ekliyor.

1. Çocuklar süt içmeli.
2. Çocuklar ağaçlara yakın bir yerde yaşamalı.
3. Anneler çocuklarıyla arkadaş olmaya çalışmamalı ya da onlara sır vermemeli ve anneler anne kim, kız evlat kim, yetişkin kim ve çocuk kim, bunları aklından çıkarmamalı.

Babamın anlattığı hikâyelerde kızlar daima *baş döndürücü* güzellikeydi, *baş döndürücü* sözcüğü vurgulanırdı, böylelikle hikâyeler daha ilginç hale geliyordu. Telefon çaldığında (sarı evdeki telefon kocaman, siyah ve dümdüzdü, o kadar yüksek sesle çalışıyordu ki ödümüz patlardı) ve uluslararası arama Münih'teki babadansa kızı ona New York'un dışındaki küçük bir kasabaya taşındığını ve İsveç'ten *baş döndürücü* güzellikteki kızlarla birlikte yaşadığını ve çok iyi olduğunu anlatıyor.

Zaman geçtikçe, annem bu sarı eve giderek daha az geliyor. Her sabah yolun sonuna gidip okul otobüsünü bekliyorum. Okul kız okulu ve kocaman bir parkın içinde. Okul üniforması yeşil önlüklü bir elbise, beyaz bluz, kahverengi ayakkabılar, dize kadar yeşil çoraplardan oluşuyor, eteğin ucundan kemikli dizler çıkıyor. Benden yaşça daha küçük kızların olduğu bir sınıfa konuluyorum – ufaklıkların, baş belalarının, *on bir yaşındakilerin* sınıfına atılıyorum. İngilizcem henüz yeterince iyi değil, diye açıklamada bulunuyor bitkin ve pisboğaz sivri memeli müdire hanım.

“Yaşıtlarınla kendini karşılaştıracığın bir duruma seni sokarsam kaybolmuş gibi hissedebilirsin” diyor.

“Kaybolmuş mu?” diyor annem uysalca ve bana bakıyor. Müdire hanımın odasında sandalyelerimizde oturuyoruz.

“Evet” diyor müdire hanım.

Ona bakıyorum.

“Biraz fazla ileri gitmiyor mu?” diye fısıldıyor annem.

“En önemlisi öğrencilerin kendilerini güvende hissetmeleridir” diyor müdire hanım.

Sınıfbüyük ve kemerli, kocaman pencereleriyle aydınlık. Çocukların hepsi kibar bir şekilde yeni öğrenciyi selamlıyor. Öğretmenin adı Miss French ve İngilizce öğretiyor. O kadar güzel ki *baş döndürücü* lafıyla babamın ne demek istediğini anlıyorum, sadece güzel bir hikâyeyi süslemek için kullanılan bir şey değil de gerçek olan, elle dokunulabilir, Tanrı'nın seçtiği belirli kadınların yaydığı bir şey bu. Miss French tahtanın önünde korkunç güzelliğiyle arz-ı endam ediyor, o kadar iyi giyimli, tatlı ve albenili ki sınıfta dolaştığında yerler çıtırdıyor. Alçak sesle, neredeyse fısıldayarak konuşuyor, öğrenciler ne söylediğini duymak için öne eğiliyorlar. En arka sırada oturuyor, onu görmemek için gözlerimi sımsıkı kapatıyorum.

Miss French ve ben bir kez baş başa kalıyoruz. Okuldaki ilk günüm. Ölüp ölüp diriliyorum. Pek doğru değil. Ama ateşim çıkıyor.

Miss French beni üniformaların asılı olduğu penceresiz bir oda-ya götürüyor.

“Dünyanın en güzel elbiseleri sayılmaz” diyor alçak sesle, kız kızı sohbet tonunda.

Üzerimde donum, külotlu çoraplarım ve kaşındıran beyaz bluzumla odanın ortasında dikiliyorum. Bluzun üstüne giydiğim yeşil jileyi kafamın üstünde çekiştiriyorum.

“Üniformaya bir süre sonra alışsın, görürsün. Ayrıca her sabah ne giyeceğim diye düşünmekten kurtuluyorsun.”

Tüyler ürpertici kısa bir kahkaha atıyor.

Bana diz altı çorabı veriyor. Yere oturup külotlu çorabın üzeri giyiyorum.

“Hayır, hayır” diye mırıldanıyor, “külotlu çorabın üzerine diz altı çorabı giyemezsin. Külotlu çorabını çıkarmalısın.”

“Ama çıkarmak istemiyorum. Donarım o zaman.”

“Hmm, ama diz üstü çorabının altına külotlu çorap giymeye izin yok.” İpek gibi yumuşacık bir ses, kaymak gibi bir cilt. İpek çorapları bir an için ısıldıyor, jartijerli olanlardan kesin. Küpeleri

ışıl ışıl, ceketinin yakasındaki gümüş broş parlıyor. Miss French'in kızlardan nefret edip etmediğini merak ediyorum. O çok güzel, bizler çok çirkiniz. Özellikle ben. Üniforma odasındaki duvarda bir boy aynası asılı. Onun önündeyim. Miss French, süt beyazı buzlanmış buğu gibi arkamda dikiliyor. Diz altı çorapları kaşındırıyor. Miss French elini omuzuma koyuyor. Bir süre orada durup aynada kendimize bakıyoruz. Eteğimin hemen altından dizlerim görünüyor, bir dünya küresi kadar kocaman ve maviler.

Her gün terzi elinden çıkmış, birbirinden güzel kıyafetler. Belki de bilerek yapıyor bunu? Kendisinin parıldaması için belki bana ihtiyacı var, çirkinliğime, sıskalığıma ama henüz bundan haberi yok?

Kedim pencereli bir gardırop odasında yaşıyor. Yatağımı taşıyıp orada yatıyorum. Kendimi sıcak ve sersemlemiş hissediyorum. Bana göre kışın diz üstü çoraplarla dolaştığımdan böyle oluyor. Kedinin tüylerini fırçalamayı unutuyorum, açması mümkün olmayan düğümler oluşuyor. İsveçli kızlar çözmeye çalışıyorlar, biri kediyi kucağında sıkı sıkı tutarken diğeri saç fırçasını ısıtıp mümkün olduğunca dikkatli fırçalıyor. Ama ne yapsa sert fırçalanıyor, kedinin tüylerinden öbek öbek parçalar kopuyor. İşleri bittiğinde kedi yara bere içind e kalıyor ve tüylerinin arasında kelleşmiş parçalar gözüktüyor.

İsveçli kızlardan biri kâküllü bir oğlana âşık. Oğlan sarı evi, pek çok odalı, ses ve müzik dolu, tatlı kokulu, dumanaltı bir yere çeviriyor. Duman ve güzel koku hepimizi sarıp sarmalıyor. Komşular olan bitenden hiç memnun değil. Ne annenin, ne İsveçli kızların, ne sıska kızın, ne de bakımsız kedinin bu mahalleye yakıştığını düşünüyorlar.

Yaka dekoltesi derin bekâr anne girip çıkıyor.

Ne idiği belirsiz İsveçli kızlar girip çıkıyor.

Onunla konuşulduğunda gözleri i kisan cılız kız girip çıkıyor.

İsveçli kızlar her akşam kimsenin yemek istemediği baharatlı tuhaf bir yahni yapıyorlar. En azından ben yemek istemiyorum. Yemeğin sosunun içinden iki küçük beyaz bacak çıkıyor. Tencere

ocağın üzerinde tıkırdayıp duruyor. Bir gün komşulardan birine davet ediliyor. Bayan Lyndon'a. Bu mahalle hem Alice Cooper'ı hem de Bette Davis'i ağırlamış, onlarla kıyaslandığında iki fahişe kılıklı İsveçli çocuk bakıcısıyla bir film yıldızının sıska kızının lafı mı olur? Bayan Lyndon'un birkaç tane çocuğu var, en büyük kızı benimle yaşıt ve benim de gitmek istediğim devlet okuluna gidiyor.

"Arkadaş edinmek için fırsat çıktı" diyor annem telefonda. Başım la onaylıyorum. Başımı salladığımı görmüyor ve cevap vermediğim için sinirleniyor. Saçımı taramayı hatırlamam ve terbiyeli davranmam gerektiğini söylüyor. Tekrar başım la onaylıyorum.

"Kızlardan biriyle konuşabilir miyim?" diyor annem, "Saçını taramanı hatırlatmalarını isteyeceğim."

"Kendim hatırlayabilirim."

"Tamam."

"Onlarla konuşmak istiyor musun?"

"Hayır, o zaman onlarla konuşmama gerek yok."

"Hoşça kal. Şimdi telefonu kapatmalıyız" diyorum, "Ödevlerimi yapmam lazım."

"Farecik... Sesin pek emin değ ilmiş sin gibi çıkıyor."

"Evet, yani?"

"Terbiyeli davranmayı unutma."

"Ben her zaman terbiyeliyim."

Annem tereddüt ediyor. İtiraz etmek istiyor. *Her zaman terbiyeli olduğum* kanısında değil, belki de bunu konuşmak zorunda olduğumuzu hissediyor... iş çıkırından çıkmadan... iş işten geçmeden... ama şu anda vakti yok, birileri onu bekliyor.

"*Canın istediğinde* terbiyeli oluyorsun" diyor, artık tereddüt etmiyor, hoşça kal deyip telefonu kapatıyoruz.

Bayan Lyndon yetişkinlere çay, kahve, peynir ve bisküvi ikram ediyor. Kocaman bir sehpanın etrafında dört yumuşacık kanepe var. Kanepeler açık kırmızı renkte. Uzanıp bir bisküvi alıyorum. Kanepelerde bir sürü süs yastığı var. Sehpada duran tabaktan bir şeyler almak için her seferinde yastıklarla boğuşup ileriye doğru bir hamle yapmak gerekiyor. Bisküvi güzel. İncecik, çıtır çıtır ve tuzlu, cips gibi, ama cipsten çok bir yemek lezzetinde, belki baharat ve kaba buğday unu yüzünden bu kadar lezzetlidir. Bir tane daha

alıyorum ve üzerine biraz peynir sürüyorum. Bayan Lyndon bana bakıp gülümsüyor ve şöyle diyor: “Buyurun bakalım.”

“Kim çay ister, kim kahve?” diyor.

İsveçli çocuk bakıcıları çay istediklerini söylüyorlar, ben de bir bardak su istiyorum. Bayan Lyndon yaşıtıma anavatanımla ilgili sorular sorması için talimat vermiş.

“Norveç’te kaldırım var mı” diye soruyor kız ve gözünü İsveçli çocuk bakıcılarıyla bana diyor. Ağzım bisküviyle dolu, cevap veremiyorum.

İsveçli çocuk bakıcıları gülüyor, burada olduğu gibi bizde de kaldırımlar, yollar, binalar, arabalar, yazlar, kışlar, şehirler, kırlar, kuşlar ve sinemalar var diyorlar.

“Biz İsveç’ten geliyoruz” diyorlar hep bir ağızdan, “Norveç’ten gelen o” diye ekleyip beni kucaklıyorlar.

“Evet” diyor yaşıtım kız ve dikkatini tavanda görünmez bir noktaya yönleltiyor.

“Çok ilginç” diyor Bayan Lyndon, bu dediğinde ciddi gibi. “Ama diller benzer değil mi? Birbirinizi anlıyorsunuz?”

“Evet” diyor İsveçli çocuk bakıcıları ve bir kez daha beni kucaklıyorlar. “Bu genç bayan hem Norveççe hem de İsveççe konuşuyor, o yüzden bir sorun yok.”

“İlginç” diyor Bayan Lyndon yeniden, bana gülümsüyor. “Norveç ve İsveç güzel ülkeler. İskandinavya’ya seyahat etmek istemişimdir hep.”

Bir bisküvi daha alıyorum. Adı Ashley olan yaşıtım kız annesine kaş göz hareketleri yapıyor; gitmek istiyor. Birazdan antrenmana gitmesi gerek (Jimnastik? Basketbol? Amigoluk? Tiyatro?), onu bekleyen biri ya da birileri var (Lisa? Kimberley? Mary? Michelle?) ve burada yeterince kaldı. Anneyle kızı onları görmediğimi sanıyorlar ama görüyorum. Bir bisküvi daha alıyorum, bu kez peyniri bolca sürüyorum. Bu bisküviden sonra bir tane daha alana kadar içimden bine kadar saymaya karar veriyorum.

“Burada olmaktan memnun musun o zaman?” diye soruyor Bayan Lyndon bana gülümseyerek.

Gülümsediğinde ağzı küçük beyaz dişlerden oluşan bir kolyeyi andırıyor. Ağzım bisküviyle dolu, her şeyi yutmadan konuşmak istemiyorum, özür diler gibi gülümsüyorum, başımı sallayıp ağzıma işaret ediyorum, hani *bir saniye, şunu bir yutayım ki size doğru düz-*

gün cevap verebileyim demek istediğinizde yaptığınız gibi. İşleri hızlandırmak için su içip bisküvinin geri kalanını yutuyorum, ağzımın etrafındaki kırıntılarla suyu siliyorum. Herkesin bez peçetesi var. Ağzımı silmeyi bitirdiğimde onu nereye koyacağımı bilemiyorum. Arada sırada İngilizcem olduğundan daha kötüleşiyor. Çoğunlukla tanımadığım yetişkinler bana soru sorduğunda sözcükleri unutup kekelemeye başlıyorum. Bu sorunu (aniden gelen, yüreğimi yerinden hoplatan sorunu) aşmak için yere bakıp ağzımın içinde geveliyorum. Ya da gözlerimi kapatıp sıkıyorum.

“Evet... sorduğunuz için... teşekkür ederim... İngilizcemi bağışlayın... burada olmaktan çok memnumun.”

“Çok iyi. Belki bir gün Ashley ile bir şeyler yaparsınız. Ashley jimnastiğe gidiyor, onunla gitmek ister misin?”

Ashley annesine dehşet içinde bakıyor. Gözleri iki düz çizgiye dönüşüyor. Ben de gözlerimle aynısını yapabilirim.

“Jimnastiğe gidecek vaktim olduğunu sanmıyorum” diyorum akıcı bir İngilizceyle, “Bale yapıyorum.”

“New York’ta bale dersleri alıyor” diyor İsveçli çocuk bakıcılarından biri, “Haftada üç kez onu trenle götürüp getiriyoruz.”

“Buyurun işte” deyip ellerini çırpıyor “Ashley”le birlikte jimnastik yapmak iyi bir fikir değilmiş, değil mi?”

Bundan sonra Bayan Lyndon da ne diyeceğini bilemiyor, sehpanın etrafında bir sessizlik hâkim oluyor.

Bir bisküvi daha istiyorum. 234’e kadar saydım. 500’e kadar beklemeyi becereceğim. Bisküviler tuzlu, baharatlı ve doğru dürüst çiğnersen, yani ne çok sert ne de çok yumuşak, harika çıtırdıyor.

Gelmeden önce yemek yemiştik, İsveçli çocuk bakıcıları üçümüze de sandviçler hazırlamıştı, giyinip süslenmiştik, komşularımızla buluşmak ve belki de komşu kızla arkadaş olmak heyecan vericiydi. Tuzlu. 475, 476, 477 500’e kadar bekleyemeyeceğim, bu kez tereddütsüz ayağa kalkıp sehpanın önünde dizlerimin üzerine çöküyorum. Yeni bir bisküviye peynir sürüyorum. Kanepeye oturduğumda yiyeceğim.

“Aç mısın canım” diyor Bayan Lyndon. Gülüp tabağı işaret ediyor. “Gidip biraz getirebilirim.”

Geceleri kâküllü adam geliyor, arada bir arkadaşını getirdiği oluyor, genellikle yalnız geliyor, baharatlı yahni istemiyor, kızlar ona başka

bir şey yapıyor. Yeşil salata. Izgarada peynirli sandviç. Bir gece bana sigarasından bir fırt ikram ediyor. Bunun esrar olduğunu biliyorum.

“Hayır, hayır, şunu bırak, John, yapma şöyle” diyor iki İsveçli çocuk bakıcısından biri.

“Deneyebilir” diyor adam. Kanepeye ilişip Godard’ın *Onun Hakkında Bildiğim 2 veya 3 Şey* üstüne sorular soruyor. Ona bu filmi görmediğimi, sadece *Serseri Aşıklar* filmini gördüğümü söylediğimde, bunun yerine *Harakiri* filminden konuşuyoruz çünkü bu filmi iki kere izledim. *Harakiri* filmini izlemiş bir çocukla daha önce hiç konuşmadığımı söylüyor.

Annem Manhattan’ın orta yerinde Central Park’a bakan bir dairede oturuyor ve yakında *Anne* hakkında bir Broadway müzikalinde başrolde oynayacak, annem değil, herhangi bir anne hakkında. Müzikaldeki anne de Norveç’ten geliyor, ailesini çekip çeviriyor, *Hansen ailesi*, geçen yüzyılın başlarında San Francisco’daki Steiner Sokağı’nda yaşıyorlar. Baba işini kaybetmiş, para sıkıntısı çekiyorlar ama annelerinin becerikliliği sayesinde hiçbir şey ne annenin ne babanın ne de çocukların sırtını yere getirebiliyor. Annem ne şarkı söyleyebilir ne de dans edebilir ama sonsuz değişkenlerin bileşimi olduğundan bu rolü kabul ediyor. Broadway’de neden şarkı söylemesin, dans etmesin ki? Değişkenlerden biri feci sakarlık, diğeri tatlılık, üçüncüsü kibrin eşiğinde bocalayan cesaret, dördüncüsü kırılganlık, beşincisi dayanılmazlık, altıncısı büyüklüğünden dolayı başı sonu olmayan bir özlem. Annemin çok sayıda solo rolü var ve şarkıların birinde bile tek bir nota tutturamıyor.

Saçı gözlerine düşüyor, geriye sıkıca taranıp doğru dürüst bir balerin topuzu gibi toplanmamış, üstü başı da doğru dürüst değil, yetenekli balerinler kadar sıska ama onlar kadar yetenekli değil, sıska çünkü böyle doğmuş, yemediğinden ya da yediklerini çıkardığından değil, kız sürekli yiyor, sadece sosunun içinden kemikler fırlayan yahnileri yemiyor, karnı asla doymuyor ama hep zayıf, bir tırtıl kadar zayıf, evet şu kitaptaki tırtılın, bir adet kırmızı elmayı, iki adet armudu, üç adet eriği, dört adet çileği, beş adet portakalı, çikolata kekini, bir salatalık turşusunu, bir dilim İsviçre peynirini, bir dilim salamı, bir tane lolipopu, bir dilim vişneli pastayı, bir sosisi, bir çöreği, bir dilim karpuzu, bir yeşil yaprağı yemeden önceki hali kadar zayıf ama bir gün lanet olası bir kelebeğe dönüşür o, diyor sarı evdeki ipek kanepede oturan, joint içen ve Antonioni'nin *Blow-Up* filmi hakkında geveleyip duran kâküllü adam. İki İsveçli çocuk bakıcısı kahkaha atıyor. Oğlan kıza kafasını sallıyor.

“Bunu görmedin mi?”

Kız kafasını olumsuz anlamda sallıyor.

“Antonioni babandan daha iyi, biliyor musun.”

“Peki.”

“Etrafındaki dünyayı daha fazla önemsiyor.”

“Peki.”

“Daha ilginç.”

“Peki.”

“Seninle bir gün şehre gidip *Blow-Up*'ı seyredelim mi?”

“Peki.”

Kız ve kelebekler hakkında bir şeyler söyleyen ya da kızı sinemaya davet eden ondan başkası da yok.

Baba, Gombrowicz'in Yvonne, Burgonya Prensesi oyununu tam iki kez sahneledi; canı çok sıkılan ve tam bir umarsızlık içerisinde (canı çok sıkıldığından) Burgonya'nın çirkin ve sessiz prensesiyle evlenen prens hakkında bir oyun. Prensın anne babası dehşet içinde kalır. Saray ahalisi dehşet içinde kalır. Hangisi daha kötü bilmiyorum, prensesin çirkinliği mi yoksa ağzından tek laf çıkmaması mı? Sonunda prensesi öldürürler. Münih'teki prodüksiyondan kızın babası pek memnun kalmamıştı sanırım, eleştiriler kötüydü, beceremedi, yeteneği köreldi, diye yazdı eleştirmenler.

Gombrowicz *Günlük*'te erkeklerle kadınlar arasındaki farka dair şunları yazar:

“Kadın memnun etme arzusuyla hiç durmaksızın kendine ihanet eder, bu yüzden kraliçe değildir ancak bir köledir ve arzu edilen bir tanrıça olmak yerine, erişilemez bir güzelliği fethetmeye çalışan feci bir sakarlık abidesi olarak görünür.”

Anne feci bir sakarlık abidesi olarak görünüyor. Feci sakarlığını gizleme girişiminde arzu edilen bir tanrıça gibi görünüyor, demeyi tercih ederim.

Anne için dış görünüş önemliydi. Şeylerin nasıl görüldüğü. Kendisinin nasıl görüldüğü. Etrafındaki her şeyin nasıl görüldüğü. Görünerek var oldu.

Anne bir tanrıça değil ancak güzelliği herkese ait olan ve hiç kimseye ait olmayan türden – milli park gibi. Kız onu gözünün önüne getirdiğinde birbiri ardınca ya da üst üste gelen pek çok farklı çehre görüyor. Annenin sadece kızı için ayrı bir güzelliği –ayrı bir yüzü– var mı diye merak ediyor. Kimse anneye bakmazken, anne kıza baktığında anne nasıl görünüyor acaba (diye merak ediyor kız).

Nobel ödüllü adam her şeyden şüphe duymaya başladığını söylüyor.

Anne ve yeni âşığı New York'ta küçük bir İtalyan lokantasında et soslu spaghetti yiyorlar. Anne, göğüslerinin tam üzerinde daralan, koyu kırmızı, uzun bir elbise giymiş. Adam belki şöyle düşünüyor: Yakın zaman önce dünyanın en güzel kadınlarından biriydi.

Nobel ödüllü adam kızın babasıyla arasında tam açıklayamadığı bir yakınlık olduğunu hissediyor. Annenin çok sevgilisi oldu, kızın babası da bunlardan biriydi, diğer âşıklar onu merak ediyorlardı, onun hakkında sorular sordular, *anneyle* birlikteyken *babaya* yakınlaşmış gibi hissediyorlardı. Nobel ödüllü adam kızın babasıyla müzik hakkında konuşabileceğini düşünüyor ve kızın annesine, orkestra şefi Fritz Reiner'i ve Mozart'ın 40. *Senfoni*'sini içeren bir çocukluk anısını anlatmaya başlıyor, ancak pek fazla bir şey söyleyemeden kızın annesi hevesli bir sesle:

“A, Mozart'a bayılırım!” diye çığlık atıyor.

Nobel ödüllü adam konuşmayı kesiyor, başka yöne bakıp konuyu değiştiriyor.

Anne genellikle babanın *ilham perisi* olarak anılır. Baba annenin ilham perisi olarak anılmamıştır hiç. O erkekti, anne kız, o yaşlıydı, anne genç, o arayış içerisindeydi, anne keşfedildi, o bakıyordu, anne bakılındı. Uzun lafın kisası. O yarattı, anne ilham verdi. Babanın dokuz çocuğu vardı ancak kız olsun erkek olsun çocukların hiçbiri ilham perisi olarak anılmadı, çocuklar yaratıcı işlerin önünde engeldiler; hem çocukların anneleri hem de babası aynı kanıdaydı, babanın konuyla bir ilgisi kalmadığı anda bütün sorumluluğu anneler üstlenecekti – uzun lafın kisası. Neredeyse tüm anneler (dokuz çocuğun beş annesi vardı, babanın annesi dahil hepsi altı

ediyordu) ilham perileri olarak tanımlanmışlardı. Son eşi Ingrid pratik bir kadındı bu yüzden en çok onu sevmiştir. O öldüğünde yasını tutmuştu. O kadar derinden yasını tuttu ki ölmek istedi. Baba, uzun süreli aşkın bir koşulunun pratik meselelerin halledilmesi olduğuna inanıyordu. Kişi pratik meselelerin önemini küçümsememeliydi. Bu kural aşk için de geçerliydi, yaratıcı işler için de. Baba hayatındaki kadınları ilham perileri olarak tanımlamamıştır. Bu sözcüğü kullandığını sanmıyorum. O kadınları Stradivarius'lar – kemanlar – enstrümanlar olarak tanımlamıştır – ama ilham perileri olarak değil.

Norveçcede ilham perisi sözcüğü (*muse*) birazcık komik bir sözcük çünkü ("kemirgen" ya da "kadın cinsel organı" anlamına gelen) benzer sözcük *musa*'yı düşünmeden edemiyorsunuz. 1700'lerin başında şair rahip Petter Dass kadın şair ve ilahi yazarı Dorothe Engelbretsdatter'e şunları yazmıştır:

Hanımefendi! Nasılsınız?

Lady Minervæ'nın işleri güçleri
yolunda mı?

Neşesi toptan kaçıp
kederli günlere mi teslim oldu yoksa?

Parnas Saray'ı
yerle bir mi şimdi?

İlham perisinin keyfi mi kaçtı?
Perilerin hepsi mi öldü?

Tüm şairlerin dostunun
yazı araç gereçleri tövbeli mi?

Mürekkep, kâğıt, kalem
terk edilip sahipsiz mi kaldı?

Petter Dass boşu boşuna cevap beklemiştir. Ona çok hayrandır ve Dorothe Engelbretsdatter'i ilham perisi olarak görmemiştir, aslında kafiyeden onu meslektaşı, eşi, gerçek bir şair olarak düşündüğü anlaşılmaktadır. Ondan cevap gelmeyince Engelbretsdatter'in ilham perisi keyifsizlikten mi mustarip acaba diye merak etmiştir. Bu yüzden Baudelaire'e 150 yıllar fark atmıştır – Baudelaire ünlü şiirinde *keyifsizlik* çeken ilham perisinden söz etmiştir.

Petter Dass'ın mektubu bana gönderilmiş olsaydı, Dorothe'nin aksine, büyük olasılıkla cevap verirdim. Gönderenin saçma sapan bir "Merhaba" ile ön adımı yazıp belki de bir gülen yüz emojiyle giriş yaptığı bir elektronik posta yerine "Hanımefendi! Nasılsınız?" diye başlayan bir mektup almış olsam bu mektuba tereddütsüz cevap verirdim.

Baba anneye onun Stradivarius'u olduğunu söylemiş. Annenin ne ilham perisi ne de Stradivarius lafından rahatsız olduğunu hiç duymadım.

Gerçekten bir *keman* mı olmak istiyordu?

Kral Pierus'un dokuz tane kızı varmış, çok güzel olduklarından dokuz ilham perisini gölgede bırakacaklarına inanırmış ama yanılmış; kibir hep cezalandırılır, dokuz kız da saksığana dönmüşler.

Bundan daha da beter kaderler var: Bir ilham perisinin varoluş sebebi büyük sanatçının aynası olmaktır. Sanatçı olmadan ilham perisi olmaz. Saksığan kimsenin aynası değildir, görünür olmak için başkasının yardımına ihtiyacı yoktur, evet aslında saksığan aynadaki yansısını tanıyabilir. Bunu yapabilen pek fazla hayvan yoktur, tabii ki bazı maymun türleri, örneğin cüce şempanze, bazı yunuslar ve bir de belli bir tür karınca. Karıncaya gelince, kendini aynada gördüğünde başındaki bir lekeyi keşfettikten sonra yıkandığı ortaya çıkmıştır, leke yoksa yıkanmaz. Fillerle ilgili araştırmalar da yapılmıştır. Bazı filler kendilerini aynada görünce tanır ama hepsi değil. Fillerle yapılan araştırmalarda aynaların yeterince büyük olmaması yüzünden zorluklar yaşanmıştır.

Belki benim de ilham perim olabilir diye düşünüyor Nobel ödüllü adam ve kızın annesine bakıyor. Birkaç yıl sonra havaalanında rötarlı uçuşunu beklerken bağışıklık bilimi alanında uzun zamandır yapılan araştırmalara dayalı bir bilinç kuramının ana hatlarını geliştiriyor. Annemle ilişkisi o sıralar çoktan bitmişti, aslında belki de bir ilham perisine ihtiyacı yoktu, bir saksığan ya da aynaya da; ihtiyacı olan sadece bineceği uçağın rötar yapmasıydı?

Bir yandan tüm dünyanın onun gibi bir kadınla olabileceğini görmesini istiyor, bir yandan da onun istediği olmadığına dair sinsice bir şüphe içini kemiriyor. Kadın kırk yaşında. Sahnede kendini

küçük düşürüyor (şarkı söyleyip dans edişini beğenmek bir yana, bunu utanç verici buluyor). Gururdan utanca uzanan bir yay var ve Nobel ödüllü adam bu yayın neresinde, hangi ucunda durduğundan asla emin olamıyor. Bu sürekli emin olamama durumu onun en büyük zayıflığı.

Kız kardeşinin piyanonun tuşları üzerinde gezen parmakları gözünün önüne geliyor, minicik elleri. Tam küçük kız kardeşinin ellerini anlatmak için ağzını açmışken kendini tutuyor – *aaa Mozart'a bayılıyorum* sözü kötü bir koku gibi hâlâ havada asılı.

Anne kıza Nobel ödüllü adamın bir beyin yapmaya çalıştığını anlatıyor. Anne bir gün onu laboratuvarında ziyaret ediyor. O günden aklında kalanlar şöyle: Ortalıkta dolanan fareler ve bu ilişkinin herhangi bir geleceğinin olup olmadığına dair elle tutulur bir kuşku. Farelerin iğrenç olduklarını düşünmesine rağmen onlara çok acıyor.

Kızın annesi bunu aşk diye adlandırıyor ancak sadece ilk bir iki hafta boyunca, aradan yıllar geçtiğinde adamın *mendeburun* biri olduğunu söylüyor.

Adam gençken piyano çalışırmış. Annesiyle babası kendilerine biraz vakit ayırabilmek için onu ve küçük kız kardeşini Carnegie Hall'da bir tiyatro locasına bırakırlarmış. Ağabeyle kız kardeş çıt çıkarmadan oturup Fritz Reiner yönetimindeki orkestradan Mozart dinlermiş. Kız kardeşinin beyaz elbisesini, arkasında özenle örülmüş ucu fiyonklu siyah saçlarını ve elinde tuttuğu minik elini kızın annesine anlatabilirdi ama anlatmıyor. Bunun yerine elini kaldırıp ona işaret parmağını sallıyor.

“Beynin tam olarak hangi bölümünün sana parmağımı sallama neden olduğunu bile bilmiyoruz” diyor.

Kızın annesi güzel tırnaklı bu elin ne kadar narin ve pürüzsüz olduğunu fark ediyor. Tırnakları onunkilerden daha bakımlı.

Anne de işaret parmağını kaldırıp ona doğru sallıyor.

Bir süre öylece oturup birbirlerine işaret parmaklarını sallıyorlar.

“Sen olmadığımı kesinlikle biliyorum” diyor belki biraz damdan düşercesine, anne afallıyor. Anne, iki kişinin kendilerini birbirlerine öylesine adadığı ve bu yüzden kimin kim olduğunu artık bilmediği bir aşkı hayal ediyor. Ama Nobel ödüllü adam aşktan söz etmiyor,

insan beyninde neyin motor fonksiyonlarımızı yönlendirdiğini kesin olarak anlamamızın zorluğundan ve hareketlerimizin toplamı olduğumuzdan söz ediyor.

“Hiçbir şey hareketsiz durmaz. Hiçbir şey belirli değildir. Her şey devinimdir.”

“Hmm” diyor anne ve daha ne kadar böyle oturup birbirlerine parmak sallayacaklarını merak ediyor.

Adam elini indiriyor.

Biraz şarap içiyor. Kadın sessiz. Sonra adam şöyle diyor:

“Beyin korteksini gözünde canlandır...”

Anne babasının subay üniformalı mavi portresini gözünde canlandırıyor, mavinin bütün tonlarıyla. Lafını bölmek, aptalca bir şey söylemek istemiyor, kendini aptal gibi hissediyor ara sıra ama erkeklere kendine özgü bir bakışı var ki kendilerini dâhi gibi hissediyorlar. Anne onlara baktığında dâhiler bile kendilerini dâhi gibi hissediyor.

“Küçük şeylerin karmaşıklığı” diyor adam.

“Küçük şeylerin karmaşıklığı” diye tekrar ediyor anne ve baş ağrısının yokladığını hissediyor. Migren değil, migreni yoktur. Başının ağrısı bir tür kaşıntı gibi, ağrıdan çok bir rahatsızlık hissi, sanki içinde bir serpinti var. Canlı bir beyin açık pembe renkli, gri değil. Canlı bir beynin gri değil açık pembe olduğunu söylemeyi düşünüyor ancak onun bir sürü beyin gördüğü, büyük olasılıkla madde olarak sadece gri beyin gördüğü, çünkü beynin ölünce gri renk aldığı, canlı bir beyni de kesemeyeceği aklına geliyor. Bunlardan söz etmemesi gerektiğini, durumla hiçbir ilgisi olmadığını düşünüyor. Böyle hissettiğinde kafasının içinde sonsuz bir serpinti oluyor. Altüst olmuş sinirler. Daha çok şarap içiyor, genellikle faydası oluyor, sakinleştiriyor.

Her şeyin tümüyle sükûnete bürünmesinin en iyisi olduğunu söylemek istiyor.

Kırmızı elbise dar ve batıyor. Koltuk altlarının terlediğini görmesinden endişe duyuyor.

Nobel ödüllü adam sarı evi ziyarete geldiğinde genellikle salondaki ipek kanepeye geliyor, anneye gitmek istediğini fısıldıyor.

Bir defasında kızdan mutfaka gitmesini, bir bardak ve şeker bulup şekeri bardağa koymasını, sonra da şeker dolu bardakta kaç

molekül olduğunu hesaplamasını istiyor. Kız *hesabı* yapabilirse ona cevabı söylemek için salona gelebilir. Küçük şeylerin karmaşıklığı. Bir ihtimal işin ucunda bir ödül de var, anımsamıyorum. Kız mutfağa koşuyor, şekeri bulamıyor, annesine sesleniyor, *Anne, Anne, şeker nerede*, anne iç çekiyor ve mutfağa giriyor, şekerin nerede olduğunu kesinlikle bilmiyor, dolap kapaklarını açıp kapatıyor, İsveçli kızlar izinli, onlar şekerin yerini bilirdi kesinlikle, ama insanın ne zaman ihtiyacı olsa ortalıkta yoklar, üstelik dünyanın parasını alıyorlar. Nobel ödüllü adam annemi çağırıyor. Salonda onun yanında olmasını istiyor. Molekül oyununun tüm amacı piç kurusunu (onun duymadığını sandığında kızı böyle adlandırır) bir şeylerle meşgul edip annesiyle yalnız kalmak. Karısı, çocukları, kocaman bir evi, Nobel ödülü, kariyeri var ve sevgilisiyle geçirecek *zamanı kısıtlı*. Piç kurusu planın bir parçası değil. Şimdi de her şey boşa gitmek üzere. Kız bardağı buluyor, ama şekeri bulamıyor, anne sarı odalarda dolanıp çocuk bakıcılarından şikâyet ediyor. Nobel ödüllü adam saatine bakıyor.

Annemin telefon konuşmalarını gizlice dinliyorum, annem bazen bunu yaptığımı biliyor, daha sonra bu konuda konuşuyoruz, insanların ne kadar aptal oldukları hakkında. Nobel ödüllü adam örneğin. Anneyle ben ona karşı birleşiyoruz. Telefonun diğer ucundaki kişinin yaptığı konuşmayı dinleyecekseniz ahizeyi kaldırmanın belirli bir yöntemi var, bunu çok yavaşça ve dikkatlice yapmalısınız, klik sesi duyulmamalı yoksa enselenirsiniz.

“Kadınımsın” diyor Nobel ödüllü adam telefonda.

Çok inandırıcı. Sesi kalın ve boğuk çıkıyor. Anne seçilmiş kişi, en kıymetli, adam onu görüyor ve kadın onun için var oluyor, adam aptalca davrandığında bile bunun bir anlamı var.

Bardaktaki şekerin moleküllerini saymayı başaramadım. Anneyle ben şekeri bulamadık ancak küçük bir kız olmama rağmen hiçbir güvenilirlik ölçütüyle bir başkasının *kadını* olarak adlandıramayacağımı hesaplayabildim, akıl edebildim.

Yatakta hasta yatıyordum ve kalkmayı reddediyordum. İlk seferinde üç gün boyunca yattım. İkinci seferinde yedi gün. Üçüncü seferinde on gün boyunca yatakta kaldım. On gün boyunca kollarımdan arasındaki uyuz kediye okşayıp durdum.

“Neden her gün ateşi var” diye soruyor anne telefonda.

“Bilmiyoruz,” diye fısıldıyor İsveçli kızlardan biri. “Okul formasından dolayı üşüdüğünü söylüyor. Dışarıda hava eksi on derece. Şaşılacak bir şey yok.”

Çay ve battaniye getiriyorlar, yanağımı okşuyorlar.

Miss French’in öğretmen olduğu sınıfa bir daha adımımı atmayacağım. Güzelliğine dayanamıyorum artık. İnsanın dileği gerçekleşebiliyor ancak umduğunuz şekilde değil. Sonunda, üç ateş nöbetinden sonra, öğrencilerin kendi kıyafetlerini giymesine izin verilen, semttteki bir devlet okuluna geçiş yapıyorum. Orada Adam adında yaşıtım bir oğlanla tanışıyorum. Aynı boydayız, benim gibi o da Norveç’in kar tanesi desenli Marius adıyla bilinen kazağını giyiyor. Norveç’te herkesin Marius kazağı vardır, A.B.D.’deki bu küçük kentte Adam ve benden başka kimsede bu kazaktan yok. Okuldan sonra sarı eve geliyor, Monopol oynuyor, Village People ve Supertramp dinliyor. Bıyıkları yeni yeni terliyor. Burnuyla ağzı arasındaki çocuksu çukuru yarım yamalak gizleyen ince tüylü siyah bir bıyığı var. Bıyığının hoş olduğunu düşünüyorum. Erkeksi. Öpüştüğümüzde üst dudağımı gıdıklıyor. Kazağımın üzerinden zar zor memelerime dokunuyor, henüz memelerim olmamasına rağmen, yalnızca bir tane incecik meme ucum var.

Bir süre için tek arkadaşım Adam, ama sonra uzun, esmer saçlı komşu kızı Violet’le tanışıyorum. Violet hayattaki en çirkin şeyin bıyıklı oğlanlar olduğunu söylüyor. İğrenç. Bıyık Adam’ın nasıl da küçük bir budala olduğunu açığa çıkarıyor – tıraş olabilmenin yakınından bile geçmiyor ne de doğru dürüst bıyık bırakabiliyor belli ki, Violet’in ağabeyi Jeff gibi mesela.

Adam küçük. Ona ait her şey küçük ve narin. İncecik omuzlar, kitap okumayı sevdiğini söylediğinde titreyen küçük eller. Şu

anda tüm sınıf Harper Lee'nin *Bülbülü Öldürmek* kitabını okuyor, sana yardımcı olabilirim, diyor, kitabı birlikte okuyup tartışabiliriz, sınıftaki diğerleriyle aynı seviyede olmaman tuhaf bir şey değil, başka bir ülkeden geliyorsun ve başka bir dil konuşuyorsun, diyor. *Bülbülü Öldürmek*'i okuyup bitirmek günler, haftalar ve aylar alıyor.

Violet'le giderek daha çok vakit geçiriyorum. Bir gün Adam'a artık bize gelmesini istemediğimi söylüyorum, Monopol oynamak ya da kitap okumak ya da Village People ve Supertramp dinlemek istemiyorum.

Violet'in en sevdiği şarkı Led Zeppelin'in "Stairway to Heaven" şarkısı ve benim de en sevdiğim şarkı bu.

Adam genellikle Nobel ödüllü adamın bize geldiğinde oturduğu, salondaki sarı kanepede oturuyor. Ona kararımı verdiğimi, kararımın kesin olduğunu, bu işin bittiğini söylüyorum ve ağlamaya başlıyor, bende tiksinti uyandırdığını, birlikte yaptığımız şeylerin iğrenç olduğunu düşünüyorum, feci bir sakarlık abidesi değil ama sarı kanepede oturmuş bebek gibi ağlayıp sızlanan ufak bir sakarlık abidesi.

“Catherine kahrolmuş” diyor anne. “Bunu unutma! *Kahrolmuş*. Bundan sonra idare onda” diye ekliyor. “Dadılığı bırakırsa Tanrı yardımcın olsun. O zaman ne yaparım bilmiyorum.”

Annemin işleri planladığı gibi gitmedi. Öyle olduğu da enderdir. Annemin İsveçli kızlarla ilgili planı şuydu: Dadılardan biri ortadan kaybolacak olursa, diğeri işi devralacaktı. İki kişiyi işe almasının nedeni buydu. Ancak ikisi de işi bırakmak istiyor. *Amerika’yı görmek* istiyorlar, dediklerine göre, hayatta bir defa genç olunuyor – ve kâküllü sevgili de onlarla gidecek. Üçü birlikte bir arabanın maliyetini bölüşmüşler, şimdi de *hayatı yaşamak* istiyorlar, bütün bunları anneme söylüyorlar, *sadece hayatınızı yaşarsanız hayat size resimler sunar*, diye ilan edip hep bir ağızdan konuşuyorlar. Bu lafı da Henri Cartier-Bresson’dan araklayan kâküllü sevgiliden araklamışlar.

Annem bana Catherine’in bir zamanlar rahibe olmayı hayal ettiğini anlattı, birkaç yıl boyunca bir manastıra kapanmış ama bir adama âşık olunca rahibe olamamış. *Dünyevi aşkı seçti*, diyor annem. Evet ve manastırı, ettiği yeminleri, inandığı her şeyi geride bıraktı bu adamla birlikte olabilmek için.

Annem bana sır vermemesi konusunda kadın arkadaşlarının verdiği tavsiyeyi tamamen unuttu.

Catherine’in rahibe manastırını terk etmesinden kısa bir süre sonra adam Catherine’i terk etti.

“*Kahrolmuş*” diye tekrarlıyor annem. “O yüzden ona karşı çok ama çok iyi olmalısın, dediklerini yapmalısın.”

Annem yakında yine bir seyahate çıkacak ve Münih’e gidecek. Babamın şehri. Babam orada yaşıyor. Münih’e babam orada yaşadığı için gitmiyor ama mutlaka görüşecekler. Sonra iç çekiyor. Herkes onu oraya buraya çekistiriyor. Herkes ondan bir şeyler istiyor. Keşke bir yere kapanıp uyuyabilse.

Yakında on üç yaşında olacağım. İstediklerimin listesini çıkardım ve liste şöyle: Dudak parlaticısı, maskara, ruj, göz kalemi.

“Catherine bize taşınmadan önce görüşmek için onu eve çağır-dım,” diye devam ediyor annem, “Doğum gününe gelecek.”

“Neden?”

“Dediğim gibi, taşınmadan önce bir tanışsanız iyi olur.”

“Evet, ama neden doğum günümde geliyor?”

“Çünkü yılda yalnızca bir kez, o da doğum gününde edepsizlik yapmak aklına gelmez.”

Annemle babam buluşacak, annem dediklerine kulak asmadığımı düşünüyor, o konuşurken genellikle kulak asmıyorum ama nereye gideceği ve ne kadar kalacağından söz ettiğinde kulak kesiliyorum.

Annemle babam buluşacak. Münih'te olacak bu. Babamın orada yaşaması dışında Münih hakkında bir şey bilmiyorum.

İnsanın aklına gelen soru şu: Münih'e nasıl giderim?

Uçağa yalnız başıma binmeme izin verilmiyor. Bir kemik torbasıyım. Bir yerden bir yere gidebilmek, en azından Atlantik'i aşabilmek söz konusuysa yetişkinler ve onların parasına muhtaç, salak bir çocuk. Kemik yığını, yıkıntı. Yıkıntılar güzeldir. Ben *değilim*. Milo Venüsü kolsuzken, kolları varken olduğundan daha güzel. İnsan, Venüs'ün kollarına ne olduğunu merak ediyor. Venüs bir gizem. Yakında on üç olacağım, karmakarışık sıska uzuvlar ve kocaman bir ağızdan ibaretim. Ben bir gizem *değilim*.

Münih'e gidebilirim ve annemle babamın her ikisinin de olduğu odaya ulaşabilirsem birilerinden fotoğrafımızı çekmesini isteyeceğim.

Üçümüzün bir arada olduğu bir fotoğrafım olsun isterim.

Gündüzümle gecem buluştuğunda orada olmak isterim.

Başımı kaldırınca Catherine'in yüzünü görüyorum. Bir şey demiyor. Ben de demiyorum. Catherine Anne'ye kızın tüm sorumluluğunu üstleneceğine söz veriyor ama bu çocuğun ne geceleri uyumak ne de sabahları uyanmak bildiğini bilmiyor. Kız için ya hep gece yarısı ya da gün ortası. Anne pek yakında gidecek. Catherine panik nedir bilmiyor.

“İşler ters giderse,” diyor anne ve asabice gülümsüyor, “Bay P’yi arayabilirsin. Numarası çekmece.”

Annemin seyahat planını her yere yanımda götürüyorum; üzerinde lekelerle, daktilo yazısıyla birbirine girmiş tarihlerle yerlerin, şehirlerin ve otellerin yazıldığı bir kâğıt. Çoğunu ezbere biliyorum, hatta uluslararası telefon görüşmeleri çok pahalı olduğundan hiçbir koşulda aramama izin verilmeyen telefon numaralarını bile. Gündüzleri kâğıt okul çantamda, matematik kitabımın içinde duruyor, geceleri komodinin üzerindeki kakao kupasının altına koyuyorum.

Orta boyda, koyu saçlarıyla ve kocaman yuvarlak gözlüğüyle Catherine her gece ballı kakao hazırlıyor ve yatağa götürmeme izin veriyor.

Her gece yatmadan önce kasetçaların, defterimin, annemin seyahat planının ve kakao kupasının komodinin üzerinde hep aynı yerde durması gerekiyor. Bu işte bir simetri, bir güzellik var. Disipline benzer bir zorunluluk. Koreografiye benzer bir zorunluluk.

Aslında, sarı evde kupaları ve bardakları masalara koymak yasak. Şişko kadın bu konuda çok ciddi. Anneyle ben bu evde birlikte yaşadığımız ilk haftalarda bunu sürekli birbirimize hatırlatmak zorunda kalmıştık. Şarap kadehinin altına altlık koymayı unutursa annem bana bir dolar, kupamın altına altlık koymayı unutursam ben ona bir dolar veriyordum. Annem New York’taki dairesinde yaşamaya başladığında sarı evde kalıyordum ama bazen Grand Central İstasyonuna giden trene binip onu ziyaret etmeme izin vardı. New York’taki dairede masada iz kalması çok dert değildi. Kocaman çift kişilik yatağın üzerinde paket servis Çin yemekleri yedik, teneke kutuda kola ya da zencefilli gazoz içerdim ve bunları canım nereye isterse oraya koyabilirdim. Dairede benden geriye ne kadar çok iz kalırsa o kadar iyi derdi annem, beni öperdi, enseme burnunu sürterdi ve şöyle derdi: *Farecik, seni çok seviyorum ve yanımda olmadığında seni çok özleyorum.* Aslında hem o hem de ben Farecik denemeyecek kadar büyüdüğümün farkındaydık. Bazen televizyonda üst üste üç film birden seyrederdik ve ilk uyuyakalan ben olurum çoğunlukla.

Ancak annem şimdi uzun yurtdışı seyahatine çıkınca her gece seyahat planı kâğıdını bulup çıkarıyorum ve komodinin üzerine bırakıyorum, sonra da kakao kupamı kâğıdın üstüne koyuyorum.

Bir süre sonra kâğıt, halka halka kakao izleriyle kaplanıyor. Anne uzaklarda ne kadar çok kalırsa, seyahat planı üzerinde o kadar çok kakaodan halka oluşuyor, ağaçların gövdesinde, yaşlarını gösteren halkaların sayısı misali.

Tam olarak ne zaman Leningrad'da ya da Moskova'da ya da Belgrad'da ya da Londra'da olduğunu biliyorum – ve Münih'e gitmesine hâlâ çok var. Şu sıralar Moskova'da, Demir Perde'nin gerisinde, Mokhovaya Caddesi'ndeki Hotel National'de kalıyor ve beni telefonla araması zor, beni buna hazırladı, Demir Perde'nin gerisindeyseniz bir yere telefon etmenin zor olduğunu, ondan haber alamazsam endişelenmemem gerektiğini söyledi, onun beni sevip sevmediğiyle değil, dünyanın haliyle alakalıydı bu.

Catherine'e, annemden telefon beklemeye başlayacağım durumlarından kaçınması için talimat verilmiş. Annemden telefon beklemeye başlarsam işler sarpı sarıyordu. Telefon beklemeye tahammülüm yok. Aşırı tepki gösteriyorum, korkuyorum, kendimi kaybediyorum, baş edilmez oluyorum. Catherine tatsız olaylar olmasın diye sürekli dikkatimi dağıtmak için çeşitli yollara başvurmak zorunda kalıyor. Kriz çıkacak olursa anneme ulaşmak imkânsız, Catherine, söylendiği gibi, Bay P'yi arayabilir. Numarası çekmecedeydi.

Bir defasında annem telefon edip *seni seviyorum tatlım*, diye bağıyor, hat o kadar cızırtılı ki ona cevap veremiyorum, ahize elimde mutfakta durup öylece kalakalıyorum, ben de onu seviyorum, onu o kadar çok seviyorum ki gözyaşlarına boğuluyorum.

“Bir şeyler söyle o zaman,” diye fısıldıyor Catherine, “bir şeyler söyle!”

Karşımda duruyor, gerginlikle önce bir ayağını sonra ötekini yere vuruyor. Annem sonunda aradığı için hangimiz daha çok rahatlamış olduk bilemiyorum.

“Başını salladığını göremiyor,” diye fısıldıyor Catherine ve el kol hareketleri yapıyor, “sadece ağladığını duyuyor. Ağlama. Neden ağlıyorsun? Doğru dürüst duyabileceği bir şey söyle ona, senin hep yalnızca üzgün olduğunu sanmasın.”

İsveçli dadıların nasıl göründüklerini, isimlerinin ne olduğunu, memelerini, yüzlerini, kokularını hatırlıyorum, ama sıra ona gelince adının belki de Catherine olduğundan başka bir şey hatırla-

mıyorum. Demek istediğim, onun nasıl göründüğünü, bedenini, yüzünü hatırlamasam da, onu saran koyu, derin, mavi ve hüzünlü atmosferi anımsıyorum. Onu bir yemişe benzetecek olsam siyah frenk üzümü derdim. Obua çalardı, her sabah ben kalkmadan önce prova yapardı. Onun çalışına uyanırdım. Güzeldi ama biraz yorucuydu da, tekrar tekrar hep aynı pasaj. Bir defasında bana şöyle demişti: “Bahçede çalışmama, yemek yapmama, obua çalmama ya da ormanda yürüyüşe çıkmama izin verilirse Havarî Pavlus’un bize söylediklerine riayet etmiş olacağımı umuyorum: *Sevincin daim olsun, durmaksızın dua et, her şeye şükret.*

İnancı hakkında bir tek o zaman konuşmuştu. Elini omuzuma koyup beni sandalyeye oturttu, ağlamayı kesmemi istiyordu, *sevincin daim olsun, durmaksızın dua et, her şeye şükret*, bu sözlerin İncil’den geldiğini anladım, babam İncil’den alıntılar yapardı, anneannem de, ama bu türden bir ısrarla değil. Bunu anlamamıştım. *Sevincin daim olsun.* Catherine hayatımda karşılaştığım en kederli insandı.

Annem gitmeden önce Catherine ona şöyle diyor:

“Kızının şu yün kazaktan başka giysilere ihtiyacı var. Kendini hiçbir yere ait hissetmiyor. Onunla alışverişe çıkacağım.”

Catherine her gün yemek yapıyor. Bardakların ve şişelerin altına hep altlık koyuyor. *Bülbülü Öldürmek* hakkında yazacağım ödeve yardım ediyor. Diş tellerim çıkartılacağında beni diş doktoruna götürüyor. Sonra yüzümü ellerinin arasına alıp güzel olduğumu söylüyor. Kediye her gün fırçalıyor, kürkünden kocaman perçemler koparmadan düğümleri çözüyor.

Sonbaharın son günleri ama hava sıcak ve hafta sonları Violet, ağabeyi ve onların arkadaşlarıyla sarı evin ötesindeki sahilde buluşmak için pencereden kaçıyorum. Sahilde müzik dinleyip ya bira ya da Violet’in anne babasının içki dolabından gelen şişelerden döküp hazırladığımız karışımlardan içiyoruz. İçki şişelerinde ne kadar kaldığını görmek için üzerlerini işaretlemişler ama Violet mutfak çekmecesinden bir huni getirip boşalan içki yerine şişeye su dolduruyor. Bu işi doğru yapmak önemli, diyor ve huniyi yerine koyuyor.

Ateşin etrafında oturuyoruz. Violet'ten bir bluz ve pantolon ödünç aldım. Violet yaşça benden büyük o yüzden giysileri benimkilerden daha güzel. Arkama dönüyorum ve Catherine'i görüyorum. Sahilde bizden biraz uzakta duruyor. Güneş kocaman, sapsarı ve tez canlı ve birazdan denizin üstünde batacak. Jeff müziğin sesini açıyor. Ne dinleyeceğimize o karar veriyor, kocaman seyyar teyp onun. Catherine'in saçları rüzgârda uçuşuyor. Üzerinde siyah bir elbise var. Bana sesleniyor. Adımı haykırıyor. Yüksek sesle değil – haykırmak sözcüğü yanlış. Bana adımdan başka bir şeyle asla hitap etmiyor. Diğerlerine dönüyorum, ateş çıtır çıtır yanıyor, onu görmemiş gibi yapıyorum. Catherine haykırmaya devam ediyor ya da haykırmamaya ya da ne yapıyorsa işte. Sonunda Violet'e bakıp beni almaya geldiler diyorum, gözlerimizi deviriyoruz. Herkes dönüp Catherine'e bakıyor. Yaklaşmıyor. Güneş birazdan kayboluyor ve denizden serin bir esinti hissediliyor. Omuzlarımı silkiyorum. Gitmesi gereken benim. Midem bulanıyor ama kola şişesindeki alkollü karışımın hepsini içiyorum. Acelem yok. Catherine beni asla bırakmıyor. Bunu rüyamda söylediğini gördüm. *Seni asla bırakmayacağım.* Eşyalarımı, ayakkabılarımı toplayıp alıyorum ve kumsalda çıplak ayak yürüyorum. Elimi tutuyor, geri çekiyorum. On üç yaşına bastığım gün geldi. Kederi, duaları ve terk edilmişliğiyle geldi.

Şöyle diyorum: “Sevgilinin seni neden istemediğini çok iyi anlıyorum. Çirkinsin. Ben de seni istemiyorum. Senden nefret ediyorum.”

Bay P'yi arayan ben oluyorum sonunda. Telefon numarası acil durumlar için bir kâğıda yazılı mutfak çekmecesinde duruyor. Durum acil. Bay P'nin bir sekreteri var ve sekreter Bay P'nin toplantıda olduğunu söylüyor. Onunla hemen görüşmek zorunda olduğumu söylüyorum, gidip onu çağırabilir mi lütfen. Acil.

İngilizcem iyi. Doğrudan ahizeye konuşuyorum. Tane tane. Dimdik ayakta.

"İyi günler" diyor Bay P. Beni Küçük Hanım diye çağırır, şaka yollu. "Size nasıl yardımcı olabilirim?"

Para çekip bana uçak bileti alması gerektiğini söylüyorum. "Münih'e gideceğim."

"Hmm" diyor Bay P.

Bunun *annemle babamın kesin talimatı* olduğunu söylüyorum. *Anne baba* lafını üstüne basa basa söylüyorum.

"Hımm" diyor bir kez daha.

Şu anda onlara ulaşmanın mümkün olmadığını ekliyorum.

"Size bakan bayanla konuşabilir miyim?"

"Catherine burada değil."

"Aradığınızdan... Münih'e gitmeyi düşündüğünüzden haberi var mı?"

Bay P. tereddüt ediyor. Güzel. Emin olamadı. Sallantıda.

"Tabii ki biliyor! Annem onunla konuştu."

Birilerinin iznine ihtiyacı olan bir çocuk değilim dememek için kendimi zor tutuyorum.

İstedigimi yapması önemli, Münih'e bir uçak bileti, gidiş dönüş olması gerekmez ancak beni havaalanından alacak ve havaalanına götürecek bir araba ayarlayabilirse iyi olur.

"Hmm" diyor üçüncü kez.

Anne Moskova'da, diyorum, Demir Perde'nin gerisinde, şu anda onu aramak mümkün değil, Bay P. bunu gayet iyi biliyor, babam-sa hiçbir koşulda *rahatsız edilmemesi* gereken biri, bende telefon numarası bile yok, o kendi demir perdesinin gerisinde, diye ekli-

yorum. Bir planım var. Yazıya dökülmüş. Doğaçlama yapmıyorum. Catherine'e bir şey söylemiyorum – beni havaalanına götürecek olan araba sarı evin önüne gelene dek.

Bavulumu çekerek mutfağa giriyorum.

Catherine yemek hazırlıyor. Cumartesi öğleden sonra.

“Gidiyorum, tamam.”

Başını kaldırıp bana bakıyor.

“Ne?”

Bavulumu kavıyorum, kaldıramıyorum, yol boyunca sürüklemem gerekecek.

“Gidiyorum, dedim.”

“Nereye gidiyorsun?”

Bir nefes alıp olabildiğince tane tane söylüyorum.

“Münih'e gidiyorum.”

Nobel ödüllü adamla ilişki bitmişti. Catherine ben Münih'e kaçtıktan sonra işten ayrıldı. Daha sonra tekrar Oslo'ya, Erling Skjalgsson Caddesi'ndeki büyük daireye taşındık.

Annem başkaları için bir şeyler yapmak istiyor.

Faydalı olmak istiyor.

Dünyaya bakıyor ve buranın daha iyi bir yer olması için çalışmak istiyor.

Elisabet Vogler gibi sessiz kalmak istemiyor.

Bana ihtiyacın olursa, diyor.

Beni özlersen.

Gelmemi istersen.

Konuşmak istersen.

Seninle olmamı istersen.

Annem Londra'ya gitti. Neden bilmiyorum, ararsa diye telefonun başında oturup beklemiyordum artık. Ancak onu kaybetmekten aynı şekilde korkuyordum. Arada sırada bizim binaların çevresinde yüz defa hızlıca yürümeye ya da koşmaya kendimi zorluyordum ki yorgunluktan ağlamaya başlayayım, bir defasında su bardağına tuz doldurup zorla içmeye kalkıştım. *Bunu yap, yoksa o ölecek!* Bunlara takıntı dendiğini, bu düşüncelerin bana ait olduğunu ve başka hiç kimseye ait olmadığını biliyordum, bunlara aldırmazlık etmeyip hayatıma devam etmem gerektiğini de biliyordum. Yaşam için bir bedene, düşünceler için ayrı bir bedene ihtiyacım vardı. Bale derslerini asmaya başladım. Fark etmezdi. Baleye gitmeyi bıraktım. Bu da fark etmezdi. Artık on dört olmuştum. Heidi ve ben birbirimize yatıya gidiyor, erkeklerle geçireceğimiz hayata kendimizi hazırlıyorduk. Heidi'nin daha şimdiden pürüzsüz bir ciltten, nasıl salınmak gerektiğinden, bir odadan ya da sokaktan geçtiğinde üzerine çevrilen bakışlardan haberi vardı. Eski korkularını yenmiş, onların yerine yenilerini koymuştu. Bense iki arada bir derede kalmıştım.

Annem Londra'da Yugoslav televizyonuna röportaj verdi. Bogdan bir Slav adıdır ve Tanrı vergisi anlamına gelir. Beyaz keten bir kıyafet içerisindeki Bogdan annemle röportaj yaparken anneme o kadar âşık oldu ki bavulunu topladığı gibi onun peşinden Oslo'ya geldi. Sanırım Fornebu¹¹'dan taksiye değil, otobüse binmişti ve Olav Kyrres meydanında otobüsten indi. Annemle ben yüzyılın başından kalma büyük beyaz bir apartmanın üçüncü katında, kırmızı ağır kadife perdelerin ardındaki bir dairede oturuyorduk. Meydandan apartmana kadar olan son yüz elli metrede bavulunu taşımış olmalıydı. Sonbahar yaprakları etrafında uçuşurken elinde bavulu, kitapları (omuzundaki kocaman deri çantanın içinde), kalın bir ses ve bozuk İngilizcesiyle Oslo'nun buz gibi soğukunda dikilmiş bizim eve taşınıp taşınamayacağını soruyor.

“Her şeyi geride bıraktım” diyor.

Sonra da sanki kanatları varmış da uçacakmış gibi kollarını açıyor. Annem merdivenlerden koşarak indi, kapıyı açtı. Bogdan kollarını açtığında annem ona sarılmak istediğini düşünüyor, ama o sadece *her şeyin* ne kadar büyük olduğunu gösteriyormuş. Yağmur başlıyor. Anneme doğru bir adım atıyor ve şöyle diyor:

“Yanında kalabilir miyim?”

Annem kırk iki yaşındaydı. O bir yaş büyüktü. Yugoslav televizyonunun röportajının ilk bölümünde annemin saçları sımsıkı bir at kuyruğuyla arkadan toplu, ikinci bölümdeyse saçları açık. Saçlarını Bogdan açmış değil, annem bir film çekimi sürecinin ortasında ve televizyon röportajı çekim arasında yapılıyor. Filmdeki bir sahnede saçları toplu, bir başka sahnede açık. Röportajın ortasında Bogdan vakit ayırdığı için teşekkür ediyor.

Yugoslavya'da kesintisiz yayınlanan röportaj Bogdan'ın seyirciye bir şeyler söylemesiyle başlıyor, sonra anneme dönüyor. Şimdi kamera sadece annemin üzerinde. Annem kameranın bakışını mı, onun bakışını mı yoksa ikisini birden mi düşünüyor bilmiyorum. O soruyor, annem cevap veriyor. Bogdan Beckett'ten alıntılar yapıyor. Annem etkileniyor. Gözleriyle bir şey yapıyor, bu onun numarası, erkekleri delirtiyor; onlara bakıyor, gözünü diyor, bakışı içlerine işliyor, sanırım kimsenin daha önce onlara böyle bakmadığını

11 Eski Oslo Havaalanı. (ç. n.)

hissediyorlar, bunu ben de denedim, aynanın karşısında, ama ben yaptığımda sadece gözlerimi kısıarak bakıyormuşum gibi görünüyor. Güzelliğinin bir yük olup olmadığını soruyor, annem o an biraz gülüyor, ne diyeceğini bilemiyor, sonra Bogdan çocukken duyduğu ilk sözcükleri hatırlayıp hatırlamadığını soruyor. O zaman annem küçük kız çocuğu sesiyle bunun annesinin ona söylediği ninni olduğunu fısıldıyor... ve ninniye söylemeye başlıyor.

O kadar alçak sesle söylüyor ki sanki ninniye tüm Yugoslavya'ya değil, uykuya dalsın diye yalnızca ona söylüyormuş gibi:

*Mışıl mışıl uyu minik çocuk
sessiz ve huzur içinde
melekler senin için nöbette
uyu bir tanem, güvenle*

Annem bana onun ülkesini *terk* ettiğini söyledi, geri dönemeyeceği anlamına geliyordu bu. Aşk ve Demir Perde'nin yolları ilk kez keşşmiyordu. Bu yüzden bizimle kalmak zorundaydı. Açıklaması zor dedi. Bundan sonrasını dinlemedim. Asla dinlemememden bıkip usanmıştı. Gözlerimi devirmemden de. Cevap vermeye tenezzül etmememden de. Benim varlığım Bogdan'ın aklına gelmemişti. Onun hesaplarında bir çiziktim, o da benim hesaplarımda bir çizikti. Belgrad'da kendi çocukları vardı ama annemle birlikte olmak için onları terk edip buraya gelmişti. *İnsan iyi fikirlerinden kendini sakınmalı*. O ve ben gizli bir anlaşma yaptık. Bu bir sessizlik paktıydı. Sigara otlamama göz yumuyordu, ben de onu rahat bırakıyordum. Anne gelip gidiyordu. Bahar geldi. Anne odaya girdiğinde ikimiz de başımızı kaldırıp bakmıyorduk. Kış geldi.

Anne şöyle dedi: "Hiçbir zaman doğru dürüst aydınlık olmayacak."

Bogdan kocaman dairedeki tüm odaları dumana boğmuştu.
Bahar geldi.

Yaz geldi ve bir gece Bogdan yatak odamın kapısını vurdu, hemen gelmemi istedi. Gece yarısıydı, ben ben değildim, ben kız değildim, ben adım değildim. Ben uykuydum. Sıcacık yorganımın altında ağırđım, hafıftım, ulaşılabilir, uyandırılmaz, sanki bir rüya-daymış gibi sesini duydum, önce yavaşça sonra biraz daha yüksek. "Ne yapacağımı bilemiyorum. Ben... o..." dedi.

Daha önce hiç bu kadar konuşmamıştı. En azından benimle. Birbirimizle İngilizce konuşuyorduk. Onun İngilizcesi çat pat ve güzeldi, eski bir ağaç işçiliği gibi.

“İçeride yatıyor.”

Annemle onun yatak odasının kapısını işaret etti. Kapı aralıktı.

“Diyor ki... sanırım yalnızca beni korkutmak niyetinde...” Cümlelerini bitirmiyordu, “ama şimdi bir şey *yapmadığını* söylüyor.”

Duraksadı, bana baktı.

“Onunla konuşur musun?”

Annemin odasına girdim, sarı yatağın kenarına uzandım. Nemin, odada kapalı kalmış uykunun ve içkinin kötü kokusu. Açık kırmızı bordürleri olan beyaz duvar kâğıdı. Ben küçükken annemle aynı yatakta yatarken parmakla bordürleri takip ederdik ve annem hangi ninni olduğunu bilmediği bir ninni mırıldanırdı.

Annem bir şeyler fısıldadı.

Uyumak istiyordu. Gitmemi istiyordu. Rahat bırakılmak istiyordu.

İyice yanına sokuldum, fısıldadım: “Anne, ilaç mı aldın?”

“Hayır, hayır... sadece içkiyi fazla kaçırmışım.”

Komodinin üzerinde ilaç şişesi duruyordu. Şişeyi aldım, aramıza koydum.

“Anne...?”

“İçtiğimden değil... önceden boştu zaten.”

Bedeni hâlâ en sıcacık yerdı. Kolunun birini alıp boynuma doladım. O zaman iç çekti, bezgince değil, ama gece yarısı uykusu bölünmüş ve sakinleştirildikten sonra en nihayet yeniden uyumaya cesaret eden bir çocuk gibi, gözlerimi kapadım, uykusu o kadar genişti ki orada ikimize de yer vardı, açık pencereden içeri serin bir rüzgâr esti ve annem kıpırdadı, hangimizin uyuduğunu hangimizin uyanık olduğunu bilmek zordu ama sonra annem ağlamaya başladı ve her şey netleşti.

“Niyetim bu değildi” diye ağladı, sessiz sessiz.

Sonra da şöyle fısıldadı: “Ne yapacağımı bilmiyorum.”

Bogdan salonda karanlıkta oturmuş sigara içiyordu. Onun nerede olduğunu merak edecek olursanız dairede dolanan sigara dumanını takip etmeniz yeterliydi.

Ambulans görevlileri merdivenleri paldır küldür çıktı, daireye girdi. Anneme eğildim.

“Anne.”

Kafasını öbür tarafa çevirip inledi.

“Bak” dedi. “Bak ne yaptın şimdi.”

Onu yataktan kaldırıp bir sedyeye koydular. Hemşire ya da belki ambulansın şoförü şöyle dedi:

“Hastaneye kendi aracınızla gitmeniz daha iyi olur.”

Bunu Bogdan’a tercüme ettim. Ambulans görevlisi şöyle dedi: “Şimdi onu götürüyoruz, sonra kendi arabanızla gelirsiniz. Tamam mı?”

Sonra bana bakıp lafını tekrarladı: “Şimdi gitmemiz lazım. Sonra kendi arabanızla gelirsiniz.”

Başımla onayladım.

Bogdan’la taksiye binip hastaneye giderken üzerimde hâlâ geceliğim vardı.

“Sence annen bir erkekle hiç mutlu oldu mu?”

“Bilmiyorum. Nereden bileyim?”

“Ama neden?”

“Bilmiyorum.”

“Biliyor muydun onun gerçekten...”

“Hayır.”

“Bir erkekle mutlu olması mümkün mü acaba diye merak ediyorum sadece.”

Ona dönüp baktım.

“Hiçbir fikrim yok, Bogdan.”

Taksi şoförü aynadan birkaç kez bize baktı. Bizden hoşlanmamıştı. Geceliğimin üzerinde lekeler vardı. Bogdan sigara kokuyordu. Arabaya kusacak olursam şoför çok kızacaktı.

“Soru sormayı bırak! Bilmiyorum! Midem bulanıyor!”

Bogdan elimi tutup sıktı.

Arabanın koltukları siyah renkli ve parlaktı, bütün bu siyahlığın ve parlaklığın üzerine kustuğumu hayal ettim, havada çok hafif cam suyu kokusu vardı.

Kadın doktor elini omuzuma koydu. Elini orada istemiyordum. kıvrılıp kurtulmaya çalıştım ama bir denizanası gibi kocaman, nemli ve hantal el omuzumda kaldı.

“Annen son zamanlarda çok mu üzgündü?”

Bogdan yanıma geldi, kadının elini omuzumdan çekti. Ona İngilizce bir şeyler söyledi ama kadın İngilizce bilmiyordu ya da bilmiyor gibi davranmıştı; Bogdan’a bakmak istemiyordu, onun yerine gözlerimi yakalamaya çalıştı.

“Annen son zamanlarda çok mu üzgündü?”

Doktorun saçları örgülüydü, annemden gençti. Örgülerden kurtulması gerektiğini düşündüm. Küçük bir kız çocuğu gibi görünüyordu.

“Belki” dedim bakışlarımı çevirerek, “ya da belki New York’ta yaşamak istiyordur. Hiçbir fikrim yok.”

Parti chambre séparée'de olacak, yani *hususî bir salonda*, diyor annem, Almanya'da olmamıza rağmen sözcük Fransızca, peki, diyorum, evet, diyor annem, burası Münih'in en iyi lokantalarından. Görevli paltolarımızı alıyor ve uzun, geniş bir merdiveni işaret ediyor. Annem elbisesinin eteklerini tutuyor, merdivenlerden koşarak çıkıyor, koşuyor, koşuyor, koşturmanın ortasında geri dönüyor, ipek elbisesinin etekleri üst basamaklara yayılıyor.

Altın yaldızlı bir kapıyı gösteriyor: "Buraya giriyoruz."

Yanında duruyorum – kapının arkasından sesler ve kahkahalar yükseliyor. Anneme dönüyorum.

"Babam şimdi orada mı?"

"Evet, baban ve başka birkaç kişi daha."

"İçeri girecek miyiz?"

"Biraz nefesleneyim."

"Babam burada olduğumu biliyor mu?"

Ufaktan kıkırdıyor.

"Yani evden kaçıp buraya geldiğini mi? Evet, biliyor."

"Evde değildim ama."

"Ne?"

"Evde değildim, o zaman evden kaçtığımı söyleyemezsin."

"Hayır."

"Catherine annem değil."

"Catherine çok üzgün, *kaçtığını* düşünüyor. Artık sana dadılık yapmak istemiyor."

"Kızgın mısın?"

"Hayır."

"Babam kızgın mı?"

"Hayır."

Bir nefes alıyorum, annemin elini tutuyorum.

"İçeri girecek miyiz?"

Annem bana bakıyor, yanakları kıpkırmızı. İpek elbisesi o kadar ince ve uzun ki geceliğe benziyor."

“Güzel görünüyor muyum?”

“Evet” diyorum.

“Tamam o zaman, içeri giriyoruz” diyor ve kapıyı açmak üzere.

Elini sıkıyorum, biraz daha beklemesini istiyorum.

“Ben de güzel görünüyor muyum?”

Annem gülümsüyor. Elimi bırakıp omuzlarımdan tutuyor, bana bakıyor. Üzerimde mavi bir elbise var.

“Güzelsin” diyor.

IV // Bana Merhamet Et

Kendi başına sözcük türetmek, ve bir eline
acısını, öbür eline bir avuç saf sesi alıp
(başlangıçta Babil halkının da yaptığı gibi belki)
bir arada öğütmek zorunda bırakılır, sonunda yepyeni
bir sözcük ortaya çıksın diye.

VIRGINIA WOOLF, “Hasta Olmaya Dair”

- KADIN Sen ve baban Tanrı hakkında konuşur muydunuz?
- ERKEK Babamla ben mi?
- KADIN Annen ve anneannen hakkında pek çok şey anlattın. Benden çok önce ölmüş olmalarına rağmen onları tanıyordum ama baban hakkında çok az şey biliyorum. Papazdı.
- ERKEK Evet, çok içe kapanık biriydi, sessiz ve içe kapanık. Babamla derin sohbetler edilmezdi.
- KADIN Hiç mi?
- ERKEK Hayır. Belli kurallara uymak zorundaydı ve bu kurallara minnettar olsanız da sürekli *kurallar, kurallar...* Kahretsin! Yemek hazır mı?
- KADIN Evet, birazdan. Birazdan bitireceğiz.
- ERKEK (*tereddüt eder*) Hayır...
- KADIN Evet, süremizi aştık ama yarın cumartesi, her zamanki gibi saat on birde buluşacağız. Ajandaya not edelim mi?
- ERKEK Evet.
- KADIN Pazar günü serbest.
- ERKEK Ha, tamam.
Bakışını kaçırır.
- KADIN Ajandaya not edelim mi?
- ERKEK Yarının serbest olduğunu mu?
- KADIN Hayır, yarın çalışıyoruz. Pazar serbest. Bunu ajandaya not edelim mi?
- ERKEK Evet, edebilirsin.

Kadın ayağa kalkıp yazı masasının üstünde duran ajandaya doğru gider.

Kadının bunu yaptığını biliyorum çünkü sesi mikrofondan uzakta bir yerden geliyor. Erkeğin sesiye yakında. Bu da iki ses arasında yeni bir uyumsuzluk yaratıyor.

KADIN (uzaktan) Yarın buluştuğumuzda... büyükbaba hakkında birkaç soru sorsam olur mu, merak ediyorum?

ERKEK (çok yakın, sanki eğilmiş doğrudan mikrofona konuşuyormuş gibi) Hayır.

KADIN Olmaz mı?

ERKEK Aslında olmaz, hayır.

KADIN Neden olmaz?

ERKEK Çünkü bugün çok fazla olur vardı. Yorgun düşeceğim ve yarın böyle bir gün daha istemiyorum.

KADIN Yarın çalışmayalım istersen?

ERKEK Hayır.

KADIN O zaman anlaşalım, yarın çalışmayacağız.

ERKEK Olur mu?

KADIN Ertesi gün çalışalım mı? Pazar günü?

ERKEK Hayır.

KADIN Cumartesi ve pazar günü projeye ara vermek ister misin?

ERKEK Evet.

KADIN Pazartesi çalışalım mı?

ERKEK Evet, çalışalım.

KADIN Ajandaya yazalım mı?

ERKEK Yazabiliriz.

KADIN O zaman buraya yazıyorum. Pazartesi saat on bir... olur mu?

ERKEK Olur.

Hastalanmadan önce uyuyamadığında komodininin üzerine yazı yazıyordu. Komodinin üzerindeki bir kâğıda değil doğrudan komodinin üzerine. Siyah keçeli kalem vardı. Komodin beyazdı.

Sadece komodine değil duvara da yazı yazıyordu, mesela: *Işığı kapat!* Çalışma ve oturma odasındaki masaların üzerine de. Bir isim, bir telefon numarası, hatırlaması gereken bir randevu, belki radyoda bir konser.

Ama komodin geceler için ayrılmıştı ve üstü dip dibe yazılmış tek tek sözcüklerle, cümleler, notlar, rüyalarla kaplıydı. Uzaktan bakınca komodinin üstü ayın haritasını andırıyordu.

Bir yerde üç mısralı bir kıta vardı:

Gerçek kâbus

SARABANDE

Kahrolası katarakt yayılıyor

Bach'ın beşinci çello süitindeki Sarabande'yi iki kişinin ıstıraplı dansı olarak gözünde canlandırıldığını söylemişti bir zamanlar.

- ERKEK Artık işimi yapamıyorum! Bitti artık.
- KADIN Hayır... bitmedi.
- ERKEK Evet, bitti.
- KADIN Sen ve ben tam bir haftadır konuşuyoruz... *Bittiğine* dair bir şey yok ortada.
- ERKEK Öyle mi sanıyorsun?... (*hevesle*) Bazen yaratıcılık, yazma isteği, Tanrı'nın meleği gibi aniden gelip omuzuma konar ve benimle konuşmaya başlar. Sarı kâğıtlarımı kapıp masanın başına geçmek için lanet olası bir heves gelir üzerime. Hâlâ çekmecenin içindeler... yazmak çok eğlencelidir... yazmak *afili* bir şeydir ... arada yazmak istediğim oluyor... ve sonra... ertesi gün... ah, biliyorsun işte, her şey... ertesi gün hevesim kaçıyor.
- KADIN Ama bana bu işin yalnızca bir disiplin meselesi olduğunu söylemiştin.
- ERKEK Evet, eskiden.
- KADIN Eskiden, ama şimdi değil mi? Neden şimdi değil?
- ERKEK Bilmiyorum. Bu bir... oyun, oyun olmaktan çıktı artık... Üff, hayır, bütün bu söylediklerimi unut, boş laf hepsi.
- KADIN Neyi unutacağım?
- ERKEK Oyun hakkında söylediğim zırvaları.
- KADIN Boş laf onlar mıydı?
- ERKEK Evet, şunu diyorum: Bu oynadığım bir oyundu... elzem olduğunu düşündüğüm bir oyun, sonra yok oluverdi.
- KADIN Tiyatro ve sinemayla ilgili her şeyin bir oyun olduğunu mu söylüyorsun?

ERKEK Hayır, onu değil ama yazmayı kastediyorum. İşi. Çok titizimdir... büyük olasılıkla meslektaşlarımdan bunu duymuşsundur.

KADIN Evet, ama bunu öncelikle senden duydum.

ERKEK Evet.

KADIN Doğaçlamayı asla sevmedin.

ERKEK Kesinlikle hayır.

Güler.

KADIN Hayır!

ERKEK (*gölmeye devam eder*) Hayır. Hah hah ha. Hiç bana göre değil. *Sihirli Flüt* bir oyundu, kuliste her gün Mozart'ın müziği duyulurdu, ama her şey inceden inceye düşünülmüştü. Dakiklik. Dakiklik. Dakiklik, kalbim.

Doktor N. kahverengi tüvit ceketi, papyonu, küçük parmakları, küçük dişleri ve uzun kirpikleriyle yaşlı, ufak tefek ve kerli ferli bir adam. Eski günlerdeki gibi hasta ziyaretine eve geliyor, ama eski günlerde değiliz, şimdideyiz, ya da şimdi değil, yedi yıl öncesinde, öyleyse hâlâ şimdiki zaman denebilir. Babama bakan altı kadından biri Doktor N. ye mutfakta bir fincan kahve ikram ediyor. Sonra babamın tekerlekli sandalyesinde beklediği salona geçiliyor. Ben kanepede oturuyorum. Doktor N. ikimizi de selamladıktan sonra –bütün bunlar öylesine kibarlıkla yapılıyor ki gören resmi bir davete katıldığımızı sanır– ayağa kalkıp odadan çıkıyorum. *Görüşmeniz için sizleri baş başa bırakıyorum beyler* gibi bir şeyler söylüyorum. Henüz birkaç adım uzaklaşmışken babamın doktora etrafını yabancıların sardığını söylediğini duyuyorum.

Sesini alçaltıp fısıldıyor:

“Galiba bir akraba ama pek emin değilim.”

“Kızınız” diyor doktor ve biraz utanmış bir biçimde gülüyor. “Ha-ha-ha. En küçüğü, sanırım.”

“Sahi mi? Doğrudur” diyor babam.

Bir müddet sonra bir şey söylemeden oturuyorlar.

Sonra babam şöyle diyor: “Kaç yaşında?”

“Aa, hımm, bilmiyorum” diyor Doktor N. ve aklı başında bir adam bir kadının yaşı konusunda asla tahmin yürütmemeyi bilir, gibisinden mırıldanıyor.

“Belki yetmiştir” diyor babam.

“Hayır, hayır” diyor Doktor N.

“Hayır mı? O...?” diyor babam.

“Sanırım biraz abartıyorsunuz,” diyor Doktor N. “Kırk yaşlarında olduğunu tahmin ediyorum.”

“Peki, peki,” diyor babam, “haklı olabilirsiniz.”

- KADIN Ingrid'i anlatır mısın? Bak, burada onun bir fotoğrafı var. Görüyor musun? Fotoğrafı görüyor musun?
- Yatak odasının duvarında Ingrid'in bir gençlik fotoğrafı asılı. Kadın bunu duvardan indirip erkeğe gösterir. Erkek fotoğrafı inceler. Fotoğrafta Ingrid'in kalın, kahverengi saç örgüsü sırtından aşağıya uzanmaktadır. Fotoğrafı babasının önünde ayna gibi tuttuğunda Ingrid dosdoğru ona bakmaktadır. Gözlerinde bir tebessümün izi vardır.*
- ERKEK (neredeyse duyulamayacak kadar alçak bir sesle) Onun için hayat ikimizin güven içinde seyahat edebileceği dümdüz, geniş, açık bir yoldu.
- KADIN İkiniz için de mi güvenli? Yoksa yalnız senin için mi? O da kendini güvende hissediyor muydu?
- ERKEK Evet. Öyleydi.
- KADIN Ingrid'le konuşuyor musun?
- ERKEK Evet, konuşuyorum, hep yakınımda.
- KADIN Öldüğünde Ingrid'e kavuşacağına inanıyor musun?
- ERKEK Buna kesinlikle inanıyorum.
- KADIN Ingrid'den başkalarına da kavuşacağına inanıyor musun?
- ERKEK Bilmiyorum, ama Ingrid'e kavuşacağım, bunu biliyorum. Bundan kesinlikle eminim. Hoparlörün açık mı hâlâ?
- Hoparlör diyor ama mikrofonu kastediyor.*
- KADIN Evet, bir sorun yok değil mi? Birazdan bitiriyoruz.
- ERKEK Bitti.

KADIN Yorgun musun?

ERKEK Evet, yorgunum.

KADIN Öğle yemeğinden önce biraz dinlenmek ister misin?

ERKEK Bilmiyorum. Öğle yemeği ne zaman?

KADIN Kırk beş dakika sonra... ya da hayır (*kol saatine bakar*) kırk dakika sonra.

ERKEK Öğle yemeği mi?

KADIN Evet, kırk dakika sonra.

ERKEK On ikide mi?

KADIN Şu anda saat on ikiyi yirmi geçiyor. Öğle yemeği saat birde. Öğle yemeğine kırk dakika var.

ERKEK Ne... bilmiyorum.

KADIN Ama ben biliyorum. Saat birde öğle yemeği yiyeceksin.

ERKEK Saat birde mi yiyeceğim?

KADIN Evet, saat birde omlet yiyeceksin.

ERKEK Saat birde omlet.

KADIN Öyleyse yarım saatten biraz fazla var yemeğe.

ERKEK Emin misin?

KADIN Evet, eminim. *Kesinlikle eminim.*

ERKEK Kesinlikle emin misin?

KADIN Norveççede *skråsikker* diyoruz, *skrå* sözcüğünden geliyor, parşömen anlamında.

ERKEK Ne diyorsunuz?

KADIN *Skråsikker.*

Uzun bir sessizlik.

ERKEK Evet, bugünün alıştırmalarını burada bitirsek iyi olur.

KADIN O zaman kapatıyorum. Bak, Ingrid hakkında sorular sormakla seni üzdüm mü?

- ERKEK Evet.
- KADIN Özür dilerim.
- ERKEK Beni inciteceğini nereden bilebilirdin ki? Üff!
- KADIN Bugünlük bu kadar yeter.
- ERKEK Evet.
- KADIN Ama bir şeyi merak ediyorum... ajandayı getireyim mi, yarınki randevumuzu yazalım mı?
- ERKEK Evet ama bu işleri karıştıracak.
- KADIN Neden?
- ERKEK Çünkü burada çalışan kadınların buraya gelip bize yardım etmesi gerekecek... onları her dakika buraya sürükleyemeyiz.
- KADIN Ama ajandayı alıp başkalarının yardımına gerek kalmadan randevuyu istediğimiz gibi kendimiz yazamaz mıyız?
- ERKEK Hayır, bu mümkün değil.
- KADIN Anlıyorum... ama o zaman yarın saat on birde buluşacağız diyelim mi?
- Bitmek bilmez bir ara.*
- ERKEK Evet.
- KADIN Biraz kararsız kaldın galiba?
- ERKEK Evet, biliyorsun işte, ben meşgul bir adamım.
- KADIN Evet, tabii ki.
- ERKEK Meşgul adamların kararsız kalmaya hakkı var.
- KADIN Evet, doğru.
- ERKEK O halde saat bir demeyi öneriyorum.
- KADIN Hayır, o zaman öğle yemeği yiyorsun.
- ERKEK İyi, o halde birlikte öğle yemeği yiyebiliriz. Sanırım yemekte omlet olacak, belki bir kadeh şarap da içebiliriz. İyi olmaz mı?

Ağır, pürüzsüz başı eğik, sessizce oturmuş, önündeki omletle oynuyordu. Başını kaldırdı, bana baktı, başını eğdi ve yemeğinden bir lokma aldı, tekrar başını kaldırdı. Sonunda ağzını açtı, yemek için değil, konuşmak için.

Çok uzun süredir orada öylece oturuyorduk, nihayet bir şeyler konuşulacağı için rahatladım ve öne eğildim. Buruş buruştu, beti benzi atmıştı, bakışları istemsizce yumuşaktı ama yanakları al aldı.

Anne Carson bir türlü aklımdan çıkaramadığım birkaç sözcük yazmıştı: “Ölmeden önce neden yüzümüz kızarıyor?”

Masada, aramızda duran ketçap şişesini işaret etti, o da kırmızıydı. Ve birilerinin vakit ayırıp topladığı kır çiçekleriyle küçük cam vazonun yanında çirkin duruyordu. Yemek masası tanıdık, çam, kır çiçekleri de ama ketçap şişesi hataydı, babamın evinde kocaman, çirkin, kırmızı bir hata.

Uzun bir suskunluktan sonra babam hiç ketçap tadıp tatmadığını sordu. Sohbet etmeye çabaladığını sezdim. Bu bir partiye eğer o ev sahibi, ben de misafirdim. Eğer ketçabın tadına hiç bakmadıysam hayattaki büyük tecrübelerden birini kaçırma tehlikesiyle karşı karşıya olabileceğimi söyledi. Ne cevap verecektim? Ketçap hakkında bir şeyler mi söylemeliydim?

On altı yaşımdan bu yana partiler veririm ve içimde hep kötü bir şeyler olacağı korkusu vardır.

Bazen beni tanıyordu, bazen tanı mıyordu. Her sabah umarım durumu şöyle değildir de şöyledir diye geçiriyordum içimden. Sonraları üçüncü bir durum daha keşfettim, birinci ve ikinci durumdan daha kafa karıştırıcı bir durum. Çoğunlukla kim olduğumu biliyordu ancak bildiğinin doğru olup olmadığından kuşku duyuyordu.

Ölmek zaman aldı, bu *süregiden* bir şeydi, ve biri bana o yazı sorsaydı: O şimdi ne yapıyor? diye, ölmeye yattı, derdim, elbette tamamen doğru sayılmazdı bu, çünkü her ne kadar çoğunlukla sırtüstü *yatıyor* olsa da *oturduğu* ya da *iki büküm olduğu* durumlar da vardı, zaman zaman işgüzar ya da iyi niyetli kadın ellerinin onu *kaldırıp* tekerlekli sandalyeye oturttuğu, *tekerlekli sandalyeyi iterek* mutfığa götürüp omlet ikram ettiği de oldu.

Kafasının ağır çekmesinden, bir bez bebek gibi yırtılıp lime lime olmasından korkuyordum. Bir poşet elmadan daha ağır değildi.

Yatak odasındaki pencereler kapalı tutuluyordu, börtü böcek içeri girmesin diye, ama yine de duvarlarda, tavanda kelebekler vardı (oturuyorlar mıydı? ayakta mı duruyorlardı? yapışmışlar mıydı?), üzerlerine ağır, kışa özgü bir hava çökmüştü, beyaz zemin üzerinde siyah lekeler. Yatağa uzanıp gözlerimi tavana diktiğimde, sisli bir görüntü ortaya çıkana kadar gözlerimi kısıtışım kelebeklerden çok başka şeyler görüyordum. Kan lekesi görüyordum, büyük ihtimalle suç dosyalarında yer alan kan lekesi analizleri hakkında bir makaleyi yeni okumuş olduğum için. Karda çakıl taşları görüyordum, yatak odasında sıcak ve boğucu bir hava vardı, hem dışarısı hem içerisi sıcaktı, karı özlüyordum. O kocaman yatakta babamın yanında yatıp karı ya da en azından serin bir esintiyi özlüyordum, bazen onunla konuşuyordum, bazen ona şarkı söylüyordum, belki de yatakta yanındamı istemiyordu, konuşmamı, şarkı söylememi istemiyordu, belki rahat bırakılmak, huzur içinde ölmek istiyordu ama bunu dile getiremeyecek kadar zayıf düşmüştü.

Kelebekler bedensel, hatta fiziksel bile olmayan bir tür var olma biçimiydi, bir, iki, üç, dört tane saydım. Bir kelebek güzeldir, odanızda uçuşur, buna bir anlam yüklediğiniz olur, güzelliğine hayran kalırsınız, bu kadar zarif bir şey karşınıza çıktığında minnettar olursunuz, ama aynı anda bir sürü kelebek –üstelik neredeyse zifiri karanlık ve sıcak bir yatak odasında– olunca işler değişir. Onlar ne ise o, onlar kim ise o. Sizden bir şey istedikleri yok, uçmak bile istemiyorlar. Yataktan kalktım, perdeleri çektim ve pencereyi ardına kadar açtım.

Babam “Hayır, olmaz” diye mırıldandı ışık yüzüne vurunca.

Kelebeklerin dışarı salınmaktan hoşlanacağını, kocaman kanatlarını açıp ışığa uçacaklarını sanıyor insan ama hayır, orada

sendeleyerek durdum, kollarımı sağa sola salladım, *kışşş, kışşş* diye seslendim ama nafile, duvarda öylece durdular.

Evi babamın bir uzantısı gibiydi. İzinsiz ortalıkta dolaşamazdınız, her şeyin kuralı vardı, örneğin, mutfaktan bir bardak su alıp asla salona getirmezdin. Bana bunu kimse söylemedi. Kimse şöyle demedi: Salona su getirmek yasak. Bildiğim bir şeydi bu. O kadar iyi biliyordum ki (hem de çok uzun zamandır) üzerine kafa yormam gereken bir şey değildi bu. Çakıllı kumsala ve Baltık Denizi'ne manzarası olan bu upuzun, alçak evin, içinde yaşayan herkesi kapsayan namuslu bir düzeni vardı, yetişkinler ve çocuklar işlerine bakarlardı, vakit geçirirlerdi, duygusal kapışmalardan uzak durulurdu. En baştan tasarlanmış ve planlanmış küçük bir dünya.

Ingrid'in zamanında içeride kelebekler olamazdı. Giriş, mutfak ve salonun açıldığı yerdeki yüksek dolapta duran uzun saplı süpürgeyi almaya gittim. Hazreti Süleyman bu eve misafir gelseydi sadece her şeyin bir *zamanı* var demekle kalmaz, her şeyin bir *yeri* var da derdi.

Ingrid her sabah bir halı dövme sopasıyla evin içinde dolaşır ve koltuklardaki, kanepedeki ve yataklardaki yastıkların hepsini döverdi, Ingrid yastıkları kabarttıktan sonra kanepeye oturduğunuzda kanepeler çöker, ezilir ve dağılırdı. Ingrid babamdan yıllar önce ölmesine rağmen hâlâ oda oda dolaşıp yastıkları dövüp kabartıyordu sanki.

Tekerlekli sandalyesinde otururken, sıska bacakları dikkatimi çekti, balerin bacakları, ayağında koyun derisinden kocaman terlikleri vardı. Terliklerden birine V, diğetine H harfini¹² yazmıştı. Siyah keçeli kalem kullanmıştı. Terliklerinin üzerine V ve H harflerini yazalı yıllar olmuştu. Şimdi hiçbir şey yazabilecek halde değildi.

Çizgili geceliği dizlerinin üzerinde sallanıyordu, çok büyüktü, ondan daha iriyarı başka bir adamın geceliğiymiş sanki, o iriyarı adam da, kendisinininki çok küçük ve dar geldiğinden, geceliğini arayıp duruyordu şimdi. Babam yatak odasından mutfığa götürüldüğünde HAYIR! diye bağırdı, sonra iki büklüm olup ufalmaya çalıştı, tekerlekli sandalyesinde yok olmak, tekerlekli sandalye *olmak* istiyordu sanki, ölmeye zaman harcadı, sadece yatıp ölmedi ya da oturup ölmedi ya da iki büklüm olup ölmedi ya da HAYIR! diye bağırp ölmedi, mırıldandı, haykırdı, fısıldadı, hırıldadı, bir keresinde yatakta yanında yatmış şarkı söylüyordum, bir ninni, kendi çocuklarıma söylediğim ninniye, ışık geçirmeyen perdeler (her zamanki gibi) kapalıydı, gün ortası olmasına ve güneş dışarıda ortalığı kavurmasına rağmen oda karanlıktı. Eskiden ölüme dair kâbuslarıyla düşüncelerinin parlak güneş ışığında ortaya çıktığını söylerdi ve uçları yerlerde sürünen, toza bulanık sarı-bej renkteki ağır perdeleri her açmaya kalkıştığımda itiraz ederdi. Bana göre onun odası çok karanlık ve havasızdı, duvar ve tavandaki kelekeler de göz kulak olmaktan hoşlanmıyordum ama orada karanlıkta yatıp ona şarkı söyledim, çocuklarımla çok sevdiği o şarkıyı. Onu doğru dürüst göremiyordum, o da beni göremiyordu, yatakta yan yana yatan iki gölgeydik, gölgelerden biri şarkı söylüyordu, diğer gölge sessizdi, uzun süredir bir şey dememişti, şarkının yarısına gelmişken acaba öldü mü diye merak ettim, belki de ölmesini, hani derler ya, *uykusunda gitmesini* umuyordum. Ninninin bir sürü dizesi vardı, çocuklarımla ninniye bu yüzden çok seviyorlardı, sonuna var-

12 Norveççede sol "venstre", sağ "høyre" sözcüğü ile ifade edilir. (ç. n.)

mak zaman alıyordu, onlar da ninniye söylemeye başladığım andan itibaren iyi geceler dememe, ışığı ve kapıyı kapatmama kadar geçen zamanın mümkün olduğunca uzamasını istiyorlardı. Eva gecedен korkar, yatma ve uyuma vaktinin gelmesi ödünü koparır, vakit geçirir, bir dilim reçelli ekmek ister, bir bardak su ister, öpücük ister, uzun şarkının tüm dizelerini söylememizi ister, orada babamın yanında yatarken –üçüncü ya da dördüncü dizede– aklıma gelen suydı: belki de şu anda ölmüştür?

Ama birkaç dize sonra incecik bir fısıltı işitildi: “Çok güzel.”

Sesi gayet belirgindi, sanki başka bir zamandan geliyor gibiydi. Bu ise yeni bir zamandı.

Birbirimize karşı hep çok nazik davranmışızdır. Şöyle dedim: “Öyle mi düşünüyorsun?” Cevap alamadım. Sonra şunu sordum: “Bir şarkı daha söyleyeyim mi?” O zaman şöyle dedi: “Hayır, teşekkür ederim.”

Nezaket önemliydi, nezaketten dolayı minnettarım, sonuna kadar gayret ettik.

KADIN Ama sen hep ölüm hakkında kafa yoran karakterleri tasvir ettin – filmlerinde, sahneye koyduğun oyunlarda ve yazdıklarında ölüm var hep.

ERKEK Aa, öyle mi...?

KADIN Yanılıyor muyum? Ölüm kafanı çok kurcalıyor muydu?

ERKEK Evet, belki, bir bakıma, ama çok değil, ölümü o kadar da kafama takmıyordum aslında.

KADIN Bunu söylemene şaşırdım.

ERKEK Masal, hayal ürünü olarak ölüm evet, ama ölümü asla ciddiye almadım. Şimdi ciddiye almam gerekiyor.

KADIN Ne demek bu?

ERKEK Aa, amma sordun!

KADIN Sorduğum için kızıyor musun?

ERKEK Hayır, hayır, hayır.

KADIN Bir şeyleri ciddiye almam gerekiyor dediğinde ne demek istiyorsun?

ERKEK Bir şeyleri ciddiye almak *somut* olmak demek.

KADIN Somut olmak mı?

ERKEK Somut olma zorunluluğu beni korkutur.

KADIN Neden?

ERKEK Anlıyorsun herhalde: çünkü gerçek. Değiştirmek mümkün değil... elin mahkûm... üstesinden gelmen gereken bir şey... şaka değil. İşin aslı şu, ben hiçbir şeyi ciddiye almam.

Sessizlik.

- KADIN Böyle biri olduğunu mu düşünüyorsun – hiçbir şeyi ciddiye almayan biri?
- ERKEK Bazen öyle düşünüyorum, evet. Ve hayır – aynı zamanda tam tersiyim.
- KADIN Yani her şeyi ciddiye alıyorsun?
- ERKEK Evet... Hangisi olmayı tercih ederdim bilmiyorum.

Yaşamının son yılında ona bakan kadınlar vardiyalı çalışıyorlardı. Gelip gidiyorlardı, yatak odasının perdesini açıp kapamaktan çok daha fazlasını yapıyorlardı. Kadınlardan biri akşamları radyo dinler, diğeri salonda ütü yapar, üçüncü kadın mutfakta elbise dener, dördüncü kadın şarkı söyler, beşinci kadın *ona annesini hatırlattığını söylüyor* der, altıncı kadın bir tomar anahtarı şingirdatarak ortalıkta dolaşırdı ve ev ufak ufak değişti. Bu evdeki her şey kesin kurallar gereğince, belli işlere ayrılmış odalarda, belirli zamanlarda yapılırdı, akşamları baba hariç kimse radyo dinlemezdi, kimse salonda ütü yapmazdı ya da mutfakta elbise denemezdi.

Kadınların yüzlerini gözümün önüne getirmeye çalıştığımda her şey bulanıklaşıyor. Onları düşündüğümde aklıma elleri geliyor.

Ölümü için düzenlemeler yapmıştı. Kendi yatağında ölecekti, yüzü çakıllı sahile, eğri büğrü çamlara, denize ve sürekli değişen ışığa dönük olacaktı. Tarihçi Henry Adams “Herkes kendi evrenini sırtlanmalı” diye yazar, “ve insanların çoğu komşusunun kendi evrenini sırtlanmayı nasıl başardığını öğrenmekle çok az ilgilenir.”

Ona bakan kadınlar daha önce çocuklara ve yaşlılara bakmışlardı, elleri tecrübeli, hırpalanmış ellerdi, yine de onlara şefkatli eller demek içimden gelmiyor. Ancak babam işlerin istediği gibi yürütmesine karar vermişti. *Allahın belası huzurevi filan istemiyorum. Kendi evimde ölmek istiyorum. Elden ayaktan düştüğümde çocuklarımın eline kalmayacağım. Duygusal tantanaya maruz kalmak istemiyorum.*

Bu kadınlar her zaman yaptıkları şeyi yapıyorlardı, en azından yetişkin olduktan sonra – onları genç kız olarak gözümde canlandıramıyorum. O yaz her şey ölümüne dairdi, son büyük iş, ölüm yaşama yaslanmıştı, yaşam ölümüne. Sabah uyanıyor, akşam uyuyordu ama yine de her gün ölüyordu. Kalbi çarpıyordu ama yokluğu çok yoğundu. Adadan kadınlar ona bakıyordu, her zaman yaptıkları şeyi

yapıyorlardı – tekerlekli sandalyeyi itiyor, onu kaldırıyor, besliyor, yıkıyor, sırtını sıvazlıyor, kuruluyor ve ütüünü yapıyorlardı.

Uzun saplı süpürgeyi alıp tekrar babamın odasına gittim. Küçükken babayla Ingrid'in odasından benim ve Daniel'in bölümünün bulunduğu evin öteki ucuna kadar olan mesafenin kaç adım tuttuğunu sayardım.

Daha önceleri yıkayan, elektrikli süpürgeyle süpüren, ütüleyen Ingrid'di, yama diker, daktiloda metinleri temize çeker, çarşaflarla nevresimleri kurutma dolabının içine asar, merdaneden geçirir, hiçbir şey yanlış bir şekilde kıvrılıp katlanmasın diye yatakları o yapardı, alışverişi çıkar, yemek yapar, ortalığı toplar, arşivi düzenler, muhasebeyi tutar ve mektupları cevaplardı.

Parmakucumda yükselip süpürgenin sapıyla dikkatlice kelebeği dürttüm, sertçe dürtmekten korkuyordum, onu öldürmek istemiyordum, bir sineği gözümü kırpmadan öldürebilirdim ama kelebeği değil, neden bilmiyorum, bunlar güzel bile değillerdi, onları dürttüğümde yerlerinden bile kıpırdamadılar. Duvarda öylece duruyorlardı, bir, iki, üç, dört ve daha önce görmediğim beşinci, kanatlarıyla orada yayılmışlardı, hiçbir yere gitmek istemiyorlardı, hiçbir şey istemiyorlardı, pes ettim, süpürgeyi köşeye koydum, yeniden babamın yanına uzandım.

Ağırlığının bir poşet elma kadar olduğu doğru değil, kocaman bir ağaçtan daha ağır diye de yazabilirdim. Ağır mıydı yoksa hafif mi, bir şey söyleyemeyeceğim.

Onu yatar pozisyonundan oturur pozisyona getirmeyi beceremedim. Su verecektim. Bir ton çekiyordu kesin – koca bir ağaç kaç kilo gelir ki? Mesela bir karaağaç? Sonunda yatakta rahatsız ve su içmek için hiç uygun olmayan bir biçimde yarı yatar yarı oturur pozisyonda kaldı, ben de yatağın kenarında yarı yatar yarı oturur pozisyonda, bir kolumu omuzuna atmıştım, diğeriyle de komodinin üzerindeki su bardağına uzanmaya çalışıyordum, ikimiz de bu pozisyonda kördüğüm olmuştuk; menşei belli olmayan, bitmemiş bir heykel. Sonunda bardağı tutup dudaklarına dayadığımda yerimizi ancak

bulabilmiştik. Artık kördüğüm değildik, kıpırdayabiliyorduk ama babam ağzını açıp suyu içemedi. Bardağı hafifçe dudaklarına değdirdim. Neden susamış olduğunu, su istediğini düşündüğümü bilmiyorum: Susadım dememişti. Bardağı işaret etmemişi. Günlerdir benimle konuşmamıştı. Belki de artık su içmemeye karar vermişti.

Sonradan dudaklarını ıslatmam gerektiği geldi aklıma. Daha önce ölüm döşeğindeki birinin yanında hiç bulunmamıştım ama birçok kitap okumuştum ve bunun yapılması gerektiğini biliyor olmalıydım. Dudaklarını ıslatırsın. *Bana merhamet et ve Lazarus'u gönder, parmağının ucunu suya batırıp dilimi serinletsin.*¹³ Zengin adam bir bardak su istemiyor. Yoksul adamın parmağının ucunu suya batırıp dudaklarını ıslatmasını istiyor. Zengin adam ne ölüdür ne de diri, ikisinin arası bir şeydir, susamıştır, neye ihtiyaç duyduğunu ve bunu nasıl elde edeceğini biliyordur.

İşler sarpa sardı. Sakarlığım yüzünden, feci sakarlığım yüzünden işler sarpa sardı. Ailemdeki kadınlar –baba tarafından değil, anne tarafından– feci sakardır. Yolda tökezlerim, dosdoğru ağaçlara toslarım, yere şarap dökerim. Bu kez babamın üstüne su döktüm, döküldü, boynundan, köprücük kemiğinden, göğsünden aşağıya, yastığın ve çarşafın üzerine soğuk su döküldü. Su tenine değince irkildi, hiç bu kadar soğuşunu görmemişti herhalde, teninin sıcak ya da soğuk suyla temas ettiğinde ne yaşadığını nereden bilecektim ki, ama suyun şimdi aktığı yerlere –boynundan, köprücük kemiğinden, göğsünden aşağıya– çok uzun zamandır hiçbir şeyin değmediğini biliyordum, sanırım bu yüzden konuşmak için ağzını açtı ama tam da konuştu sayılmaz, bana söyleyeceği son sözlerini ağzında geveledi:

“Allahın belası orospu” dedi.

“Özür dilerim Baba.”

Ve şöyle devam etti: “Buz gibi lan... Allahın belası orospu.”

13 “Zengin Adam ve Lazarus Meseli”, İncil (Yeni Ahit), Luka, Bap 16: 19-31. (ç. n.)

Yaşlanmak bir iştir. Bedeni beyni dinlemeye ikna etmek ve sonra da beyni kendini dinlemeye ikna etmek, Tanrı yardımcınız olsun. Baba hayatı boyunca inanç, inançsızlık ve kuşku arasında gidip geldi. Bir defasında şöyle demişti: “Bir yandan Ingrid’i tekrar göreceğime inanıyorum, öte yandan da ölmenin bir mumu söndürmeye benzediğine.”

Şöyle dedi: “Yataktan kalk, duş yap, çoraplarını, ayakkabılarını, temiz giysilerini giy, kahvaltı et, bisiklete bin, çalış.”

Ayakkabınızı bağlayacaksınız diyelim; bu fiziksel bir çaba, parmakları kullanma becerisi ve zekâ gerektirir, altı ile dokuz yaş arasındaki çocukların hepsi bunu bilir, o yüzden ayakkabı bağlamak ciddi bir meseledir, düğüm atmak esrarengiz bir şeydir, parmaklar, eller, ayakkabı bağları, hepsi görünüşe göre çözilemeyen bir problemidir. Ayakkabı bağlamayı öğrendiğiniz andan itibaren bu işin ne kadar karmaşık olduğunu unutursunuz, yıllar geçer ve kendinizi çorabın topuğunu üste gelecek şekilde giymiş ayaklarınıza bakarken bulursunuz.

Baba tek başına otururdu, özellikle geceleri, küçük bir odada, kendini başkaları hakkında düşünmeye verirdi. Bu ritüeli de şöyle açıklardı: “Onu gözümün önünde görüyorum, dudaklarını, bakışını, çizgilerini, yüksek sesle adını söylüyorum, adını söylerken kendi sesimi duyuyorum, bana döndüğünü görüyorum, hareketlerinde belki bir tuhafılık var, belki de gülüyor, sonra gülüşünü düşünüyorum ya da söylediği bir şeyi... evet, bak, bu bir kadın olmak zorunda değil, erkek de olabilir ya da bir çocuk. .. Diğerlerini düşünüyorum, yaşayanları ve ölüleri, sonra da onlar için bir mum yakıyorum.”

Erkek kadından perdeyi açmasını ister. Kadın kalkıp pencereye gider ve perdeyi açar.

ERKEK Daha aydınlık böyle.

Kadın pencerenin önünde durmaya devam eder.

KADIN Şimdi denizi görebiliyoruz.

ERKEK Ben göremiyorum.

KADIN Biraz daha açayım mı?

ERKEK Hayır.

KADIN Üşüyor musun?

ERKEK Hayır.

KADIN Bir battaniye daha ister misin?

ERKEK Hayır.

KADIN İyi, o zaman gelip yanına oturayım.

ERKEK Bana nerede yaşadığımı sorduklarında, ben daha bir şey söyleyemeden Hammars'ta yaşadığımı söylüyorlar.

KADIN Ama orada yaşıyorsun değil mi?

ERKEK Evet.

KADIN Stockholm'ü özlüyor musun?

ERKEK Evet.

KADIN Tiyatroyu özlüyor musun?

ERKEK Evet.

Yirmili yaşlarımdayken babam Agnes von Krusenstjerna'nın yedi ciltlik romanı *von Pahlen Kızları*'nı okumamı istemişti. İlk kitaba başladım, birkaç sayfa sonra sıkıldım ve kitabı tekrar kitaplığa koydum. Okumadığımı fark ettiğinde hayal kırıklığını ve kızgınlığını gizleyemedi. Birkaç yıl sonra ona Hedvig Charlotta Nordenflycht'in 1741'de yazdığı "Kadınların İnce Zekâlarını Kullanma Görevi" şiirini okuduğumu söyledim, ama bunun *von Pahlen Kızları*'nı okumamış olduğum gerçeğini telafi etmek için diş dokunur bir faydası olmadı. Yıllar sonra kendi kütüphanesini inşa etti, Hammars'taki ev daha da uzadı, kütüphane kendisinin de katkıda bulunduğu çizimler doğrultusunda çam ağacı, aydınlatma ve camdan oluşuyordu. Kütüphanede Hedvig Charlotta Nordenflycht'in *Kederli Üveyik* adlı şiir derlemesini buldum. *Kederli Üveyik* derlemesindeki şiirler, şairin ikinci kocası rahip Jacob Fabricius sadece dokuz ay süren bir evliliğin sonunda öldüğünde yazılmıştı. Kitabın tam adı şöyledir: *Kederli Üveyik ya da Binbir Acılı Şarkı, tutkulu bir Dinleyici tarafından derlenmiş ve güzel MELODİLER eşliğinde bir araya getirilmiştir*.

Binlerce kitabı vardı, sürekli okurdu ve önemli bulduğu yerlerin altını çizirdi.

Ingrid'in ölmek üzere olduğu dönemde, bir kadının eşini Alzheimer yüzünden kaybetmesini konu alan, Ulla Isaksson'un *E Hakkında Kitap* adlı eserini okuyordu. Baba Ingrid'i kanser yüzünden kaybetmişti. Kitabı okumamı istedi. Kendisi bu kitabı elinde siyah keçeli kalemle okumuştı. Sayfaların kenarına notlar almıştı. Cümlelerin altını çizmişti. Onun okuduğu, içini karalayıp çizimler yaptığı bir kitabı okumak yanlış bir şey söyleme korkusuna kapılmadan onunla konuşmak gibiydi.

Ingrid'in cenazesinden birkaç hafta sonra eğri büğrü çamlara, çakıllı sahile ve denize bakan manzaralı salonda bütün gece oturduk. El ele tutuşmuş, Baltık Denizi'nden yavaş yavaş doğan kıpkızıl sabah güneşinden gözlerimizi ayırmamıştık.

*Bu ıssız yerdeki Sahilde Dalgalara dalıp gitmiş.*¹⁴

Oslo'ya geri dönmem gerektiğini söyledi, beni orada istemiyordu. Elimi bırakmamıştı, gece boyunca parmak eklemlerimiz büzüşüp uçuk mavi bir renge büründü.

“Yetmiş dört yaşında yaşlı bir adamım,” dedi babam, “ve Tanrı beni çocuk odasından attı.”

E Hakkında Kitap'ta Ulla Isaksson İsveçli şair Elin Wägner'den bir alıntı yapar: “İnsanın cehennemi bile dayayıp döşemesi gerekir.” Babam sayfanın kenarına ünlem işareti koymuştu.

Yedi yaşındayken babam yazıda ünlem kullanılmaması gerektiğini söylemişti. Üç kedi yavrusu hakkında bir öykü yazdım. Adı “Üç Kedi Yavrusu!” idi.

Yaşlandıkça el yazısı giderek daha okunmaz oluyor. Eli titriyor, gözünün biri zayıf görüyor, harfler bulanıklaşıp birbirine giriyor.

Babamın sayfanın kenarına koyduğu ünlem işareti tüm bunların damgasını taşıyor. Kısa bir dikey çizgi ve nokta. Yanan bir mum. Kırk bir dal parçası. Anakara ve ada.

14 Hedvig Charlotta Nordenflycht'in şiirinden. (ç. n.)

ERKEK

Ara sıra salona gidip şöyle diyorum: Duvardaki resimle ilgili bir şey yapalım... sonra odada duran adama dönüyorum... bu adı sanı bilinmeyen biri. Şöyle diyorum: Bu resim ben geldiğimde buradaydı zaten, o zaman adı sanı bilinmeyen kişi şöyle diyor: O zamanlar burada bir şey yoktu, bu resmi asan sensin, odaların hepsini sen çizdin, inşa ettin, döşedin, her şey senin... Ve bu cümleyi –her şey senin– çeşitli biçimlerde kafamda evirip çeviriyorum... Rüyamda kendimi Saray’a giderken görüyorum, sonra bir adam geliyor, adı sanı kesinlikle bilinmeyen biri ve şöyle diyor: Nereden geliyorsun, aslında, şöyle diyorum: Fârô’daki Hammars’tan, adam da şöyle diyor: Orada kimin yaşadığını öğrenmenin vakti gelmişti zaten, evet, sanırım orada yaşayan benim, diyorum biraz tereddüt ederek.

V // Gece Arkadaşın

*Henry Porter hakkında kesinkes bildiğimiz tek şey
adının Henry Porter olmadığıdır.*

BOB DYLAN / SAM SHEPARD

Anne baba, çocuklar, sevgililer, dostlar, düşmanlar, erkek kardeşler, amcalar ya da tesadüfen yoldan geçenler gibi gerçek insanlar hakkında yazmak için onları kurgusal karakterlere dönüştürmek gereklidir. Onlara can katmanın tek yolunun bu olduğuna inanıyorum. *Hatırlamak* tekrar tekrar gözden geçirmektir, her defasında da aynı şaşkınlıkla.

“Otobiyografi yalnız olma duygusuyla başlar” diye yazar John Berger.

Bizi, sanki başka hiçbir yere ait değilmişçesine, bir kitapta ortaya çıkarırsam neler olacağını görmek istedim. Benim için şöyle oldu: Hiçbir şey hatırlamıyordum ama Georgia O’Keeffe’in bana babamı hatırlatan fotoğrafıyla karşılaştım. Hatırlamaya başladım. Şunu yazdım: “Hatırlıyorum”, ne kadar çok şey unuttuğumu anladığımdan cesaretim kırıldı. Birtakım mektuplar, fotoğraflar, sakladığım darmadağın notlar var, neden bazı notları saklayıp bazılarını saklamadığımı açıklayamam, babamla yapılan altı söyleşinin kaydı var, ama kayıtları yaptığımızda babam o kadar yaşlıydı ki kendi hikâyesinin ve ortak hikâyemizin büyük bir kısmını unutmuştu. Olan biteni hatırlıyordum, olan biteni hatırladığımı sanıyordum ama bazılarını uydurduğumdan eminim, tekrar tekrar anlatılan bazı hikâyeleri ve sadece bir kez anlatılanları hatırlıyorum, bunları bazen can kulağıyla, bazen de yarım yamalak dinlerdim, tüm bunları yan yana, üst üste koyuyorum, bırakıyorum birbirleriyle çarpışsınlar, bir yön bulmaya çalışıyorum.

Son yıllarda pek çok geceyi uykusuz geçirdim, bir dönem bundan kurtulmak için uyku ilacı kullandım, uykusuz geçirdiğim geceleri bir türlü değerlendiremedim, tek yaptığım yattığım yerden tavanı seyretmekti.

Kısa bir süre önce eşim tavanarasında ses kayıt cihazını buldu. Play'e bastım ve bulmuştum işte. Baba ve ben. Seslerimiz uzaktan geliyordu. Kayıtlar o kadar uzun zamandır ortalıkta yoktu ki bunları hayal ettiğime inanmaya başlamıştım sonunda.

Babam uyuyamadığında komodinin üzerine yazardı. Babam öldükten sonra komodinin bir fotoğrafını çekmiştim, cep telefonumda kayıtlı, komodinin üzerindeki farklı yerleri büyütebiliyorum:

ON YIL

deli gibi

Ingrid'i arıyorum

KORKUYORUM

KORKUYORUM

KORKUYORUM

KORKUYORUM

KORKUYORUM

Gri ve sıkıcı

bir film yaptım; niyetim

zamanın ruhunu gözler önüne sermekti

Ingrid de korkuyor

tam bir fiyasko

Ve zehir zemberek eleştiriler

BOKTAN BİR GECE

Bunu yazdığında üstünde yattığı yatak derli toplu, yıllardır böyle. Yastıkların ve yorganın üzerinde beyaz, dantel bir yatak örtüsü serili. Hayatta olduğu son yaz yatak odasının duvarında yazdığı şeyler duruyordu ama şimdi silinmişler. Bunları duvara yazan o değildi, ona bakan kadınlardan biri onun yerine yazmıştı. Onun talimatları doğrultusunda büyük harflerle, her zaman kullandığı aynı kalın siyah keçeli kalemle önce adını sonra yer isimlerini – Hammars, Fårö, İsveç, Avrupa, Dünya, Evren– yazmıştı. Odası bir zarfı – bir çocuk defteri.

Her şey aynen bıraktığı yerde duruyor. Hammars'taki ev, gelecek kuşaklar için muhafaza ediliyor, öyle denir ya. Yabancılar bir odadan

diğerine geçiyor. Bazıları fotoğraf çekiyor. Bazıları sandalyelere ya da kanepeye oturuyor, masalara yaslanıyor, elektrik düğmelerini açıp kapatıyor, belki de yatağı denemek için dikkatlice onun yatağına uzanıyor.

Oslo'da bir akşam televizyonu açıyorum ve video kütüphanesi dediğimiz odadaki yeşil koltukta orta yaşlı ünlü bir film yönetmeninin oturduğunu görüyorum. Orada iki yeşil koltuk vardı, biri Ingrid'in, diğeri babamın. Hâlâ orada duruyorlar. Orta yaşlı film yönetmeni Ingrid'in koltuğunda oturuyor ve kameraya konuşuyor.

Video kütüphanesi – odanın özeti: Daniel'le ben büyüüp çocuk odasına ihtiyaç duymadığımızda babam bu iki küçük odayla küçük banyoyu televizyon odasına dönüştürdü. VHS kasetlerden oluşan büyük bir koleksiyonu vardı. Tüm kasetlerin listesi çıkarılmış ve duvarlara monte edilmiş raflarda alfabetik sıraya göre dizilmişti. Saat on birden sonra ve üçten önce gelip kaset ödünç alabilirdiniz.

Her kaset ödünç aldığınızda filmin adını, tarihi yazıp imza atıyordunuz. Geri getirdiğinizde de teslim tarihini yazıyordunuz. Küçük bir masanın üzerinde bir tükenmez kalem, üzerine bilgileri not edebileceğiniz sarı bloknot duruyordu.

Arada sırada siz bir film ararken odaya girerdi.

“Claire'in Dizi'ne ne dersin?”

“Hayır, sanmıyorum, bu gece olmaz baba, o filmi pek çok kez seyrettim.”

“Rohmer ama.”

“Evet, biliyorum.”

Ortalıkta dolanıp raflara göz gezdirir.

“Sautet'nin *Ayazda Bir Yürek*'i o zaman”

Terliklerinden birinin üzerine kocaman bir V, diğerinin üzerine kocaman bir H yazdığını farkedersiniz. Tam “Ne zamandan beridir terliklerinin üzerine bir şeyler çiziktiriyorsun?” diyecekken, “*Ayazda Bir Yürek* güzel, o filmi çok seviyorum...” dersiniz.

Aslında sizi rahat bırakıp oradan uzaklaşmasını istersiniz, belki de *Ayazda Bir Yürek*'i sadece yakanızdan düşün diye alıp daha sonra başka bir film almak için tekrar gizlice odaya süzülürsünüz.

“Ayazda Bir Yürek’i pek çok kez izledim, bu gece belki Woody Allen seyredirim.”

Baba gözlerini tavana dikmiş. Gözlük camları kalın, ağzı bazen o kadar incecik, upuzun ve gergin oluyor ki evin bir ucundan öbür ucuna dek uzayıp gerilebilir.

“Pekâlâ, öyle olsun. Öneride bulunursun, ama belli ki hanımefendi dünyada ne kadar film varsa izlemiş. Woody Allen muhteşem hiç şüphesiz. *Suçlar ve Kabahatler* bir başyapıt ama sen *Manhattan*’ı almışsın, iyi, n’apalım, ne istiyorsan onu yap.”

Ve yıllar sonra Oslo’da televizyonu açıyorum ve orta yaşlı film yönetmeni *ustayla* bir akrabalığı varmış gibi hissettiğini söylüyor.

Ingrid’in video kasetlerle çevrili yeşil koltuğunda oturmuş bir akrabalık hissettiğini söylüyor. Uzun siyah kirpikleri, siyah kıvrıcık saçları var. Masada bir bardak su duruyor. Sarı bloknotla tükenmez kalemin durduğu küçük masa. Arada sırada bir yudum su içiyor, sırtı dik oturmuyor, kaykılmış ve el kol hareketleri yapıyor.

O odaya su getirmek yasak, aptal herif, bardak masada iz bırakıyor.

Film yönetmeni odada *ustanın* varlığını hissettiğini söylüyor, ceketinin iç cebinden bir kronometre çıkarıyor. Cebinden çıkardığı kronometrenin sihirli bir sarkaç olduğunu söylüyor, eğer sarkaç hareket ederse usta burada demek. Ah, yes, diyor alçak sesle ve kronometreyi ileri geri sallıyor, *it moves, see, it moves, he is here.*¹⁵

Tüm odalar –çalışma odası, salon, iki çam masanın olduğu mutfak, video kütüphanesi, kütüphane, yatak odası bile– sağlam, hiçbiri bozulmamış.

Ölüm, on yedi dakika geç geldiğinde başlamıştı. Yedi, hayır sekiz yıl sonra bunun açıklamasını yapmaya çalışıyorum. Dakikalar. Onlara ne ad vereceğim? Bir arşivci şunu sorar: Neler korunacak, neler elden çıkarılacak, neyi neyin altında tasnifleyeceğiz?

Eşyalarının tümü açık artırmayla satıldı. Böyle olmasına karar vermişti. Gayet net talimatları olan bir vasiyet yazmıştı: Kahverengi fitilli kadife pantolonum, kırmızı kareli gömleğim ve bakır rengi

¹⁵ “Hareket ediyor, bakın, hareket ediyor, o burada.” (ç. n.)

örgü yeleğim üzerimde gömülmek istiyorum. *Duygusal velveleye*¹⁶ hiçbir koşulda anlayış gösterilmeyecektir.

Vasiyette, hayatta olan sekiz çocuğundan her birinin değeri 5000 kronu geçmeyecek, “babalarından hatıra” bir eşya alabilecekleri belirtilmişti.

Geri kalan her şey mümkünse bir açık artırmada en yüksek değeri verene satılacaktı.

Hammars’tan Stockholm’deki açık artırma firmasına taşınan her şeyin sırayla gözümün önünden geçtiğini düşledim: Masif sandalyeler, masalar, kavuniçi kanepeler, yeşil koltuklar, yatak, komodinler, yazı masası, resimler, eşyaların uzun bir nehirde birbiri peşi sıra akıntıya kapıldığını hayal ettim.

Babalarından hatıra olarak.

Dansçı ve koreograf Pina Bausch’un bir portresini seçtim – *Café Müller* dans gösterisinin imzalı ve çerçevelenmiş bir afişiydi bu. Ingrid’in ölümünün ardından babamı yalnız bırakmamak için Hammars’a gittiğimde, babamın canı Dämba’daki sinemada film seyretmek istemiyordu. Birkaç gün sonra büyük televizyonda opera ya da dans gösterisi seyretmek istedi. Video kütüphanesi dans ve opera kasetleriyle doluydu. Birkaç gün boyunca Pina Bausch seyrettik. *Café Müller* rüyadır ve gecedir, unutulmuş ve hatıralardır. Pina Bausch’un anne babasının Wuppertal’de küçük bir kafesi vardı, Bausch bu kafeyi sahnede yeniden kurdu – sandalyeler, masalar, uyurgezerler; bir adam uyurgezerler takılıp düşmesinler diye sandalyelerin hepsini başka yerlere taşıyarak oradan oraya koşturur. Pina Bausch uzun boylu, ince ve su gibi solgundur, Oslo’daki evimde her merdivenden indiğimde onun fotoğrafını görüyorum, üzerine bol gelen, beyaz ve neredeyse saydam bir gecelik giymiş. Bir kapı ya da duvarın arkasına yarım yamalak saklanmış, gözleri kapalı. İncecik, kırılgan ve güçlü, yaşlı değil, genç de değil, gecelik o kadar sarkıyor ki sol göğsü neredeyse meydanda. Her önünden geçtiğimde ona dokunursam elbisesi un ufak olup dağılacak gibi geliyor bana.

Pina Bausch posterinin yanında annemle babamın bir fotoğrafı asılı. Bunu bana oğlum verdi. Yan yana oturuyorlar, artık sevgili

16 Kitabın Norveççe orijinalinde İsveççe “kalabalık” sözcüğü geçmektedir. Bu sözcük Türkçeden İsveççeye geçmiş bir sözcüktür. “Velvele, gürültü patırtı, kargaşa” anlamında kullanılır. (ç. n.)

değiller, ama arkadaşlar, iş arkadaşı. Babam doğrudan kameraya, annem ona bakıyor ve yüzünü şekilden şekile sokuyor – şaşı bakıyor, somurtuyor. Dip dibe oturuyorlar. Ola bu fotoğrafı internette bulduğunu ve çok mutlu, özgür ve dalga geçer gibi göründüklerinden bana vermek istediğini söyledi.

“Eğleniyorlar gibi” dedi.

Babamın anne babası öldüğünde kendisi zaten yaşlı bir adamken, onlar hakkında yazmaya başladı.

Romanlarından birinde şöyle yazıyor:

“Fotoğraflara baktığımda bu iki insana çok güçlü bir şekilde çekildiğimi hissediyorum, bu kişiler çocukluğumla gençliğimi belirleyen, sırtları yarı dönük, esrarengiz devasa yaratıklara hiçbir şekilde benzemiyorlar.”

Annemle babamın fotoğraflarına bakıyorum, onlar kim, kimdiler diye merak ediyorum, onları yanımda taşıyor muyum, merak ettikleri şeylerden bazılarının cevabını bulabildiler mi, bana olduğu gibi onlar da zamanın ellerinden kayıp gittiğini hissetmişler miydi?

Babamın evini alan kişi onun tüm eşyalarını da aldı. Her şeyin geriye taşınmasına ve aynı yerlerine yerleştirilmesine karar verdi. Ağır mobilyalar, duvardan duvara halıda bıraktıkları izlerin kaybolmasına yetecek kadar evden ayrı kalmamışlardı. Becerikli bir grup insan, ellerinde mezuraları ve belgeleriyle (fotoğraflar ve tüm odaların boşaltılmadan önce nasıl göründüklerine dair açıklamalarla) mobilyaları eski yerlerine yerleştirdi, dik sırtlı çam sandalyelerin yanlış bir evde yanlış bir masanın etrafına konulmamasına, salonun bir ucundaki büyükbabanın duvar saatinin, öbür uçta duran çarşaf dolabının tam karşısında durmasına dikkat etti, büyükbabanın duvar saatinden çarşaf dolabının kapısına düz bir çizgi çekilebilirdi. Bu iki mobilya aileden kalmaydı, saat baba tarafından, çarşaf dolabı anne tarafından ya da tam tersi. Orada, salonun iki ucunda durmuş, birbirlerine surat asıyorlardı. Saat tik tak ediyor, dolap gıcırıyordu. Mobilyaların geri kalanını kendi almıştı, pek çok çam mobilya, güneşten solmuş yeşil ve bakır renklerde yünlü döşemeler, çalışma odasıyla kütüphanedeki deri koltuklar bir zamanlar siyahtı, bugün

kahverengiler, onların da rengi atmış. Annemle ben 1967'de oraya taşındığımızda her şey hazırды.

Ölümünden sonra eşyalarının tümü Stockholm'e gönderildi, sonra tekrar Hammars'a döndüler. Evi tek başıma gezdim. Her şey yerli yerindeydi. Tek bir mobilya bile yanlış yere konmamıştı. Her şey aynıydı. Keşke salondaki iki küçük masanın yeri değişmiş olsaydı. Yüksek, ince masa her zamanki gibi iki hantal koltuğun arasında duracağına kanepenin önünde dursaydı. Bir şeylerin yanlış olmasını istedim. Her şey doğrudu ve her şey tamamen sessizdi. Salondaki tüm pencereleri açtım, yere oturdum. Şömineden bir parça kül havalandı. Burada kimse yaşamıyordu artık. Eşyalar eşyalığını yitirmişti. Rilke ne yazmıştı: *Ah o nesnesiz gece.*

Beni kelebekler uyandırıyor. Ya da tabii ki öyle olmuyor. Üzerinden çok uzun zaman geçti. Duvardaydılar, tavandaydılar. Onu düşünmeyi kesemiyorum. Şimdi kalkarsam kahve yapabilirim. Merdivenlerden inip mutfığa girebilirim, kendime kahve yapabilirim. Belki oturur yazarım. Eşim nefes alıyor. Kızımız nefes alıyor. Bu gece üçümüz aynı yatakta yatıyoruz. Köpek nefes alıyor. Yerde yatıyor. Kulak verdiğimde yoldan geçen arabaları duyuyorum. Gece hâlâ, ya da sabahın erken saatleri, kim olduğunuza bağlı, nasıl yetiştirildiğinize, günün belli saatlerinde ne türden tecrübeleriniz olduğuna, şu anda saat dörde çeyrek var, sabah mı yoksa gece mi dersiniz, ben sabah diyorum ama kalkmak için çok erken, cep telefonumun saatine bakıyorum ve gelen mesajlara göz atıyorum, yataktan kalkıyorum, tekrar yatıyorum, pencerenin hemen önünden birkaç araba geçiyor, *orada ve orada ve orada*, biraz ileride daha sakın akıyor, evin önünden geceleyin geçen arabalar gündüz geçenlerden farklı ses çıkarıyor. Bugün bir aralık.

Virginia Woolf hastayken okuma biçimimizin farklılaştığını, *dik duranlar ordusunun askerleri* gibi çok sorumlu ve mantıklı olmadığını yazar. Sağlıklı olanlara bu adı vermiştir: *Dik duranlar ordusunun askerleri*. Hastalar, yatağa düşmüş olanlar, şanslılarsa gölgede bir koltukta battaniyenin altında oturanlar, iş okumaya gelince daha

cüretkâr, daha pervasızdır – sözcüklere, cümlelere, imgelere ve seslere karşı ikircikli, kibirli, ateşli ve aşırı hassastır; “barikatlar düşer, düğümler çözülür, beyin şarkılar söyler” diye yazar, gecenin yarısı ve sabahın köründe de böyle olur, kalbiniz küt küt atarken ve hiçbir şey çözülmemişken, korkuyorum, yorgunum ve kendimde değilim, İngilizcede bu durumda *I am beside myself*¹⁷ deniyor. Şimdi yataktan kalkarsam kendimle yan yana yürüyeceğim.

Dünya ayakta duranlara ve yürüyenlere, yatanlardan farklı görünür. Mesela şimdi benim yaptığım gibi ya da Beckett’in *Eşlik* adlı kısa romanındaki isimsiz yaşlı adamın yaptığı gibi ya da Virginia Woolf’un *Hasta Olmaya Dair* başlıklı yazısındaki isimsiz hastanın (okur, yazar) yaptığı gibi sırtüstü yatmış tavana bakıyorsanız başka şeylere dikkat etmeye başlarsınız. Lekelere, sineklere, boyaya, halının uçlarına, pencereye, gökyüzüne, sürekli değişen bulutlara. Bu “Bitmek bilmeyen bir film gösterisi”dir diye yazar Woolf.

Evimiz geceleri sessizdir. Sanırım merdivenlerden inen köpek patisi sesi duyuyorum ama köpek yatağın yanında yatmış, uyuyor. Belki de şimdiki köpeğimizden bir öncekini duyuyordum? İnsanların öldükten sonra ortalıkta dolandıklarına inanmıyorum ama köpekler bunu yapıyor mu acaba diye de merak ediyorum. Onlar öldükten yıllar sonra bile patilerinin sesini duyabiliyor muyuz acaba?

Uyku hâpı almak yerine yataktan kalkmaya başladım. Yataktan kalkıyorum ve merdivenlerden aşağıya iniyorum. Saat neredeyse sabah dört. Salona gidiyorum ve kanepeye oturup açık mutfağımıza bakıyorum. Kahve makinesinin ışığı yanıyor. Bilgisayardan ışık geliyor. Buzdolabı ses çıkarıyor. Ev üç katlı. Odalar epey küçük. Genellikle (gündüz vakti ve herkes uyanıkken) evdeki katlardan birinden bir patırtı duyulur. Burada yaşayan dört kişiyiz. En büyük çocuklar evden taşındı. Dört kişi, bir de köpek. Yere bir şeyler düşüren ya da bir şeye çarpan ya da takılıp düşen birileri olur hep. O zaman bu patırtıyı çıkarmayanlar seslenir: Ne oldu? Her şey yolunda mı?

17 Düzanlamıyla çevrildiğinde terim “kendimi

ındayım” anlamına geliyor (ç. n.)

Bir yerini mi çarptın? Genellikle de her şey yolundadır ve hemen cevap gelir: Evet, yok bir şey.

17 Ağustos 1969 yılında babam anneme *Gece arkadaşın* diye imzaladığı bir mektup yazmıştı. Birbirlerine yeni âşık olduklarında mektup yazmıştı ve bir de ayrıldıklarında.

Birbirlerine yazdıkları mektupların kopyaları bende.

Bu kopyaların hikâyesi de şöyle: Babam öldüğünde annem ondan aldığı mektupları, babamın mirasını korumakla görevli vakfın arşivine teslim etti. Vakfın arşivi belge niteliğinde zengin malzemeden ve özel mektuplardan oluşuyordu. Arşiv o hayattayken ve onun girişimiyle oluşturulmaya başlamıştı ve bu konuyla ilgili olarak babam benden ve kız kardeşlerimin birinden onun adına her şeye göz kulak olmamızı istedi. Biz de arşivin yönetim kuruluna girdik. Yeni kurulan vakıf yönetim kurulu toplantılarını Stockholm'deki İsveç Film Enstitüsü'nde yapıyordu. Binlerce belge ve fotoğraftan oluşan arşiv bodrumda bulunuyordu. Sonra babam öldü. Yönetim kurulu toplantılarını üçüncü katta yapmaya devam ettik. Arşiv hâlâ bodrum katındaydı. Bu iş kocaman ve biçimsiz bir hayvanı gözetim altında tutmaya benziyordu. Aşağıya hiç inmemiştim. El yazısını çözmek neredeyse imkânsızdı. Bir sürü malzeme vardı. Babam artık araştırmacılara aitti.

Annem mektuplarını arşive bağışlamadan önce üniversite kütüphanecisi olan eşimin babası mektupları annem için tasnif edip kopyalamayı önerdi. Böylelikle annem istediğinde mektupları okuyabilecekti. Annem mektupları kayınpederime bıraktığında ne konuştular bilmiyorum. O sıralar mektuplarla ilgilenmiyordum, tek önemsedğim şey annemin mektupları bir an önce arşive teslim etmesiydi. Babamın ölümü sonrasında her şeyin, *alınan karara ayrılmış mevcut yasalara ve usule harfi harfine uyumlu olması koşuluyla gerçekleşmesinde ısrar eden bir insana dönüşmüştüm*. Eğer –ki bunu gönülsüzce yapıyorum– babamın ölümünden sonraki ilk yıllarda nasıl biri olduğumu tasvir etmeye kalkışırsam, yüksek sesle konuşan, hızlı hızlı yürüyen, kimsenin yanına yaklaşmayı istemediği gergin bir kadın geliyor gözümün önüne. O kadınla benim de bir

alakam olsun istemezdim doğrusu. Sesi hafif tertip cırtlak çıkıyor, herkese fazlasıyla uzun elektronik postalar gönderiyor, sabahları daha eşi gözünü açmaya fırsat bulamadan hiç durmaksızın babasının evi hakkında konuşuyor, *evlerine ne olacak*, diye bağıyor.

Kayınpederim mektupları tasnifleyip kopyalarını hazırladıktan sonra her birini büyük, sert sırtlı ve siyah ipek kurdeleli kahverengi dosyalara koydu, dosyaların kapağında Üniversite Kütüphanesinin El yazmaları Koleksiyonu logosu vardı. O da öldükten yıllar sonra annem bu dosyaları Erling Skjalgsson Caddesi'ndeki büyük dairede (A.B.D.'ye taşınmadan önce, fazla şık olduğunu düşündüğüm o dairede annem, ben, büyükannem, çok sayıda çocuk bakıcısı ve Bogdan birlikte kalmıştık) bir dolabın içinde buldu ve onları bana getirdi.

"Baba hakkında bir kitap yazdığını biliyorum" dedi. Baba dediğinde bazen kendi babasından mı yoksa benim babamdan mı ya da babamın aynı zamanda onun da babası olduğundan mı söz ediyor, bundan emin olamıyorum. Eğer öyleyse, kız kardeşiz demektir. *Eşyalarla* ilişki kurmak daha kolaydır. Bir büyükbaba saati. Pina Bausch'un fotoğrafının olduğu bir poster. Bir yatak. Bir pencere. Bir mutfak masası. Sandalyeler. Gece olunca esneyen çiçekli duvar kâğıdı.

Gece arkadaşın. Bir gün oturup babamın anneme yazdığı mektupların hepsini okudum, saatler sürdü ve eşimin yardım etmesi gerekti çünkü el yazısını sökebilmek neredeyse imkânsızdı.

Annem babamı 1969 yılında terk ettiğinde çocuğunu da yanına almıştı. Mevsim bahardı, kız o yaz üç yaşına basacaktı. Babam Hammars'ta kaldı.

Ayrılığı yönetmek için kayıt tutmaya başladılar. *Kayıt* diye yazıyorum çünkü onların içlerinde bulundukları ve girmeye hazırlandıkları kaostan çıkmalarına yardımcı olacak bir sistem, bir kurallar katalogu oluşturma arzusundaydılar sanıyorum. Kayıtlar birtakım elde yazılmış dağınık notlardan ve listelerden oluşuyor – bir katalogdan çok olsa olsa bitmemiş bir belge diye adlandırılabilir – ancak bu işe gönülden inanmaları beni duygulandırıyor: Artık

birlikte yaşamayacağız, bu durumda senden ne bekleyebilirim? Sen kimsin o zaman? Birbirimiz ve ikimiz hakkında ne türden hikâyeler anlatacağız?

Hammars'taki yazı masasının başında yan yana oturup yazdıklarını gözümde canlandırıyorum. Oturum yapıyorlar. Çocuğu ya Siri'ye ya Rosa'ya ya da başka bir dadiya bırakmışlar. Yalnızca bir kitapta basılı olarak gördüğüm notların annemin el yazısıyla sarı, çizgili kâğıtlara yazıldığını gözümün önüne getiriyorum. İki ayrı dil konuşuyorlar, Norveççe ve İsveççe, kendilerini ifade etme biçimleri tamamen farklı. Kendilerine soracak olursak birbirlerine çok benzedikleri için birlikte yaşayamıyorlar. Ama benim için gece ve gündüz gibiler; bazen kendimin nasıl biri olduğunu ya da olmadığını düşündüğümde bir ses kulağıma şunları fısıldıyor: *Bunu babandan, bunu annenden aldın.*

Ayrılık kayıtlarında (bu benim lafım, onların değil) annem şöyle yazmış: *Tertemiz bir yaşam –sadık bir yaşam– diye bir şey yok, bunu asla birbirimize sunamayız. Ancak birbirimizin elini tuttuğumuz ve bırakmadığımız sürece –bu el ister yüz bin kilometre uzakta ister yatakta yanı başında olsun– hayatlarımızı nasıl yaşadığımız sana ve bana kalmış bir şey, gizli, yalnız hayatlarımız da dahil olmak üzere.*

Burada, yalnız sözcüğünü yazarken kalemi babama vermiş sanırım. Yazma sırası şimdi onda. Ama sonra babam kalemi geri veriyor. Belki de annemin yazısının onunkinden güzel olduğunu söylüyor. (Siyah dosyada, babamın anneme yazdığı mektupları annemin gerçekten okuyup okumadığını ya da numara mı yaptığını sorduğu bir mektubunu buldum; bir başka mektubunu annemin el yazısını sökebildiğinden emin olmak için büyük harfle yazmış.) Bu işle, yani ayrılık artık gerçek olduğuna göre yaşamlarının gerisiyle ilgili bir plan yapmakla uğraşırken azıcık güldüler mi diye merak ediyorum. Bunu ayrılık olarak nitelendirdiklerini sanmıyorum, ayrılmayı daha çok kendi hayatımla ilişkilendiriyorum, onlarınkiyle değil, sanırım onlar ayrı yaşamak sözcüğünü kullanıyorlardı. Ayrıca bu katalogun neleri kapsayacağına ve neyin nasıl dile getirileceğine karar verenin annem olduğunu düşünüyorum.

1. Düşünceli olmak. Söyleyeceklerini dinlemeden diğerini etkileyecek kararlar almamak.
2. İki farklı hayat yaşamamak.
3. Zor durumlarla karşılaşıldığında dürüst olmak.

Liste numaralandırılmamış. Sarı not kâğıtlarının üzerine yazmışlar, benim sunduğum şekilde düzenlenmemiş. Yan yana oturmuşlar, artık birlikte yaşamayacaklarına göre şimdi her şeyin nasıl olmasını istediklerine dair düşüncelerini kâğıda dökmüşler. Onları düzenleyen, numaralandıran, kataloglayan ve kayıt altına alan benim. Böylelikle sohbete katılıyorum, onlarla konuşuyorum.

Yıl 1969, yakında üç yaşında olacağım, annemle babam ayrılacaklar. Hammars'tayız, mevsim bahar, karar verilmiş, nihai, ancak şimdilik her şey eskisi gibi sürüyormuş, birbirlerini terk etmeleri, terk edilmekle aynı şey değilmiş, birlikte olmakla olmamak aynı şeymiş gibi davranıyorlar *ancak birbirimizin elini tuttuğumuz ve bırakmadığımız sürece – bu el ister yüz bin kilometre uzakta ister yatakta yanı başımda olsun*. Hâlâ odam, beşiğim, kulaklarını çekmeme müsamaha gösteren köpeğim var, köpek küçük, benden küçük, penceremin önünde birkaç tane çam ağacı var, sabah uyandığımda duyduğum ilk şey ile uyumadan önce duyduğum son şey ağaçlardaki rüzgâr, iki yaşımdan itibaren bu sesleri hatırladığımı söylüyorum kendime, dalgaların sesi, ayakkabıma çarpan çakıl taşlarının sesi, mutfaktaki buzdolabının vantilatörünün sesi, salondaki büyükbaba saatinin sesi, annem sürekli pencereleri açık bıraktığı için denizliklerdeki sineklerin vızıltısı, çiçekli duvar kâğıdındaki uykusu gelmiş çiçeklerin sesi, *duvar kâğıdındaki çiçekler gece olup uyku vakti geldiğinde esnerler*, bunu söyleyenin babam mı yoksa annem mi olduğunu hatırlamıyorum, yatakta döndüğümde yeni yıkanmış çarşafların sesi, gecenin sesi, herkesin uykusunun sesi, annemle babamın evin içinde attıkları adımların sesi, onların sesleri, yatakta yatıyorum ve onların bir odadan diğerine geçtiklerini duyuyorum, ev uzun ve alçak, kale gibi. Oradan ayrıldığımızda hava sıcak, annem örgü kazağını ve uzun kollu giysilerimi yanıma almıyor, öyle olduğunu bilse de bunun bir son olmasını istemiyor. Annem beni elimden tutup taksinin arka koltuğuna yerleştirirken babam kaşlarını çatmış kapıda duruyor. O zamanlar Kuzey Gotland'a giden

tek bir taksi vardı, annem şoförü abartılı bir içtenlikle selamlıyor, onun üzülmesini ya da kasıntı biri olduğunu düşünmesini istemiyor. Köpek etrafta koşuyor. Hava kötüyse dışarı çıkmayı sevmez ama bugün gökyüzü masmavi, etrafta koşuyor. Köpeğin bu hava durumu hassasiyeti yüzünden annem o günü açık, sıcak ve sakin bir gün olarak hatırlıyor; eğer yağmur yağıyor, gök gürliyor ya da sert bir rüzgâr –Hamars epey rüzgârlıdır– olsaydı köpek dışarıda koşturup durmazdı. Dachshund cinsiydi. Babamla kaldı.

Sonra da dua kılığına bürünmüş bir ihtar, ihtar kılığına bürünmüş bir suçlama olarak okuduğum husus geliyor:

4. Onun ev yapımı güvenliğini yıkma, üzerine bir tutam ekle.

Tuhaf bir cümle. Öncelikle *ev yapımı güvenlik* lafına takılıyorum. Annemin de babamın da bu lafı kullandıklarını asla duymadım. İnsan annesiyle babasını kullandıkları sözcüklerden ve deyişlerden tanır. Hep söyledikleri şeylerden. Annem *sinirlerim altüst oldu* der, babam *zehirli bir ciğer sosisi gibi kızgınam* der. Ama *ev yapımı güvenlik* sözünü daha önce hiç duymamıştım. Ev yapımı – neyin karşıtı oluyor? Konserve güvenliğin mi? İkisi de yemek yapmasını bilmezdi; birlikte yaşayamamalarının nedenlerinden biri yemek yapamamalarıydı belki de, büyük olasılıkla iyice abartıyorum, farkındayım, ama ikisi de ne ütü yapmasını, ne yer silmeyi, ne de bir çocuğa nasıl bakılacağını biliyorlardı, sevgiden söz etmiyorum, sevgi vardı, işten söz ediyorum, ev ve aile kurmaktan söz ediyorum, burjuva ailelerinin çocuklarıydılar ama yine de İskandinav orta sınıfının modern burjuva hayatını yaşamayı beceremiyorlardı. Bunu yapmak istemiyorlardı da. Özgür olmak istiyorlardı. Çocuk olmak istiyorlardı. Özgürlükten ve sanattan konuşurlardı ama bilinmeyen onlara çok fazla geldiğinde koşarak tekrar güvenli yaşamlarına dönüyorlardı. Küçük dünyanın çocuklarıydılar. Annem ve babam kaybolan oğullar¹⁸ olmak istiyorlardı, ikisi de oyun ve eğlence bittiğinde eve dönmek istiyorlardı. Ya da çekip gitmek. Ya da eve dönmek. Ya da çekip gitmek. Kaybolan çocuk en çok sevilendir. Her zaman güzel karşılanır, babası tarlaya koşup onu kucaklar, babası

18 Yazar tekrar İncil'deki Kaybolan Oğul hikâyesine değiniyor. (ç. n.)

besili danayı onun için keser, buyruğundan çıkmayan ağabeyi ise artıklarla besler. *Oğlum! Sen her zaman yanımdasın, neyim varsa senindir. Ama şimdi bize sevinip eğlenmek yaraşır. Çünkü bu kardeşin ölmüştü, yaşama döndü; kaybolmuştu, bulundu.*

Belki annemle babamın ihtiyacı olan bir *babaydı*. Yoldan çıktıklarında, evi özlediklerinde onları sevgiyle karşılayacak bir baba.

Belki de bir *hanıma* ihtiyaçları vardı. Sanatçıların karıları olması gerekir. Annem ya da ikisi de güvenlik sözcüğünü tanımladıklarında yemek ve ev bark anlamına gelen bir sözcüğü kastediyorlar. *Ev yapımı*. Ayrıca annem “üzerine bir tutam ekle” diye yazmış. Babam annemin inşa etmeyi başardığı güvenliği yıkmamakla kalmayacak, üzerine bir tutam ekleyecek, tavuk çorbasına tuz ekler gibi.

Babamın anneme yazdığı mektuplarda kız ve ayrı yaşama kaydı hakkında çok fazla konuşmadılar. Her birinin kızın hayatında önemli bir rolü vardı, kızın da onların hayatında önemli bir rolü olduğuna inanıyorum ama onların *ortak* hayatlarında değil. Asla bir üçlü olamadılar. Anneyle baba sık sık konuşuyorlardı, birlikte çalışmaya devam ettiler ama kızları hakkında konuştuklarını sanmıyorum. *Peki, bugün neler yaptı? Bak anlatayım.* Böyle şeyler işte.

Kendilerine ait bir sürü şey vardı, kendi oyunları, kendi gizli dilleri. Mektupların çoğunda babam *tehlike* anlamına geldiğini düşündüğüm siyah bir pumadan bahsediyor, arada sırada *piiiiitsjjjhhh* diye bir sözcük ortaya çıkıyor, bunun ne anlama geldiğini bilmiyorum. Gizli işaretleri, gizli referansları, adada gizli yerleri vardı. Ve işleri vardı. Çocukları –ben, o– bunun bir parçası değildi. Oturup büyük bir ciddiyetle, çocukların yaptığı gibi, oynayacakları oyunlar için kurallar hazırlayan çocukların ta kendisidiler.

Gerçi – bir madde çocuğa adanmıştı:

5. Bir aydan (30 gün) fazla çocuktan ayrı kalınmayacak.

Dakiklik önemli. İşlerin *ne zaman* olacağı, *ne kadar* süreceği. Burada başlayacağız, şurada bitireceğiz. Geç kalmayacağız. Erken de gelmeyeceğiz. Küçükken babam bana geç kalmanın erken gelmekten

birazcık daha kötü bir şey olduğunu anlatmıştı. Doğaçlama diye bir şey yoktur.

Ama bu ne demek? Her ikisi de mi benden bir aydan fazla ayrı kalmayacak yoksa *annem* mi benden bir aydan fazla ayrı kalmayacak? Çocuğun adı yok. Henüz vaftiz olmamama ve bana kesin bir isim verilmemesine rağmen beni bir adla çağırıyorlardı tabii ki, belki bu madde benimle ilgili değildir, belki *birbirlerinden* bir aydan fazla ayrı kalmayacakları anlamına geliyordur? Aynı yaşamının aslında ayrı yaşamak olmadığının, nihai olanın nihai olmadığının ve aslında bitmiş olanın her zamanki gibi süreceğinin bir güvencesi daha.

Babamın çalışma odasının kapısını dikkatlice açıyorum, her şey eskisi gibi, denize, çakıllı sahile, rüzgârdan eğilip bükülmüş birkaç tane çam ağacına bakan küçük kare bölmeli büyük pencerenin önünde duran büyük puflu siyah deri koltuk; pencerenin altındaki bank ya da sedir. Bebekken annem kucağında benimle bu bankta oturmuş. Bu sadece bir kez olmuştur muhtemelen. Babam çalışırken ikimizi odasında istemezdi. Bankın üzerinde bir koyun postu ve gri yün battaniye serili; öğleden sonraları, masa başı işleri bittiğinde babam ayağını pufa uzatıp deri koltukta oturuyor ve kitap okuyor. Hammars'a Nisan sonunda gelir ve Eylül sonunda döner, kitabından başını kaldırdığında pencereden çamları, çakıllı sahili ve gökyüzünü görür, tam olarak tarihi, saatin kaç olduğunu bilir, ışık yalan söylemez, ışık olsun olmasın tabii ki tarihi ve saatin kaç olduğunu bilecek, evin her tarafında saatler var ve yazı masasının üzerinde her gün tuttuğu günlüğü ya da diğer adıyla ajandası durur. Bankın üzerinde bazen üst üste yığılmış kitaplar olur, pikap hoparlörle birlikte rafta durur. Belki pikaba Mozart'ın *Sihirli Flüt* plağını koymuştur, Tamino birazdan hava aydınlanacak mı diye sorar ve koro cevap verir: *Birazdan. Birazdan. Ya da bir daha asla.*

Duvar da resim yok, sadece selobantla yapıştırılmış iki sarı kâğıt.

Kapıyı ardına kadar açıyorum. Annemle babam yan yana babamın çalışma masasının başında oturuyorlar. Dip dibe oturmuşlar, biraz gülüşüyorlar, fısıldaşıyorlar, bir şeyler yazıyorlar, öpüşüyorlar, sonra annem dönüp bana bakıyor. Kapı aralığında duruyorum, annem artık gülmüyor ya da ışık çok çabuk değişiyor, bugün öyle bir gün, tipik bir kuzey baharı havası, 1969 baharı yumuşak geçiyor ama buz gibi hava akımları oluyor. Annem ışığın her türlü

değişimini yakalayan bir yüze sahip ve o kadar genç ki kızım olabilirdi. Kırk sekiz yaşımdayım, annem otuz bir yaşında. Annemin akıbetimizin ne olacağına dair endişelendiğini sanıyorum. Babam kamerasını onun yüzünde sonsuza dek tutabilirdi.

6. Fârô'de her yaz ailecek altı hafta kalınacak.

Böyle olmadı. Annem gitmedi. Biz gitmedik. Ailecek kalmadık. Ama her yaz Fârô'ye ben gittim ve haftalarca kaldım, belki altı hafta değildi ama haftalarcaydı ve oraya gitmeme sebep olan büyük ve çalkantılı aşka dair bir şey bilmiyordum uzunca bir süre.

Mayıs 2007 tarihli bant kayıtlarında babam cümleleri söylemekte zorlanıyordu, kekeliyordu tıpkı küçücük bir çocuğun başını yerden kaldırmakta zorlanması gibi. Ben küçük bir kız çocuğuyken bir tür şaşkın merak içerisinde birbirimize bakardık.

Aşk ilişkisinin yürüyebilmesi için insanın sırası geldiğinde yetişkin, sırası geldiğinde çocuk olabilmeyi becerebileceğinden emin olması gerekir demişti bir seferinde. Sürekli çocuk olamazsın, istediğin bu olsa bile.

Babam öldüğünde bant kayıtlarını dinleyebilecek halde değildim: Boşuna çabalaması, yavaşlığı, sözcükleri araması. Ve requiem'in ortasında aşırı hevesli bir flütçü gibi çıkan sesim.

Sık sık ve ender olanları hatırlıyorum. Sıradan ve sıradışı olanları hatırlıyorum. Belli bir hatıranın hangi kategoriye girdiğini her zaman bilemiyorum. Bunu her zaman olduğu için mi yoksa yalnızca bir kez olduğu için mi hatırlıyorum acaba?

Babamın geceleri bana kitap okuduğunu hatırlıyorum, bunu pek çok kez yazdım, odamın kapısını açtığını, yatağımın kenarına

oturduğunu, pantolon cebinden sarı bir not kâğıdı çıkardığını ya da komodinin üzerindeki bir kitabı açtığını, bana gülümsediğini, ŞİMDİ! dediğini ve oda büyük bir beklentiyle dolduğundan duvar kâğıdındaki çiçeklerin açıp EVET! EVET! EVET! diye bağırdıklarını hatırlıyorum. Canlı olan ve duvar kâğıdının desenleri arasından fırlayabilen şeyleri düşünmek çok garip.

*Parça parça olan o yıldızlar
kalbimi dinliyorum
kalbimdir*

İsimleri, yüzleri, sözcükleri, tarihleri, yerleri, konuşmaları, olayları, sevgilileri, randevuları, okuduğum kitapları, dinlediğim şarkıları, gördüğüm filmleri unutuyorum, yazdığım makaleleri bile unuttum, bir defasında kendi kitaplarımın adlarını unuttum, birisi son yazdığım kitabın adını sordu ve bir anlığına ne cevap vereceğimi bilemedim. Doktora gittim, ne derdim var diye sordum, bir şeyimin olmadığını ama mutlaka çok yorgun olduğumu belki de depresyonda olabileceğimi söyledi. Sünger gibi beyni olan insanlara hep bayılmışımdır, ben onların tam tersiyim, –bunlara ne denir, beyni sulanmış, bulanmış falan mı?– bu yüzden arkadaşlar arasındaki bilgi yarışması oyunlarına katılmam, yalnızca bir defalığına böyle bir oyuna katıldığımda, eşimin başka bir kadına âşık olmaya başladığına şahit oldum, buna şahit oldum, ancak bunu anlamam vakit aldı, bir grup insan bir masanın etrafında oturuyorduk ve soru İncil’den bir alıntıyla ilgiliydi, koyu renk saçlı, narin el bilekleriyle genç kadın –tabii ki benden daha gençti– cevabı hemen bildi ve fısıldayarak söyledi, kadın alıntıyı mı fısıldadı yoksa alıntı soruda geçmişti de kadın İncil’in neresinden olduğunu mu bildi hatırlamıyorum, tek hatırladığım sorunun İncil’den bir alıntıyla alakalı olduğu ve eşimin gecenin ilerleyen saatlerinde şunları söylediği: Nasıl da cevabı fısıldadığını fark ettin mi? ve, hayır, dedim, fark etmedim, herkes hep bir ağızdan konuşuyordu ama o doğru cevabı biliyordu. O anda anlamış olmalıydım. Ama o kadar utangaçtı ki, diye devam etti kocam, ya da herkesin hep bir ağızdan konuşması yüzünden bocalamış olmalı, cevabı fısıldamaktan başkası gelmedi elinden.

İncil'den yapılan alıntı: *Beni engine, denizin ta dibine fırlattın. Sular sardı çevremi. Azgın dalgalar geçti üzerimden.*

1981 yılıydı. Amerikalı bir fotoğrafçıydı, onunla New York'ta Batı 57. Caddede'deki bir binada buluştum. Saçımı daha da kısa kestirmem gerektiğini söyledi. On beş yaşındaydım. Yüz yüze oturduğumuzda aramızda bir masanın olduğunu hatırlıyorum. Masanın üzerinde yiyecekler vardı, bir Çin lokantasındaydık ve kocaman kırmızı bir lambanın yüzünü aydınlattığını, yemek çubuklarından birini bardağa vurup durduğunu hatırlıyorum.

Bak şunu dinle, dedi ve Jimi Hendrix'in bir plağını çalmaya başladı. Onun stüdyosundaydık. Kim olduğunu biliyorsun değil mi? Evet, dedim, çünkü *Apocalypse Now!* filmini birkaç yıl önce babamla birlikte seyretmiştim ve müziği hatırladım. Adı ne o zaman? dedi. Bilmiyorum, dedim. Müzik hakkında fazla bilgin olmaması şaşırtıcı, dedi ve yeni bir plak koydu, peki ya bu, *hayret*, bir de babanın kızı olacaksın, baban bildiğim kadarıyla müzikten anlayan biri. Daha fazla bilgim olmalıydı, daha çok şey becerebilmeliydim ve daha çok şey dinlemeliydim, kim takar bunları, dedim, birileri annemle babamdan söz etmeye başladığında her zaman bunu söylerdim. Kim-senin kızı değildim, on beş yaşındaydım ve kimsenin kızı değildim.

Bir süre fotoğrafçının her dediğini yaptım. Onun çok beğendiği beyaz yazlık elbiseyi giydim, *Are You Experienced* albümünü aldım, tabii ki deneyimli değildim (Jimi Hendrix bu soruyu bana mı yöneltmişti?), plağı defalarca dinledim, okuldan sonra stüdyosuna gittim, köşede duran, üzerine kıyafetler, çantalar, şapkalar, elmas taklidi taşlı takılar, çakmaklar saçılmış siyah deri kanepeye oturdum, o sigarasını tütürürken, kızların fotoğrafını çekerken ve hiç durmadan konuşurken ben Kola içtim, bir gece beni köşedeki Çin lokantasına götürdü, sadece ikimizdik, neden *beni* oraya götürmek istediğini bilmiyordum ama gururum okşanmıştı, yemek çubuğuyla bardağına vurmaya devam ediyordu ve, bugün doğum günüm, kırk dört yaş, baban olabilirdim, deden de olabilirdim, yani teorik olarak, o kadar yaşlıyım ki aya inişi hatırlıyorum, *sen* aya inişi hatırlıyor musun, dedi, sonra da güldü: Kahretsins... Aya

inişi televizyondan seyretmişti ve bunun etkisini asla üzerinden atamamıştı, Ohio'ya gidip Neil Armstrong'un fotoğrafını çekmeyi, onunla bira içmeyi, onunla konuşmayı, New York ve Paris'te uğraştığı lanet olası saçmalıkların dışında bir kez olsun doğru dürüst bir şeyler yapmayı uzun süre planlamıştı, hiçbir şey işe yaramıyordu eskisi gibi, ne içki, ne uyuşturucu, ne seks, ne daha önceleri birlikte eğlendiği eski ahbablar, ne de lanet olası yolculuklar, yarı çıplak, genç, hevesli, yeri doldurulabilir modellerin biri girip biri çıkıyordu stüdyosuna, çocukken oynadığı kurşun askerler misali, ama, dedi, diyelim ki tamamen sıradan bir kadının merdivenden çıkarken eteği sıyrılıverirse ve dizi ya da kalçasının bir kısmı bir anlığına gözüme çarpacak olursa bütün gün o kadını düşünerek dolaşıyorum, anladın mı.

İşten güçten yıpranmış, arandığı bir moda fotoğrafçısıydı, spastikti, uykusuzluk çekiyordu, her zaman yeni veya eski birtakım uyuşturucuların etkisiyle ya uçmuş ya da yerlere yapışmış oluyordu, ormanda yürümek ve mantar toplamak ona iyi gelebilirdi ama sihirli mantar değil, belki sıradan horoz mantarı falan, Hendrix'i biraz kızağa çekip onun yerine John Cage'in 4'33"ünü dinleyebilirdi, yine de dört dakika otuz üç saniye boyunca oturup hiçbir şey dinlememeye ne hali ne zamanı ne de sabrı olduğundan emin değilim, bunların hepsini şimdi düşünüyorum, o zamanlar düşünmemiştim, on beş yaşındayken John Cage'in kim olduğunu bilmiyordum, müzik hakkında pek bir şey bilmediğimi söylerken fotoğrafçı haklıydı, onun yerine sinema hakkında konuşurduk, Godard, Chabrol, babanın yaptığı işlerden bin kat daha ilginç olanlar yani, sonra sinemaya gidebiliriz, dedi, çakmağını çıkardı, şimdi seksen yaşlarında, google'a adını yazıp baktım, hâlâ yaşıyor olmasına şaşırdım doğrusu, yani ölmüş insanların tümünü düşününce, ölmek için çok genç oldukları halde ölenleri, beklenmeyen bir şekilde ya da aniden ya da yaşlılıktan, yorgunluktan, hastalıktan, açlıktan ya da fazla tokluktan ölenleri, o zamandan bu yana çıkan savaşlarda, yangınlarda, çığ düşmesinde, suda ölenleri, istedikleri için ya da başka seçimleri olmadığı için ölenleri, kendilerini perişan ettikleri için ölenleri, yalnızlıktan ölenleri, tüm bu insanları düşündüğümde, hepimizi, onun hâlâ yaşıyor olması tuhaf, ona bir elektronik posta göndermeyi düşündüm, *beni hatırlıyor musun*, yazabilirdim, *kısa saçlı kızı?* Aşırı şefkatli ve müthiş öfkeli olmaya yatkındı, başlarda

arkadaş olalım dedi, o bir yetişkin, ben bir çocuktum, bir yetişkinle bir çocuk neden arkadaş olamasın ki, birbirimize elimizi sürmedik, ona dokunma düşüncesi aklımın ucundan geçmedi, çok yaşlıydı, oğlanlarla yatmıştım, iki oğlanla, ama büyük oranda yatmış olmak için yatmıştım çünkü yetişkin hayatının tüm eşiklerini atlama hevesindeydim. Yüzümde ben de dahil olmak üzere başka kimsenin görmediği güzel bir şey görmüştü, aynadakiyle fotoğraftaki kız bambaşka iki kızdı, belki de yüzüme başka bir biçimde bakmayı keşfetmişti, gizli bir aç, bilmiyorum, hem o hem de ben onun çektiği fotoğraflarına birazcık âşık olmuştuk sanırım, öteki kız, onu böyle çağırıyorduk, benden biraz daha büyüktü ve gözlerinde benim bakışımla eşleşmeyen berrak bir bakış vardı, benim berrak olan bir yanımdı yoktu, yüzümde hiçbir şey yerli yerine oturmuş değildi. O uzun boylu, uzun saçlıydı, bir saracın dükkânının arka odasında bulunabilecek bir şeyi andıran, yaşlı, buğday rengi, çatlamaş bir cildi vardı, yakın zamanda Fransız bir dergiye yapacağı bir iş için beni Paris'e götürecekti, daha kısa saçlı halimle ve hemen hemen makyajsız fotoğraflarımı çekecekti, güzel olacaktı, belki de uzun süredir yaptıklarının en iyisi olacaktı. Annemle telefonda konuştu ve ona beni Paris'e götürmek istediğini söyledi, annem, olmaz, o sadece on beş yaşında, onun Paris'e gitmesine izin vermem, dedi, başının etini yedim, annem hayır dedi, o annemi bir defa daha aradı ve ne türden fotoğraflar çekeceğini ve her şeyin çok güzel olacağını anlattı, onu babamın filmlerinde oyuncu olarak ne kadar beğendiğini, büyük bir sanatçının esin perisi olduğunu söyledi, annem hayır dedi, hayır diyorum, dedi.

Bogdan'ın sigarasının dumanı, annem, Bogdan ve benim birlikte oturduğumuz Batı 81. Cadde'deki kocaman, karanlık dairenin tüm odalarına yayılıyordu, tekrar tekrar çaldığı Bach'ın beşinci çello süitiyle birlikte odalara yayılıyordu, Bogdan bir defasında, Casals'ın "Gavotte"u çalma süresinin bir sigara içimine denk düştüğünü söylemişti. Çok yalnızım, dediğini duydum annemin, Bogdan'ı arıyordu ama odaların hiçbirinde onu bulamamıştı, duman oradaydı, pikapta çalan müzik de, çello insan sesine en yakın sesi çıkaran enstrümandır demişti Bogdan bir defasında, annem bunu bilmiyordu ve şimdi de onu bulamıyordu, çok yalnızım, dedi annem, belki de Bogdan çözülüp kendi sigara dumanının içine karışmıştır,

çok yalnızım, bana cevap veremez misin?... Annem Paris'e gitmemi istemiyordu, gitmeme razı oldu, ama baskı altında, gitmemi istemiyordu, bunu tekrar tekrar söylemeyi sürdürdü, bir odadan çıkıp diğerine girdi, çok yalnızım ve Paris'e gitmesini istemiyorum, bir odadan çıkıp diğerine girdi, sanki duvarlardan, halılardan, sandalyelerden, lambalardan, duvar kâğıdının sonsuz ve gri bir bordürüymüşçesine duvarlar boyunca uzanan sigara dumanından medet umuyordu, tüm bu kararları her zaman kendi başına vermesi gerekiyordu, kızın babasının umurunda değildi, Bogdan'ın umurunda değildi, Bogdan neredeydi ki, Bogdan'ı en son ne zaman görmüştü sahiden, sesini en son ne zaman duymuştu, sadece odadan odaya süzülen sigara dumanı, çellonun gıcirtısı yetmezdi, Do majörle hâlâ söylenebilecek ne güzel şeyler var, demişti Bogdan bir defasında, alıntı yapmayı alışkanlık haline getirmişti, annem daha çok ilişkileri hakkında konuşmak istiyordu, kırk üç yaşındaydı ve bir çocukla bir adamın bakımını tek başına üstlenmişti, ne yapacağını bilemiyordu, alınması gereken kararlar, mali durum, yemekler, kızının fevkalade devamsızlığı hakkında okuldan gelen mektup ve kötü notlar konusunda ona yardımcı olabilecek kimsesi yoktu, şimdi de o ortalıktan kaybolmuştu, gitmesine evet dediğini ama aslında hayır demek istediğini, kendisine baskı yapıldığını tekrarladı, hem bu fotoğrafçı da neyin nesiydi?

Paris'e gitmeden bir gün önce annem beni Macy's mağazasına götürdü.

"Yolculukta giymen için sana yeni kıyafetler almamız lazım" dedi.

Ama gitmemi istemiyordun, hayır, gitmeni istemiyorum.

Güzel bir etek. Sıcak tutacak bir kazak. İki bluz. Külotlu çoraplar. Sadece bana ait olacak bir bavul. Yüksek topuklu çizmeler istedim.

"On yediye basmadan olmaz."

Annem saçını yeni kestirmişti, kâkülleri vardı, güzel bir kesim, dedi, saçına dokundu ve gözyaşlarına boğuldu, kocaman bir mağazadaydık, etrafımız vitrin mankenleri, elbiseler, şapkalar, kemerler, gelip giden incecik satış memureleri, raflar, askılar ve aynalarla çevriliydi, annem ağladı ve uzun saçını özlediğini söyledi, ayrıca tam o anda izah edemeyeceği başka bir sürü şey olduğunu söyledi,

elimi tutup kuvvetlice sıktı. Ellerinin ne zaman titremeye başladığını bilmiyorum ama bunu ilk kez Macy's'de fark ettim. Bir süre mağazanın on katından birinde, hangi kat olduğunu hatırlamıyorum, öylece durduk. Giysi poşetleri ve yeni bavul yerde duruyordu. Elim annemin elindeydi.

Zamanla titreme iyice belirginleşti. Annem ellerinin titremesinden dolayı mesaj gönderemiyor, doğru tuşlara basamıyor, çay içerken porselen şingirdiyor.

Annem ağlaması sona erdiğinde, dondurmali kızarmış muz yiyebileceğimiz bir yer bulduk, Macy's'de her şey var, annem muzların teselli edici olduğunu söylerdi. Küçükken bana sütlü çikolatayla muzlu bir tabağa koyup güneşin ya da lambanın altına bırakmayı göstermişti, çikolata erimeye başlayıp da muz yumuşacak ve sıcacık olduğunda bir çatal alıp dikkatlice karıştırıyorsunuz, çikolatanın tamamen erimemesi ve çok sert karıştırılmaması önemliydi.

Daha sonra o gün bana spor bir ceket aldı, sonra kendine de bir tane almaya karar verdi, tezgahtâr kadından eski yün hırkalarımızı bir alışveriş çantasına koymasını istedik, böylece yeni aldıklarımızı da hemen üzerimize geçirdik. Spor ceketlerimiz kahverengiydi, üzerimize oturuyordu, yanlarda cepleri vardı, yakalar genişti, vatkaları kaplumbağa ebatındaydı, ceketler kalın ve tok bir kumaştan dikilmişti, bu yüzden kendimizi anında yapış yapış hissettik. O gün Macy's'deki asansörler çalışmıyordu, sürekli yukarıya tırmanıyorduk ama bir yere vardığımızı hissedemiyorduk, sanki boşluğa basıyormuş gibiydik, annemin yüzü kıpkırmızı kesilmişti ve *bugün ne aşağıya ne yukarıya daha fazla gidebileceğimizi sanmıyorum ve aman Tanrım bu ceketle bana sıcak basıyor* dedi ve sonra büyük bir aynada annemle kendimi gördüm, her yerde aynalar vardı, küçük gelen mezuniyet balosu kıyafetleri içerisinde fazlasıyla gelişmiş duran iki oğlan çocuğuna, iki erkek kardeşe benziyorduk.

Paris'e geldiğimde yön duygumu kaybettim. Her zaman tam olarak nerede bulunduğumu bilirdim, nerede olduğuma dair kafamda bir harita belirirdi ama Paris'te anında yolumu kaybettim, Fransızca da bilmiyordum, genç bir çiftten yardım istedim, genç adam genç kadına dönüp *elle est stupide* dediğinde hemencecik orada, onların

önünde, alacakaranlıkta gözyaşlarımı tutamadım, hatırladığım kadarıyla o hafta hep alacakaranlıkta geçti, alacakaranlık ya da gece, genç çift arkalarına dönüp adını bilmediğim geniş bulvardan aşağıya yürüdüler, bu olaydan sonra dört bir yanı avucunun içi gibi bilen ve akıcı Fransızca konuşan fotoğrafçıya yapıştım. Onunla ilk kez yattıktan sonra kustum. Midemi bulandıran o ya da bedeni ya da benim bedenim değildi, dokunuşun kendisiydi, hazdı, onun beni okşayışıydı, öpüşüydü, yalayışıydı, içime girişiydi, daha çok istiyordum, bunu da söyledim, daha çok istiyorum, dedim, boşaldığımda buna şaşırdım, şiddetine şaşırdım, o da şaşırmıştı, biraz güldü, alay etmek için değil de bunu beklemediği için, o kadar küçük, o kadar sıskaydım ki, boşalmam onun daha fazlasını, daha sertini istemesine neden oldu, bir kez daha boşaldım ve birlikte boşaldık, benimkilerden uzun olan saçları binlerce ip gibi yüzüme yayıldı, olay bittiğinde beni dudaklarımdan öptü, kollarımı boynuna doladım ve küçük kızların yaptığı gibi ona sarıldım. Sonra midem bulandı ve tuvalete koşup kustum. Onunla yatmak, onu kusmak kadar baş döndürücüydü, aynı hareketin iki yüzüydü bu, böyle olabileceğini bilmiyordum, onu istiyordum ve aynı zamanda ondan kurtulmak istiyordum, orada olmak ve ortadan kaybolmak ve tekrar orada olmak. Bir defasında tuvalette ne yaptığımı sorduğunda, yüzüme krem sürdüğümü söyledim, o zamandan bu yana, kustuğumu duyup duymadığını ve nedenini öğrenmek isteyip istemediğini merak ediyorum. Dördüncü gün çekmeye söz verdiği fotoğraflarımı çekti.

Görmek, kavramak. Her şey nerede durduğunuza bağlı. Ayın denizlerinin, kraterlerinin, oluşumlarının isim babası Rönesans gökbilimcisi Giovanni Battista Riccioli'dir: *Mare Tranquillitatis* –Sükûnet Denizi– adını ona borçludur.

Ay haritalarını –tüm yeni isimleriyle birlikte– Riccioli'nin genç meslektaşı Francesco Maria Grimaldi çizmiştir. Onların hayatı ad vermekle geçti. Bu adamları, kim olduklarını zihnimde canlandırmaya çalışıyorum, nasıl çalıştıklarını hayal etmeye çalışıyorum.

Riccioli'yle Grimaldi'nin arkadaş olduklarını hayal ediyorum, onları çok bilgili kişiler olarak hayal ediyorum –Grimaldi matematik profesörlüğünü tercih ederek felsefe profesörlüğünden vaz-

geçmiş çünkü felsefe sağlığını zorlamaya başlamış– gece gündüz çalıştıklarını, yazdıklarını, hesaplamalar ve deneyler yaptıklarını, gelişmiş aletler icat edip bunları kullandıklarını hayal ediyorum. Örneğin Grimaldi bulutların yüksekliğini ölçebilen bir alet yapmış.

Arada sırada ayakta dikilip aya dikkatle bakıyorlardı. Birbirlerini uzun zamandır tanıyorlardı, her ikisi de üniversite şehri olan Bologna’da yaşıyordu, oralarda bir yerde ya da şehrin dışında, belki de huzur içinde gözlem yapabilecekleri, terk edilmiş bir araziye konuşlanıyorlardı. Sessizce ayakta mı duruyorlardı, çalışırken sessiz olacaklarına ilişkin bir kuralları mı vardı ya da birbirleriyle konuşuyorlar mıydı, eğer öyleyse, gökyüzünde gördükleri şeyler hakkında mı yoksa başka şeyler, tamamen gündelik birtakım şeyler hakkında mı konuşuyorlardı – örneğin ne hakkında? 17. yüzyılda yaşayan iki Katolik gökbilimcinin gündelik sohbeti nasıldır?

Çalışmalarının çoğu gece gerçekleşiyor olmalıydı ve öyle sanıyorum ki ahbablar, erkek kardeşler, meslektaşlar, babalar ve oğullar arasındaki sohbetler –bu iki gökbilimci ilişkilerini nasıl tanımlıyorlardı bilmiyorum– geceleyin gündüz vakti olduğundan farklı geliyordu.

Grimaldi’nin ay haritasının bir kopyası Washington’daki Ulusal Havacılık ve Uzay Müzesi’nin girişini süslüyor, burayı Ola küçük bir oğlanken birlikte gezmiştik ama haritaya bakmak için durmamıştık, bunu fark ettiğimizi bile anımsamıyorum, karnımız açtı, ikimiz de çok üşümüştük, o gün Washington’da hava yağmurluydu, bu yüzden daha çok karnımızı doyuracağımız ve ısınabileceğimiz bir yer bulmakla meşguldük.

Hayatını harita çıkarma, sınıflandırma ve ad verme işine adanmış erkekler ve kadınların –ister gözlerini gökyüzüne ya da yeryüzüne çevirmiş, ister baktıkları şey yakında ya da uzaklarda olsun– üstlendikleri görev önünde sonunda onları bunaltıyor muydu diye merak ediyorum.

Eva anaokuluna gittiğinde kayınpederim arada sırada oraya uğradı –anaokulu üç bin ağacın olduğu Frogner parkının içindeydi– ve bir

meşe ağacının altında bir süre durup etrafta koşup duran küçük kızı seyrederdi. Uzaktan bakardı, uzun boylu ve geniş omuzluydu, kır saçları ve bastonuyla kalabalığa karışıp fark edilmemesi pek kolay değildi, başkalarını rahatsız etmekten de çekinirdi.

Bir gün, bu gezintilerinden birinde Eva onu gördü ve diğer çocuklara seslendi: “Bakın, büyükbabam ağacın altında duruyor.”

Kulaklarını deldirmek için başımın etini yemeye başladığında Eva henüz altı yaşındaydı, ona on yaşına kadar beklemesi gerektiğini söyledik, ama sonra babaannesesi ölünce, sekiz yaşında olmasına rağmen bunu yaptırabileceğini söyledik. Üç yaşındayken anne tarafından büyükbabasını, dört yaşındayken baba tarafından büyükbabasını, sekiz yaşındayken babaannesini kaybedince bu kez işin aciliyeti ortaya çıktı, ne *acelesi* vardı bilemiyorum ama babaannesesi ölünce Eva için kulaklarının delinmesi çok önemli bir hal aldı, mümkünse bir hafta sonraki cenaze törenine yetişmesi gerekiyordu. Mahalledeki bir kuaför salonunu arayıp Liv adında bir kadınla konuştum, Liv’e Eva’nın babaannesinin öldüğünü ve bir hafta sonra cenazesinin kalkacağını anlattım, o zaman Liv Eva’yı araya sıkıştırabileceğini söyledi, bu iki geçiş ritüelinin arasında apaçık bir bağ vardı – yaşlı bir kadın ölüyordu, toprağa verilecekti, küçük bir kız kulaklarını deldirecekti. Eva’yla ben üzerine giyebileceği yeni bir bluz ve etek almak için alışverişe gittik, cenaze törenlerinin her zaman için kıyafet alışverişiyle bir bağlantısı vardır, en büyük keder bile üzerine ne giyileceği meselesiyle ortadan kalkar, diye yazar Proust. Babam öldüğünde kız kardeşlerimden biriyle Stockholm’deki NK mağazasına gidip cenaze kıyafetleri aldık, ben üzerime oturan pahalı, kadife bir elbise aldım, duygusal bir biçimde bunun babamın hoşuna gideceğini düşündüm, kız kardeşimin ne aldığını hatırlamıyorum, kaşmir, ipek gibi yumuşak şeyler sever ama bir sürü farklı giysi denediğimizi, keyifli olduğumuzu hatırlıyorum, o kadife elbiseyi bir daha hiç giymedim, bana yakıştığını sanmıyorum, birkaç kez dolaptan çıkardım, üzerime giyip hemen çıkarıverdim. Babaannenin cenazesinden önce Eva’yla birlikte Liv’in kuaför salonuna gittim, kulaklarını anestezi bir kremle kremledik, bunun kulak delinmeden en az yarım saat önce yapılması gerekiyordu, Eva’nın tanıdığı uzun saçlı bir kız kulağını anestezi krem kullanmadan deldirmişti ve canı o kadar yanmıştı ki günlerce eli

kulağında dolaşıp ağlamıştı, sonrasında da kulağı iltihaplanmıştı, kulaklardan biri şişmiş, diğerinden iki misli büyük hale gelmişti, hikâyenin kesinlikle biraz abartıldığını söyledim.

Eva'yla ben oraya varmak üzereyken Eva rüzgârda durdu. Kuaför salonuna gitmek için büyük bir meydanı geçmemiz gerekiyordu ancak Eva aniden durmuştu. Mevsim sonbahardı, ağaçlardan güz yaprakları dökülüyordu, sonbahar, rüzgâr ve rüzgârla savrulan yapraklarla sarmalanmış o büyük meydanda Eva kendi kar fırtınasına yakalanmış gibi aniden durdu ve şöyle dedi: "Cesaret edemeyeceğim."

Uyandığında bir süre banyoda vakit geçiririz. Bugün de öyle yapacağız. Saçını fırçalayacağım. Saçını açması zor, ayy, diye bağırır, *anne kes şunu*, saçları sarı ve karmakarışık, yukarı kıvrılıp sonra yine düğümlenen çiçek sapları gibi incecik ve upuzun, yüzme havuzuna gitmişse saçları yeşilimsi bir renk alır, saçlarını elimle toplar ve gererim, belki eğilip ikimizin aynadaki görüntümüze bakarken bugün saçını yukarıdan mı toplayalım diye sorarım, güzel oldu, o da başını sallar ve hayır der, saçlarını açık bırakmak ister, kar ve soğuk saçlarını kurutur. Bu yıl sonbahar sıcak geçiyor, geçen yıl da sıcak geçmişti, sıcak ve karanlık, her sabah ortalığa bir karanlık çöküyor, umarım kar yağmaya başlar, bahçedeki güller kasım ayında üç defa açtı, pencere denizliklerindeki sinekler canlanıverdi, öldüklerini sanıyorlardı ama yeniden dirildiler; pencere denizliklerindeki sinekler, eviyedekiler, ölmeye yatmışlardı ama şimdi borulardan yukarı sinekler fırlıyor, Noel'e hazırlık mumlarını yakmadan önce bir sinek yavaşça ve tek başına odada uçup duruyor; sinekler şarkı söyleyebilselerdi belki de ölüm sandıkları şeyden uyandıklarında her yerin ne kadar soğuk olduğunu söylerlerdi, bizler Antroposen Çağı'nda yaşıyoruz, diyorum sineklere, bir çağın senden sonra adlandırılmasının pek de övünülecek bir yanı yok, banyonun aynasında gördüğüm Eva'ya bakıyorum, aynada birbirimize bakıyoruz, pek çok kişi birbirimize benzediğimizi söylüyor, saçlarını uçlarından kestirmenin vakti gelmiş galiba diyorum, saçlarının uçlarını yeni kestirdiğini söylüyor ve sonra şunu ekliyor:

"Anne, saçların daha çabuk uzaması için kesilmesi gerektiği bir efsane."

“Belki de” diyorum.

Bazen gelip dibime giriyor, dikkatimi ona yöneltmemi istiyor ama sonra uzaklaşıyor, *hiç vaktim olmadığını* hissediyor ya da o anda ne söylüyorsam, *birazdan*, diyorum, *şimdi olmaz*, diyorum ya da onu dinliyormuş gibi yapıp başka şeyler düşünüyorum. Geceleri boynu nemli oluyor, yorganını üzerinden atıyor, babasıyla benim ikişer yorganımız var, o yüzden o da iki yorgan istiyor, geceleri ısınıyor olsa da iki yorgan istiyor, köpek yerde yatmış nefes alıp veriyor, neredeyse hiç sesi çıkmıyor, arada rüya görüyor ve o sırada o kadar yüksek sesle mızıldanıyor ki öbür odadan bu sesi kesmesi için ona adıyla sesleniyorum, arada sırada minik bir bebeğin ağlaması bittiğinde çıkardığı sesi andıran, hıçkırık gibi işitilen derin bir iç çekiyor, köpek bir koyun pöstekisinin üzerinde, yatağımın yanında, yerde yatıyor, orta yaşlı, belki altı yedi yıl daha yaşar, köpek olmanın ne anlama geldiğini asla keşfedemedi, sürekli tahmin yürütüyor, bu açıdan kocama ve bana benziyor, nasıl kendimiz olacağımızı bilemeyişimiz köpeğimizle paylaştığımız ortak nokta, bu bitmek bilmeyen bir tahmin oyunu. Köpeğimiz bize sık sık ayıbalığı, küçük siyah bir at, kuzu gibi başka hayvanları hatırlatıyor – belki de bu, hayatının ilk yıllarında Hammars’ta kuzularla birlikte serbestçe dolaşmasındandır. Bir defasında eşim onun Avustralya ornitorengini andırdığını söylemişti. Kanepeye kıvrıldığında kocaman bir salyan-goza benziyor, burnu kafasına göre büyük, parmağını dikkatlice oraya sürmeme bayılıyor. Yemek yerken dikkat kesiliyor, kulakları yumuşacık ve pırlıl pırlıl, adeta pahalı bir kumaştan yapılmış gibi, bana siyah cenaze kıyafetimi hatırlatıyor, şu babamın seveceğini düşündüğüm kıyafeti, bedenimin şeklini ortaya çıkaran ve aynı zamanda da uygun bir kıyafet olduğu için hoşuna giderdi sanırım, *klasik* derdi. Ölmeden yıllar önce, neredeyse otuz yıl önce babam ve annemle buluşmak için Münih’e gittim, annemin üzerinde göğüs dekolteli ipek bir elbise vardı, uzun ve mavi, annemin saçları da uzun ve maviydi, öyle hatırlıyorum –mavi– sanki birileri tavana mavi ışıklı bir ampul takıp annemi altına yerleştirmişti ve babam kapıyı açıp dekoltesine işaret ederken şöyle dedi:

“Aman Tanrım, bu kılıkla ortalıkta dolaşamazsın.”

Babam köpek sevmezdi, onlardan korkardı, öyle söylemişti ama annemle babam birlikte yaşadıklarında dachshund cinsi bir köpekleri vardı; ayrıldıklarında ben annemle kaldım, köpekse babamda

kaldı, babam hayvanları sevmediğini söylerdi ama Hammars'taki tavşanlar ve kuşlar hakkında hiç durmadan konuşabilirdi.

Bizim yatağımızda uyandığında Eva yatağın etrafında dolaşıp yere uzanmayı ve köpeğe sarılmayı asla unutmaz, sabahları kalktığına ilk yaptığı iş budur, sonra uyurgezer misali banyoya, duşun altına girer, suyu açar ve başını fayanslı duvara yaslar, kıpırtısız, ulaşamaz olur, duştan akan su bedeninden aşağıya inerken adıyla seslensem bile kafasını kaldırmaz, gözlerini açmaz, bir tay gibi ayakta uyur.

“Şimdi gözlerini açıp yıkanmalısın, öyle dikilip durma.” Bir süre sonra, “Duş almayı bırakıp aşağıya in, kahvaltı edeceksin” derim.

Onu tarif ederken dikkatli olacağım. Bu işi kendi yapabilir. Arada sırada kendisiyle dopdolu bir bakışla beni şaşırtıyor, tamamen başka biri, çocukluğunun tam orta yerinde, acımasız pençesinde, bu çocukluk kızım onu terk etse ya da o kızımı terk etse bile peşini hiç bırakmayacak.

Babamla birlikte yazmamız gereken kitapta ilerleme kaydedemedik. Altı uzun sohbeti teybe kaydettim, bazıları netti, bazıları bulanık, sonra aklını yitirdi (bu doğru bir sözcük mü?) bundan dolayı daha fazla bir şeyler kaydetmenin uygun olmayacağını düşündüm, sonra öldü ve bant kayıtlarını dinlemeye beş dakikadan fazla dayanamadım, sonra da ses kayıt cihazını bir yere tıkıp kaybettim, onu kaybettiğim ve eşyalarımın sahip çıkamadığım için utanıyorum, başka bir kitap yazarım, diye düşündüm; son yazımız, onunla ben, babayla kız, babalar ve kızları, yaşlı bir adam, o yer, –bazen o yerin yasını yaşlı adamınsından daha çok tuttuğumu düşünüyorum– eşyalar, taşlar ve eğri büğrü çam ağaçlarının altındaki gölgeler hakkında bir kitap.

O hayattayken yatak odasında asla kelebek olmazdı. Ama hayattaydı. Ve kelebekler oradaydı. Yatağında yatıp tavana bakarken hayattaydı. Onları görüp görmediğini bilmiyorum ama hayattaydı.

Yazın tam olarak ne zaman onu geçmiş zamanla anmaya başlamıştım?

Böcekler içeri giremezdi. Pencereleer konusunda çok sertti. Hep kapalı olmalıydılar. Küçükken Hammars'ta kendi odam vardı, odamdan onun odasına uzanan mesafeyi koşarak kateder, Ingrid'le arasına yatardım. Aynı oda, aynı yatak, aynı soluk sarı yorgan takımı, aynı pencere, aynı çam ağaçları, aynı çakıllı sahil, aynı deniz.

Kelebekler duvarda ya oturuyorlar ya da ayakta duruyorlardı. Yatakta babamın yanında yatıyordum ve gözlerimi tavana dikmiş-tim. O da gözlerini tavana dikmişti. Belki de dikmemiştı.

Kendi içine dönüktü bakışları.

Ara sıra nerede olduğunu anlatıyordu bana. Pek fazla konuş-muyorduk ama arada sırada birkaç kelime ediyordu. Konuşma-larımızı uzun zamandır teybe kaydetmiyordum. Kelebekler bana karı hatırlatıyordu. Kar lekeleri. Kirli kar. Erimeyen kar. Diğer tüm karlar erimişken yol kenarlarında duran kar, nisan karı, mayıs karı, ortadan kalkmayı reddeden kar, kümeler halinde, yığınla kar, daha çok pislik, çakıl, egzoz dumanı haline gelmiş kar, insanların üstüne bastığı ve hayvanların üzerine pislediğı kar. Gözümü dikip baktığımın kelebekler olup olmadığından da emin değilim, siyah ve çirkindiler, belki de bir tür güveydiler ama güveden biraz daha ağır, daha tıkızdılar, desensiz büyük kanatları vardı.

Üzerinden biraz zaman geçsin, dedi tanıdık biri, o da babasını kaybetmişti. Hamilelik gibi bir şey, her gittiğın yerde hamile ka-dınları görüyorsun, gözün onları arıyor, birbirini tanıyorsun, kız kardeşlik gibi bir şey. Sonra babasız kalıyorsun ve babasız olanları arıyorsun, babalarını ya da annelerini kaybetmiş yazarların kitap-larını ve makalelerini okuyorsun, anneden çok baba üzerine yazan pek çok yazar sayabilirim, hiç düşünmeden. Babamın yasını nasıl tutacağını bilemedim, sadece öldüğünde değil ama yıllar sonra bile yasını yanlış tuttuğumu düşündüm ve bu yüzden babasını ya da annesini ya da her ikisini birden kaybetmiş yazarların kitaplarını okudum. Sonra eşlerini kaybetmiş yazarların kitaplarını okudum, yas ve yasın farklı biçimlerine dair yazılmış kitapları okumaya doyamadım.

Küçük Ivan, diğer adıyla Vanya ya da Vaneçka, kızıl hastalığından 1895 yılında öldüğünde annesi iki yıl boyunca günlüğüne hiçbir şey yazmadı.

Ama önceleri huzursuz geceler, oğlunun başında tuttuğu nöbetler, oğlan iyileşme belirtileri gösterdiğinde duyduğu mutluluk ve rahatlama üzerine yazıyordu. Sonrasında, oğlan aniden tekrar hastalanıp ölmeden önce günlüğe gündelik işler ve gündelik endişeler hakkında notlar alınmıştı.

Annenin adı Sofiya Tolstaya'ydı. Babanın adı Lev Tolstoy'du. Tolstoy'un günlüğünde zamanın kesintiye uğraması söz konusu değildir, aksine bir bisikletten söz edilir. Tolstoy bir bisiklet edinir. Altmış yedi yaşındadır ve daha önce hiç bisiklet kullanmamıştır. Günlüğüne bisiklet hakkında yazar, kendisine bisiklet almasının ahlaki nedenlerini listeler. L. K. Popov'un *Bedensel Eğitim İçin Vespit Kullanımına Dair Bilimsel Notlar* adlı eserine atıfta bulunur.

Çehov Tolstoy'u çok sevdiği Yasnaya Polyana konağında ziyaret ettiğinde Tolstoy nehirde birlikte yüzmeyi teklif etti, Çehov için bu olacak şey değildi. Tolstoy'a hayranlığı sınır tanımıyordu ama onunla birlikte yüzmesi de gerekmiyordu, ki bu anlaşılır bir şey.

Tolstoy'un yeni bisikletinin yanında çektiği bir fotoğrafı var. Sofiya da fotoğrafta, siyahlar içinde ve belirsiz bir ifade takınmış. Oğluna mı üzüyor? Kocasından mı bezmiş? Kendine hâkim olup rolünü oynamaya kesin kararlı. Sofiya'nın günlüğündeki kesintiyi düşünüyorum. İki yıllık bir sessizlik. Bomboş geçen iki yıl. Tolstoy beyaz giyinmiş, üzerinde beyaz keten bir gömlek ya da tunik, beyaz siperlikli küçük bir kasket var ve o kocaman sakalı bembeyaz. Yüzünde biraz kırgın bir ifade var. Sert ve kararlı biçimde kavrıldığı bisikletine tutunuyor, belki de biraz endişeyle.

Tolstoy'un bisikletiyle çektiği fotoğraf babamı hatırlatıyor bana. Bir şey görüp başka bir şey düşünürsünüz.

Tolstoy babama benzemiyor, yaşamlarının son yıllarında yadıkları yaşlı adam niteliği hariç. Babamın sakalı yoktu, en azından kocaman beyaz bir sakalı yoktu, sabahları buz gibi havuzda yüzmekten gurur duysa da yalnız yüzmeyi tercih ederdi.

Fotoğrafa baktığımda, babamı düşünmemin sebebi her şeyden önce Tolstoy'un bisikleti.

Kocaman, kırmızı kadın bisikleti üzerinde babam.

Tolstoy 1910 yılında ölmeden birkaç gün önce evden kaçmış ve karısı Sofiya'ya şu mektubu bırakmış: "Benim yaşımdaki yaşlı insanların genellikle yaptığını yapıp son günlerimi yalnızlık ve sessizlik içinde geçirmek için dünyanın hengâmesini terk ediyorum."

Babam ardında böyle bir mektup bırakmadı ama dünyanın hengâmesini sessizlik ve yalnızlık içinde terk etmek istemişti. Bunu başaramadı. Son dakikaya kadar hengâme vardı ama Tolstoy'un-
kinden biraz farklı olarak. İnsan ölümün huzur içinde geleceğini umut eder, gerekli hazırlıkları yapar ama her şey bambaşka bir hal alır. Babam öldükten sonra çalışma odasındaki duvarda el yazısıyla yazılmış iki adet sarı Post-it kâğıdı buldum. Kapının arkasında kalmışlardı. Uzun süredir orada asılı kalmış olmalıydılar. Onları duvardan sıyırdım. Notların altındaki çam panel daha soluktu.

Soldaki kâğıtta şunlar yazılıydı:

Diri Tanrı'nın eline düşmek korkunç bir şeydir.¹⁹ Ama ancak o zaman kefareti ödersin.

Sağdaki kâğıtta şunlar yazılıydı:

"Yaşam boyunca aradığımız şey belki de budur, yalnızca bu, öğrendiğince büyük bir üzüntü, ölmeden önce kendimiz olabilmek için."²⁰

24 Aralık 1998. Uyandığımda kar yağıyordu, o zamanlar yaşadığım Sorgenfrigaten'deki dairenin neredeyse bomboş odalarının içine kar yağıyordu, sokağa çıkıp otobüse koştuğumda kar yağıyordu, uçak Arlanda'ya gitmek için Gardermoen'den kalktığına da kar yağıyordu.

Babamla ben Noel'i birlikte kutlayacaktık ve Noel kutlaması için aşağıdaki planı hazırlamıştık:

19 Yeni Ahit, "İbranilere Mektup" Bap 10:31 (ed. n.)

20 Louis-Ferdinand Céline, *Gecenin Sonuna Yolculuk*, çev. Yiğit Bener, YKY, 24. baskı: Ekim 2020, s. 249 (ç. n.)

- 15.00: Karlaplan'daki apartmana varışın.
15.30: Östermalmstorg'daki, büyükbabanın otuz yıl papaz olarak görev yaptığı Hedvig Eleonora Kilisesi'ne yürüyoruz.
16.00: Noel ayını.
18.00: Akşam yemeği. Köfte. İstersen şarap içebilirsin.
18.30-22.30: *Oturum*.
22.30: Son.

Otuz iki yaşındaydım ve boşanmıştım. Oğlum Noel'i babasıyla kutlayacaktı. Ben Noel'i yalnız kutlayacaktım. Bunu daha önce hiç yapmamıştım. Bir uyku ilacı alıp bütün gece uyuyabilir miydim acaba? Yoksa kiliseye mi gitseydim? Ama gecenin tümünü geçirmeme yardımcı olacak kadar çok ayin yapılmıyordu. Babam seksen yaşındaydı ve duldu. Bu fikir ilk onun aklına geldi, birlikte kitap yazma fikri değil, o fikir yıllar sonra oluştu, ama birlikte Noel kutlama fikri. Kitap yazma fikri iş kategorisine giriyordu ve geçerliliğini de sözcüğün kendisinden alıyordu. Noel'i birlikte kutlamak bambaşka bir kategorideydi.

Pencerenin önünde durmak, süslenmiş, yemek hazır, ağacın ışıkları yanmış ve yanındakine şunu söyleyebilmek: *Bak. Benim küçük ailem geliyor.*

Bir hafta öncesinde babamla telefonda konuşmuştuk ve laf birbirimizin yalnızlığına gelmişti. Ya da – ben öyle olduğunu düşünmüştüm. O Noel akşamı birbirimiz için oradaydık diye düşünmüştüm. Ama bu mantıkta yanlış bir şey vardı. Ingrid hayattayken babam hiçbir biçimde Noel kutlamasında yer almak istemezdi. Sanırım Ingrid onunla değil de çocukları ve torunlarıyla Noel'i kutlardı. Ingrid öldükten sonra Noel akşamını yalnız geçirmeye devam etmişti. Yani biz belki de, benim sandığım gibi, *lafı birbirimizin yalnızlığına getirmemiştik*. Onun bana ihtiyacı yoktu. Benim ona ihtiyacım vardı ve o da: *Stockholm'e gel, dedi.*

Bu benim ilk Noel hatıram: Bir yaşından biraz büyüktüm ve bu durumda bunun bir hatıra olduğunu ileri sürmek yalan oluyor, birileri bana bunu anlatmış olmalı, birileri şöyle demiş olmalı: Baban Noel'i

kutlamak istemiyor ve Noel partisini, hediyeleri, Noel kurabiyelerini, Noel ağacını, Noel süslerini ve Noel ışıklarını yasakladı. Annen üzüldü. Bu onların anne ve baba olarak kutlayacakları ilk Noel'di. Anne çok gençti ve anakaradan uzakta, Hammars'ta onunla birlikte yaşıyordu. Kar yağıyordu ve hava karanlıktı, kararı veren de babaydı. Anne Noel'i kutlamak istiyordu. Noel akşamının tüm diğer günlerden bir farkı yokmuş gibi davranmak istemiyordu. Bir çocukları vardı. Çocuk en azından anne babasının bir çaba göstermesini hak ediyordu. Çocuğun Noel akşamıyla diğer akşamlar arasındaki farkı anlamayacak yaşta olması başka bir meseleydi. Baba çalışırken evde çıt çıkmamasını isterdi, o yüzden annenin bebeği de alıp arabayla dükkâna mum almaya gittiğini fark etmedi. Dükkân uzaktaydı. Fârô ve Fârôsund arasındaki feribot saatte bir kalkıyordu. 1967 Noel'iydi. Dükkânda bir alışveriş sepetini mumla doldurdu, belki de iki sepet doldurmuştu, en azından, bir sürü mum almıştı. Cam silindirler içinde kalın beyaz mumlar. Ayrıca konserve lahana turşusu, donmuş jambon (donmuş olduğunun farkında değildi) ve hardal. Sonra da arabayla geri döndü. Baba hâlâ oturmuş çalışıyordu, anne bir odadan diğerine sessizce hareket etti, mumları pencere denizliklerine, masaya, oturma odasına, mutfığa ve dışarıdaki karların içine yerleştirdi, dışarıda hava zifiri karanlıktı ama karın düştüğü yerlerde ortalık birazcık aydınlıktı, mumların hepsini yerlerine yerleştirdiğinde ortalık sanki bir masal diyarına dönüşmüştü. Onun bilmediği, belki de babanın o gece ona anlattığı ya da anlatmadığı şey, satın aldığı mumların mezarlara konulan mumlar olduğuydu. Dükkândaki en güzel mumları seçmişti. Onların ölümleri için olduklarını bilmiyordu. Baba sonunda çalışma odasından çıktığında Noel'i kutlamaya değil, akşam yemeği yemeye niyetliydi ve karşılaştığı manzara tüm odalarda ve dışarıda karın içinde yanan mezar mumlarıydı.

Bir de mutfak masasının ortasında, donmuş, üzerinden su damlaları akan ve bir insan kafası büyüklüğünde jambon duruyordu.

Karlaplan'daki evine geldiğimde ikimiz de o kadar gergindik ki, girişte ufak adımlarla hareket edip durmuştuk, paltomu çıkardım, babam paltoyu askılığa astı, bir sandalyeye oturup çizmelerimi çıkartırken şöyle dedi: "Ama birazdan gideceğiz, kiliseye yani, paltonu çıkarmana gerek yoktu belki de" ve ben de şöyle dedim: "Evet, haklısın", tekrar çizmelerimi giydim, ayağa kalkıp paltomu giydim

ama sonra şöyle dedi: “Ama gitmemize daha yirmi dakika var, belki paltonu çıkarıp içeri girsen ve biraz otursak daha iyi olur.”

Kar durmuştu ama yirmi dakika sonra girişe çıkıp ceketlerimizi giyerken –bu kez cidden gidiyorduk– yeniden yağmaya başladı.

“Kar yağıyor” dedim.

“Evet, bütün gün yağdı neredeyse.”

Bir dolap açtı, yeşil yün bir palto ve yeşil yün bir bere çıkardı. Ben üzerime yün taytımı, paltomu ve beremi geçirdim. Sonra ufacık girişte her birimiz kendi sandalyesinde otururken ayakkabı ve çizme giydik. Daha önce asla bu şekilde birlikte oturup ayakkabılarımızı giymemiştik. Hammars’ta eve girerken yazlık ayakkabıları ayağından çıkarır bir tarafa fırlatırsın. Yanımda, içine zar zor ayağımı sokmam gereken yüksek topuklu çizmeler vardı. O ayakkabılarını giymiş, üstlerine de galoşları takmışken ben sadece sağ çizmemi giymeyi becermişim. Ben sol çizmemle cebelleşirken o sandalyesinde oturmaya devam etti. “Bu havada yüksek topuklu giymek de nereden çıktı yahu?” dedi.

Sonra yürüyüşe çıkmaya hazır olduğumuzda asansörle aşağıya indik, kara çıktık. Hava kararmaya başlamıştı ama sokak lambaları yanıyordu, pencerelerden ışıklar süzülüyordu, süslü Noel ağaçları ve geceye hazırlanan insanlar gözüme çarptı, pencerelerden içeri baktıkça Stockholm’deki Noel ağaçlarının Oslo’dakilerden daha büyük oldukları dikkatimi çekti, belki biz dışarıda onlar içeride oldukları için bana öyle gelmişti, şehrin büyük, eski apartmanlarıyla çevrili karanlık sokaklarında yürüyordum, yanımda yürüyen babamın üzerine kar yağıyordu. Aynı hızda yürüyorduk, uygun adım gidiyorduk, beni beklemesi gerekmiyordu, onu beklemem gerekmiyordu, ayağımda topuklu çizmeler vardı, onun elindeyse bastonu ama hızlı ilerliyorduk, yün paltosunun ve beresinin üzerine kar yağıyordu, yeşil beyaza dönüşmüştü, yürürken birbirimizle fazla konuşmadık. Kiliseye yaklaşırken sanki beni nazikçe uyandırıyormuşçasına yanağımı okşadı, sonra bir şeyi işaret edip bana bir şeyler söyledi, işte kilise karşımızdaydı, kocaman, sarı ve görkemli kubbelerini sarıp sarmalayan kar.

“Hedvig Eleonora’nın üç çanı vardır” dedi. “Küçük Çan, Ortanca Çan ve neredeyse beş ton çeken, Hamlet’in memleketinde dökülmüş Büyük Çan.

“Helsingør’de.”

“Evet, Helsingør’de. On yedinci yüzyılda Kronborg Kalesi olarak geçiyordu.

Sonra sessizleşti. Acaba büyükbabadan mı bahsedecekti? Kendinden mi? Pu diye çağrılan çocuktan mı? Hayır, şimdi değil. Söylediği şey şuydu: “On dakika içinde ayın başlıyor, üstümüzü çıkarmaya, gözümüzün ışığa alışmasına yetecek vakit kalıyor.”

Ona döndüm, omuzundaki kar tanelerini temizledim. Dışarıda hava neredeyse kararmıştı. Bu yollara, yerlere, kiliseye ve kara aşınaydı. Benim içinse her şey yeniydi. Onunla buralarda hiç gezmemiş, onu kar yağarken hiç görmemiştim.

Eve döndüğümüzde köfte, haşlanmış patates ve yeşil salata yedik. M. adında bir kadın haftada birkaç gün gelip babamın evdeki işlerini hallediyordu. Evi temizliyor, alışveriş yapıyor, yemek pişiriyor, çamaşır yıkayıp ütü yapıyordu. M. ile babam iyi anlaşıyorlardı, yaşlıca bir kadındı, babamdan on yaş gençti, iyi yemek yapardı, duygusal değildi ve dakikti. Babam onsuz ne yapardı? Biz kilise-deyken M. eve gelmiş, yemek yapmıştı. Sofrayı kurmuş ve benim için de sofraya şarap koymuştu. Her şeyin yerli yerinde olduğunu ve bizim masaya oturduğumuzu gördükten sonra hoşça kalın, iyi Noeller, dedi, biz de iyi Noeller dedik, çocukları ve torunlarıyla Noel’i kutlamayı dört gözle beklediğini söyledi, babam evet, şimdi tam anlamıyla yeniden Noel geldi, dedi, o da kızının oturduğu yerin babamın binasından yürüyerek gidilebilecek kısa bir mesafede olduğunu söyledi ama şimdi acele etmeliydi, bir kez daha iyi Noeller dedik ve babam şöyle dedi: “Sıkı giyin, dışarıda kar yağıyor, üşütmemeye gayret et.”

Kar yağışı gece boyunca devam etti. Oturma odasında tik takları duyulan büyükbabamın saati her saat başı ve yarım saatte bir çaldı. Babama Noel’in benim için çocuklar demek olduğunu söylediği mi hatırlıyorum. Onun içinse hatıralar demek olduğunu söyledi. İkimiz de orada oturmuş başka yerlerin özlemine çekiyorduk. Evi özlüyorduk. Geçmişi özlüyorduk. Sonradan, orada oturmuş başka yerleri özlemekle aptallık ettiğimi düşündüm, birlikte geçirdiğimiz tek Noel gecesi-ydi bu. O günden sonra, babam her şeyi unutmadan önce, o gece kendimizi çok beceriksiz hissetmemize ve zamanın bir türlü geçmek bilmemesine, kendimize gülüp geçtik. Saat on

buçukta önceden ısmarlanmış taksi geldi. Planladığımızdan önce *Eh, artık kalkma vakti geldi* demeye cesaret edemedik.

Yalnızım, o da yalnız, özlemle dopdoluyuz ama birbirimize duyduğumuz özlemle değil, diye düşündüğümü hatırlıyorum. Artık bunu çok fazla düşünmüyorum. Kar yağarken babamla yan yana yürüdüğümüzü, babamın yanağımlı okşadığını, beyaza bürünmüş ihtişamlı kilise kubbelerini bana gösterip: “Bak, kalbim, birazdan oradayız” dediğini düşünüyorum şimdi.

ERKEK Çok kafam karışıyor... Şey istiyorum... şey... şu gelip giden kadınlardan birinden... bugün burada olan kadının adı neydi?

KADIN Ann Marie.

ERKEK Evet, Ann Marie. Onu seviyorum. Çok güzel şarkı söylüyor... Opera şarkıcısı olduğunu biliyor muydun?

KADIN Evet, biliyorum.

ERKEK Neyse işte, Ann Marie'ye içeri gelip benim... neydi yahu şu lanet olası şeyin adı?

KADIN Günlüğün mü? Ajandan mı? Onu mu kaştediyorsun? Yani Ann Marie içeri girip günlüğüne bakmana mı yardım etsin? Masada duran günlüğüne mi?

ERKEK Evet... şey yazmıştım... sen yazmıştın... sen adını yazmıştın ve ben adımı yazmıştım, saatleri yazmıştık... yani... burada tam vaktinde... oturuyor olmama... ve senin gelmeni bekliyor olmama rağmen, aniden sormam gerekiyor... onun adı neydi?

KADIN Ann Marie.

Erkek tekerlekli sandalyesinden kalkmaya çalışır. Sandalyenin kol kısımlarını sıkı sıkı kavrayıp doğrulmaya çalışır. İlerler ve gerisin geri oturur.

ERKEK Bunu yapamayacağım. Buradan çıkamıyorum.

Tekerlekleri iter.

- ERKEK Bunun nasıl yapılacağını öğrenme fırsatım olmadı... Çok sefil bir adamım ben.
- KADIN Hayır baba, öyle deme.
- ERKEK Yürüyemiyorum. Göremiyorum.
- Ellerini kucağına bırakır ve uzunca bir süre konuşmaz.*
- ERKEK Korkunç tatsız bir şey bu, huzur falan kalmadı, çok rahatsız edici, anlıyor musun? Kendimi bu dekorun içinde buluyorum... yürüyorum, yürüyorum sonra kendimi bu dekorun içinde buluyorum ya da bu kamera açısında... hep aynı dekor, hep aynı rüyalar... olduğu anda bunu görüyorum... ne demek istediğimi anlıyor musun?... ve kendimi çekip kurtarmam için çok geç... bunu yapmak istemiyorum artık.
- KADIN Küçük bir kızken sana rüyalarımı anlatırdım, sen de bana onların ne anlama geldiğini söylerdin. Bir anlığına kendine dışarıdan bakabilseydin sürekli geri gelen rüyalarına dair neler derdin kendine?
- ERKEK Evet ama beni dinle! Kalbim! Senin ve benim olaylara bakışımız tamamen farklı, tamamen farklı biçimde... senin bakışın annenin... sen benim... bendeki... ne olduğunu bilmiyorum...
- Pikaba bakar ama plak koymaz.*
- ERKEK Bir türlü kaçıp kurtulamadığım bir rüya sistemi içinde sıkıştım kaldım, artık hiç eğlenceli değil, eğlenceli rüyalar görmüyorum, lanet olası tek bir eğlenceli rüya yahu. Bunun... bu rüyaların gerçeklikle hiçbir ilgisi yok.
- KADIN Senin için şu günlerde gerçek olan nedir?
- ERKEK Sensin.
- KADIN Evet, doğru, ben gerçeğim.
- ERKEK Sen gelmeden önce yirmi dakika burada oturdum ve çalışmaya can atıyordum, birdenbire yanlışlıkla seni arayıp randevumuzu iptal ettiğimden, senin gelmeye-

ceğinden o kadar korktum ki... sonra onu çağırmam gerekti...?

KADIN Ann Marie'yi.

ERKEK Evet, Ann Marie'yi... ajandama bakayım diye beni çalışma masama götürdü. Acayip sevindim. Rüya ya da belirsiz olduğunu sandığım şey aslında gayet belirginmiş... Sonra dışarıdan sesini duydum. Şükürler olsun. Buradaydın, buradaydım. Evet, işte böyle oluyor.

Kadının elini avucunun içine alır.

KADIN Elim soğuk.

Erkek elini ovuşturur, öne doğru eğilip alnını kadının alnına koyar.

ERKEK Burnum soğuk.

KADIN Evet, soğuk, bu iyiye işaret.

Erkek tekrar geriye yaslanır.

ERKEK Öyle mi?

KADIN Evet, en azından kediler ve köpekler için. (Elini erkeğin alnına koyar.) Alnın sıcak değil, soğuk da değil ama, ateşin yok.

ERKEK Hayır, oldukça sağlıklıyım ve şimdi çalışmaya hazırım sanırım.

Tekrar kar yağmaya başladı. Pencereden dışarı bakıyorum. O kadar çok yağıyor ki, iki saat sonra Eva'yı kaldırmak çok kolay olacak, kulağına şunu fısıldamak yetecek: Şimdi kalkma zamanı, kar yağmaya başladı. Yeni yağmış karı görmek için yataktan fırlayacak.

Merdivenlerden çıkıp kocamla kızımın yanına uzanıyorum.

“Neredeydin?” diye fısıldıyor eşim yattığı yerden.

Eva ortamında yatıyor ve en küçüğümüz ve en zayıfımız olmasına rağmen en fazla yeri o kaplıyor.

“Aşağıda. Teyp kayıtlarıyla.”

“Kar yağmaya başladı.”

“Biliyorum.”

Eva kıpırdıyor.

“Uyumak istiyorum anne, daha sabah olmadı, daha alçak sesle konuşmalısın.”

“Sadece fısıldıyordum” diye fısıldıyorum.

Bizden daha hızlı, daha yumuşak nefes alıyor, çok gergin değil, başını okşadığımda sıcaklığı içime akıyor, saçı aynı anda hem tel tel hem karmakarışık hem de yapış yapış yumuşak, sanki parmaklarınızı pudra şekerinde gezdiriyorsunuz, saçını uzatıyor, saçının asla yeterince uzun olmadığını düşünüyor.

Yüzüne düşmüş saçlarını hafifçe düzeltiyorum, yanağından öpüyorum.

Eva yatakta ufacık bir deniz kabuğu gibi kıvrılmış yatıyor.

VI // Gig²¹

*Tüm bunları geride bırakmak
gerçekten çok can sıkıcı.*

SWANN'IN SON SÖZLERİNDEN

21 Kısa süreli sahne işi (ç. n.)

Tabutu taşıyanlar hayatları boyunca adada yaşamışlardı. Bunlara *Fârôgubber* –adalı ihtiyarlar– denilirdi. Babam da *Fârôgubbe* olarak anılmak isterdi. Adamlara tek tek gidip sordu. *Öldüğümde tabutumu mezarlığa siz taşıır mısınız?*

Sürekli bir epilogdan söz ederdi ama bu *epilog* sözcüğüyle, sağlıklı olduğu ve hâlâ cipini son sürat sürebildiği Hammars'taki gönüllü sürgün hayatının son yıllarını mı yoksa hasta yatağında, tekerlekli sandalyede, tek gözü kör bir halde geçirdiği son altı ayı mı ya da ölme uğraşının ve cenazenin kendisini mi kastediyordu – bilemiyorum. Cenaze törenine gelince diğer her şey gibi aynı titizlikle planlanmıştı, son bölüm, son gig. Vasiyetnamesini yazdı ve düzeltti. Bir mezar yeri aradı ve buldu. Fârô'deki kilise mezarlığında dolaştı, yalnız ve kilise görevlisiyle birlikte, bir ağacın altında ya da bir duvarın dibinde, diğerleriyle çevrili olarak ya da bir köşede tek başına yatmanın avantajlarını ve dezavantajlarını kilise görevlisiyle tartıştı. Öldüğünde Ingrid'in de yanında yatmasını istiyordu, onun İsveç'in tamamen başka bir yerinde olan mezarını buraya nakletmek için işlemlere başladı. Kadın papazla tören sırasında neleri söyleyip neleri söyleyemeyeceği hakkında konuşmalar yaptı. Her zaman olduğu gibiydi, papazın *tezgâh açmasını* istemiyordu, bu deyim oyuncular onun belirlediği rejisinin dışına çıktığında kullandığı bir deyimdi; *kendi tezgâhını açmak*. Kendi tezgâhını açmanın çeşitli nedenleri olabilir, oyuncu seyircinin gülmesini ya da ağlamasını sağlamak ya da seyircinin sevgisini kazanmak ya da daha fazla alkış almak ister, bir defasında bir Molière oyununu iptal etti çünkü eleştirmenlerin övdüğü Alceste kendi tezgâhını açmıştı ve şimdiyse gösteriyi iptal etme olanaklarının en hafif deyiimiyle sınırlı olduğu bir durumla karşı karşıyaydı.

Babam oranın yerlisi olan marangozlar, ağaç işleri yapan ustalar tanıyordu, Hammars'taki ev son zamana kadar genişledi, boydan çok ene gitti, kütüphane bir uçta, sessiz oda diğer uçtaydı. Bura-ya sessiz *oda* diyen benim, babam oraya *meditasyon odası* derdi. Yaptırdığı son oda olan bu oda evin en küçük odasıydı, tahta kutuyu andırıyordu, denize bakan bir penceresi vardı, eşyalar bir portatif karyola, mum ve bir radyodan ibaretti. Tekerlekli sandal-

yeye bağımlı olmadan önce uyuyamadığı geceler buraya gelir ve bir mum yakardı.

Seksen dört yaşındayken Hammars'a temelli taşınıyor. Artık film çekmeyecek. Artık tiyatro sahnelemeyecek. Stockholm'de, Karlaplan'daki dairesini satıyor. Şimdi Hammars'taki evde oturacak. Son gününe kadar burada kalacak, plak dinleyecek ve mevsimleri takip edecek. Plan bu. O ve ev bir anlaşma yapıyorlar. *İşini gücünü bıraktığında buraya gel, olduğun gibi gel, yalnız gel ve kendini içime kapa.* Adanın asıl giysisi kıştır. Kışın ortalık karanlık ve sessizdir. Kırmızı olan her şey, kırmızılığından utanır, sararıp solana kadar yanakları kızarır. Gelincikler ortadan kaybolur, kıpkızıl gündeğumları da. Kırmızı ciple kırmızı bisiklet bile kış ışığında solgunlaşır. Kırmızı cip evin önündeki büyük çam ağacının altında park edilir, bisikletse barakasında durur. Sabahları ciple bisikletin üstünü çiy ve kırağı kaplar – ve kar, yağdıysa tabii. Kapıyı açıp dışarı çıktığında her yer bembeyazdır.

Artık her gün film seyretmiyor, film seyretmeyince öğleden sonralarını Fârösund'e giden feribota binip oradan gazetelerini almakla geçiriyor. Ciple gittiğinde bazen feribotun kalkmasına kadar epey bir zamanı oluyor, o yüzden iskeleye gitmek için sola sapacağına kiliseye doğru sağa sapıyor, eski marketi geçiyor ve Sudersand'a doğru gidiyor. Yıllar önce Sudersand'dan çok uzakta olmayan Karlberga'da bir ev satın almıştı, evlerinin en güzeliydi belki de, yemyeşil bir bahçesi ve kocaman bir ağıllı olan beyaz kireçtaşından bir çiftlik evi. Ingrid'in ölümünün üzerinden çok geçmeden ev satıldı. Şu anda belki de Karlberga'ya gidip eve bakmayı düşünüyordur.

Ağıllı karanlıktı. Ve büyük. Yüksek tavanlı. Tavana kadar eşyalarla dolu. Mobilyalar birbirinin üzerine yığılmış. Masaların üzerinde kanepeler, kanepelerin üzerinde sandalyeler, yatakların üzerindeki sandalyelerin üzerinde halılar. Bir defasında, uzun yıllar önce Ingrid'le birlikte Karlberga'ya gitmiştim, ağıllın kapısını açık bırakmıştı, güçlü güneş ışığı her şeyin üzerine vuruyordu. Etrafımdaki her şey nefes alıp buhar çıkarıyordu, sanki kocaman hayvan bedenleri arasında hareket ediyor gibiydik. Ingrid bir abajur lamba arıyordu. Lamba bir döşekle bir masa arasında sıkışmıştı. İnce, uzun boyunlu abajurun, ne tür kumaştan yapıldığı belli olmayan sarı bir şapkası vardı. Abajurun şapkasında yuva yapmış düzineyle arı ağıllın açık kapısına doğru akın etti. Ingrid ellerini açınca abajur yere düştü. Neyse ki arı falan sokmamıştı. Saçını bağlayıp topuz yaptı ve kırılan abajuru toplamak için öne eğildi.

Babam yolda bir ilkokul ve anaokulunun önünden geçiyor – Fârö'deki okul pek yakında kapanacak, adanın nüfusu her sene biraz daha azalıyor, anaokulu bir süre daha ayakta kalır – her öğlen çocuklar pencerelerde toplaşıyorlar, alınıp eve götürülmeyi bekliyorlar. Onların yüzlerini alacakaranlıkta zar zor seçebiliyor, penceredeki yüzler, bir camda bir, diğerinde iki tane. Kireçtaşından

yapılmış okul binası uzun ve alçak. Saat üçü biraz geçiyor. Çocuklar hayal kırıklığına uğruyor. Bekledikleri araba onunki değildi, motorun sesini duyar duymaz bunu anladılar, çocuklar içeride olmalarına, pencerelerin kapalı olmasına rağmen yoldaki arabaların çıkardıkları motor seslerini ayırt edebiliyorlar, cip önlerinden geçmeden önce o arabanın bekledikleri araba olmadığını, sesin o ses olmadığını biliyorlardı. Ve yarasa gözlüklü yaşlı adam el sallamıyor. Asla el sallamıyor. Onlara değil. Dosdoğru yola bakıyor. Çayırlardaki kuzular sessizce duruyorlar, ona dönüp bakmıyorlar. Melemiyorlar. Kımıldamıyorlar. Sanki orada binlerce yıldır duruyorlar ve binlerce yıl daha duracaklar. Yalnızca aptal ziyaretçiler Fârô adının orada bir sürü koyun (fâr = koyun) olmasından geldiği sonucuna varır. Adanın ilk adı Farøø – yola koyulmak (fare) sözcüğünden gelir. Şu anda Fârôgubbe –adalı ihtiyar– olarak anılmak isteyen babam anayolda yola koyulmuş ve Karlberga'ya gidip saat üç buçukta feribot iskelesinde olacak şekilde geri dönebilir mi acaba diye merak ediyor, arabanın gösterge panelindeki saate bakıyor, saat üçü on geçiyor, hayır, yetişemez, frene basıyor, cipi geri çevirip gaza basıyor, şimdi cipi ters yönde sürerek tekrar anaokulunu, pencerelerdeki solgun yüzleri, kiliseyi, marketi, çayırları, yel değirmenini geçip yolun sonuna geliyor. Burada, feribot iskelesinde, karşısına üzerinde kalın siyah harfler olan kocaman sarı bir pano çıkıyor: *Araçlarında tehlikeli madde taşıyanlar gemi hareket etmeden önce gemi amirine başvurmalıdır.* Babamın ben çocukken, çiçekli duvar kâğıdı kaplı yatak odamdaki yatağında yatmış listeler yaptığımdan, dünyayı yöneten erkeklerin hiyerarşisini çıkardığımdan ve onun bu listede üst sıralarda yer aldığından ancak *gemi amirinin* en üst rütbede olduğundan haberi yoktu.

Babam yetişiyor, saatin üç buçuk olmasına iki dakika var. Fren yapıp yavaşlıyor. Engel havaya kalkıyor, cip borda iskelesinden yavaşça aşağıya kayıyor. Feribot görevlisi köprüde, üzerinde sarı yelege ve ince muşambadan giysisiyle dikilmiş, el sallıyor.

2005'in nisanında, babam tek başına video kütüphanesindeki kocaman televizyonda Papa II. Paul'ün cenaze törenini seyrediyor.

İncil'den babamın ezbere bildiği bölümler okunuyor.

Gerçekten, gerçekten, sana söylüyorum: Gençken kendini kuşanıp istediğin yere gittin: Ama yaşlandığında, ellerini uzatacaksın ve bir başkası seni kuşatacak ve seni istemediğin yere götürecekt.

Babam o kadar zayıfladı ki düşmesin diye pantolonuna urgan geçiriyor. Yalnız bir yaşam. Yok denecek kadar az yiyor. Kahvaltıda bir dilim kızarmış ekmek ve çay, öğle yemeği niyetine ayran, akşam yemeği olarak bir parça et ya da balık (baharat ve sebze yok). Her gün bir kadın gelip akşam yemeğini hazırlıyor, ortalığı topluyor, çamaşır yıkıyor ve ütü yapıyor. Daha sonra kadınların sayısı artıyor. Cecilia haftada birkaç kez geliyor ve her şeyle o ilgileniyor. Babamın yemekle arası yok. Hiç olmamıştı zaten. Tüm dertlerin ve karın ağrıların kaynağı yemek. Şarap da öyle. Akşam yemeğinde belki bir bardak bira olabilir. Pencereler kapalı tutulacak, yemekten yani karın ağrısına neden olan türden yemekten uzak durulacak, şarabın tadı güzel değil ve baş ağrısı yapıyor, hiçbir şeyin aşırısına kaçılmayacak, yemek vakitlerine dikkat edilecek.

“Pantolon düşmesin diye urgan bağılıyorum” diyor telefonda “urganımı kendim bağılıyorum en azından.”

Papanın cenaze töreni muhteşem bir gösteriydi. Büyük resmi geçitler. Abartılı duvar halıları, beyaz külahlar, renklerin yıllar önce yaptığı bir filmi hatırlatıyordu; içinde beyaz giysili kadınların olduğu kırmızı odalı filmi. “Bazen görüntüler, benden ne istediklerini bilmediğim halde davetsizce geri geliyor. Sonra kaybolup tekrar görünüyorlar. Kırmızı bir odada beyaz giysili dört kadın. Hareket ediyorlar, fısıldaşıyorlar ve son derece gizemliler.” Televizyondaki görüntüye geri dönüyor. Papa'nın cenazesinde herkes ne yapacağını kesinkes biliyor. Doğaçlama yok. Koreografi simetrik ve güzel.

Sahnelediği oyunları düşünüyor. *İnsandan Kaçan, Kış Masalı*. Tiyatroyu özlüyor. Oyuncuları. Sabah kalkıp akşam yatmayı ve aradaki zamanda da işe gitmeyi özlüyor. Bundan daha eğlenceli. Seksen altı yaşında, yaza seksen yedi olacak, arada sırada acaba yalnızlığa gereksiz paye mi veriliyor diye düşünüyor. Belki Stockholm'e dönebilir, gönüllü sürgününden vazgeçebilir, yeni bir senaryo yazıp bir oyun sahneleyebilir, en azından konserlere gider, müzisyenlerle bir arada olur. Babam Papa'nın tabutuna gözlerini dikmiş bakıyor, tüm bu ihtişamın ortasında basit bir kutu. *Bundan istiyorum*, diyor kendi kendine. Birkaç gün sonra cipine atlayıp Slite'deki eski bir ahababı olan marangoza gidiyor. Burada ahabap sözcüğünü geniş anlamda kullanıyorum, tanıdık daha uygun bir sözcük, babamın şimdi, Strindberg'in deyişiyle, *kişisel olmayan tanıdık çevresi* var. Yürüyerek ya da arabayla önlerinden geçerken tanıyıp selam verdiğiniz insanlar, yani sizin gibiler, yakınlık falan istemez. Babamın istediği de buydu. Planı buydu. Rahat bırakılmak istiyor. Upuzun evinde bir odadan diğerine dolaşmak ve kimseyle konuşmadan bunu yapabilmek istiyor. Ama Papa'nın cenazesini takip eden ılık bahar günlerinde coşkulu ve yerinde duramaz oluyor. Slite'deki marangoza gazeteden fotoğraflar gösterip izah ediyor. Marangoz zift gibi koyu, şekersiz kahvesinden bir yudum alıyor. Pek konuşmuyor, yaşlı adamın siparişini dinliyor. Babam kahve istemiyor. Maden suyu istiyor ve önüne geliyor. Marangoz gazetedeki fotoğrafların üzerine eğiliyor. *Papa'nın tabutu*. Sade bir kutu, diyor babam. Süse gerek yok. Peki, diyor marangoz. Kahvesinin geri kalanını içiyor, ayağa kalkıyor, kâğıt kalem alıyor, tekrar masaya oturuyor, bir şeyler karalıyor, *Gotland'da servi olmadığını biliyorsun değil mi?* diye ağzında geveliyor cevabı beklemeden, *ya çam ya da ladin olacak*, diyor ve sonra kâğıdı babamın görmesi için önüne doğru itiyor. Babam eğilip taslağı inceliyor, başıyla onaylıyor.

"Evet" diyor ve kâğıdı tekrar masanın üzerine bırakıyor. "Tamı tamına böyle."

Hammar's'taki evde merdiven yoktu, son aylarında eşikler de kaldırıldı. Babam tekerlekli sandalyeye bağımlı olunca Cecilia babamın bir odadan diğerine, en azından teoride, geçebilmesi için eşikleri kaldırttı.

Tekerlekli sandalyeyi sevmiyordu, otururken nasıl hareket edebileceğini, sandalyeyi nasıl hareket ettireceğini anlamıyordu.

Bembeyaz spor ayakkabılarının bağlarını bağlamayı, sahilde yürüyüşe çıkmayı ya da çam ormanında bisikletle gezmeyi özlemişti.

Kırmızı cipini, gaza bastığında çıkardığı sesi ve daracık yollarda sürat yapmayı özlemişti; mesela film seyretmek için Hammar's'tan Damba'ya ya da Ingrid'in ruhuna bir mum yakmak için Hammar's'tan kiliseye ya da Fârösund'den gazete almak için Hammar's'tan feribot iskelesine gitmeyi.

Son zamanlarında özlem sözcüğü dağarcığında yoktu, *özlüyorum* ya da *özlemimi çekiyorum* demedi, cipini, bisikletini ve spor ayakkabılarını özlediğini düşünen benim. *Son zamanları* derken ölmeden önceki yazın son haftalarını kastediyorum. Çocuklarının çoğu Hammar's'taydı, onunla konuştuk, teker teker, ama artık konuşmalarımızı teybe kaydetmiyordum. Teyp sözcüğünü de anlamıyordu artık. Ya da iş. Ya da çocuk.

Yaptığımız sondan bir önceki kayıttı –mevsim bahardı– spor ayakkabılarını giyip ciple bir yolculuğa çıkabilir mi diye merak ediyordu. Tüm yaşamı boyunca Hammar's'a hasret kalmıştı. Orada olabilmeye. Her sonbahar çantasını toplayıp Stockholm ya da Münih'e geri dönmemeye. Sadece orada kalabilmeye. Şimdi nihayet *buradayken* gitsem mi acaba diye düşünüyor. Belki şehre geri dönmeli. Stockholm'e.

Yolculuğu sevmezdi. Karnına ağırlar girerdi, bir yerden bir yere gitmek, yabancı sokaklar, yabancı odalar, yabancı yüzler, yabancı

sesler fikrinden nefret ediyordu. Yolculuk titizlikle planlanmış ve iyice yerine oturmuş rutinlerden, özellikle de işinden gücünden (bu onun lafıydı) vakit çalışıyordu.

Çoğumuz yolculuğu sever, ancak yolculuğu sevmeyenler için mesele şu: Yolculuk yalnızca yolculuk değildir, yolculuğa çıkmadan önce ve eve döndükten sonra yolculuğu düşünmeye harcadığınız zamanın tümüdür de. *Düşünmek* sözcüğünü burada kullanmak doğru mu bilmiyorum. Üzerine pekâlâ düşünmeyebilirsiniz, ama yolculuğun içinize işleyen duygusundan kurtuluş yoktur, yolculuk kanınıza girmiştir, yolculuğa çıkmadan çok önce ve döndükten çok sonra bile onunla yaşarsınız – grip gibi.

Bütün bunlara rağmen – hayatının sonunda, sözcüğü hâlâ hatırlarken yolculuğa çıkmayı özledi. Adadan ayrılıp şehre gitmeyi özledi.

ERKEK Evet, bir yerlerde üç odalı küçük bir dairem olmasını özlüyorum, Hedvig Eleonora Kilisesi yakınlarında... Storgatan, Jungfrugatan, Sibyllegatan... tiyatroya, konserlere gitmeyi özlüyorum. Tüm bunlardan uzak kalmanın zor olduğunu düşünüyorum.

Erkek kollarını hareket ettirse de tekerlekli sandalyenin tekerleklerinin kıpırdamadan durduğunu göstermek için ellerini tekerleklerin üzerine koyar.

ERKEK O küçük dairede yaşayabilirdim... Grev Turegatan'daki daireyi hatırlıyor musun? Tam benlikti. Şimdi, hayatımın sonbaharında orada yaşamayı düşünebilirdim. Ama bu mümkün değil, değil mi?

Erkek abartılı biçimde iç çeker.

KADIN Bilmiyorum... belki?

ERKEK Belki?

KADIN Neden olmasın?

Bilmiyorum... orkestra prova yaparken orada olmak, bilmem bunu hayal edebiliyor musun, başka hiçbir şeye benzemez. Kapıyı açarsın, büyük konser salonuna girersin...

Yedi yıl sonra Oslo'daki evimde salondaki kanepede uzanmışım. Eşim ve kızım üst katta uyuyorlar. Ya gece ya da sabaha karşı, havanın aydınlanmasına çok var. Bant kayıtlarını dinliyorum. Saat dört. Kucağımda Mac'le uzanmış, söylediklerimizin hepsini yazıyorum, bir yandan da İsveççeden Norveççeye çeviriyorum, özgürleştirici bir şey bu, sesleri sahiplenmeme sebep olduğundan belki. Eva'nın kocaman mavi kulaklıklarını ödünç aldım. Bant kaydında babam Stockholm'e dönmek, Hedvig Eleonora Kilisesi yakınlarında üç odalı küçük bir daireye taşınmak istediğini anlatıyor, yaşayacak iki ayı kalmış, bu konuşmayı hatırlamıyorum ancak sesimde karşı çıkmayı (evet, ama baba, şimdi taşınamazsın, olmak istediğin yer burasıydı hani) ya da huyuna suyuna gitmeyi (tabii ki Stockholm'e gidip şehirdeki bir dairede yaşamalısın) aklımda tarttığım duyuluyor, orta yolu tercih ediyorum. *Bilmiyorum*, diyorum, *belki?* Sonra şöyle diyorum: *Evet, neden olmasın?* Ölümünden pek konuşmuyoruz, o sırada yaşadığı hayatla cebelleşmesi yetiyor da artıyor zaten. Unutkanlık. Gelip giden rüyalar. Gelip giden kadınlar. Pencereilerin tümü ardına kadar açık. Pencereilerin kapalı tutulması gerektiğinden kadınların haberi yok. Cecilia bir şey söylememiş. Mevsim bahar, güneş parlıyor. Pencere denizliklerinde sinekler vızıldıyor. Çoğunlukla gözü hakkında konuşuyor. 18 Haziran saat 15.00'te Visby Hastanesi'nde olacağı ameliyattan endişe duyuyor. Araba yolculuğundan endişe duyuyor. Yapılacak müdahaleden. Visby Hastanesi'nden. Hammars'tan Visby'ye yol arabayla yarım saat sürüyor. Adalı ihtiyarların Visby Hastanesi'ne gönüllü yatmadıklarını söylerdi.

Visby Hastanesi'ne bir kere yatmayagörün, oradan asla sağ çıkmazsınız. Visby'de ölmektense işinin başında ölmek daha iyi.

Kalbin oluşumunun seyrini kayda geçiriyoruz.

Primitif kalp tübü hamileliğin beşinci haftasının ortasında uzamaya başlar ve ilk başta C harfine dönüşür, sonra da sıkıştırılmış bir S'ye.

Eva'ya hamileyken, adının Eva olacağını bilmeden çok önce, bir gece kramplar ve kanamayla uyandım. Üç aylık hamileydim. Son bir yılda iki hamileliğim ters gitmişti. Birisi on ikinci haftada. Birisi onuncu haftada. Hamile kadınların çoğu gibiydim. Hamileliğimin süresini tam olarak biliyordum ve o gece on birinci haftadaydım.

2003'ün yazıydı, birkaç gündür adadaydık. Ängen'deki evde kalıyorduk. Köpeğimiz yanımızdaydı, şimdiki değil, ama Marlon'dan esinlenerek Brando adını verdiğimiz. Büyük bir köpekti. Köpeğimizin yanımızda olduğunu babama söylemeye cesaret edememiş-tim. Ängen'de bizi ziyarete geldiğinde köpeği üst kattaki bir odaya kapatıyorduk ve havlayıp hırlamayacağını umuyorduk. Babamın sinirlenip köpeği göndermemizi söylemesini ya da hepimizin gitmek zorunda kalmasını, babamla köpek arasında seçim yapmayı istemiyordum, o da allahın belası bir köpeğin ortalıkta dolaşmasını istemiyordu. Her gün midem bulandı, çoğunlukla sabahları yataktan kalkamadım. Eşim günün ilk yarısını yazarak geçiriyordu, öğleden sonraları da çocukları sahile götürüyordu. O yaz tek bir sözcük bile yazmadım, Dämba'daki akşam sinemalarına neredeyse hiç gitmedim. Yeşil koltuklara kusacağımdan ve oradan bir daha dönmek üzere atılacağımdan korktum. Kız kardeşlerim böyle bir şeyin olmayacağını söylediler. Hamileyken Ingmarî'nin de çok bulantısı varmış. Ailede var. *Ailede var* demesi hoşuma gitti. Atılmazsın, dedi. Ama sürekli kusup duracaksan en iyisi evde kalman. Evde yalnızken köpek yatağa çıkıp karnıma yakın yatıyordu, bulantıma iyi geldi. Eşim yatak odasına bir televizyon ve DVD oynatıcısı koymuştu, ve günler boyunca köpekle birlikte yatakta uzanıp *The Sopranos*'un birinci ve ikinci sezonunun tamamını seyrettim.

Babam aradı, sesi yumuşaktı:

"Bugün gelemiz misin? Karnına battaniye sararsın. Bulantıya iyi gelir. Gregory Peck'in oynadığı filmi seyredeceğiz."

“Hangisi?”

“Evet, adı neydi şunun? İkisinden biri... Gregory Peck’in oynadığı.”

O yaz Ängen’de beş kişiydik. Eşim, oğlum ve eşimin iki çocuğı. Uyandım ve bebeğı kaybetmek üzere olduğumuzdan korktum. Eşim yaşca büyük iki oğlanı uyandırdı ve hastaneye gittiğimizi ve küçük kız kardeşlerine göz kulak olmaları, kahvaltı ettiğinden emin olmaları gerektiğini ve köpeğı gezdirmeyi unutmamalarını ama Hammars’a doğru değil de ormanda ve duvarın dibindeki çayırdı dolaşmaları gerektiğini söyledi, sonra arabayla Visby’deki hastaneye gittik. Arabada şöyle dedim:

“Visby’de ölmektense işinin başında ölmek daha iyi.”

Kocam da şöyle dedi:

“Bazen babanın söylediklerine çok fazla önem veriyorsun.”

Feribot çalışanlarına önceden haber verilmişti, nereye ve neden gittiğimizi biliyorlardı ve bu yüzden feribot o sabah bizi bekledi. Hastane koridorları sessizdi, ebe sessizdi, ultrason çekileceğini fısıldadı –öyle hatırlıyorum– ve bizi koridorun sonundaki doktora gönderdi.

Uzanıp ellerimle gözlerimi kapattım. Eşim yanımda duruyordu. Daha önce bunu yaşamıştık. Kanamalar. Kasılmalar.

Bir süre sonra doktor nazikçe koluma dokundu.

“Bakın” dedi.

Eşim ellerimi yüzümden çekti.

Doktor ekranı gösterdi, parmağıyla dikkatlice ekrandaki görüntünün üzerine bir daire çizdi, ender bulunan bir haritayı gösteriyormuş gibi, gördüğümüze ve söylediklerine inanamadığımızdan kalp atışlarını duymamız için sesi açtı.

Sondan bir önceki kayıta babam üç odalı bir dairede yaşamak istediğini, sonra da tek odalı bir dairede yaşamak istediğini söylüyor ve bir kapıyı açıp konser salonuna giriyor, salon o kadar büyük ki içeride kuşlar uçuşuyor.

ERKEK Kapıyı açıyorum, içeride yüz elli müzisyen oturuyor, analiz edilemez... analiz edilemez... tarif edilemez bir deneyim bekliyor beni. Beethoven'ın bir senfonisi. Ya da karma koro ve orkestrayla *Matthäus Passion*. Çok etkileyici. Ve tarifi imkânsız. Hayattaki en güzel şey.

KADIN Hayattaki en güzel şey mi?

ERKEK Öyle. Evet. Görüp göreceğin en güzel şey.

Damba ana ev, ek bina, sinema ve birinci katında minik bir mutfak, dik merdivenle çıkılan üst katta kocaman yataklı küçük bir yatak odası olan bir yel değirmeninden oluşuyor. Kız kardeşlerimle ben gençken ve yeni sevgililerimizi Fârô'ye getirdiğimizde yel değirmeni taze âşıklara tahsis edilirdi.

Babam yel değirmeninin yüz yıldır kıpırtısız duran dört kanadı-na bakıp “Ciddi bir düzüşmede bu kanatlar tekrar dönecek” derdi.

Eskiden ek binanın merdiveni evin dışındaydı, ilk kattan ikinci kata çıkmak için dışarı çıkıp tekrar içeri girmeniz gerekiyordu. Ek bina elden geçtikten sonra merdiven içeri alındı.

Sinema salonunun sağ tarafında dört tane eğimli ve geniş basamak vardır, yeşil koltuklardan oluşan sıraların her biri için bir basamak, projeksiyon odasına dik bir merdiven çıkar, bu oda Cecilia'nın bü-rosu ve arşiv olmadan önce bir süre montaj odası olarak kullanıldı.

Ana evdeki salona girer girmez baş döndüren bir merdivenle karşılaşsınız. Dışarıda sinema, çayır, bahçe kapısı ve bahçeyle bir hizada olan mavi tırabzanlı, üç basamaklı, sade ahşap bir merdiven bulunur.

Adadaki evde yaşadığı kırk yıl boyunca babam yerli mimarlar, ahşap ustaları ve marangozlarla çalıştı. Evleri yenilemekten ve inşa etmekten hiç bıkmadı. Tabutu yapan Slite'deki ustanın merdiven-lerin çoğunu yapmış olduğunu bir yerlerde okudum.

Eşim, kızımız, köpek ve ben 2008 yazında adaya taşındık ve orada bir yıl kaldık. Babam öldüğü için onlara ne olacağı belli olana kadar evlere göz kulak olacaktık. İlk sonbahar ve kışı Ängen'de geçirdik. Eva anaokuluna gidiyordu. Eşimle Eva'ya artık *adalı* olduğumuzu söyledim, bir itirazları olmadı ama adadaki hiç kimse bize o gözle bakmadı. Dışarıdan geliyorduk. Oraya ait değildik.

Hâlâ Ängen'de kaldığımız ilk sonbahar üniversitede kütüphaneci olan eşimin babası, yani büyükbaba, Eva'ya bir mektup gönderdi, birkaç hafta sonra da öldü. Eva beş yaşına basmak üzereydi, mektup epey patırtı kopardı çünkü ona gönderilmiş ilk mektuptu. Zarfın içinde bir kart vardı; mavi kadife bir kesenin içine girmiş gri kah-verengi bir kedi yavrusunun parlak bir resmi.

Kartın arkasında şöyle yazıyordu:

Sevgili, biricik Eva,

Norveç'ten bir kedici sana merhaba demek için gelmiş! Beyaz patilerini görüyor musun? Büyükbaba ve büyükbaban seni tekrar görmek için sabırsızlanıyor. Bugün Frogner Parkı'ndaki anaokulunun önünden geçtim ama çocukların hepsi binanın içinde saklanmıştı, o yüzden sadece seslerini duydum.

Uzun bir kıştan sonra Damba'ya taşındık. Yaz da uzun sürdü. Sessiz, çok sıcak ve yapış yapış. Her gece yatağı yorganı alıp iki kuyruklu piyanonun durduğu aşağıdaki oturma odasına taşındık. Bu piyanolar Kâbi'ninmiş, birinde çalışıp diğerinde çalarmış. Şimdi üzerleri siyah örtülerle örtülü, kışın atların üzerine atılanlar gibi.

Kuyruklu piyanoların olduğu oturma odası evin en serin odasıydı, hepimiz, eşim, Eva, köpek ve ben yerde yatıyorduk.

Bir ağustos sabahı eşim arabayla Oslo'ya gitti, iki gün yoktu, Örebro'da geceleyecek ve orada bilekleri ince kadınla buluşacaktı. Bunu planlayalı epey olmuştu, benim haberim yoktu. Giderken çakıllı yolda sürat yaptığını, çok hızlı gittiğini düşündüğümü hatırlıyorum, iki feribota yetişmesi gerekiyordu. Tekrar Oslo'daki evimize taşınacaktık. Arabaya köpeği ve birkaç parça taşınması gereken eşyayı aldı. Eva'yla ben ve diğer çocuklar iki gün sonra uçakla gidecektik. Arabanın sesini artık duymadığımda sinemanın önündeki banka oturdum. Sinemanın anahtarı cebimdeydi. O yıl boyunca evlerin hepsinin anahtarı bendeydi. Bir kez Hammars'taki odalarda dolaşmış, sandalyelerde oturmuş, yataklarda yatmış, mufak dolaplarını karıştırmış, çalışma odasında bir bardak su içmiş ve pencerelerin hepsini açmıştım.

Evler satılığa çıkmıştı, bu –odalarda dolaşmam ve tıpkı kaderine terk edilmiş bir ev gibi üzgün oluşum– büyük olasılıkla yakında son bulacaktı.

Sinemanın pas kırmızısı kapısını açtım. Duvarda *Sihirli Flüt*'teki tüm karakterleri tasvir eden bir duvar halısı asılıydı. Ola'nın küçükken filmleri seyretmeye izin koparabilmesi için duvar halısının önünde durup karakterleri göstererek isimlerini doğru söylemesi gerekiyordu. Sarastro, Monostatos, Pamina, Tamino, Papagena, Papageno ve Gece Kraliçesi. Eğimli merdivenlerden çıkıp projeksiyon odasına, oradan da Cecilia'nın eski bürosuna girdim. Babam öldükten sonra Cecilia adadan toptan taşındı. Gitmeden önce görevim tamamlandı, dedi. Büro darmadağındı. Tek tek bakmaya yetiemediğimiz kâğıtlar ve dosyalar. Yeniden bir araya gelip imece usulü buraları toparlamalıyız. Elektrikli süpürgeyi buldum, çekerek aşağıya indirdim, yeşil koltuklarla yeşil halıyı süpürdüm. Her tarafta sinek ölüsü vardı. Sonra elektrikli süpürgeyi yine büroya taşıdım, lambayı kapattım, dışarı çıktım, kapıyı kapadım, banka oturdum.

Oturur oturmaz genç bir adam bisikletle bana doğru geldi. Sığır engelini aşarken bocaladı, adadan olmadığını anladım. Bisiklet beyazdı, adam esmerdi, kahverengi şort ve bol siyah bir tişört giyiyordu. Oturduğum yere kadar pedal çevirdi, orada olduğunu göstermek için bisikletle bir kavis çizdi, sonra fren yapmaya başladı ama bisikletten inmedi.

“Merhaba” dedi aksanlı bir İngilizceyle.

“Merhaba” deyip başka tarafa baktım.

Tam önümde fren yaptı. Elimi uzatsam ona dokunabilirdim ya da daha da iyisi onu bisikletten itebilirdim.

“Sinema burası mı?” dedi.

“Evet, aslında bir ağıl.”

“Ustanın kendi sineması” dedi ağırbaşlı bir edayla.

Başımı çevirdim, cevap vermedim.

“Almanya’dan kalkıp geldim” dedi.

“Bisikletle mi?”

Yüksek sesle güldü, uzun uzun. Gülmesinin bitişi de başlaması gibi ani oldu.

“Hayır, bisikleti Fârösund’de kiraladım. Ama bunca yolu Almanya’dan geldim... ustayla buluşmak için.”

“Almanya’da nereden?”

“Hamburg.”

“Buluşmak için geldiğin kişi ne yazık ki öldü.” dedim. “İki yıl oldu.

“Biliyorum ama varlığı her yerde hissediliyor. Bu hacı olmak gibi bir şey, anlıyor musun?”

Adam bisikletten indi. Bisikleti çimlere fırlattı, gelip yanıma oturdu.

“Sinemadan çıktığını gördüm. Anahtarın var. Girip içeri bakmama izin veremez misin?”

“Hayır.”

Yıldırım çarpmışa döndü. Hem de göstere göstere. Sanki ben ona hayır sözcüğü yerine *yıldırım çarpmışa döndüğünde neye benzediğini göster* demişim gibi.

“Hayır mı?”

“Hayır” dedim.

Gözlerini bana dikti.

Ayağa kalktım, ellerimi elbisenin cebine soktum, yere fırlattığı bisikletine baktım. Ellerimi cebimden çıkardım, bisikleti kaldırıp kireçtaşı duvara yasladım.

“Ama az önce içeriden çıktığını gördüm” dedi. “Anahtarın var.”

“Olabilir ama şimdi yeniden içeri girmek istemiyorum.” Çok tuhaftı. .. Kendimi durdurdum, bir şey izah etmek istemiyordum.

Ayağa kalktı.

“İstemiyor musun? Onun sinema salonunu göstermek için çok kıymetli vaktinden beş dakikanı ayırmak istemiyor musun?”

“Hayır.”

“Hayır mı?”

Banka oturdu, tekrar kalktı, neredeyse yalvaran bir sesle:

“Ama çok uzaktan geldim.”

“Özür dilerim.”

Bisikletine bindi, pedal çevirmeye başladı. Kısa bir süre sonra geri döndü.

“İyi bir insan değilsin sen, ben bir sürü insanla karşılaşıyorum, onlar iyiler ama sen değilsin.”

Sonra açıklığı geçip yola çıktı.

“Bekle” diye bağırdım.

Kahverengi şortun altındaki bacakları solgundu.

“Bekle” diye bağırdım tekrar, peşinden koşmaya başladım.

Durdu, döndü, ayaklarını yere bastı. Yola koştum. Sığır engelinin iki yanında duruyorduk. Olsa olsa yirmi yirmi bir yaşlarındaydı.

“Geri gel” dedim sakın bir sesle. “Kapıyı açacağım, sinemayı görebilirsin.”

“Hayır” dedi ve kollarını kavuşturdu.

“Peki, tamam” dedim ve biraz daha ona yaklaştım. “Sen geldiğinde tuhaf bir şeyler oluyordu. Orada tek başıma oturuyordum ve birdenbire ortaya çıkıverdin ve sonra... gel işte, sana orayı göstereceğim.”

“Hayır” dedi, “Artık çok geç. Artık istemiyorum.”

Geri döndü, pedallara abandı ve bisikletiyle çekti gitti. Yolda durdum, son kez dönüp bağırana kadar arkasından baktım:

“İstemiyorum. İşin keyfini kaçırdın!”

O yaz ara sıra bunu kaç kez durmadan yapabilirim diye ana evin merdivenlerini koşarak inip çıktım. Eva’ya leylakların arasında saklanan hayaleti anlattım. Hatırlayamadığı dedesinin, hayaletlerin gelmesini istemiyorsanız çatal ve kaşıkları merdivenlere dizmelisiniz dediğini anlattım, Eva bizim de bunu yapmamız gerektiğini düşünüyordu, gece olunca çatal ve kaşıklarla ilgili hikâyeyi neden anlattığımı sordu, şimdi korkudan uyuyamıyordu.

Onlara unutmanın güzelliğini öğretin, der Lou Reed, çocuklarınıza öğretmeyi hatırlamanız gereken her şeye ilişkin bir şarkısında. Babamın cenazesinden neredeyse hiçbir şey hatırlamıyorum. Kadın papazın dalgalı saçlarına takılı bir gülü ve anlaşılması zor bir Gotland şarkısı söylediğini hatırlıyorum. Viyolonselistin Bach’ın 5. Çello Süiti’nden Sarabande’i çaldığını hatırlıyorum. Bir zamanlar Hamlet’i oynamış bir oyuncu dayanamayıp hüngür hüngür ağladı. Tabutun üzerindeki kırmızı çiçekleri hatırlıyorum. Ve o günkü bitmek bilmeyen yürüyüşleri, arabalara binip inmeleri, kiliseye girip çıkmaları ve sonunda mezarlığın arasından geçen, onu bekleyen hazır mezara giden yolu hatırlıyorum.

Altıncı ve sonuncu kayıt gününün sonunda babamla bir plan yaptık. İş – ya da proje – ya da kitap, iyice ilerlemişti ve bir şey ilerlediğinde kaçınılmaz olarak ortaya nasıl devam edileceği sorusu çıkar. *How to proceed.* 10 Mayıs 2007. Oslo'ya gideceğim.

“Ama” diyorum.

“Ama” diyor.

“Ama iki hafta süreden daha az bir zamanda geri geleceğim, kaldığımız yerden devam edeceğiz.”

Yeni plan buydu. Gideceğim ama geri geleceğim. Kaldığımız yerden devam edeceğiz.

Ama geri döndüğümde o kadar hastaydı ki çalışmamız, anlaştığımız saatlerde buluşmamız, konuşmalarımızı teybe kaydetmemiz imkânsızdı. Her şeyi unutmuştu. Projeyi. Bant kayıtlarını. Beni.

Önceden yapılan çalışma hakkında şunları söyleyebiliriz: Her toplantı yaptığımızda günü bir ritüelle bitiriyoruz. İlk birkaç kez artık bitirmenin zamanı geldiğini tekrar ediyoruz. Sonra o gün öğle yemeğinde ne yenileceğinden bahsediyoruz biraz, sonra tekerlekli sandalyesini yazı masasına itiyorum. Masada ajandası, bir diğer adıyla kitabı ya da günlüğü masanın üzerinde duruyor. Sayfaları çevirip gelecek sefere buluşacağımız günü buluyorum, saati yazıyorum. Ara sıra on birden başka bir saatte buluşalım mı acaba diye konuşuyoruz. Ama konuşma her zaman saat on birde buluşalım diye son buluyor. Sözleşmeyi kesinleştirmek için isimlerimizi ajandanın o sayfasına yazıyoruz. Ben onun ilk adını, o benim ilk adımlı yazıyor. Bu ritüel yaklaşık yirmi dakika sürüyor. O yavaş yazıyor, benim adımda sadece dört harf var, tekerlekli sandalyede oturuyor, yanında duruyorum ve adımlı ajandaya yazıyor, eli titriyor, işi bitirmek için elinden kalemi almayayım diye ellerimi elbisemin ceplerine sokuyorum, *bir N ve bir N daha, tamam.*

Yirmi dört saat bakıma – ya da yardıma – ya da ilgilenilmeye – muhtaç. Altı kadın nöbetleşe ona bakıyorlar ama kararları veren Cecilia. Hâlâ film seyredemediğinde filmleri gösteren Cecilia, arabayla yoldan çıktığında hendeke onu bulan Cecilia, Ingrid öldüğünde tüfekteki kurşunları boşaltan Cecilia.

Hammar's'ta kalmayı –ki yakında Oslo'ya gitmek üzere buradan ayrılacağım– babamla her gün buluşabilmek için planlamıştım. Ama öyle olmadı. Günaşırı bile olsa buluşamadık. Bahar aylarında durumu hızla kötüleşti. Hızla kötüleşmek doğru tanım mı bilmiyorum. Yaşlanmak karmaşık bir koreografi, hızlı ve yavaşın karmaşık bir bileşimi. Hiç molası yok. Ne gündüz ne gece. Bazen konuşmak yerine müzik dinlerdik. Bir defasında bir parça blues ya da caz ya da gospel dinlemek ister mi diye sordum. Örneğin Mahalia Jackson? O zaman şşşh dedi. Ya da *Bach*, dedi. Ve sonra başını salladı.

Pablo Casals'a doksan yaşına gelmesine rağmen neden hâlâ her gün çello egzersizi yaptığı sorulduğunda şöyle cevap vermiş: Çünkü ilerleme kaydediyorum.

Bazen sabahları kalkamıyordu, o zaman yatağının ucuna oturuyordum. Bazen ona bakan kadınlardan biri arardı: Bugün çok yorgun. Ya da: Bugün gelmeniz uygun değil. Ya da: Bugün gelmenizi istemiyor. Bu mesajların ondan mı, kadınlardan mı yoksa Cecilia'dan mı geldiğini bilmiyordum. Orada olmadığında kim olduğumu hatırlıyor muydu acaba, o da şüpheli. Günler, yüzler ve sesler, hepsi birbirine girmiş, bulanıklaşmıştı. Hammar's'ın üzerini, gelen giden herkesin üzerini bir sis kaplamıştı.

Uzun, koyu renk saçlı ve güzel yüzlü Cecilia bir kâğıda şu notu yazıp mutfak masasına bırakmıştı: *Rahat bırakılmayı istiyor ve hak ediyor! Yarın gelme!*

Cecilia'nın benimkiyle pek örtüşmeyen kendi planı ve sözleşmesi vardı.

Babam çok ender rastlanan bir yeteneğe sahipti; *başkalarının* kendilerini *biricik* hissetmelerini sağlardı. Karşısındakine görüldüğünü, duyulduğunu, seçildiğini hissettirirdi. Elinizden tutar ve *gel benimle* derdi ve kısa ya da uzun bir an için bunu ilk söylediği kişinin siz olduğunu zannedebilirdiniz. Dünyaya karşı siz ve o vardınız. İyice

yaşlanmış, tek gözlü, sıskacık, unutkan, ağzındaki apse dilini engelliyorken, yedi kilitli kapı ardında tekerlekli sandalyede oturan çelimsiz bir adamcağızken bile bu yeteneğe sahipti. *Gel benimle. Beni bırakma. Bana en yakın tek kişi sensin.*

Belki şunu dedi: Çok benziyoruz, sen ve ben. Kaybolan çocuklar, ikimiz de. Gece arkadaşı.

Seviliyorsun, sevilmiyorsun, sevillebilirdin, sevilmiştin, en çok sen sevildin. Babam bir şarkı olsaydı eğer –tüm kadınları, ayrılıkları, pişmanlıkları ve sözleri göz önüne aldığımızda– blues ve country müzikten özellikler taşıyan bir şarkı olurdu, pek ilgisini çekmeyen iki müzik tarzından yani.

Burada hem aşka hem de anne babama dair bir şeyleri anlamaya çalışıyorum ve onların hayatında yalnızlığın neden bu kadar önemli bir rol oynadığını, neden her ikisinin de, terk edilmekten dünyadaki her şeyden daha çok korktuğunu anlamaya çalışıyorum.

Bu, 1958’de yazılmış bir aşk mektubu (beş eşten dördüncüsü olan Kâbi’ye gönderilmiş):

Bugün ÇOK SEVİLEN BİRİNDEN dört muhteşem mektup aldım. Bu mektuplardan birinde neden bu kadar sevildiğini ve neden “özelikle o” diye soruyor.

Soruyu cevaplamaya mı çalışmalıyım, yoksa kalemin ucundan zahmetsizce dökülen güzel sözcüklerin buğusuyla cevap vermekten sıyrılmalı mıyım.

AŞK meselesine gelince bu sözcük o kadar garip, suistimal edilmiş ve kederli bir sözcük ki sana âşık olmak istemiyorum.

Ama buna rağmen, beni dolduran, içimde yükselen ve alçalan büyük sulara benzer şeyi anlatmaya çalışacağım.

Babam Hammars’a temelli taşındığında Cecilia işverenine bir söz verdi. Babam onun için asla bir baba gibi değildi, bu şekilde düşündüklerini sanmıyorum, ne sevgili ne kardeş ne de arkadaşları – neydiler peki? Düzenli olarak sabah toplantıları yaparlardı, birbirlerine sarı not kâğıtlarına mesajlar yazarlardı, duygudan yoksun

ama kısaltmalarla dolu – LCV, bilg., vb., ör.,– olurdu. Pratik işlerle ilgili kısaltmalar. Ev işi, mali durum, birilerini işe alma, onarımlar. Babam pratik bir adam değildi, kayınpederim gibi ormana gidip bulduğu bir odun parçasından bıçak ya da balta sapı yapabilecek yetenekte değildi ama pratik işlerin önemini bilirdi. İyi bir el işçiliğinin. İşlerin doğru dürüst yapılmasının.

“Pratik olmalısın kalbim, ilişkilerini inşa ederken temelini pratik biçimde atmıyorsan her şeyi unut gitsin. Pratik akıl içermeyen aşk ölüme mahkûmdur. Şunu yapamazsın... bunu nasıl anlatabilirim... Bir avuç kum ve milyonlarca güzel sözcükle bir ev inşa edemezsin.”

Babam hayatı boyunca kadınların ona vaatlerde bulunmalarını talep etti, bunlardan ilki annesi, koyu renk gözlü Karin, sonuncusu da Cecilia’ydı.

Kendine bakamaz hale geldiğinde ona ne olacaktı?

Gayet enerjik, Stockholm’deki daire satıldı, nihayet Hammars’ta yıl boyu kalabilecek, mevsim bahar, her yerde anemonlar açmış, bir *adalı* –*Fârögubbe*– olarak yeni hayatını iple çekiyor, peki neden şimdi şu soruyu soruyor?

Parmaklıkların önünde genç bir kız duruyor, sırtı dönük, atlayacakmış gibi denize bakıyor. Adam gazete almak için Fârösund’a gidiyor. Yağmur yağıyor. Kız hiç kımıldamıyor. Adam kızın dönüp ona bakmasını istiyor. Kız genç, adam bunu kızın sırtından anlıyor. Feribot iskeleye çarpıyor. Şakır şakır yağmur yağıyor, adam şu şeyi çalıştırıyor... neydi adı? Kalakalıyor. Etrafındaki her şey devam ediyor ama onun içinde bir şey kalakalıyor. Kız yüzünü dönmüyor. Yağmur yağıyor, kız aşağıdaki denize bakıyor, parmaklıkların kenarından aşağıya doğru iyice eğiliyor, atlayacak mı acaba diye merak ediyor ve şu şeyi çalıştırıyor... evet, neydi şunun adı yahu...? Yağmur başladığında çalıştırdığın şey, hani şu sağa sola giden, fışs, fışs eden şey?

Cipinde oturuyordu. Şakır şakır yağmur yağıyordu ve silecek sözcüğünü hatırlayamıyordu. Artık derdimi anlatamayacak hale geldiğimde ne olacak? Kalça eklemim ya da gözüm kötülediğinde, dilim yok olduğunda?

Tüm yaşamı boyunca dille boğuştu, yazmakla. Sarı not kâğıtları ve kalemler. Onu içeri kapatan kapı. İhlal etmeyi çok istediği ama buna cesaret edemediği sıkı kurallar, yazı söz konusu olunca değil, sadece film setinde oyuncular, teknisyenler gibi işini iyi yapanlarla çevrili olduğunda. İş arkadaşları. *Arbetskamraterna*. İsveççedeki en güzel sözcük. Ama yazı onlar olmadan gerçekleşen bir şey. O yazarken odada sadece hayaletler vardır. Yaşayanlar ve ölmüş olanlar. Ve allahın belası herhangi bir eleştirmen (*senden iğreniyorum, allah belanı versin, dilerim ki hayatında bir kerecik olsun omurgasızlığıyla yüz yüze kalırsın*). Çalışma odasındaki sessizlik hayra alamet değil. Sözcükler bulunamıyor, bulunduklarında da yanlış sıralanıyor. Cümleler birbirine dolanıyor, ne sonu ne de başı belli. Dilimin sınırları dünyanın sınırlarıdır, diye yazmış Wittgenstein ama şimdi neler oluyor diye soruyor adalı adam, dilimi kaybetmek üzereyim? Yakında elimde sadece kırık dökük birkaç parça kalacak.

Yatakta doğruldu ve şöyle dedi: *Babilliler gibi bir dil karmaşası yaşıyorum.*²²

Yazma işi için söylenebilecek her şey yaşanmak için de geçerlidir. Yine Strindberg'den bir alıntıyla: “Kendimle çevrem arasındaki bu uyumsuzluk beni o kadar gerginleştiriyor ki un ufak olup havaya karışacağım.” Ama hayır, bu tamamen doğru değil. Yazı yazmak arada keyifli oluyor. Yazmak kolay. Nerede olursa olsun, herhangi bir konuda yazabilirim, amuda kalkıp da yazabilirim. Dünya genişler. Dünya yenilenir. Bu gibi durumlarda lütuf gibi bir sözcüğü kullanmaya cesaret edebilir insan, derdi o olsaydı. Gün, ı ışık ve yazmak kolaymış gibi göründüğünde.

Ama yaşanmak böyle bir şey değil.

Yaşanmanın zor, zahmetli, gösterişsiz ve mesaisi fazla bir iş olduğunu düşünüyorum.

Evindeki sessiz odaları sanki bin pencerele bir dans salonuymuşçasına dolaşmak için yazı masasından her kalkışında Strindberg'in²³ ona tasvip etmeyen bakışlarla duvardan baktığını düşünüyör.

22 Burada Strindberg'in *Inferno* adlı eserine gönderme yapılıyor (ç. n.).

23 Çalışma odasında Strindberg'in bir portresi asılı (ç. n.).

“İnsan geçmişe bakıp bir olayı incelemeye giriştiğinde ve sonuçları da önünde okuyabiliyorsa pek çok şey son derece önemli hale geliyor” diye yazmıştı babam romanlarından birinde, anne babası hakkında yazdığı üç romandan birinde. “Dahası, bu olay amaçsızca ortalıkta gezinen birkaç küçük parçadan ibarettir. Akılla ve gerektiğinde fikirle tamamlanması gerekli esastır. Bazen onların seslerini duyduğum olur ancak çok zayıf. Beni cesaretlendiren ya da hor görerek hiç de böyle olmadığını söyleyen sesler. Gerçekten böyle değildi.”

Bir gün Cecilia'yı görüşmeye çağırdı. Dinle Cecilia. Sana güveniyorum. Önümde birkaç yılım kaldı. Bir şeyleri unutabilirim. Sözcükleri. *Silecekler* mesela. Öff, dert edecek şey değil aslında. Yaşlılıkta olur böyle şeyler. Sızlanmıyorum, seksen dört yaşındayım, dırdırlanmıyorum ama biraz şaşkınlık yaşıyorum: Tamam, artık bir moruk oluyorum. Olan biteni biraz gülünç de buluyorum, bedenim işbirliği yapmıyor, rahatsızlıklar, şaşkınlığın pek çok türü var, bu da onlardan biri. Şaşkınlığım bana eşlik ediyor. Ama... (Kocaman elini Cecilia'nın uzun ince elinin üzerine koyuyor)... senden istediğimi yapacağına söz ver, senden şunu istiyorum:

Allahın belası huzurevini filan istemiyorum. Kendi evimde, kendi yatağında ölmek istiyorum. Elden ayaaktan düştüğümde çocuklarımla eline kalmayacağım. Duygusal tantanaya maruz kalmak istemiyorum. Etrafımda huzur ve düzen istiyorum. Benimkisi sakın bir ölüm olsun.

Våroms'taki annesini ziyaret etmek istediğini ilk söylediğinde şu cevabı verdim: Ama annen öldü baba, bunu biliyorsun, yıllar önce öldü. O zaman kızdı ve benimle bir daha konuşmak istemedi. Cecilia'ya bir taksi çağırmasını söyledi. Taksiyi kendisi için mi yoksa bana mı istemişti bilmiyorum, Cecilia omuzlarını silkti ve işine devam etti, babam bir süre sonra söylediklerinin hepsini unuttu. İkinci defa Våroms'taki annesini ziyaret etmek istediğini söylediğinde şöyle dedim: Ama oraya nasıl gidileceğini bilmiyorum, evde olup olmadığından da emin değilim, uzun uzun bana baktı, *orada oturmuş neler söylüyorsun*, Cecilia'dan bir taksi çağırmasını istedi. Üçüncü defa annesine gitmek istediğini söylediğinde ne Cecilia'yı çağırmasını ne taksi lafını duymayı ne de onunla Våroms'a gitmeyi istiyordum.

Burada yatabilirim, dedi, ya da ona benzer bir şey. Evet, ama biraz bekle, dedi mezarıcı. Esasında, mezar yerini seçen ölenin yakınıdır, ama bunu babama söylemedi, beden üzerinde kimin hakkı var, yaşayanların mı, ölülerin mi? Bizler ölmüş bedenlerimiz *miyiz*? Öyleyse çok uzun süre *değil*. Beden toprağa dönüşüyor, nereye gömüldüğünüz pek de fark etmiyor, gömüldüyseniz eğer. Ya da yakıldıysanız. Ya da denizde kaybolduysanız, bu adadakilerin başına yüzyıllardır gelen bir şey. Kilisede iki resim asılı, biri 1618'den, diğeri 1767'den, ikisi de fok avladıktan sonra yüzen buz kütlelerinin üzerinde denizde sürüklenen avcılarını betimliyor. Mezarcının yüzyıllar önce yüzen buz kütleleri üzerinde dip dibe durup donan adamları düşündüğünü hayal ediyorum. Mevsim şimdi bahar, güneş bu iki yaşlı adamın üzerinde ısıldıyor ama ceketlerini çıkarmıyorlar, insanlığın başlangıcından bu yana bizi tekrar tekrar bağrına basan mübarek toprak. Babam mezar taşlarına ve ağaçlarla çevrili mezarlığa bakıyor. İki adam pek konuşmuyorlar. Gel, diyor mezarıcı, biraz daha ötede güzel bir yer var, sana orayı göstereyim.

Onların 2005 ya da 2006 yılında yaptığı gibi mezarlığı boydan boya yürürseniz taş bir duvara varırsınız, taş duvarın gerisinde kuzuların yaz boyu otladığı bir çayır bulunur.

Buraya, taş duvarın dibindeki köşeye ne dersin?

Babamla mezarıcı kısa bir süre orada durdular. Dişbudak ağaçlarının tepesinden ılık bir rüzgâr esiyordu. İkisi de bir şey demedi. Ne kadar bir süre orada durdular acaba? Hikâyeye göre babam kararını verene dek.

Her yaz Ängen, Dämba ya da Karlberga'daki mutfak masasında sarı bir not kâğıdı bizi karşıladı.

PAZARTESİ SAAT: 19.00

Sevgili

En küçük

Kızım!

Sıcacık

Bir hoş geldin

Diyorum

YAŞLI BABAN

Yarın sabah saat 11 civarı görüşürüz

– istersen.

Ben on dokuz yaşımdayken Yunanistan'a seyahat etti, buna zamanda yolculuk diyordu – antik döneme dönüş. Yolculuk korkusunu – özgürlük korkusunu, bilinmeyene dair korkusunu, ağırlıksız olma korkusunu– yenip Stockholm'den Atina'ya uçtu. Havaalanında onu karşılayanlar arasında göğüslerinde şeref kemerleri taşıyan, takım elbiseli, kravatlı ve elbiseli önemli insanlar kafilesi, televizyon kameraları, fotoğraf makineleri, flaşlar ve herkesten daha fazla bağırarak çatal sesli bir kadın vardı: *Welcome Maestro!* Stockholm'deki Dramaten'da (Kraliyet Tiyatrosu) Euripides'in *Bakhhalar*'ını sahneye koyacaktı, bir asistan, teknisyen, koreograf ve dramaturg orduyuyla birlikte gelmişti. Öğrenmeye gelmişlerdi. Görmeye gelmişlerdi. Delfi'deki Pythia harabelerini ve Epidauros Antik Tiyatrosu'nu gezmeye gelmişlerdi.

Ingrid de oradaydı, onu elinden tutuyordu. Ben de onlarlaydım. Son yıllarda babamla çok fazla görüşmemiştik, New York'ta yaşıyordum, A.B.D., Fransa, Oslo arasında seyahat ediyordum, yazları Fârö'de erkek arkadaşlarımla ve kız kardeşlerimle geçiriyordum, babam Stockholm'de kalıyordu, ben ergendim, o ise yaşlı *baban*'dı, son yıllarda birkaç kez telefonda görüştüğümüzde kendisine böyle diyordu, (küçük bir kız çocuğuyken söylediği gibi) aramızda büyük yaş farkı vardı, neler hakkında konuşabileceğimizi kestirmek zordu, ama bir seferinde –ikimiz için de sürpriz olmuştu sanırım– Yunanistan'a gelmemi önerdi. Stockholm'e gelmemi, onunla ve Ingrid'le birlikte Atina'ya uçmamı önerdi. Üniversitede edebiyat okuyordum, Euripides hakkındaki tartışmalara katılabılırdim mesela. *Aman, aman, şuna bir bakın hele, üniversiteye gitmeler falan. Yakında başıma eleştirmen de kesilirsin. Bak şimdiden söyleyeyim, böyle şeyler istemem. O zaman seni mirasımdan reddederim. İki şey kalbim: Eleştirmen olmanı, kraliyet hakkında kötü konuşmanı istemiyorum. Silvia gerçek bir kraliçe. Bak ne güzel taşıyor kraliçeliği.*

Büyük tiyatroların zamanına bir yolculuk bu, hacca gidiyoruz, dedi.

Arabayla Arlanda'ya gitmek için yola çıktığımızda yırtık kot pantolon giydiğim için Ingrid sinirlendi.

Babama: "Yolculukta giyeceği doğru dürüst bir kıyafeti yok mu?"

Bana: "Yolculukta giyeceğin doğru dürüst bir kıyafetin yok mu? Yırtık olmayan bir kot giyseysin bari."

Babam yolculuktan korkuyordu, Valium almıştı. Sesi inanılmaz derecede sakin çıkıyordu ama sakinleştirici değil. Sanki kendini Karlaplan'daki evinde bırakmış da yerine, onun kıyafetleri, eli kolu, belirgin yüz hatları ve önceden kaydedilmiş sesiyle donanmış biri geçmişti. Ingrid'le aynı fikirde olduğunu söyledi ama şimdiki genç kızların hazır yırtılmış kotlar satın aldığını bilmiyor musun ki, dedi, kotumun hırpani olmadığını, tam tersine yepyeni olduğunu, deliklerle sökülüklerin ve dizlerimle paçalarımındaki yırtıkların derberliğimin değil, süslenmeye çalıştığının ispatı olduğunu söyledi.

Bana dönüp gülümsedi.

Birinci mevkide uçuyorduk. Ingrid'le babam ikinci sırada oturuyordu, bense birinci sıradaydım. Yanımdaki koltukta kerli ferli bir işadamı oturuyordu. İngilizdi. Viski içip *Financial Times* okuyordu ve hiç tasvip etmeyen bir şekilde yırtık kotuma ters ters baktı. Dizlerim ve kollarım donuyordu.

Uçak koltukları büyüktü ama ben pencere tarafına yapışmıştım, camdan çıkıp ortadan kaybolmayı istiyordum. Altımdaki bulutları görüyordum ve babamın nefesini ensemde hissediyordum. İşadamı gazetesini açtı, iyice yayıldı. Gazetenin bir sayfası yüzümü kapatıyordu ve dirseği benim koltuk kolumdaydı. Belki de yanındaki koltukta oturduğumu fark etmemişti? Belki de kotumu ve donmuş dizlerimi görmemişti? Belki de görünmezdim? En kötüsü hangisiydi? Birilerinin sizi görmesi mi, görmezlikten gelmesi mi? Ne olursam olayım işadaminin dirseği benim koltuk kolumdaydı ve gazetesinin sayfaları suratımın tam önündeydi. Babam koltukların arasından olan biteni görmüş olmalı çünkü ayağa kalkıp koltukların sırtına yaslandı ve kanatları açık bir kaya kartalı misali kollarını açıp Rus-Alman aksanının karışımı bir İngilizceyle işadamına şöyle dedi:

"Siktiğimin kolunu kızımın koltuğundan çek. Gazeteni de. Yanında oturan benim kızım. Benim kızım."

İşadamı kıpkırmızı kesildi, dilini yuttu. Gazetesini katladı. Dirseğini çekti. Bunların hepsi babam camın dışındaki kapkara bulutlar misali koltukların tepesinde dikilirken oldu.

İşadamiyla göz göze geldik, haline neredeyse üzölmüştüm, adam şunu dediğinde kızardım:

“Özür dilerim küçükhanım.”

Babam bir ses çıkardı, homurdanmayla burundan soluma arası bir şeydi. Sonra yerine oturdu ve saatler süren uçuş boyunca tek kelime etmedi.

MÖ 340 yılında mimar Polykleitos, tıp ve sağlık tanrısı Asklepios’un doğum yeri de olan küçük Epidauros şehrinde büyük bir amfiteyat-ro inşa etmişti. Tiyatro iyileşmeyi arzu eden hastaların en önemli toplanma alanıydı, on üç bin seyirci alabiliyordu. Tiyatronun akustiği nerede otursanız oturun oyuncuların sahnede ne dediklerini duyabilmenizi mümkün kılıyordu. Önceleri en yukarıdaki sıralarda oturan seyirciye sesin rüzgârın ya da bir tür hoparlör gibi çalışan oyuncu maskelerinin yardımıyla ulaştığına inanılıyordu. Ama daha sonra, oturma yerlerinin, basamakların rüzgâr gibi gürültüleri filtre eden bir tür akustik kapan gibi çalıştığı anlaşıldı, böylelikle seyirciler *virtual pitch* denen nörolojik bir olguyu deneyimliyordu, bundan dolayı dinleyiciler eksik kalan tınların yerini kendileri dolduruyordu.

Atina’dan Epidauros’a gitmeden önceki akşam bir restoranda yemek yedik. Babamla İsveç’in dışında bir restoranda hiç yemek yememiş, yabancılarla hiç bir arada olmamıştık. Küçükken annemle birlikte Münih’teki restoranda onunla buluşmamız hariç, o zaman hapsirdiğim için beni kucaklamamıştı. Onun sandığı gibi soğuk algınlığından hapsirmiyordum, onu görmeyeli bir yıl oluyordu, bana baktığı anda burnumun içi kaşınmaya başladı. Dişlerimdeki tellerin çıkarıldığını fark edecek mi? Güzelleştigimi düşünecek mi? Ama şimdi İsveçli ve Yunanlı tiyatrocular, akademisyenler ve babamla birlikte Atina’daki restorandaydık, babam üzerinde kareli yünlü gömleğiyle oturmuş, sevmediği halde ikram edilen şarabı içiyor, yemekten önce ekmek yemese de ikram edilen ekmeği yiyordu, saçları seyreden erkeklerin yaptığı gibi saçını arkaya doğru sıvazladığını fark ettim, İngilizce aksanı da *komikti*, başkaları da mı aynı düşünüyor diye merak ettim, kendisi hakkında söylediği, pek çok durumda kendini kendi kuzeni gibi hissettiği doğru mu acaba diye merak ettim.

Kadehini kaldırdı, ekmeği gösterdi ve dünyanın bulvarlarında gezinen bir aylağı oynayacak aktörün birinden ödünç alınmış gibi çıkan bir sesle: “Bu şarap ve bu ekmeğin muhteşem keşfine kadehimi kaldırıyorum” dedi.

Herkes kadeh kaldırdı. Ben de. Sonra coşkusu biraz azaldı. Yemek geldiğinde garsona bir bardak bira getirebilir mi diye sordu.

Babamla Epidauros Tiyatrosu’nun en üst sırasına tırmanıp en nihayet oturduğumuzda rehberli geziler, konferanslar falan derken uzun bir gün olmuştu. Aşağıdaki sahnede insanlar dolaşüyor ve konuşuyorlardı. Seslerini duyduk, ne dediklerini duyduk ama sözcükleri anlamadık. Bazıları İsveççe, bazıları İngilizce, bazıları Yunanca konuşuyordu. Onlardan biraz uzakta bir kız duruyordu. Yüzünü göremiyordum, gençti, benden birkaç yaş büyük belki. Kımıldamadan duruyordu, yüzünü göğe kaldırdı. Geniş kenarlı, siyah bir şapka ve siyah güneş gözlüğü takmıştı. Güneş batıyordu, ışık aynı zamanda hem sıcak hem gri hem de kırmızıydı.

“Böyle bir ışığı ne yaparsak yapalım sahnede yaratamayız” diye mırıldandı babam ve işaret etti. Kızdan başımı çevirip yeşil servilere ve onların ardındaki boz dağlara baktım. Rüzgâr çıktı. Kızın güneş şapkası başından uçup yere düştü.

Sesler kesildi, herkes sanki rüzgârın nereden geldiğini merak ediyormuşçasına dağlara döndü.

“İnsan anlayabiliyor” dedi babam ve kolunu omuzuma attı...

Sessizleşti.

“Neyi anlayabiliyorsun?”

“Hayır. Bilmiyorum. Burada oturunca insan düşüncelere dalar.”

“Evet.”

“Binlerce yıl önce birilerinin aynen şimdi oturduğumuz gibi burada oturduğunu düşünüyorsun... Burası ne büyük bir konser salonu ya...”

Kolu tüm ağırlığıyla hâlâ omuzumdaydı. Biraz daha yaklaştım.

“Ne diyebilirim ki,” dedi, “Tanrıların yakınlarda bir yerde olduğuna inanmalarını insan çok iyi anlayabiliyor.”

**Hammars'taki kahverengi boyalı bankta oturmuş açıklığa bakıy-
ruz. Cip. Bisiklet. Çam ağaçları. Ayakkabılarını getirmemi istiyor.**

“Hangilerini baba?”

“Ayakkabılarımı, yatak odasındaki dolapta olanları.”

“Spor ayakkabılarını mı?”

“Beyazları.”

“Ama onlar ayağında.”

“İyi. Şimdi gidelim.”

“Nereye gidiyoruz?”

“Våröms'taki anneme gideceğiz.”

“Ben de gelebilir miyim?”

“Tabii ki gelebilirsin. Trene mi binsek acaba diye düşünüyordum
ama ciple gitmeye karar verdim.”

“Ama baba benim ehliyetim yok. Araba kullanamam.”

Tekerlekli sandalyede sinirli biçimde kıpırdanıyor.

“O zaman arabayı sen kullanmayacaksın!”

“Pekâlâ.”

“Ben kullanacağım!”

“Evet, anladım.”

“Birazdan gidiyoruz. Våröms'a. Hiç oraya gittin mi?”

“Hayır, hiç gitmedim.”

“Dalarna'ya gittin mi?”

“Hayır.”

“Kalbim... nerelere gittin peki?”

“Dalarna'ya gitmedim.”

“Evet, o zaman bak dinle. Önce git ayakkabılarımı getir, sonra
cipe atlayalım, ben kullanırım. Kilisede dursak mı sence? Ben-
ce durmayalım. Bugün cumartesi değil ve hafta sonu çan sesi de
yok. Çan yok. Bir seferinde çanların çalmasını bekledim, zangoç
gelmedi, saat altı oldu, sonra beş geçti, on geçti, aptal gibi orada
oturup bekledim... Ingrid'in ruhuna bir mum yakacaktım... mum
yakacaktım... saat altıyı on geç bastonumu kapıp çan kulesine

kendim tırmandım, çanı kendim çaldım. Merdivenlerde papazla karşılaştım, yukarıya çıkamayacağımı, elektrikle ilgili bir sorun olduğunu ve *bu yüzden hafta sonu çan sesinin duyulmadığını* söyledi, ben de ama *halat* diye bir şey var dedim. Dakiklik, kalbim, dakiklik. Burada oturup laflamayacağız, gidip ayakkabılarımı getir, feribota yetişeceğiz. İki kere feribota binmemiz gerekiyor. Önce büyüğe, sonra küçüğe. Uppsala'ya uğramamıza bir şey demezsin, değil mi? Yol uzar ama çocukken nerede yaşadığımı göstermek istiyorum. Uppsala'ya gittin mi hiç?

“Hayır.”

“Peki. Yapacak bir şey yok. Sonra öğle yemeği yeriz. Yolda durup dinlenebileceğimiz bir yer biliyorum. Kalınabilecek, göl manzaralı bir yer, yemekleri de güzel, ama hiçbir koşulda orada kalmak istemiyorum. Hava kararmadan Våröms'ta olmalıyız. Bir süre dışarıda oturup güzel havanın tadını çıkarabiliriz, bir kadeh şarap içebilirsin, eğer istersen. Maden suyu istiyorum. Maden suyunun bedende su kaybına neden olduğunu biliyor muydun? Köpükleri yüzünden olmalı. Karbondioksit. Tuz. Doktor maden suyu içmemi söyledi. İçme suyu içmeliymişim. Susuz kaldığımı söyledi! Şimdi, nerede kalmıştık... bence bütün iş köpüklerdeydi... bunu da söylemiş olayım.”

“Ama yolculukta maden suyu içebilirsin baba. Olur. Kimseye söylemem.”

“Neredeyiz?”

“Våröms'a gidiyoruz.”

“Kuzeye doğru mu?”

“Kuzey biraz uzak. Duvnäs Borlänge'den o kadar uzak değil, anladın mı? Dalarna'da.

“Dalarna'ya hiç gitmedim.”

“Hayır, gitmedin. Ve burada...?”

“Duvnäs'te mi?”

“Duvnäs'te evet... Duvnäs'te... tepeyi biraz çıkınca, tren yolunun öbür yanında Våröms var. Sanırım annem pencerede bizi bekliyor. Geç oldu. Yola bakıyor. Büyük huş ağacı gölge yapıyor, yük treni ray değiştiriyor, nehir en aydınlık günlerde bile kapkara akıyor.”

Cecilia bana dönüp bağıyor:

“Olur olmaz saatlerde girip çıkıyorsun, onu rahatsız ediyorsun. Huzursuzlanıyor. Anlıyor musun?”

Evin anahtarını geri vermemi istiyor. Babamın rahatsız edilme-
mesi onun sorumluluğunda. Babam böyle istiyormuş. İstedğim
gibi gelip gidemem.

“Ama gelmemi o istedi” diyorum.

Cecilia omuzlarını silkiyor.

“*Birilerinin* gelmesini istedi. Seni kastettiğini sanmıyorum.”

Babamın öldüğü yaz hava serindi. Son zamanlarında çekilmiş birkaç fotoğrafımız var. Kahverengi boyalı bankta yan yana oturuyoruz. Üzerimizde yün hırkalar. Babamın bacakları battaniyeye sarılı. Başımda küçük, tuhaf bir şapka var, onun başındaysa yeşil örgü beresi.

Kâbi yazları hâlâ Dâmba'da kalıyor. İki müzisyen arkadaşı ziyarete gelmiş, kocamla beni yemeğe davet ettiler. Orada son konseri planlıyoruz.

Altı kadından biriyle işbirliği içerisindeyiz, o da babamın Kâbi'yi piyano çalarken son bir defa dinlemesini istiyor. Babam neredeyse hiç konuşmuyor, yatakta yatıp tavana bakıyor. Geceleri sayıklıyor. Kadın babamın bir tür büyük çeviriyle meşgul olduğunu anlatıyor, dışarı çıkmanın ona faydası olacağını düşünüyor, bu hafta gündüzleri çalışıyor. Cecilia'ya bir şey söyleyemeyiz, titizlikle hazırlanmış bir plan çerçevesinde babamın günlerini nasıl geçireceğini belirlemiş, bu planı da babamla birlikte uzun süre önce yapmış olmalılar: Yataktan kalkma, giyinme, kahvaltı, çalışma odasında oturma, kahverengi boyalı bankta oturma, öğle yemeği, akşam yemeği, radyo dinleme, yatma, ertesi gün her şey baştan tekrarlanacak. Babamın (örneğin, yataktan kalkmak gibi) artık yapamadığı şeyleri listeden çıkartıyor. Listedен çıkartmadığı tek şey omlet. Geçici hevesler yok. Doğaçlama yok. Ve şimdi, ölümünden birkaç hafta önce, büyük ve baş döndürücü bir doğaçlamaya kalkışıyoruz. Babamı bir kadın nöbetçisinden, ona Anna diyeceğim, devralıyoruz, Hammars'tan gizlice çıkarıyoruz, tekerlekli sandalyesiyle falan, sayıca fazlayız, iki arabayla gidiyoruz. Dâmba'ya vardığımızda arabadan çıkmasına elbirliğiyle yardım ediyoruz, tekerlekli sandalyesine oturtuyoruz. Anna tekerlekli sandalyeyi çayırda itiyor. Çok yaşlı ve hasta bir adamın gezmeye gittiğinde yanında olması gereken eşyaları Anna ayarlamış, eşyalar benim taşıdığım kocaman siyah bir çantanın içinde. Babam tekerlekli sandalyesinde önden gidiyor, Anna arkasından sandalyeyi itiyor, elimde çantayla ben arkadan geliyorum. Arkamdan eşim, onun arkasından

da Kâbi'nin müzisyen arkadaşları geliyor. Yürüyoruz, yürüyoruz. Mavi boyalı tırabzanları olan merdivenin tepesinde Kâbi bizi bekliyor. Yaşı seksenin üzerinde. Süslenmiş, saçını toplamış. Gülümsüyor. Bir kadının güzelliği duruşunda ve hareketlerindedir. Babam tekerlekli sandalyesinde arkaya dönüp Anna'ya nerede olduğumuzu ve nereye gittiğimizi soruyor.

“Damba'ya gidiyoruz” diyorum ve yanına gitmek için hızlanıyorum. “Kâbi senin için çalacak.”

Yürüdük, yürüdük, bu çayır ve bahçe hiç bu kadar büyük olmamıştı. Uzun bir yürüyüşe çıkmış küçük bir kortejiz, Damba'ya gidiyoruz, iki kuyruklu piyanonun bulunduğu odaya, dünyanın en küçük konser salonuna ve Kâbi çalacak.

Oraya vardığımızda bir an için bir karışıklık oldu. Mavi tırabzanlı merdivenin önünde durup yaşlı adamı yukarı çıkarmak için ne tür manevralar yapmamız gerektiğini düşündük.

“Hadi gelin, beceririz” dedi müzisyenlerden biri.

Kortejdekilerin hepsi yer değiştirdi. Anna en arkaya geçti, ben onun yanına, erkekler tekerlekli sandalyenin etrafına yerleşti, bir-iki-üç deyip babamı kucakladıkları gibi basamakları tek tek çıktılar ve onu tekerlekli sandalyesinde oturma odasına ittiler.

Herkes yerini aldığı anda Kâbi kuyruklu piyanonun başına geçti, kolunu kaldırdı, Chopin'in mazurkalarından biriyle programı açtı. O çalarken yandan babama baktım, o sırada orada olmak isteyip istemediğini bilmiyordum, yapayalnızdı, denizde sürüklenen bir buz kütesinin üzerindeydi, çok çok uzaklarda, Kâbi Chopin çaldı, güneş pencerelerden parlıyordu, saat ikiydi, beş dakika geçti, Kâbi daha önce binlerce kez çaldığı gibi çalmıştı, ona ve diğerlerine, daha çalacaktı, program detaylı hazırlanmıştı ama mazurkayı çalmayı bitirdiğinde ellerini tuşlardan kaldırdı, bir şeyler söylemek için az sayıdaki seyircisine döndü, belki de bir sonraki eseri sunacaktı, babam başını kaldırıp pencereden dışarıya baktı.

“Birlikte geçirdiğimiz bu güzel akşam için teşekkür ederim” dedi. Herkese ve hiç kimseye, geceye ve gündüze, öğle sonrası güneşi vurduğunda piyano tuşlarını andıran parkelere teşekkür ediyordu.

Nefesimizi tuttuk, uzun zamandır bu kadar çok şey söylediğini ve anlaşılır biçimde konuştuğunu duymamıştık. Sonra şöyle dedi:

“Şimdi yorulduğum, yaşlı adam eve gitmek istiyor.”

Her şey hazırđı. Yapacak bir iş kalmamıştı. Saat belliydi. Konuklar gelmek üzereydi. Kadın papaz vaazını yazmıştı, şarkının provasını yapmıştı, saçına takacağı gülü hazırlamıştı. Program basılıydı. Orgcu ne çalacağını biliyordu, viyolonselist de. Tabutu taşıyanlar takım elbiseliydi. Babamın en yakınları ona veda etmek için bir araya gelmişlerdi.

Kız kardeşlerin en büyüğü Ingmari Visby'deki tüm çiçekçileri arayıp ailenin tabutun üzerinde ve etrafında sadece kırmızı çiçekler istediğini söylemişti. Sarı ya da pembe ya da mor çiçek göndermek isteyen olursa onları uygun dille ikna etmek çiçekçinin sorumluluğuydu.

Ingmari'nin annesi Else merhumun birinci eşi ydi. Ölmüştü, kiliseye gelemezdi. Ellen, merhumun ikinci karısı ve dört çocuğunun annesiydi, o da ölmüştü. Else ve Ellen koreograf, dansçı, oyuncu ve yönetmendiler. Merhumun üçüncü karısı Gun uçak pilotu ağabeyimin annesiydi, Slav dilleri dersi veriyordu, Yugoslav ve Rus edebiyatından roman ve oyun çevirileri yapıyordu, pek çok eserin yanı sıra özellikle Tolstoy'un *Herşeyin Kökeni* adlı eserini çevirmişti. O da ölmüştü. Merhumun dördüncü eşi, Daniel'in annesi Kåbi kilisedeydi. *Benim* annem de.

Annemle babam evlenmemişlerdi. Annem dört numaralı eşle beş numaralı eşin arasındaydı ama babamla annem hayatları boyunca hep arkadaş, *arbetskamrater* kaldılar, bir defasında babam anneme ıstıraplı biçimde birbirlerine bağlı olduklarını söylemişti.

Beşinci ve son eşi, kız kardeşim Maria'nın annesi Ingrid'in mezarından taşınması gerekmişti ve yakında buradaki mezarlıkta babamla yan yana yatacaktı.

Merhum, yalnızca ailesinin, en yakın arkadaşlarının, meslektaşlarının ve Fårö'deki tanıdık çevresinin, ona bakan kadınların, yardımcı olan erkeklerin katılacağı küçük ve mütevazı bir cenaze töreni istemişti.

Davetli listesine ilişkin direktifler vermişti, oyuncular katılacaktı, ama hepsi değil, çoğu, Hammars'a taşınıp tiyatroyu bıraktığında onları çok özlemişti. Ve oyuncular geldi – birer birer, ikişer ikişer. Bay ve Bayan Vogler ve Küçük Hanım Åkerblom geldi. Alma ve Elisabeth geldi. Carl Amca geldi. İntihar edenler, şövalyeler, boynuzlu kocalar, müzisyenler ve palyaçolar geldi. Burjuvalar geldi. Kraliçeler (Elisabeth ve İskoçya Kraliçesi Mary) ve en azından bir prens geldi. Tabut mezara indirilirken prens o kadar çok ağladı ki yanında duran *baş döndürücü güzellikteki* kadının ona destek olması gerekti.

Gazeteciler ve fotoğrafçılar da geldi ama taş duvarın ötesine geçemediler. Kiliseye ve mezarlığa girmelerine izin verilmedi. Aile, cenaze töreni esnasında huzuru ve düzeni sağlamaları için üç güvenlik görevlisi tutmuştu, görevliler işlerini çok ciddiye almışlardı, görevlerini öylesine gösterişle yaptılar ki gören siyah zırhlarını ve miğferlerini kuşanmış ateş ve suyun kapısını koruyorlar sanırdı. Gazeteciler en güzel ayakkabılarını giydiklerine çok pişman oldular çünkü taş duvarın dibindeki çimenler uzundu ve nerede dururlarsa dursunlar koyun pisliğine basmaktan kaçamadılar. Katılımcılar, tören başlamadan epeyce önce, arabalarla ve yürüyerek kiliseye gelmeye başladıklarında kuzular hemen hemen hiç dönüp bakmadılar.

Geleneğe uygun olarak kiliseye ilk önce misafirler girip yerlerine oturdu, son olarak merhumun en yakın akrabaları küçük bir kortej halinde içeri girdi ve ilk sıradaki yerlerine oturdular.

Cenazeden birkaç gün önce annemi aradım. Bir süredir görüşmemiş, ayaküstü laflamıştık. Anneme cenaze hakkında bilgi verecektim, ne yapılacağı, saati falan gibi pratik bilgiler. Babamın ölmek üzereyken her gece sayıkladığını ve bir süre sonra bu sayıklamaların ağlamalara ve haykırıslara dönüştüğünü söylememiştim. Geceleri babama bakan Anna'nın babamın üzerine eğilip ne söylemeye çalıştığını sorduğunu ve onun da büyük bir çeviri üzerine çalışıyorum dediğini anlatmamıştım.

Son günlerinde yanındayken *çeviri* sözcüğünü kullandığını duymadım hiç, *çeviri* sözcüğünü unutmuş olmalıydı. Anna'nın söylediği doğruysa her şeyi sonlandırmak için en uygun laf buydu

doğrusu. Yaşlılar için yeni bir dil, yeni için eski bir dil bulmak; yaşlanmak, onun gibi çok yaşlı olmak, kendi içinde bir tercüme işiydi – olmuş olanı, olacak olana çevirmek.

Babasıyla annesi hakkındaki romanlardan birinde şöyle yazmıştı:

“Hikâyelerimde gerçeğe her zaman sadık kalma konusunda çok titiz davrandığımı iddia edemem. Biraz lezzet katma adına bazı eklemeler ve eksiltmeler yaptım, bazı şeyleri çıkarıp attım ancak genellikle bu tür oyunlarda olduğu gibi, oyun büyük olasılıkla gerçekten daha netti.”

İsveç cenaze töreni geleneğinde erkeklerin giyimine dair birtakım kaideler vardır – bunlar sadece merhumun en yakınlarını ilgilendirir. Erkekler beyaz kravat takmak zorundadır. Emin değilim ama bildiğim kadarıyla bunu uygulayan tek ülke İsveç. Cenaze törenleri ölüler tiyatrosudur, bunu Proust yazmış sanırım.

Bu kez uçakla gittik. Önce Oslo’dan Stockholm’e uçtuk. Elbiseler, takım elbiseler bavuldaydı. Elbiseler bir bavulda, takım elbiseler diğerinde. Altı kişiydik: Eşim, ben ve dört çocuk. Üç yaşındaki Eva en küçükleriydi. Küçük çocuklara siyah giydirmiyoruz, o yüzden onun üzerinde sevdiği beyaz kot eteği ve pembe tişörtü vardı.

Arlanda havaalanına vardığımızda erkeklerin bavulu kaybolmuştu, Oslo’da kalmamıştı, Stockholm’e gelmemişti, izini bulamıyorlardı. Yeni takım elbiseler almak zorundaydık. Visby’ye giden son uçağı yakalamamız gerekiyordu ve sadece birkaç saatimiz vardı. Stockholm’deki alışveriş merkezine bir ayda ikinci kez gidişimdi bu. İlk seferinde ablamla birlikte cenaze töreni için elbise almaya gitmiştim, şimdi de kocam ve oğlanlarla cenaze için takım elbise almaya geldik.

Kocaman, ağır, siyah takma kirpiklerini taşımaya çalışan sıksa bedeniyle bir kadın, erkek reyonunda bizi karşılayıp hoşgeldiniz dedi, kadına üç takım elbiseye ihtiyacımız olduğunu söyledim.

“Anlamadım, affedersiniz?” dedi kadın.

Dediğimi tekrar ettim. Norveççe konuşuyordum, İsveççe değil. İsveççe konuştuğumda sesim cırtlak çıkar ve o gün yeterince cırtlak bir haldeydim zaten.

“Anlamadım, affedersiniz?” dedi tekrar. Gözlerini kırıp duruyordu, oğlum kirpiklerine bakıp üvey ağabeyine bunlarla dolaşmak insanın canını yakmıyor mu diye sordu.

“Affedersiniz” dedi genç kadın üçüncü kez “Anlamıyorum... takım istiyorsunuz.... *elbise*... öyle mi? Burası *erkek reyonu*.”

“Takım *elbise*” diye bağırdı eşim. Nefes aldı ve söylediğini tekrar etti, bu kez biraz daha sakince, ama sadece biraz: “Bize birer TAKIM ELBİSE lazım! Cenazeye gidiyoruz. Uçağa yetişeceğiz. Acelemiz var. Anladın mı?”

Göğüs cebinde ipek bir mendili, kocaman, duyarlı burun delikleri olan yaşlı bir adam olan biteni duyup aceleyle geldi. Elini genç kadının koluna koyup ortadan kaybolsun diye başını salladı. Boynunda mezurası asılıydı, ceket cebinden iğnedenlik çıkardı ve insanın içini ısıtan bir sesle konuşuyordu.

“Cenaze töreni. Başınız sağolsun. Başınız sağolsun. Gördüğünüz gibi burada harika takım elbiselerimiz var. Hugo Boss. Armani. Kenzo. Başka takımlarımız da var, farklı fiyatları olan. Güzel bir takım için servet harcamanız gerekmiyor. Hallederiz. Uçağa yetişeceksiniz öyle mi? Merhumun *yakınlarından* mısınız? Ölen kimdi? Babanız, kayınpederiniz, büyükbabanız mıydı? O zaman hepinizin beyaz kravat takması gerekiyor. Bir bakalım şimdi, şu tabureye çıkın lütfen, teker teker ölçülerinizi alayım.

Geç kalacaktık. Bu babamın cenazesi ve geç kalıyorum. *Dakiklik, kalbim, dakiklik*. Hep şu beyaz kravatlar yüzünden. Eva'yla ben giyindik, hazırız, arabada bekliyoruz, üvey kızım dışarıda bir aşağı bir yukarı yürüyor, o da hazır, Damba'dan kiliseye arabayla on dakika sürüyor, saat on ikiye çeyrek kala orada olmamız lazım, saat şu an on bir otuz. Vakitlice gitmeyi planlamıştım, mağazanın yanında park edecek ve bir süre arabada oturacaktık ama şimdi geç kalmayacaksak hemen çıkmamız gerekiyor. Cep telefonumu çıkarıp eşimi arıyorum.

“Geliyor musunuz?” diye tıslıyorum.

“Geliyoruz, kravatları bağlarken sorun çıktı.”

“Sorun mu...?”

Bağırıp çağırmaya başlıyorum. Babam öldüğü için değil ama kimse kravat bağlamayı beceremediği ve geç kalacağımız için bağıyorum.

“Benimkini bağladım. Oğlanlara yardım ediyorum şimdi. Hallolacak.”

“Hallolmayacak,” diye bağıyorum, “Hallolmayacak. Hallolmayacak. Hallolmayacak. Bana hallolacak deme.”

“Birazdan geliyoruz,” diyor eşim, “Söz. Geç kalmayacağız. Vaktimiz var.”

“Hallolmayacak” diye ağlıyorum.

Telefonu kapatıp arkaya dönüyorum, Eva'ya bakıyorum. Masmavi gözleri var. Visby'de arabayı kiralarken ekstra ödeme yaptığımız çocuk koltuğunda oturuyor. Çocuk koltuğu da masmavi ve büyükçe. Eva bana bakıyor. Elimi saçlarımda gezdiriyorum, ona bir şeyler söylemek için düşünmeye çalışıyorum. *Özür dilerim. Yok bir şey. Annen avaz avaz bağırarak istememişti.* Çocuklarımdan önünde bağırarak, tartışarak, patırtı koparmak istemiyorum ama kendimi kaybediyorum hep. Eva'ya bir şey söylemiyorum. Önüme dönüp dışarı bakıyorum. Güneş parlıyor, babam yağmuru severdi.

“Anne” diyor Eva. Ona dönüyorum. Beyaz kot eteğindeki bir kırıntıyı silkeliyor, sonra da masmavi gözleriyle bana bakıyor.

“Anne,” diye tekrar ediyor, “Hallolacak.”

Orada, açıklığın ötesinden siyahlar giyinmiş üç erkek, daha doğrusu bir erkek iki oğlan, bana doğru koşuyor. Koşuyorlar, koşuyorlar ama bu bana sonsuza dek sürecekmis gibi yavaş geliyor, rüzgâr esiyor, onlar koşuyor, üç kravat rüzgârda gerilmiş martı kanatları gibi görünüyor, sonunda geliyorlar, eşim ön koltuğa ve oğlanlarla üvey kızım arka koltuğa oturuyor, arabayı daracık yollardan son sürat kiliseye sürüyoruz, yaşlanıp ölen adamı gömmek için.

- KADIN Epeydir konuşuyoruz.
- ERKEK Ama biraz daha konuşabiliriz... Başka bir işim yok.
- KADIN O zaman sahnelediğin tiyatro oyunları hakkında bir şeyler sorabilirim.
- ERKEK Evet, sorabilirsin. Şöyle diyecek olursak tiyatro benim asıl meselem.
- KADIN Asıl meselen mi?
- ERKEK Evet.
- Yüksek sesle güler.*
- ERKEK Gerçekten. Her bakımdan. İspatı ortada. Tiyatro... ve film... ve Ingrid. Ve kıymet verdiğim herkes. Ama insanın sevdiği şeyler söz konusu olunca bir derecelendirme ya da hiyerarşi diye bir şey yok. Böyle yani.
- KADIN Tiyatro gibi küçücük bir dünyayla uğraşmanın biraz tuhaf olduğunu düşünmüyor musun?... yani büyük dünya böyleyken?
- ERKEK Bunda bir tuhafılık yok. Durmadan çarpan bir kalp gibi. Her şeyi harekete geçirebilirsin. Olmuyorsa boş ver gitsin.
- KADIN Evet, bilmiyorum.
- ERKEK Zarafet... pek çok tuhaf şekilde kendini ortaya koyabilir örneğin bir rüyada... senin için de, benim için de aynı.
- KADIN Senin için de benim için de aynı demekle neyi kastediyorsun?
- ERKEK Bak kızım. Sürekli soru soruyorsun. Ne demek istediğimi biliyorsun. Hadi gel yemek yiyelim.

KADIN Birazdan bitiriyoruz.

ERKEK Öğle yemeği yemeyecek miyiz?

KADIN Kırk beş dakika sonra.

ERKEK Kırk beş dakika mı?

KADIN Evet, kırk beş dakika sonra. Baba, sana söylemem gereken bir şey var. Kısa süreliğine Oslo'ya gideceğim, ayın sonundan önce dönemem.

ERKEK Nereye gidiyorsun?

KADIN Kısa bir süre için Oslo'ya, yaşadığım kente. Sonra döneceğim... çalışmamıza devam ederiz. Ajandana yeni bir randevu tarihi yazabiliriz.

ERKEK Hayır.

KADIN Evet, yazalım.

Tekerlekli sandalyeyi masaya yaklaştırır. Ajandanın sayfalarını çevirir. İşaret eder.

KADIN Buraya döneceğim. O zaman hemen çalışmaya başlarız. Mayısın yirmi sekizinde tekrar çalışmaya başlayabiliriz.

ERKEK Bilmiyorum.

KADIN Bir kalem bulayım, ajandaya yazalım.

ERKEK Ama bir şey var... gözümden ameliyat olacağım.

KADIN Evet, ama ameliyat sekiz haziranda. O tarihten çok önce geleceğim.

ERKEK Evet.

Kadın ajandanın sayfalarını çevirir ve işaret eder.

KADIN Göz ameliyatın şu gün, biz şu gün buluşacağız.

ERKEK Yirmi sekiz mayıs mı?

KADIN Evet. Önce yazayım mı?

ERKEK Evet.

KADIN Bak. Yirmi sekiz mayıs. Saat onbirde.
ERKEK O zaman mı buluşacağız?
KADIN Evet.
ERKEK Adını buraya yazayım mı?
KADIN Evet.
Erkek yazarken uzun bir sessizlik olur.
KADIN Ben de adını şuraya yazıyorum.
ERKEK Evet.
KADIN Anlaştık o zaman.
ERKEK Bitti mi şimdi?

Uzaktan sanki dans ediyorlarmış gibi görünüyor. Tabutu taşıyanlar önden gidiyor, sonra papaz, sonra aile fertleri, sonra oyuncular, sonra arkadaşlar, sonra komşular ve adadaki tanıdıklar ve en sonda kucakları kırmızı güllerle dolu cenaze şirketinden üç kişi. Beyaz kot etekli küçük bir kız aralardan sıçrayarak açık mezara, taş duvara, duvarın öbür yanındaki fotoğrafçılara ve kuzulara doğru gidiyor. Bir kadın peşinden koşuyor, onu kucaklayıp geri getiriyor. *Şimdi diğerleriyle birlikte yürümeliyiz*, diye fısıldıyor kadın. Kortej parlak güneş ışığının altında siyah, beyaz ve kırmızı. Denizle kilisenin arasındaki yoldan arabalar geçiyor, çok değil, turist sezonu bitmek üzere, çoğu feribot iskelesine gidip gelenler. Bazıları eski markete gelince yavaşlıyor ve kiliseyle mezarlığa küçük bir bakış fırlatıyor. Cenazenin arkasındakiler ele ele tutuşmuş bu uzun sırada ilerlemek için birbirlerine yardımcı oluyorlarmış gibi görünüyor. Kimse konuşmuyor, kimse bir şey söylemiyor ama burada binlerce ses var. Kilisenin çanları çalıyor, kameralardan klik klik sesleri geliyor, etekler, pantolonlar, kravatlar, ipek eşarplar, ceket yakaları ve papazın beyaz cübbesi ani ve kuvvetli bir rüzgâra yakalanıyor. Küçük kız rüzgârda kendi etrafında dönüp gülüyor.

Huzursuzlar'da şu eserlerden alıntı yapılmıştır:

- HENRY ADAMS, *The education of Henry Adams. An autobiography*, Modern Library, 1996
- SAMUEL BECKETT, "Ill Seen Ill Said", *Nohow On: Company, Ill Seen Ill Said, Worstward Ho. Three Novels by Samuel Beckett*, Grove Press, 1980
- The Letters of Samuel Beckett, Volume III: 1957–1965*, Cambridge University Press, 2014
- JOHN BERGER, "Mother", *Selected Essays*, Vintage, 2003
- ELLEN HOLLENDER BERGMAN / LINA IKSE BERGMAN, *Tre frågor*, Leopard förlag, 2006
- INGMAR BERGMAN, *Bilder*, Norstedts, 1990
- INGMAR BERGMAN, *Den goda viljan*, Norstedts, 1991
- INGMAR BERGMAN, *Söndagsbarn*, Norstedts, 1993
- GUNNAR BJÖRLING, *Skrifter, band IV*, Eriksson förlag, 1995
- ANNE CARSON, *NOX*, New Directions, 2010
- ANNE CARSON, *Glass, ironi og Gud*, serbest çeviri/uyarlama: Tone Hødnebø, Kolon forlag, 2014
- JOHN CHEEVER, "The Swimmer", *Collected Stories*, Vintage Classics, 2010
- JEAN COCTEAU, *The Art of Cinema*, Marion Boyars Publishers Ltd., 2000
- NIELS FREDRIK DAHL, *Norsholmen*, Flamme forlag, 2010
- PETTER DASS, *Samlede verker*, Gyldendal Norsk Forlag, 1980
- BOB DYLAN VE SAM SHEPARD, "Brownsville Girl", *Knocked Out Loaded* albümünden, 1986
- GUSTAVE FLAUBERT, *Madame Bovary*, çev. Peter Rokseth, Gyldendal Norsk Forlag, 1973
- WITOLD GOMBROWICZ, *Diary*, The Margellos World Republic of Letters, Yale University Press, 2012
- KÄBI LARETEI, *Vart tog all denna kärlek vägen?*, Norstedts, 2009
- BIRGIT LINTON-MALMFORS, *Karin – åldrandets tid. Karin Bergmans dagböcker 1952–1966*, Carlsson Bokförlag, 1996
- WILLIAM NICKELL, *The Death of Tolstoy*, Cornell University Press, 2010
- NORSK HELSEINFORMATIKK, "Hjertets utvikling", NHI.no
- FERNANDO PESSOA, *Uroens bok*, çev. Christian Rugstad, Solum forlag, 1997

- MARCEL PROUST, *Veien til Guermantes 2 og Sodoma og Gomorra 1, På sporet av den tapte tid*, çev. Anne-Lisa Amadou, Gyldendal Norsk Forlag, 1992
- RAINER MARIA RILKE, *Duineser Elegien*, 1923, *The selected poetry of Rainer Maria Rilke* (English and German edition), Vintage, 1989
- RAINER MARIA RILKE, *Malte Laurids Brigges opptegnelser*, çev. Trond Winje, Aschehoug, 1996
- ALBERT SCHWEITZER, *J. S. Bach In Two Volumes*, Dover Books on Music, 1967
- AUGUST STRINDBERG, *Ensam*, Lindelöws Bokförlag, 2012
- MIKAEL TIMM, *Lusten och dämonerna*, Norstedts, 2008
- TU FU (DU FU), *serbest çeviri/uyarlama*: Georg Johannesen, Pax Forlag, 1994
- LIV ULLMANN, *Forandringen*, Helge Erichsens Forlag, 1976
- VIRGINIA WOOLF, "Om å være syk", *Indiskresjoner og andre essay*, çev. Merete Alfsen, Pax Forlag, 2002

Linn Ullmann'ın roman üçlemesinin ilk kitabı *Huzursuzlar*, çocukluğunda her yaz Baltık Denizi'nde uzak bir ada olan Färö'ye, yönetmen ve film yapımcısı babasını ziyarete giden Norveçli kızın izini sürer. Kız, şimdi bir yetişkin anne ve yazardır, babasıysa seksenli yaşlarındadır. Baba-kız birlikte, yaşlılık, dil, hafıza ve kayıp üstüne bir kitap yazmayı hayal eder. Kız soruları soracak baba yanıtlayacak, konuşmaları teybe kaydedeceklerdir.

Her ikisinin de öngöremediği biçimde baba yaşlılığın pençesindedir; baba bir yaz günü Färö adasında öldüğünde geriye sadece anımsanan ve kaydedilmiş hatıralar, imgeler ve sözcükler kalır. Ses kaydı alınmış, babayla gerçekleştirdiği altı sohbetin eksenini çevresinde kız kendi öyküsünü yazmaya başlar; yazılan sayfalar bu kitabı oluşturacaktır.

Anı ve kurmacanın kusursuz bir harmanı olan *Huzursuzlar* klasiklerle kurduğu diyalogun yanı sıra Linn Ullmann'ın berrak, parlak, şiirsel düzyazısının gücüyle "otobiyografik roman" türünü yeni irtifalara taşıırken yaşamak, aşk, kayıp, yaşlanma üstüne başlıca hakikatlerin peşinde dişli ve tutkulu bir okuma deneyimi vaat ediyor.

"Linn Ullmann güzellikten, avuntudan, hakikatten oluşan bir kitap yazmış. Böylesine tehlikeli suları bir uçtan bir uca katetmeyi nasıl başardığını bilmiyorum."

Rachel Cusk

"*Huzursuzlar* sadece Linn Ullmann'ın gündelik yaşamın dilbaz ayrıntılarına gösterdiği pür dikkatinden, kendini ve yakınlarını dürüstçe kucaklamasından, iyi bir yazının yüksek taleplerine ve dile dair keskin duyarlılığından kaynaklanabilecek biçimde dosdoğru, doğallıkla ve zarafetle anlatılmış, fazlasıyla sürükleyici ve etkileyici bir aile anlatısı."

Lydia Davis

"Ullmann anlatıcı ben'ler ve dün ile bugün arasında ustaca hareket ediyor — küçük kızın ham kafa karışıklığından bir yetişkinin derin düşüncelerine. *Huzursuzlar* duygulanım ve hafıza sanatı üstüne harikulade bir kitap."

Siri Hustvedt

ISBN 978-975-08-5477-4

